

DRAŽEN VLAHOV

DOKUMENTI ZA POVIJEST PARTIZANSKOG ŠKOLSTVA U ISTRI

(II DIO)*

(Vidi: Vjesnik historijskih arhiva u Rijeci i Pazinu
sv. XXIV/1981, str. 39—68)

[12]

1. VI 1944. g.

Dragi drugovi!¹⁴

Već se nekoliko dana nalazim na terenu Istre. Put je bio jako težak i zamoran. Došla sam upravo iscrpljena. Jedva sam se držala na nogama. Još uvijek osjećam umor, ali sad je već dobro.

* U Vjesniku historijskih arhiva u Rijeci i Pazinu, svezak XXIV, objavili smo 11 dokumenata za povijest partizanskog školstva u Istri. Dokumenti su poredani kronološki. Posljednji koji smo objavili datiran je 16. VI 1944. godine. Ovdje objavljujemo dalja 73 dokumenta, označena rednim brojevima od 12 do 84. Dokumenti su, također, poredani kronološki. Ako se usporede oba priloga, vidi se da smo od tog osnovnog principa djelimično odstupili. Prvi dokument u ovom prilogu datiran je 1. VI 1944, a posljednji je iz prošlog priloga s datumom 16. VI 1944. godine. Do tog odstupanja došlo je iz razloga što smo i na taj način željeli naglasiti specifičnost pojedinih etapa u razvoju školstva u Istri za vrijeme NOR-a. Dokumenti iz prošlog priloga govore o onom razdoblju koje smo uvjetno nazvali prvom i drugom fazom razvoja. Za razliku od njih, u ovom prilogu donosimo dokumente koji pripadaju razdoblju označenom kao treća faza razvoja partizanskog školstva u Istri.

Navedena periodizacija uzeta je uvjetno, s namjerom da čitaocu ukaže na osnovne karakteristike razvoja prosvjetne službe u Istri u toku NOB-a. Ako navedeni poredak dokumenata u tome bar donekle pomogne, onda smo postigli željeni cilj.

U prilogu se nalazi i nekoliko dokumenata koji nisu datirani. Radi se uglavnom o mjesečnim, odnosno petnaestodnevničkim izvještajima prosvjetnih odjela kotarskih i okružnih NOO-a. Takvi dokumenti smješteni su nakon ostalih datiranih dokumenata u vremenskom razdoblju na koje se odnose.

¹⁴ AH, ZAVNOH, PO br. 218/44. Rukopis, tinta, 1 list, 1 strana. U gornjem lijevom uglu dopisano je »218/25. VI 1944.«

Javljam Vam se samo toliko da znate da sam stigla. O samom prosvjetnom radu ne mogu Vam još ništa reći, jer ga još i ne poznajem.

— Izgleda da je drug Host s još par drugova zaista marljivo radio, ali razumljivo da nije mogao učiniti mnogo kad nije bilo kadra.

— Sad su konačno počeli dolaziti učitelji i nastavnici srednjih škola. Došli su drugovi: Šestan, Buzdon i Modrušan.—

Bila sam u Okružnom N.O.O.-u za Primorje. Dogovorili smo se da će oni sa svog terena poslati dvadesetak nastavnika. Javiti ću vam naknadno jesu li došli.—

Poziv za druga Lacu^{114a} još nisu bili dobili. Izgleda da se drug Laco prilično loše držao; zapravo nikako se nije mogao odlučiti da pođe u partizane. Rekla sam drugovima da mu i pored toga (što nije pošao k nama) pošalju poziv i neka ga upute vama; naravno s karakteristikom.

Za sada samo toliko. Srdačno vas sve pozdravlja

Darinka¹¹⁵

[13]

Oblasni NOO za Istru
Prosvjetni odio
Broj 1

Oblasnom odboru USAOH-a¹¹⁶
za Istru

Dragi drugovi!

Primili smo školske knjige, koje su nam dobro došle. Jedan dio odvojen je i poslat na učiteljski kurs koji se sada održava. Ostale knjige razdijelit će se po školama. Ako sakupite još materijala, pošaljite ga što prije.

Pisanke koje ste poslali za uzor dobre su i potrebne. Makakav bio pisci i risači materijal koristiti će.¹¹⁷ Drugovi, nastavite s takmičenjem sakupljanja školskih knjiga i drugog materijala. Nastojte da se sakupi nekoliko kutija kreda. Krede nemamo dovoljno ni za održavanje kurseva, a kamo li za rad u školama. Da bi se djeca i narod što bolje upoznali s Jugoslavijom, potrebne su zemljopisne karte Jugoslavije, pa molimo da i njih sakupljate. U starijim čitankama za IV r. nalazila se i zemlj. karta Jugoslavije. Bilo bi dobro, kad bi za naše učiteljske kurseve (vodit će se dva odjednom) nabavili velike zemljopisne karte Jugoslavije, koje se nalazile po školama.

Razni udžbenici kao npr. Zemljopis Jugoslavije za srednje škole, Boračev Pravopis od 1923. g., gramatika, razne pedagoške knjige i druge, po-

¹¹⁵ Darinka Slani.

¹¹⁶ HAP, Oblasni NOO za Istru, PO br. 1/44. Rukopis, tinta, 1 list, 2 stranice. Dokument nije datiran. Nastao je između 3. VI 1944. i 12. VI 1944. godine. To se može zaključiti na osnovi činjenice što je učiteljski kurs, koji se u dokumentu spominje, započeo s radom 3. VI 1944. (vidi dok. br. 21), a dopis Prosvjetnog odjela Oblasnog NOO-a za Istru br. 5/44 nosi datum 12. VI 1944.

Dokument nije potpisan. Prema rukopisu dade se zaključiti da ga je pisala Darinka Slani, prosvjetni referent Oblasnog NOO-a za Istru.

¹¹⁷ Ranije je stajalo »bit će od koristi«.

magali bi našim nastavnicima u radu. Za predavanje prirodnih nauka trebalo bi sakupiti sve Iljinove stvari koje su izašle na hrvatskom jeziku. To su: »Stvaranje novoga svijeta«, »Prirodne sile i moć ljudi«, »Kako je čovjek postao divom«, »Putovanje po sobi«, »Sunce na stolu«.

Drugovi! Od vas smo dobili prvu pomoć. Na vas se opet obraćamo. Prođite svoje takmičenje u sakupljanju školskog materijala, udžbenika i priborika. Svaki papir, svaka bilježnica, svaki komadić olovke i krede, razne knjige i udžbenici pomoći će djeci i narodu da savladaju naš hrvatski jezik, pa će tada lakše pratiti našu oslobodilačku štampu i još odanije pregnuti uz N.O.P.

Dragi drugovi! Ovo nije jedini način na koji bi nam omladina mogla pomoći. Pomanjkanje¹¹⁸ kadra najbolnije je pitanje. Danomična¹¹⁹ krstarenja neprijatelja ne dozvoljavaju nam da držimo dugačke učiteljske kurseve i da na taj način od istarske omladine stvorimo dobre narodne učitelje. Poteškoća je u nepoznavanju književnog jezika, kojeg ne mogu potpuno savladati u tako kratkom roku, koji je određen dužinom trajanja kursa. Vaša pomoć bit će najveća ako povedete akciju za učiteljski kadar Istre.¹²⁰ Trebali bi sakupiti jedan broj (makar i mali) omladine (naročito omladinki) koja ima nekoliko razreda srednjih škola (građanske, gim. i dr.). Najpodesnija bi bila omladina Hrvatskog Primorja, kastavštine i Rijeke. Omladina tih krajeva dobro poznaje hrvatski književni govor. Kratkim učiteljskim kursevima upoznali bi omladinu sa radom, dali im potrebno stručno znanje. Na taj način postali bi dobri narodni učitelji.

Drugovi! Javite nam da li je moguća ova akcija, tj. možemo li računati na kadar omladinaca.

S.F. — S.N.

[14]

Oblasni N.OO
Prosvjetni odio¹²¹
Broj: 2

Okružnom NOO-u za Pulu Prosvjetnom odjelu

Na terenu Okruga Pazin održava se ovih dana učiteljski kurs. Za uspješno održavanje kursa potreban je raznovrsni školski materijal. Kako vi imate najviše mogućnosti za nabavku toga materijala, potrebno je da u što kraćem roku nabavite raznih bilježnica, pisaćeg i risaćeg papira, omotnog (pak) papira (koji će poslužiti za izrađivanje velikih zemljopisnih karata Ju-

¹¹⁸ Ispred riječi »Pomanjkanje« nalaze se precrtane riječi »Kadar je naše l.«.

¹¹⁹ Ispred riječi »Danomična« stoji precrtano »Političke prilike«.

¹²⁰ Ranije je stajalo »Akciju kod omladine za učiteljski rad u Istri«.

¹²¹ HAP, Oblasni NOO za Istru, PO br. 2/44. Rukopis, tinta, 1 list, 1 stranica. Dokument nije datiran ni potpisan. Na osnovi rukopisa dade se zaključiti da je i njega pisala Darinka Slani, a na osnovi sadržaja i podataka iz drugih dokumenata vidi se da je nastao između 3. VI 1944. i 12. VI 1944. godine (obrazloženje kao i u bilješci br. 116 uz dokument br. 13). Na poleđini lista napisan je dopis br. 3/44 istog odjela.

goslavije), olovačka, tinte, ravnala, krede, boja (pastele) itd. Sav taj materijal pošaljite po mogućnosti što prije na stanicu 5, sa naznakom »za učiteljski kurs«.

Pošto namjeravamo istovremeno održati još jedan kurs, to jedan dio navedenog materijala pošaljite ovom odjelu kako bi mogli snabdjeti i drugi kurs.

Molimo da za potrebe našeg odjela nabavite kancelarijski materijal, pa da i njega pošaljete.

Nastojte¹²² da za potrebe vaših škola pronađete učitelje i omladinca na teritoriju vašeg okruga. Prikupiti što veći broj omladinaca, po mogućnosti sa nekoliko razreda srednjih škola i sa priličnim poznavanjem hrvatskog jezika. Javite nam što ste u tom pogledu učinili. Predavače za kurs uputit će vam naš odio.

Poslali smo vam drugove: Marijana Buzdona i Antona Modrušan. Prvoga nam pošaljite jer ćemo¹²³ ga uposliti kao predavača na kursu, a javite¹²⁴ nam čime ste zaposlili druga Modrušana.

S.F. — S.N.

[15]

Oblasni NOO

Prosvjetni odio¹²⁵

Broj: 3

**Okružnom NOO
za Hrvatsko Primorje**

Sa drugaricom Slani dogovoreno je bilo¹²⁶ da ćete nam poslati jedan dio učiteljskog kadra. Do danas¹²⁷ su iz vašeg okruga stigli ovi drugovi:

1. Ivan Kružić, nastavnik građanske škole
2. Dušan Perhat, učitelj

Mi na teritoriju Istre ne raspolažemo gotovo nikakvim učiteljskim¹²⁸ kadrom, pa vas molimo da nam i ostale učitelje što prije pošaljete kako bi mogli započeti jednim širim prosvjetnim radom.

U mjestima vašeg okruga nalazi se pod okupatorom jedan velik broj omladine, naročito omladinki, koje imaju po četiri i više razreda srednjih

¹²² Ispred riječi »nastojte« nalaze se precrtane riječi »Vodimo računa o vašem prosvjetnom radu«.

¹²³ Ispred riječi »ćemo« nalazi se precrtan tekst »će nam«.

¹²⁴ Između riječi »javite« i riječi »a« nalazi se precrtan tekst »za druga Modrušana«.

¹²⁵ HAP, Oblasni NOO za Istru, PO broj 3/44. Rukopis, tinta, 1 list, 1 stranica. Ni taj dokument nije potpisan ni datiran. Na osnovi rukopisa može se zaključiti da ga je pisala Darinka Slani, a njegova datacija određuje se jednako kao i za dok. br: 13 i 14.

¹²⁶ Tom dijelu teksta prethodi ranije napisan i precrtan tekst »Vaš Okružni NOO sa drugaricom Slani dogovorio«.

¹²⁷ Između riječi »do« i riječi »danas« nalazi se precrtana riječ »sada«.

¹²⁸ Između riječi »nikakvim« i riječi »učiteljskim« nalazi se precrtana riječ »radnim«.

škola (građanskih, gimnazije ili drugih). Potrebno bi bilo da nam pošaljete jedan dio omladinskog kadra, jer omladina Istre ne poznaje dobro hrvatski jezik, pa je rad na prosvjećivanju otežan.

Sve prosvjetne radnike (učitelje i omladince) upućujte Oblasnom NOO za Istru, prosvjetnom odjelu.

Javite nam jednim dopisom koliko ste učitelja poslali i koje.

S.f. — s.n.!

[16]

Dragi drugovi¹²⁹

Nekako mi se čini da vam vrlo često pišem. Istina još ni jedno pismo nije služben izvještaj. Jučer je došla drugarica Ravnić, pa ćemo sada započeti pravim radom. Istina već danas moramo bježati. »Ordiniramo« momentalno na jednoj vojno-pozadinskoj stanici. Danas poslije podne odlazimo u okrug Pazin a da u okrugu Buzet još nismo ništa učinile. Ali takva je situacija. U okrugu Buzet ostaje drug Host kao referent. Ovdje su prilike za rad dosta teške. Više i ne znam koliko sam puta selila otkad se nalazim na ovom terenu. Malo, malo pa nas neprijatelj iznenadi.— Neka vas ne čudi što je izvještaj druga Hosta pisan olovkom. Nisu uvijek lake okolnosti pod kojima se radi i piše.

Vjerujem da će mi se od vas tolikih netko ipak javiti. Šaljite našem odjelu štampu Zavnoh-a. Šta je s Početnicom, Časopisom i Čitankom?

Druže Martine! Tebe naravno nisam pozdravila kad sam odlazila. Bio si daleko. — Ljerka se redovito javlja mojima. Pisala sam joj legalno iz okupiranog terena. Odgovorila sam joj u mamino ime na pismo. Po rukopisu će poznati da sam ja?

Eh, da vam je malo ovako bježati. Pa još usred bijela dana po strahovitoj vrućini.

Druže Đuka! S četkicom za zube se još nisam srela, ali nisam ni zaboravila. Neboj se.

Sve vas srdačno pozdravlja

16. VI 1944.

Darinka

[17]

Oblasni Komitet K.P.H.
za Istru 18. VI 1944.

Referentu prosvjete Okružnog N.O.O.a

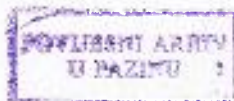
Buzet¹³⁰

Druže Hostu!

Na sastanku našeg Komiteta zaključeno je da se drugaricu Jelku Rolih premjesti u Kotar Kastav. Pošto se ovdje formira novi okrug za Rijeku

¹²⁹ AH, ZAVNOH, PO br. 316/44. Rukopis, tinta, 2 lista. Vidi bilj. 198.

¹³⁰ HAP, Oblasni NOO za Istru, PO br. 27/44. Rukopis, tinta, 1 list. Na poleđini lista stoji dopisano:

biti će drugarica ovdje mjesto Čikovića,^{130a} koji će preuzet dužnost referenta pri O.N.O.O. za Rijeku.

Osim toga izišlo se je drugarici u susret, da može lakše vodit pažnju o djeci i što je bolježljiva, pa je prenaporan teren za nju u Istri.

Doznali smo za nezgodan slučaj za njenog druga Srećka da je ranjen, pa je i ste strane dobro da ostane ovdje, dok se uredi s drugom ako bude moguće da se ovde leči.

O premeštaju drugarice izvesti O.N.O.O. Buzet koji će povest računa da se vaš rad nastavi i po potrebi dodjeliti nekoga na mjesto drugarice.

Drugarski pozdrav
za: Silvo Milenić¹³¹

S.F. — S.N. M.P.¹³²

P.S.

O tome također izvesti drugaricu Jelku tj. razreši dosadašnje dužnosti i pošalji njene karakteristike na Okružni Komitet K.P.H. za Rijeku, koji će ju upotrijebiti na svom Okrugu prema gornjem navodu.

S[ilvo] M[ilenić]

[18]

Okružni N.O.O. za Primorje
Prosvjetni Odio¹³³

22. VI 1944.

Oblasnom N.O.O.
za Istru

Po dogovoru sa drugaricom Slani odmah smo javili svim kotarevima, da se mobilizira što više kako stručnih učiteljskih radnika tako i omladinaca, koji imaju volje da rade na prosvjetnom polju rada.

Primljeno: 27. VI 1944.
Broj:/7
Okružni N.O.O. — Buzet
Prosvjetni odio
Broj: 93/7
27. VI 1944.

Oblasnom N.O.O.-u
(Prosvjetni odio)
za Istru

Dostavljamo prednje, jer premještaj iz Okruga u Okrug spada u kompetenciju tog drugarskog raslova.
Prilog: Karakteristike imenovane.

S.F. — S.N.

za Pročelnika
Host

Usporedi s dok. br. 23.

^{130a} Josip Čiković.

¹³¹ Paraf.

¹³² Pečat okrugla oblika, u sredini zvijezda petokraka. Uz rub pečata nalazi se tekst »OBLASNI KOMITET K.P.H. ZA ISTRU«.

¹³³ HAP, Oblasni NOO za Istru, PO 1944. VI 22. Rukopis, tinta, 1 list.

Po njihovom dolasku k nama odmah bi ih mi otposlali za Istru. No do danas se je javilo samo dvojica,¹³⁴ koje smo Vam uputili i poslali po njima njihove karakteristike.

Ponovno ćemo napraviti sve što nam bude u mogućnosti da se što više bilo omladinaca ili stručnih učitelja pošalje za Istru. Teškoća leži u tome, što je sam pojam Istra ovdje u prvom redu nešto vrlo daleko, a u drugom redu opasno, pa se ljudi boje tamo odlaziti i zbog toga ih se tako malo javlja.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Za pročelnika prosvjet. odjela
Maja¹³⁵

Šaljemo¹³⁶ Vam ovaj dopis, koji je stigao ovamo.

Drug. pozdrav

S.F. — S.N.

Ante Cerovac

[19]

Oblasni N.O.O. za Istru

Prosvjetni odio¹³⁷

Broj 12/1944.

29. lipnja

**Okružnom N.O.O. za
Hrvatsko Primorje**

Dopisom broj 3. od 10. lipnja o. g. izvjestili smo vaš prosvjetni odio o dolasku druga Dušana Perhat i Ivana Kružić koji su poslani na prosvjetni rad u Istru. Istim dopisom zatražili smo da nam se što prije pošalju obećani nastavnici. Od dvadesetak odabranih učitelja (stručnih i omladinaca) došla su samo ova dvojica.

Na terenu Istre gotovo i nemamo učiteljskog kadra i zbog čega se prosvjetni rad teško odvija. Vi nam drugovi sa vašim kadrom možete najlakše i najbrže pomoći. Evo imena nekolicine učitelja od koji će se veći broj sigurno odazvati prosvjetnom radu za Istru:

1. Joso Sokolić	5. Čop Milivoj
2. Ivo Sokolić	6. Dragica Kružić
3. Blašković Vladimir	7. Ružić Ljerka
4. Jerčinović Stanko	8. Smiljana Antić

Ima sigurno još i drugih učitelja koji će rado doći k nama i pomoći nam ako čuju da su prilike za prosvjetni rad povoljne i da je taj rad preko potreban.

¹³⁴ Dušan Perhat i Ivan Kružić. Vidi dok. br. 15.

¹³⁵ Melanka-Maja Šegota. Vidi: Petar Strčić, Zapisnici sjednica Okružnog NOO-a za Hrvatsko primorje 1943—1945. godine, Posebna izdanja, br. 5 historijskih arhiva u Rijeci i Pazinu, Rijeka 1975, str. 445 i 448.

¹³⁶ Tekst je svojeručno dopisao Ante Cerovac, tajnik Oblasnog NOO-a za Istru.

¹³⁷ HAP, Oblasni NOO za Istru, PO br. 12/44. Rukopis, tinta, 1 list, 2 stranice.

Na terenu ovog Oblasnog NOO-a održani su učiteljski kursevi koji zbog nepoznavanja jezika i pomanjkanja predavača nisu dali rezultate.

Služeci se iskustvom učit. kurseva držimo da bi nam osim pomoći u stručnom učiteljskom kadru mogli pomoći i na taj način što bi nam poslali jedan veći broj mladinki sa svršenom građanskom šk. ili hr. gim. kojih u Hrv. Primorju ima mnogo. Sve omladinke završile bi najprije jedan 20 dnevni kurs na kome bi dobile najpotrebnije stručno obrazovanje, pa bi zatim započele radom.¹³⁸

U Primorju ima i djevojaka koje su završile po nekoliko razreda učiteljske škole, pa najčešće zbog materijalnih prilika nisu mogle dalje nastaviti.

Jedna¹³⁹ drugarica je Zora Moderčin iz Kraljevice

Pilaš Miljenka

Omladinke će se najlakše odlučiti za Istru, ako ih iz istog mesta ode nekolicina.

Osim toga molimo da nam za predavače kursa pošaljete drugarice:

Anku Kehler i

Katu Lazić

Sve učitelje, nastavnice i omladince upućujte našem odjelu.

Molimo vas da požurite i da nam pomognete što prije kako bi mogli u najkraćem roku organizirati i započeti s učiteljskim kursom koji bi nam dao jedan kadar dobrih prosvjetnih radnika.

S.f. — sl. nar.

Pročelnik
uz
Darinka Slani

[20]

Oblasni NOO za Istru

Prosvjetni odio¹⁴⁰

Broj 14/1944.

29. lipnja 1944.

Štabu I. Brigade

Na čitavom teritoriju naše Istre govori se slabo hrvatski jezik. I u vojsci ima velik broj drugova koji ne poznaju dovoljno naš jezik i naše hrvatsko pismo. Ali zato postoji i među narodom i kod drugova boraca (naročito među omladincima) želja za učenjem hrvatskog jezika, za učenje zemlj[opisa] Federativne Jugoslavije i historije naših naroda. Drugovi uče marljivo kad god im se za to pruži prilika. Sticanjem osnovnog najpotrebnijeg znanja iz govora i pisma, zemljopisa i historije, drugovi još jače prijanjaju uz NOB i NOP.

¹³⁸ Iza riječi »radom« slijedi precrtan tekst »Osim toga molimo vas da nam za predavače kursa pošaljete drugarice: Anu Kehler i Katu Lazić«.

¹³⁹ Između riječi »jedna« i riječi »drugarica« nalazi se precrtana riječ »takva«.

¹⁴⁰ HAP, Oblasni NOO za Istru, PO br. 14/44. Rukopis, tinta, 1 list.

Prosvjetni rad u vojsci¹⁴¹ treba marljivo njegovati. Kako mi nemamo ni najpotrebnijeg stručnog učitelj[skog] kadra, prema tome ni učitelja koje bi poslali u vojsku za prosvjetni rad — predlažemo vam da iz svoje I Brigade izdvojite trojicu (3.) bistrih i svjesnih omladinaca (koji relativno dobro vladaju hrvatskim jezikom i koji su završili najmanje osnovnu školu) i da ih pošaljete na učiteljski kurs. Kurs će se održavati na terenu O.NOO-a za Pazin. Počinje 10. o. mj., a traje 45 dana.

Svaki kursista neka ponese sa sobom pokrivač.

Izvestite naš odio o polasku kursista na kurs.

S.f. — s.n.

Pročelnik
u z.
Darinka Slani

[21]

Učiteljski kurs
Okруга Pazin¹⁴²

30. lipnja 1944. g.

IZVJEŠTAJ O UČITELJSKOM KURSU

Stvoriti u što kraćem roku u današnjim prilikama što više učiteljskog kadra, to je cilj dosadašnjih tečajeva, a i sadašnjeg tečaja. Drži li se to na pameti bit će razumljiviji mnogi nedostaci, a zahtjevi nakon stečenih iskustava moraju se detaljno promotriti, jer sve je to u nastajanju i svaki novi tečaj — svaki novi dan rada — pruža nova iskustva i nove pouke.

I. Tok kursa i njegov program.

Tečaj je organizirao gornji naslov i započeo je raditi 3. VI 1944. g. Broj polaznika bio je 21, od toga 14 drugarica i 7 drugova. Nastavnici bili su Slavko Brozović, nastavnik i drugarica Davorka Širola, učiteljica.¹⁴³ Trajanje tečaja bilo je predviđeno 15 dana, pa je uzet i program koji se radio na dosadašnjim tečajevima koji su također trajali 15 dana. Prema tom programu predavali su se ovi predmeti: hrvatski jezik, povijest, zemljopis, račun sa geometrijom i pedagogija. Tako se radilo do 12. VI o. g. kad su preuzeli daljnje vođenje tečaja drugovi poslani od Prosvjetnog odjela Oblasnog N.O.O. za Istru, i to: prof. Milutin Ivanušić i učitelj Dušan Perhat. Ovi nastavnici već su prije bili upoznati s novim nastavnim programom za učiteljske kurseve u Istri koji je napravljen po uzoru nastavnog programa ZAVNOH-a, tako da je iz ovoga uzeto gradivo za hrvatski jezik i sve gradivo iz povijesti, dok je gradivo iz ostalih predmeta uzeto prema posebnim pri-

¹⁴¹ Nakon riječi »vojsci« nalazi se precrtano »morao bi se po mogućnosti još jače raširiti«.

¹⁴² HAP, Oblasni NOO za Istru, PO br. 28/44. Strojopis, 2 lista, 3 stranice.

¹⁴³ Tone Crnobori spominje i Petra Žmaka kao trećeg predavača na kursu. Preporod hrvatskog školstva u Istri za vrijeme narodnooslobodilačke borbe, Zagreb 1963, str. 47.

likama u Istri. Radi novog programa produžen je kurs za 10 dana. 17. VI o. g. obavile su pregled rada na kursu drugarice Stefaniya Ravnić, pročelnik Prosvjetnog odjela Oblasnog N.O.O. za Istru i Slani Darinka, član istog prosvjetnog odjela i nakon pregleda održale sastanak sa nastavnicima na kome su dale upute za daljnji rad. Istoga dana došao je na kurs IVAN KRUŽIĆ, nastavnik, kao treći predavač. Završnim ispitima dana 26/27 VI prisustvovala je Darinka Slani, koja je po završenim ispitima održala predavanje polaznicima o organizaciji prosvjetnog rada u našoj zemlji. Kurs je završen 27. VI o. g.

Pređena građa

Iz priloženog programa vidi se da je uspješno predviđenu građu uglavnom obraditi, a neobrađeno je ostalo iz pojedinih predmeta slijedeće:

iz hrvatskog jezika: palatalizacija i asimilacija, akcentat, složene rečenice, arhaizmi, barbarizmi, provincijalizmi.

Navedene jedinice nisu obrađene samostalno, ali se ipak ukazivalo na njih u koliko su se pojavile prilikom tumačenja i vježbi. Tako se na pr. stalno ukazivalo na razliku između položaja akcenta u Istri i u književnom jeziku.

Iz računa i geometrije: 4 osnovne računске operacije s razlomcima, pravilo trojno i procentni račun, oplošje i volumen kocke, kvadra i valjka.

Iz prirodopisa: postanak zemlje, elektricitet, štetnost alkohola i duhana.

Iz zemljopisa: planetni sistem. Zemlja, kontinenti.

Iz metodike: metodika vještina.

Gore navedeno gradivo nije se moglo obraditi radi pomanjkanja vremena: (kratkoće kursa), a i samo gradivo nije odgovaralo spoznajnoj snazi polaznika, radi slabog i manjkavog predznanja što su im ga pružile talijanske škole te radi organizacionih nedostataka kursa.

Organizacija kursa.

Unutarnja organizacija, tj. organizacija same obuke i života u kursu.

Dnevni red bio je slijedeći:

u 6 sati ustajanje, 7 sati doručak, od 7 1/2 sati predavanje do 12 sati, u 12 sati ručak, od 1 sat do 2 1/2 odmor, od 2 1/2 sata do 3 1/2 sata učenje od 3 1/2 do 6 sati predavanje, od 6 sati do 7 sati učenje.

Prema ovome rasporedu pokazalo se da polaznicima ostaje premalo vremena za učenje tek 2 sata dnevno, dok se predavanja drže 7 sati, što je dođuše dobro radi opširnosti građe, ali je bilo prenaporno za polaznike. Radi toga moralo se skratiti vrijeme predavanja na 5 sati a dobivena 2 sata upotrebiti za ponavljanje i utvrđivanje preuzete građe.

Vanjska organizacija kursa.

Sve poslove za održavanje kursa kao što su ishrana, održavanje reda i čistoće, osiguravanje obavljali su sami polaznici i nastavnici. Higijenske prilike bile su slabe. Nije bilo dovoljno vode, pojavljivao se svrab i uši. Ishrana

je bila dobra i redovita. Red i disciplina bijaše uzorna, osim jednog jedinog¹⁴⁴ ispada.

Broj i sastav polaznika i njihov uspjeh.

Broj polaznika bijaše 21, od toga 7 drugova i 14 drugarica. Opći uspjeh zadovoljavajući, a nisu zadovoljili: Grubišić Vence, koji je ostranjen radi neozbiljnog ponašanja, Valković Josip, koji je odustao radi bolesti te Križanac Zora, Pacenti Marija, Perić Marija, Pikoti Ana i Vlah Marija, radi slabog uspjeha u poznavanju hrvatskog književnog jezika i pređene građe. (Pojednosti vidjeti u priloženom spisku).¹⁴⁵ Međutim kod svih polaznika koji su zadovoljili i koji nisu zadovoljili pokazala se je velika marljivost i želja za znanjem. Iskoristavali su svaki slobodni čas da nešto nauče što je išlo teško radi nedostataka koji ćemo navesti u slijedećoj točki.

Nedostaci kursa

1. Najveća smetnja u radu bila je nepoznavanje hrvatskog književnog jezika. 2. Radi tog nepoznavanja jezika i radi kratkoće kursa bio je predviđeni program preopširan. 3. Više od 3/4 raspoloživog vremena za rad utrošeno je na diktiranje koje se u prvoj polovici kursa izvodilo vrlo lagano, čak nekoje riječi su se diktirale slovo po slovo. 4. Kod odabiranja polaznika za tečaj malo se vodilo računa o sposobnosti pojedinaca i njihovom predznanju. Tako su dvije polaznice bile bez osnovne naobrazbe, a jedna s organskom manom (nagluha). Prevelike razlike u sposobnostima pojedinca bile su uzrokom polaganog svladavanja građe. 5. Polaznici nisu, međutim, ni mogli prisustvovati svim predavanjima, a niti predviđeno vrijeme za utvrđivanje i ponavljanje iskoristiti, jer su radi slabe organizacije kursa morali obavljati svu silu drugih poslova, kao što su: dnevno i noćno stražarenje, kuhanje, prenošenje živežnih namirnica, cijepanje drva, nošenje vode i mljevenje pšenice. 6. Radi toga bio je i kolektivan rad, rad po kružocima nemoguć. Nije se moglo gotovo naći slobodnog vremena da se polaznici svi zajedno sastanu, jer uvijek netko mora obavljati neki tehnički, sporedni posao. 8. Izvođenju obuke smetalo je i to što polaznici nisu raspolagali potrebnim pomagalicama kao što su: knjige, zemljopisne karte, bilježnice i drugo. 9. Obuka je bila triput prekinuta i onemogućena radi približavanja neprijatelja i to: 12. VI, 15. VI i 23. VI ov. g. Svaki put izgubilo se više od polovice dana. 10. U takvim prilikama i nastavnici su se našli u teškom položaju. Zajedničko savjetovanje i sastajanje bilo je polovično ili slabo.

Stečena iskustva:

Da bi naredni kursevi što bolje osposobljavali polaznike za učiteljsko zvanje, potrebno je da se: 1. uvede predkurs na kome bi se polaznici upoznali sa osnovama hrvatskog književnog jezika kako bi nesmetano mogli savladati građu iz ostalih predmeta koji se predaju na kusu. 2. Prema opširnosti programa treba odrediti duljinu kursa, jer dosadašnji program na ovom kursu bio je preopširan. 3. Kod odabiranja polaznika za učiteljski kurs treba povesti računa da se na tečaj šalju samo oni drugovi, odnosno druga-

¹⁴⁴ Prvobitno je pisalo »pojedinačno«.

¹⁴⁵ Spisak nije sačuvan u prilogu.

rice koji imaju već neko predznanje, t.j. barem punu osnovnu naobrazbu (4 razr. osnovne škole) i uvjete za daljnji razvoj i napredak.

4. Kurs bi trebalo bolje organizirati. Ne bi se smjelo dogoditi da polaznici i nastavnici rade tehničke poslove koji ne spadaju na njih, jer su ovi poslovi išli na uštrb samoga rada u školi: kod polaznika na uštrb svladavanja preuzetog gradiva, a kod nastavnika na uštrb spremanja za naredna predavanja. Stoga bi trebalo postaviti posebno osoblje, a) za ekonomu b) za kuhinju c) za stražu.

30. VI 1944.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

[22]

IZVJEŠTAJ O PROSVJETNOM RADU U ISTRI¹⁴⁶

I. Politička situacija

Čitav teren Istre ne može se smatrati ni oslobođenim ni poluoslobođenim a ni okupiranim. U Istri su prilike specijalne. Čovjeku u momentu izgleda kao da je skoro¹⁴⁷ čitava Istra oslobođena, a za čas opet osjeti da to nije tako. Istra je protkana neprijateljskim garnizonima ili uporištima. Oni su smješteni u istarskim gradićima: Pazin, Raša, Motovun, Buzet itd; odakle neprijatelj zbog guste saobraćajne mreže — cesta i putova, može vrlo brzo i lako doći u svaki kraj, u svako selo. To on i čini i pojavljuje se čas ovdje čas ondje. Neprijateljskih snaga nema mnogo. U nekim se uporištima nalazi po nekoliko desetak fašista, a Njemci dolaze s vremena na vrijeme i pomažu im. Najveći neprijateljski garnizon, kao što je Raša, ima oko 200 do 300 neprijateljskih vojnika. U zadnje vrijeme, nakon zapovjesti druga Tita da sve vojne jedinice pređu u ofanzivu na svim sektorima, istarska I. i novo formirana II brigada marljivo istrebljuju neprijatelja;¹⁴⁸ čiste garnizone, pa se situacija u pojedinim kotarevima znatno popravila. U nekim krajevima ne-

¹⁴⁶ HAP, Oblasni NOO za Istru, Tajništvo br. 607/II-1944. Strojopis, 10 listova. Uz izvještaj sačuvan je i popratni dopis ovog sadržaja:

Oblasni NOO za Istru

Prosvjetni odio

br. 24

(3) srpnja 1944.

Oblasnom NOO-u za Istru

Tajništvu

Šaljemo duplikat »Izveštaja o prosvjetnom radu« kojega smo poslali prosvjetnom odjelu ZAVNOH-a, i planove i programe učiteljskih kurseva i tečajeva za odrasle.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

MP

[Oblasni Narodnooslobodilački odbor za Istru Prosvjetni odio]

Pročelnik
Š[tefanija] Ravnić

¹⁴⁷ Riječ »skoro« dopisana je tintom iznad teksta.

¹⁴⁸ O akcijama I i II istarske brigade vidi: Zbornik dokumenata narodnooslobodilačkog rata naroda Jugoslavije, tom V, knj. 21.

prijatelj često krstari (najradje upade u selo zorom, pa se kasnije povuče) pa se često dogodi da po neki od naših drugova i drugarica strada.

Narod je gotovo sav uz NOB-u, pomaže svuda, na svakom koraku, mrzi neprijatelja i da nema nekoliko izroda fašista i domaćih »špija« rad ne bi bio težak. Tako na pr. u kotaru Labin, (gdje je narod sav za NOB i pokret) a ono što ne valja, nalazi se već davno u neprijateljskom garnizonu u žici i pored 11 neprijateljskih garnizona narod predano radi i organizacija je jaka, jedna od najjačih u čitavoj Hrvatskoj.

Naravno da ovakove političke prilike imaju odraza i u prosvjetnom radu. Sav narod želi hrvatske škole, ali se boji neprijatelja kojemu je baš ta hrvatska škola »trn u oku«. Fašisti mrze hrvatske škole; u njima osjećaju jakog neprijatelja koji ruši djelo odnarođivanja koje su oni 25 godina marljivo provodili. Na manje ugroženom terenu narod rado šalje djecu u školu, a i sam rado uči.

Ni u jednom čitavom okrugu, često i ni u jednom čitavom kotaru ili čak općini, ne mogu (zbog bojazni od neprijatelja) raditi sve škole.

Mogućnosti za prosvjetni rad na terenu izgledaju od prilike ovako:

A. Okružni NOO Pazin ima 5 kotara:

1. Poreč
2. Tinjan
3. Pazin
4. Čepić
5. Labin

U Poreču i Tinjanu prosvjetni rad je za sada nemoguć. Neprijatelj je prilikom zadnjeg čišćenja u Poreču ubio člana kotarskog NOO, KK i još neke drugove.

Kotar Pazin: Rad je moguć u nekim općinama kotara.

Kotar Čepić: Cijeli je momentalno oslobođen.

Kotar Labin: Usprkos jakih neprijateljskih garnizona, zbog čvrste organizacije moguć je rad u školama.

B. Okružni NOO PULA: ima tri kotara i grad Pulu.

1. grad Pula
2. kotar Pula
3. kotar Žminj
4. kotar Rovinj

Najveće mogućnosti prosvjetnog rada su u kotaru Žminj. U kotaru Puli može se raditi u nekim općinama. U Rovinju je situacija bila teška; prije par dana nešto se popravila.

C. Okružni NOO BUZET: ima 4 kotara.

1. Motovun
2. Buje
3. Kras
4. Buzet

Za sada je moguće raditi u kotaru Kras i kotaru Motovun, dok je u drugima teže.

D. Okružni NOO RIJEKA tek se formira te ima tri kotara i grad Rijeku.

1. Grad Rijeka
2. kotar Rijeka
3. kotar Kastav
4. kotar Lovran

Potrebno je naglasiti da se situacija na terenu Istre brzo mijenja. Tamo gdje je rad do jučer bio nemoguć, danas postaje moguć i obrnuto.

II. ORGANIZACIONO STANJE.

Ukazujući na krajeve koji su povoljni za prosvjetni rad, već je iznijeta i podjela čitave Oblasti Istre na okruge i kotareve.

I. NOO-i

Provedena je organizacija NOO-a. Postoje: seoski, općinski, kotarski itd. odbori, ali drugovi za prosvjetu nisu još svuda zaduženi, a niti su formirani prosvjetni odjeli. Oni se sada formiraju.

Formiran je Oblasni prosvjetni odio. Ima 2 člana.

Okružni NOO-i imaju po jednog člana zaduženog za prosvjetu, a nemaju referente, ali su članovi zaduženi za prosvjetu stručna lica — učitelji. U okrugu Buzet u kome član zadužen za prosvjetu nije stručno lice, postoji i drugi član prosvjetnog odjela — referent. To je za sada učitelj Ante Host. Ovih je dana na sastanku Oblasnog NOO zaključeno da se uzme za člana okružnog NOO za Buzet druga Šestana¹⁴⁹ — koji će biti odgovoran za prosvjetu.

Po kotarevima zaduženi su drugovi za prosvjetu, ali oni nemaju referenta. Jedino Okrug Pazin ima 2 stručna učitelja koji su članovi kotarskih prosvjetnih odjela: drug Brozović,¹⁵⁰ je kotarski referent za 2 kotara — Pazin i Labin i drugarica Širola¹⁵¹ za kotar Čepić.

I okružni NOO Pula dobio je sada prvog privremenog kotarskog referenta Nefat Ivana, koji je ovih dana završio učiteljski kurs. Drug je svršeni učitelj — sa završenom talijanskom učiteljskom školom, bez školske prakse.

Osim ove trojice, zbog nestašice kadra, nema kotarskih referenata. Drugarica Rolih,¹⁵² učiteljica bila je član prosvjetnog odjela za kotar Kras. Ona je tamo organizirala prosvjetni rad, ali zbog bolesti ne može više vršiti ovu dužnost.

Po svim općinskim i seoskim NOO-ima nisu još svuda zaduženi drugovi za prosvjetni rad.

II. Škole i tečajevi.

A. Škole.

Nemoguće je dati za sada podatke o školama i školskim zgradama jer još nisu prikupljeni. Tek se sad radi na prikupljanju podataka.

¹⁴⁹ Josip Šestan.

¹⁵⁰ Slavko Brozović.

¹⁵¹ Davorka Širola.

¹⁵² Jelka Rolih. Vidi dok. br. 17.

Okružni NOO Pazin

Najbolji podaci sakupljeni na terenu ovog okruga i iznijeti na okružnoj prosvjetnoj konferenciji, održanoj 1. VI. 1944. g.¹⁵³

Za vrijeme Italije bilo je u

Kotar Labin	šk. zgrada	56,	od toga uništeno	12,	u garnizonima	5
Kotar Pazin	"	30	"	"	"	3
Kotar Čepić	"	25	"	"	"	"

Svega škol. zgrada 111 uništenih 22 u garnizonima 8

Podaci sa kotareva Poreč i Tinjan nisu prikupljeni.

Broj školskih obvezanika od 7 do 12 godina:

Kotar Labin	1854 obvezanika
Kotar Pazin	1469 "
Kotar Čepić	600 "

Ukupno 3923 obvezanika

Škole koje rade.

Kotar Labin	7 škola
Kotar Pazin	3 "
Kotar Čepić	5 "

Ukupno 15 škola

Od ovih neke rade, a neke će tek za dan dva proraditi, jer su na rad pošli učitelji-omladinci, koji su ovih dana završili učiteljski kurs.

Na terenu okružnog NOO-a Pula ne radi ni jedna škola. Tamo se vrše pripreme oko organizacije škola (u tu je svrhu poslat u drug Nefat), a škole će započeti s radom poslije 10. VII. po završetku prvog učiteljskog tečaja okruga Pula

Okružni NOO Buzet.

U kotaru Kras radi 8 škola. U kotarevima Buzet i Buje niti jedna. Sa kotara Motovun nema podataka — tamo je pošao organizirati rad drug Šestan.

Općenito o školama i školskim zgradama.

Najviše škola nalazi se u privatnim zgradama. Mnogo manje ima javnih škola. Sve su škole stare. Italija je sagradila veoma mali broj škola.

Škole su loše snabdjevene. Od namještaja imaju klupe i ploču (koja je dosta mala). Računalo i zemljopisne karte su rijetka pomagala, a ostalih nastavnih sredstava i nema.

B. Tečajevi.

a) analfabetski tečajevi.

Popis analfabeta nije vršen. Prema iskazima drugova članova NOO izgleda da je nepismenost u Istri veoma mala. Nepismeni su samo stari ljudi.

¹⁵³ Vidi dok. br. 9.

Radi točne kontrole izvršit će se popis nepismenih i tamo gdje bude potrebno i moguće organizirati tečajeve.

b) tečajevi za odrasle.

Od velikog značenja bili bi tečajevi za odrasle. Narod, naročito omladina ne zna hrvatski govoriti i pisati, a želja za poznavanje hrvatskog jezika je velika. Omladina uči jezik od starijih, koji su još išli u hrvatske škole. Treba konstatirati da je i ako učitelji ne vode tečajeve za odrasle (takvih tečajeva u stvari još i nema) narod od oslobođenja do danas, mnogo napredovao u učenju hrvatskog jezika. Preko omladine, raznih političkih organizacija, učilo se čitati i pisati a uči se i danas. Samo je to sve još premalo. Trebalo bi započeti sa organiziranim i masovnijim učenjem. U tu svrhu izrađen je i program. Rad na tečajevima bit će za sada dosta težak iz ovih razloga:

1. jer se vrše najveći ljetni poslovi i
2. jer nema učiteljskog kadra, koji bi te kurseve vodili.

Učitelji sa završenim učiteljskim kursom nisu u stanju voditi takav tečaj. Taj rad prevazilazi njihove snage. Samo najbolji kursisti moći će raditi i u školi i na tečaju.

c) Prosvjetni rad u vojsci.

Velik broj Istrana, naročito omladine nalazi se u vojnim jedinicama. Ni ti drugovi u većini slučajeva ne poznaju hrvatski jezik. Govore istarskim dijalektom koji se u pojedinim krajevima veoma razlikuje, ali zato postoji kod njih jaka želja za znanjem. Naš odio nema stručnog kadra koga bi poslao u vojsku na rad. Da bi i to pitanje riješili zaključeno je da (svaki štab brigade (I i II) pošalje po 3 sposobna omladinca na učiteljski kurs. Po završetku kursa bit će to učitelji svojih drugova. Osim na vojne jedinice potrebno je proširiti prosvjetni rad i na vojno pozadinske stanice. Svaka komanda područja šalje na kurs po jednog kursistu koji će voditi prosvjetni rad stanice.

d) Učiteljski tečajevi.

Prosvjetni rad u Istri zapinje na nedostatku učiteljskog kadra. To je najteže pitanje. Da bi se nekako započelo s prosvjetnim radom, još mnogo prije dolaska drugarice Slani¹⁵⁴ (što se vidi iz izvještaja druga Hosta koji smo vam davno poslali),¹⁵⁵ bili su organizirani učiteljski tečajevi. U tom periodu završena su 2 učiteljska tečaja, a jedan (treći) morao je biti prekinut zbog čestog uznemiravanja od strane neprijatelja.

I. kurs	završilo je	12 kursista (od toga sada radi 5)
II. kurs	„	8 „

Svega završilo 20 kursista

Kursevi su trajali 15 dana, a polaznici su bili u većini slučajeva omladinci i omladinke sa 4 razreda pučke škole. Poznavanje hrvatskog jezika bilo je slabo, pa ga ni poslije završenog kursa nisu mogli svladati. Osim toga nije se mnogo vodilo računa o odabiranju kursista, pa je i zbog toga kurs manje vrijedio.

¹⁵⁴ Darinka Slani.

¹⁵⁵ Vidi dok. br. 10.

Odprilike istovremeno sa dolaskom drugarice Slani došli su i drugovi:

1. Ivanušić Milutin, profesor
2. Perhat Dušan, učitelj
3. Ivan Kružić: nastavnik građ. škole
4. Buzdon Marijan, „ „ „
5. Modrušan Ante, „ „ „

Baš u to vrijeme vršile su se pripreme oko organiziranja II. učiteljskog kursa na području Okružnog NOO Pazin. Kurs je odmah i započeo radom. Iz izvještaja kojega prilažemo vidjet će se najbolje o razvoju i radu kursa.

Buzdon Marijan i Modrušan Ante upućeni su po svojem dolasku Okružnom NOO Pula, prosvjetnom odjelu, da ih prema potrebi uposli. Kako na centru okružnog nije bilo druga Žmaka,¹⁵⁶ učitelja pročelnika, drugovi su upućeni u kotar Žminj i tamo su organizirali učiteljski kurs i započeli radom. Rad na kursu su pregledale drugarice Stefanija Ravnić i Darinka Slani. Pri pregledu vidjelo se da kurs ima iste nedostatke kao i raniji kursevi i da neće biti velikog uspjeha. Došlo se do zaključka da učiteljski kursevi premalo traju i da ih treba ili produžiti ili prekinuti. Na sastanku Oblasnog NOO iznijeta su zapažanja i iskustva i donijeti zaključci da se:

1. na kurs uzimaju najbolji omladinci i omladinke koji imaju volje za prosvjetni rad i koji su završili osnovnu školu, te dobro čitaju i pišu talijanski i dobro računaju.
2. da budu iz kraja koji relativno čisto govori
3. da najprije završe pripremni kurs čiji je cilj učenje i poznavanje hrvatskog jezika
4. da se svi koji se kao dobri pokažu na prekursu nastave učiteljski kurs. Kurs mora trajati najmanje 30 dana.

Sada se vrše pripreme za organiziranje jednog takvog kursa koji će se održati na terenu Okružnog NOO Pazin. Pripremni kurs polaziti će oko 30 kursista i to:

- 6 iz I i II brigade
- 4 iz vojno-pozadinskih stanica
- 20 omladinki ili starijih koji imaju volju i sposobnosti za učenje.

Paralelno sa organizacijom ovoga kursa radi se na organizaciji drugog učiteljskog kursa u Okrugu Pula. I taj bi kurs imao započeti s radom 10. srpnja. Polaznici toga kursa bit će učitelji koji su završili talijanske učiteljske škole i omladinci s ponekoliko razreda gimnazije (najmanje 4). Ovaj kurs trajat će 20 dana. Na kursu će se obraditi gotovo isti program, samo što su snage jače, pa će materijal brže savladati. Broj polaznika bit će u najboljem slučaju (ako se svi odazovu) 10 do 15.

Organizirane su dvije grupe predavača i to tako da kurs vode trojica, a pripremni kurs dvojica. Jedan od nastavnika bit će »leteći« nastavnik, tj. pomagati će čas jednom čas drugom kursu.

¹⁵⁶ Petar Žmak.

I pored ovog ovako zamišljenog rada neće biti velikih rezultata (to se odnosi na kursiste sa 4 razreda osnovne škole). Teškoća je baš u

- a) nepoznavanju jezika i
- b) slaboj kvaliteti talijanskih osnovnih škola.

Učitelj u Istri je čovjek koji ima »pune ruke posla«. Rad u osnovnoj školi; rad na tečajevima, rad u organizacijama itd. I pored najvećih nastojanja nastavnika, drugovi sa završenom osnovnom školom i 45 dnevним kursom, neće moći raditi samostalno bez stalne podrške.

Sva težina rada leži na kotarskim referentima. Oni na sedmičnim sastancima moraju odgajati učitelje, dajući im svu građu iz pojedinih predmeta i način na koji treba predavati.

U svim okruzima ne može se ni tako raditi, jer nema kotarskih referenata. Za takav rad kotarski referent mora biti stručno lice sa barem malo učiteljske prakse. Zbog tog razloga ni drugovi koji završe kurs u Puli neće moći odmah vršiti dužnost kotarskih referenata.

Da bi prosvjetni rad Istre malo brže krenuo, morala bi nam doći pomoć iz vana. Najveću pomoć moglo bi nam pružiti Hrvatsko Primorje. Ta bi pomoć imala biti dvojaka:

1. u stručnom učiteljskom kadru — barem desetak učitelja
2. u omladinkama sa završenim barem 4 razreda srednje škole. Sva mjesta Hrvatskog Primorja obiluju sa ovakvim omladinkama koje (...) ¹⁵⁷ znanje iz pedagogije.

U ovome je smislu poslan dopis Okružnom NOO za Hrvatsko Primorje.

C. Nastavnici

a) stručni

Okrug Pazin	2
Okrug Pula	1
Okrug Buzet	1
Okrug Rijeka	1

svoga 5 učitelja i 5 nastavnika predavača.

Ovamo nisu uračunati učitelji članovi okružnih NOO koji su pročelnici prosvjetnih odjela. Isto tako nisu uračunate ni članice Oblasnog prosvjetnog odjela.

b) nestručni učitelji.

I. učiteljski kurs	5	(od 12)
II. učiteljski kurs	8	
III. „ „	8 + 4	za vojno pozadinske stanice.

Svega nestručnih učitelja 21 + 4

¹⁵⁷ Nedostaje tekst.

III. Nastava.

Do sada se u školama nije radilo ni po jednom od odobrenih nastavnih planova i programa. Najveća se pažnja posvećivala čitanju, pisanju i računanju. Drug Host bio je jedini učitelj na terenu Istre, nije mogao voditi kurseve i istovremeno obilaziti učitelje. Drugovi učitelji radit će pod kontrolom referenta po minimalnom nastavnom planu i programu.

IV. Udžbenici.

Udžbenika na hrvatskom jeziku nema nikakvih. Donijeto je par primjeraka Početnice, izdanje prosvjetnog odjela ZAVNOHa. Drugovi članovi Oblasnog NOO pregledali su Početnice i došli do zaključka da se mora štampati s malim preinakama, jer se na mnogo mjesta spominju Talijani kao naši neprijatelji (a Nijemci gotovo i nisu spomenuti). Danas se talijanski narod u Istri bori rame uz rame s hrvatskim narodom, a i u samoj Italiji bori se za svoju slobodu.

Početnica će biti štampana s malim preinakama. Pošto je ona potrebna (ne samo za rad u osnovnim školama nego i za rad u tečajevima) štampat će se što prije i to u 2000 do 3000 primjeraka.

Omladina Istre i Hrvatskog Primorja povela je akciju za sakupljanjem starih udžbenika za osnovne škole. U tom poslu naročito se istakla omladina Hrvatskog Primorja, koja je već poslala velik broj knjiga i još uvijek ih šalje. Knjige su razdijeljene okružnim prosvjetnim odjelima, a ovi ih prema potrebi dijele kotarskim prosvjetnim odjelima i školama.

V. Učila.

Učila u školama nema gotovo nikakvih. Teškoću pravi pomanjkanje zemljopisnih karata Jugoslavije. Za sada je dato nastavnicima kursa u zadatak da svaki kursista izradi po jednu zemljopisnu kartu Jugoslavije. Po-teškoća je u tome što još nema ni jedne dobre karte kojom bi se i sami nastavnici poslužili. Poslan je dopis Oblasnom USAOH-u koji će nam u tome pomoći.

VI. Prijedlozi za daljnji rad.

Da bi se prosvjetni rad odvijao po mogućnosti što bolje treba:

1. Osposobljavati NOO-e za rukovođenje prosvjetnim radom
2. Zadužiti za prosvjetni rad članove NOO-a kod svih odbora.
3. Prikupiti podatke o školama, školskim zgradama, školskim sposobnjacima i polaznicima.

(..)¹⁵⁸

6. Organizirati i otvarati tečajeve za odrasle. Tečajeve će voditi kursisti koji budu za to sposobni.

7. Preko učiteljskih kurseva izgraditi kadar prosvjetnih radnika koji će raditi u:

- a) vojnim jedinicama
- b) vojno pozadinskim stanicama

¹⁵⁸ Isto.

Molimo vaš prosvjetni odio da pošalje jedan dopis Okružnom NOO-u za Hrvatsko Primorje, 1. da nas po mogućnosti što više pomogne sa kadrom i 2. da se svi učitelji Istrani koji se nalaze na oslobođenom teritoriju pošalju na prosvjetni rad u Istru.

Evo imena dvojice učitelja:

Jelovica Ivan, učitelj-prosv; referent kotara Virovitica

Jelovica-Osojican Neda, učiteljica.

3. srpnja 1944. g.

Smrt fašizmu — sloboda narodu!

Pročelnik:

Š[tefanija] Ravnić¹⁵⁹

Prilog 1

PLAN I PROGRAM PRIPREMNOG KURSA¹⁶⁰

Cilj: Cilj je tečaja upoznati polaznike sa osnovama hrvatskog književnog jezika i s osnovama računa kako bi se osposobili za savlađivanje građe iz ostalih predmeta na učiteljskom kursu.

I. Nastavni plan:

Na tečaju se uče osnove hrvatskog književnog jezika i računa. Tečaj traje 15 dana sa po 4 sata predavanja i 2 sata seminarnog rada.

Na pojedine predmete otpada slijedeći broj sati:

a) hrvatski jezik	40 sati po 3 sata dnevno
b) račun i geometrija	15 sati

II. Nastavni program.

Hrvatski jezik:

Na pripremnom tečaju moraju polaznici naučiti lijepo i točno čitati, pravilno pisati i iz govora moraju se ukloniti sve karakteristike istarskog dijalekta koje ne odgovaraju hrvatskom književnom jeziku.

Nastojati usvojiti što veći broj riječi (Copia verborum). Da bi se to postiglo treba neprestano čitati na glas različite članke, štiva, sastavljati kraće sastavke: bilo prepričavanja, bilo slobodne sastavke (može se poslužiti čak i diktatom radi pisanja) i konačno izvoditi govorne vježbe: pripovjedanje pročitana, samostalno pripovjedanje doživljaja i zgoda iz svakodnevnog života, učenje napamet kraće proze i pjesmica, zborna recitiranje i pjevanje pjesama. Uz put se mora ipak zadržati na nekim gramatičkim i pravopisnim pitanjima kako bi se bez poteškoće, moglo ukazivati na greške u čitanju, pisanju i govorenju.

Sva ta gramatička i pravopisna pitanja ne daju se možda točno sistematizirati i svrstati u methodske jedinice, ali se ipak može nabrojiti

¹⁵⁹ Paraf tintom.

¹⁶⁰ Prilog je objavio Tone Crnobori, Preporod, n. dj., str. 116—118.

i označiti što bi sve trebalo dodirnuti iz gramatike i pravopisa. Svaki nastavnik može i sam načiniti takav raspored jedinica kako mu se čini najzgodnije u vezi s pročitanim štivom.

Evo tih nekoliko najbitnijih pitanja:

Razlike hrvatske i talijanske abecede.

Razlike glasova u hrvatskom književnom jeziku i istarskom dijalektu.

Razlike naglasaka (općenito)

Slogovi i glasovi. (upozoriti na palatale)

e-ije(je)-i

Vladanje zvučnih i bezvučnih suglasnika na kraju riječi.

Govorenje i pisanje riječce »ne« uz glagolske riječi.

Razlike u padežima kod imenica (spomenuti palatalizaciju i sibilizaciju).

Deklinacija određenih pridjeva.

Komparacija pridjeva (radi nastavka za komparativ)

Deklinacija ličnih i pokaznih zamjenica.

Zamjenice: koji i što (dijalekti)

Jedan-deklinacija: upotreba: tri-trojica-troje; 40, 100, 1000.

Oblici glagola biti: infinitiv, prezent, particip perfekta.

Položaj i pisanje enklitika i proklitika.

Pisanje velikog slova.

Interpunkcije: osobito točka i zarez.

Upozoriti na neke razlike u sintaksi.

Ove jedinice ne treba obrađivati posebno kao methodske jedinice, nego stalno ukazivati na njih u vezi s govorenjem, čitanjem i pisanjem.

Račun s geometrijom.

Cijeli brojevi.

Pregled mjera.

4 temeljne računске operacije sa višeznamenastim brojevima.

4 temeljne računске operacije s višeimenovanim brojevima.

Tijelo, ploha, crta.

Četverokuti, trokuti, kružnica i krug.

Smrt fašizmu — sloboda narodu!

Prilog 2

NASTAVNI PLAN I PROGRAM UČITELJSKOG KURSA¹⁶¹

Cilj: Cilj učiteljskog kursa je odgojiti i osposobiti nestručni kadar za narodne učitelje.

Nastavni plan:

Kurs traje 30 radnih dana. Ima 150 sati predavanja. Dnevno se održava 5 sati predavanja i 2 sata seminara. Ostalo je vrijeme određeno za učenje u grupama te za kulturno-prosvjetni rad.

¹⁶¹ Usporedi s »Nastavni plan i program učiteljskog tečaja u Čabru«, Tone Crnobori, n. dj., str. 118—123.

Na pojedine predmete otpada slijedeći broj sati:

Hrvatski jezik	35 sati
Odgojno-obrazovni rad	30 sati
Račun sa geometrijom	15 sati
Povijest	20 sati
Zemljopis	25 sati
Prirodne nauke	25 sati

ukupno: 150 sati

Nastavni program:

Hrvatski jezik:

Čisto-prosta rečenica — glavni dijelovi

Raširena rečenica — dodaci.

Imenice.

Glagoli.

Pridjevi.

Zamjenice.

Brojevi.

Prilozi.

Prijedlozi.

Složena rečenica i veznici.

Nezavisno složena rečenica.

Zavisno složena rečenica.

Upravni i neupravni govor.

Asimilacija kao pravopisno pitanje.

Sintaksa rečenice.

Tuđice.

Čitanje logičko i estetsko.

Nešto o stilistici.

Odgojno-obrazovni rad.

Što želimo postići odgojno-obrazovnim radom? (1)

Osnovni faktori odgojno-obrazovnog rada:

1) dijete

a) dječje mišljenje,

b) pažnja (duhovna svježina i raspored sati po težini predmeta)

c) pamćenje

d) organske greške (4)

2) građa

a) općenito o građi

b) naš nastavni plan i program (min. i maks.)

c) godišnji raspored građe po tjednima. (1)

3) Nastavnik

a) općenito o uvjetima koje uvijek ispunjava dobar nastavnik,

b) kako se dobar nastavnik sprema za sat.

III. Disciplina. (1)

IV. Metoda rada:

1. Općenito o metodi:

- a) put
- b) oblik
- c) način (1)

2. Metodska jedinica:

- a) Što je metodska jedinica?
- b) trajanje metodske jedinice
- c) obrada metodske jedinice. (1)

IV. Metodika pojedinih predmeta:

- 1. Metodika početne stvarne nastave. (2)
- 2. Metodika početnog čitanja i pisanja (2)
- 3. Metodika hrvatskog jezika. (2)
- 4. Metodika računske i geometrijske nastave (2)
- 5. Metodika povjesne nastave. (1)
- 6. Metodika zemljopisne nastave. (1)
- 7. Metodika prirodnih nauka (1)
- 8. Metoda vještina. (1)

Praktičan rad vršit će se po završetku kursa prema prilikama i mogućnostima barem dva do tri dana.

VI. Školska zgrada i učionica:

- a) školski namještaj,
- b) učila,
- c) zidne novine i školske priredbe,
- d) ukrašavanje školske zgrade i učionice. (2)

Račun s geometrijom.

Ponavljanje računske i geometrijske građe svladane na predkursu.

Razlomci — pojam i vrste. (1)

Četiri računske operacije s razlomcima (4)

Desetinski razlomci:

- a) postanak, čitanje i pisanje,
- b) četiri temeljne operacije. (4)

Jednostavno pravilo trojno. (1)

Površina likova (paralelograma, trapeza i trokuta) (2)

Oplošje i volumen kruga, kocke i četverostrane prizme. (2)

Povijest.

Podrijetlo naroda Jugoslavije:

- a) Slaveni u pradomovini,
- b) Seoba Slavena. (1)

Borba za jadransku obalu. (1)

I. svjetski imperijalistički rat. Ruska revolucija i oslobodilački pokret u Europi. (1)

- Postanak predaprilske Jugoslavije. Pokreti nacionalno ugnjetenih naroda. Zavođenje vojno-fašističke diktature. Borba naroda Jugoslavije do 5. V. 1935. g. (2)
- Fašizam — opći pregled. (1)
- Borbe protiv fašističke opasnosti. Traženje oslonca na SSSR i njegovu politiku mira. (1)
- Napad na Jugoslaviju. Izdaja, kapitulacija i okupacija zemlje. (1)
- Otpor naroda i pripremanje ustanka pod vodstvom KP. (1)
- Napad na SSSR i pretvaranje II imperijalističkog rata u oslobodilački. (1)
- Narodni ustanak na zemlji; ciljevi i metode NOP-a; organi narodnog ustanka: NOO, AFŽ i USAOH. (1)
- Rad narodnih neprijatelja u zemlji i inostranstvu: fašisti, ustaše, četnici; jugoslavenska vlada, izdajničko vodstvo HSS, narodni izdajice — uporišta okupatora. (1)
- Stvaranje NOVa. (1)
- Kapitulacija Italije. Povezanost širokih narodnih masa s NOPom. Priznanje NOBe širom čitavoga svijeta. Naši saveznici: SSSR, Engleska i Amerika (Moskovska i Teheranska konferencija) (2)
- Nova politička predstavništva. Osnivanje AVNOJ, ZAVNOH itd. Odluke II. zasjedanja AVNOJ. Izgrađivanje države. NOO-i pravi demokratski organi vlast. Odluke III. zasjedanja ZAVNOHa. Federalna Hrvatska u Federativnoj Jugoslaviji (2)
- Narodni vođa Maršal Jugoslavije drug Josip Broz Tito.

Zemljopis.

- I. Povijest i zadatak zemljopisa (1)
- II. Upoznavanje osnovnih zemljopisnih pojmova
1. Strane svijeta
- a) glavne
- b) sporedne
2. Vidik
3. Oblici zemljine površine:
- a) nizine, polja, doline
- b) brežuljak, brdo, planina. (1)
4. Vode:
- a) tekućice
- b) stajačice
- c) zaliv, otok, poluotok. (1)
- III. Priprema za prelaz na zemljopisnu kartu:
1. umanjeno mjerilo
2. kartografski znaci
3. čitanje zemljopisne karte (poznavanje znakova) (1)
- IV. Federativna Jugoslavija:
1. položaj, granice, veličina (odprilike)
2. reljef:
- a) nizine
- b) gore — planinski sistemi. (3)

3. Vode
 - a) sliv Crnog Mora
 - b) sliv Jadranskog Mora
 - c) sliv Egejskog Mora
 - e) Jadransko More
 - d) jezera. (3)
4. Klima. (1)
5. Narodno gospodarstvo:
 - a) zemljoradnja, stočarstvo, šumarstvo i rudarstvo
 - b) kućna radinost, obrt, industrija. (2)
6. Ekonomska ovisnost zemalja Jugoslavije. (1)
7. Federalne jedinice Jugoslavije (najopćenitije). (1)
- V. Federalna Hrvatska:
 - 1) općenito
 - a) položaj, granice, veličina
 - b) reljef
 - c) vode
 - d) narodno gospodarstvo. (3)
 2. Krajevi sjeverno od Kupe:
 - a) Međumurje
 - b) Hrvatsko Zagorje
 - c) Moslavina
 - d) Slavonija: Posavina, Podravina, Požeški Kraj, Srem.
 - e) Pokuplje s Žumberkom. (1)
 3. Krajevi južno od Kupe:
 - a) Banija
 - b) Kordun
 - c) Lika
 - d) Gorski Kotar (1)
 4. Krajevi uz more:
 - a) Hrvatsko Primorje
 - b) Istra
 - c) Dalmacija (1)
- VI. Kontinenti i oceani. (1)
- VII. Planetni sistem (1)
- Prirodne nauke:**
 1. Postanak čovjeka (2)
 2. Građa čovječjeg tijela i njegovi organi:
 - a) kosti i mišići
 - b) osjetila i živčani sustav
 - c) unutrašnji organi (3)
 3. Zarazne bolesti. (1)
 4. Kratki pregled razvoja životinjskih vrsta:
 - a) kičmenjaci
 - b) bezkičmenjaci (5)

5. Opis glavnih djelova i funkcije pojedinih organa biljaka (2)
6. Željezo i njegova važnost (1)
7. Goriva:
 - a) nafta, petroleum, benzin
 - b) kameni i drveni ugljen. (2)
8. Širenje topline, rastezanje tijela usljed topline, toplomjer (1)
9. Barometar (1)
10. Prirodni i umjetni magnet, magnetska igla, kompas (1)
11. Elektricitet trenjem:
 - a) stakla
 - b) munja
 - c) munjovod
 - d) značenje elektriciteta u narodnom gospodarstvu. (3)

Organizacija i administracija.

1. Organizacija prosvjetnog rada kod nas. (1)
2. Vanškolski rad
 - a) sudjelovanje nastavnika u cjelokupnom narodnom životu i radu
 - b) sudjelovanje nastavnika u radu antifašističkih organizacija
 - c) dopisnička služba. (1)

Administracija:

- a) razreda, b) općine, c) odjela.

Organizacija prosvjetnog rada kod nas i vanškolskog rada nastavnika i administraciju obradit će se na popodnevним satovima predviđenim za seminarni rad.

NAPOMENA Hrvatski jezik treba marljivo njegovati kroz sve nastavne predmete.

Prilog 3

PLAN I PROGRAM UČITELJSKOG KURSA

Cilj: Cilj učiteljskog tečaja je odgojiti i osposobiti nestručni kadar koji ima najmanje 4 razreda srednje škole, za narodne učitelje.

Nastavni plan:

Kurs traje 20 radnih dana te ima 100 sati predavanja. Dnevno se održava 5 sati predavanja i 2 sata seminara. Ostalo je vrijeme određeno za učenje po grupama i za kulturno-prosvjetni rad.

Na pojedine predmete odpata slijedeći broj sati:

Hrvatski jezik	30 sati
Odgojno-obrazovni rad	20 „
Račun se geometrijom	5 „
Povijest	20 „
Zemljopis	15 „
Prirodne nauke	10 „

Ukupno 100 sati.

Nastavni program:

Hrvatski jezik.

Razlike u abecedi hrvatskog i talijanskog jezika.	(1)
Čisto-prosta rečenica.	(1)
Slogovi i glasovi.	} (1)
Naglasak (općenito).	
Imenice (palatalizacija i sibilizacija).	(2)
Glagoli (oblici glagola biti i samostalnih glagola)	(2)
Raširena rečenica i njezini dodaci.	(2)
Pridjevi.	(2)
Zamjenice.	(2)
Brojevi.	(1)
Prilozi.	(1)
Enklitike i proklitike.	(2)
Složene rečenice i veznici.	(3)
Upravni i neupravni govor.	(1)
Interpunkcija (točka, kratice i zarez).	(1)
Asimilacija kao pravopisno pitanje.	(1)
e-ije, je-i.	(1)
Veliko slovo.	(1)
Sintaksa rečenice.	(2)
Dijalekti.	} 1
Tuđice.	
Čitanje logičko i estetsko.	(2)

Odgojno-obrazovni rad.

- I. Što želimo postići odgojno-obrazovnim radom? (1)
- II. Osnovni faktori odgojno-obrazovnog rada:
 1. dijete:
 - a) dječje mišljenje
 - b) pažnja (duhovna svježina i raspored sati po težini predmeta).
 - c) pamćenje,
 - d) organske greške.
 2. građa:
 - a) općenito o građi
 - b) naš nastavni plan i program (minimalni i maksimalni) (1)
 3. nastavnik:
 - a) općenito o uvjetima koje uvijek ispunjava dobar nastavnik
 - b) kako se dobar nastavnik sprema za sat. (1)
- III. Disciplina (1)
- IV. Metode rada:
 1. općenito o metodi:
 - a) put
 - b) oblik
 - c) način (1)

2. metodska jedinica:
- a) šta je metodska jedinica
 - b) trajanje metodske jedinice
 - c) obrada metodske jedinice (1)
- V. Metodika pojedinih predmeta:
- Metodika početne stvarne nastave. (2)
 - Metodika početnog čitanja i pisanja. (2)
 - Metodika hrvatskog jezika (2)
 - Metodika računske i geometrijske nastave. (1)
 - Metodika povjesne nastave. (1)
 - Metodika zemljopisne nastave. (1)
 - Metodika prirodnih nauka. (1)
 - Metodika vještina. (1)
- Praktičan rad vršit će se po završetku kurska prema prilikama i mogućnostima, barem 2 do 3 dana.
- VI. Školska zgrada i učionica:
- a) školski namještaj,
 - b) školska učila,
 - c) zidne novine i školske priredbe,
 - d) ukrašavanje školske zgrade i učionice. (1)
- Račun*
- Pregled 4 osnovnih računskih operacija. (1)
 - Pravilo trojno. (1)
 - Procentni račun. (1)
 - Opsezi i površine geometrijskih likova. (1)
 - Oplošje i volumen: kocke; prizme i valjka. (1)
- Povijest*
- Porijeklo naroda Jugoslavije:
- a) Slaveni u pradomovini
 - b) seoba Slavena (1)
- Borba za Jadransku obalu (1)
- I. svjetski imperijalistički rat. Ruska revolucija i oslobodilački pokreti u Europi. (1)
- Postanak predaprilske Jugoslavije. Pokreti nacionalno ugnjetenih naroda. Zavođenje vojno-fašističke diktature. (1)
- Fašizam opći pregled (1)
- Borba protiv fašističke opasnosti. Traženje oslonca na SSSR i njegovu politiku mira. (1)
- Napad na Jugoslaviju. Izdaja, kapitulacija i okupacija zemlje. (1)
- Otpor naroda i pripremanje ustanka pod vodstvom KP. (9)
- Napad na SSSR i pretvaranje II. imperijalističkog rata u oslobodilački.
- Narodni ustanak u zemlji; ciljevi i metode NOP; organi narodnog ustanka NOO, AFŽ, USAOH. (2)

- Rad narodnih neprijatelja u zemlji i inostranstvu: fašisti, ustaše, četnici, jugoslavenska vlada i izdajničko vodstvo HSS (narodni izdajice — uporišta okupatora). (1)
- Stvaranje NOV. (1)
- Kapitulacija Italije: povezanost širokih narodnih masa sa narodno-oslobodilačkim pokretom. Priznanje NOB diljem čitavog svijeta. (1)
- Naši saveznici: SSSR, Engleska i Amerika (moskovska i teheranska konferencija). (1)
- Nova politička predstavništva. Osnivanje AVNOJa, ZAVNOHa itd. Odluke II. zasjedanja ZAVNOH-a Izgradnje države. NOO- i pravi demokratski organi vlasti. Odluke III. zasjedanja ZAVNOHa. Federalna Hrvatska u federalnoj Jugoslaviji. (1)
- Narodni vođa maršal Jugoslavije drug Josip Broz Tito.

Zemljopis.

- Povjest i zadatak zemljopisa (1)
- Upoznavanje zemljopisnih pojmova:
strane svijeta, horizont, oblici tla, vode, zaliv, otok, poluotok, umanjeno mjerilo, Čitanje geografske karte. (1)
- Federativna Jugoslavija:
a) položaj, granice i veličina,
b) vertikalna i horizontalna razvedenost;
c) vode Jugoslavije (rijeke, jezera i mora) (4)
d) klima
e) narodno gospodarstvo,
f) federalne jedinice Jugoslavije (općenito)
- Federalna Hrvatska:
a) položaj granice i veličina
b) reljef
c) vode
d) narodno gospodarstvo
e) krajevi sjeverno od rijeke Kupe
f) krajevi južno od Kupe
g) krajevi uz Jadransko More. (7)

- Kontinenti (1)
- Planetni sistem (1)

Prirodopis.

- Postanak čovjeka. (2)
- Kratki pregled razvoja životinjskih vrsta:
a) kičmenjaci
b) bezkičmenjaci (3)
- Željezo i njegova važnost (1)
- Goriva:
a) nafta, petroleum, benzin
b) kameni i drveni ugalj (1)
- Širenje topline. Rastezanje tijela uslijed topline, toplomjer (1)

- Prirodni i umjetni magnet, magnetska igla, kompas. (1)
 Elektricitet:
 a) iskra
 b) munja i munjovod
 c) značenje elektriciteta u narodnom gospodarstvu. (1)

ORGANIZACIJA I ADMINISTRACIJA.

- I. Organizacija prosvjetnog rada kod nas.
 II. Vanškolski rad:
 a) sudjelovanje nastavnika u cjelokupnom narodnom životu i radu,
 b) sudjelovanje nastavnika u radu antifašističkih organizacija
 c) dopisnička služba (1)
 III. Administracija:
 a) razreda, b) općina, c) odjela.

Organizacija prosvjetnog rada kod nas, vanškolski rad nastavnika i administraciju obradit će se na popodnevnim časovima predviđenim za seminarski rad.

Napomena: Hrvatski jezik treba marljivo njegovati kroz sve nastavne predmete.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Prilog 4

PLAN I PROGRAM TEČAJA ZA ODRASLE.

Cilj: Cilj je tečaja da polaznici steknu osnovno — najpotrebnije znanje iz hrvatskog književnog jezika, računstva, zemljopisa i historije, kako bi mogli pratiti našu oslobodilačku štampu i na taj način što korisnije sudjelovati u NOB-i i NOP-u.

I. Nastavni plan:

Tečaj traje 10 sedmica po 6 sati, a održava se 3 puta sedmično po 2 sata.

Na pojedine predmete otpada slijedeći broj sati:

1) hrvatski jezik	20 sati
2) zemljopis	15 „
3) Historija	15 „
4) Račun	10 „

II. Nastavni program:

1. Hrvatski jezik:

Cilj: osposobiti polaznike da vladaju književnim jezikom u govoru i pismu i pobuditi interes za čitanje oslobodilačke štampe i knjige.

1. Vježbati tehniku čitanja i pisanja ukazujući na razlike između hrvatske i talijanske abecede.
2. Na kraćem štivu uzimajući dopise iz novina ili radio vijesti vježbati slobodno izražavanje učeći pritom suvremenu političku terminologiju hrvatskog jezika.
3. Vježbati samostalno izražavanje misli na temu koju sam odabere ili koju mu se zada.
4. Kolektivno sastavljanje dopisa, referata i izvještaja.
5. Pronalaziti individualne stvaralačke sposobnosti kod pojedinaca na temelju slobodnih sastavaka.
6. Stalno upućivati i ispravljati jezične i pravopisne pogreške.

2. Zemljopis.

Cilj: Upoznati domovinu i uslove života u njoj.

1. Ponavljanje i utvrđivanje zemljopisnih pojmova stečenih u osnovnoj školi: strane svijeta, vidik, oblici zemljine površine: brdo i dolina; vode; umanjeno mjerilo, zemljopisni znaci, čitanje zemljopisne karte.

2. Federativna Jugoslavija

- a) položaj, granice i veličina.
- b) reljef — gore i nizine
- c) vode
- d) narodno gospodarstvo
- e) federalne jedinice Jugoslavije (najopćenitije) (5)

3. Federalna Hrvatska:

- a) položaj, granice i veličina,
 - b) reljef
 - c) vode
 - d) narodno gospodarstvo.
- Poimence: Krajevi sjeverno od Kupe
 Krajevi Južno od Kupe
 Krajevi uz Jadransko More (7)

4. Kontinenti — Europa (1)

3. Historija.

Cilj: da polaznik upozna najglavnije momente naše narodne prošlosti, a naročito da se upozna sa NOB, kako bi mogao što korisnije sudjelovati u njoj.

1. Podrijetlo naroda Jugoslavije:
 - a) Slaveni u pradomovini, (1)
 - b) seoba Slavena, (1)
2. Borba za Jadransku obalu (1)
3. Prvi svjetski imperijalistički rat. Ruska revolucija. (1)
4. Postanak predaprilske Jugoslavije. Pokreti nacionalno ugnjetenih naroda. Zavođenje vojno-fašističke diktature. (1)
5. Fašizam i borba protiv fašističke opasnosti. (1)
6. Napad na Jugoslaviju. Izdaja, kapitulacija i okupacija zemlje. (1)
7. Napad na SSSR i pretvaranje II. imperijalističkog rata u narodno-oslobodilački. (1)

8. Narodni ustanak u Jugoslaviji pod vodstvom KP; ciljevi i metode NOP-a, organi narodnog ustanka: NOO, AFŽ i USAOH, (1)
9. Rad narodnih neprijatelja u zemlji i inostranstvu: fašisti, ustaše, četnici; jugoslavenska vlada, izdajničko vodstvo HSS (1)
10. Stvaranje NOV i priznanje NOB-e širom čitavog svijeta. (1)
11. Kapitulacija Italije. (1)
12. Naši saveznici: SSSR, Engleska i Amerika (Moskovska i teheranska konferencija) (1)
13. Nova politička predstavništva: osnivanje AVNOJa, ZAVNOHa i Osvobodilne fronte i t.d. Odluke II. zasjedanja AVNOJa: izgradnja države, NOOi — pravi demokratski organi vlasti. (1)
14. Odluke III. zasjedanja ZAVNOHa. Federalna Hrvatska u federativnoj Jugoslaviji (1)
15. Narodni vođa Maršal Jugoslavije drug Josip Broz Tito. (1)

4. Račun.

Cilj: polaznike osposobiti za samostalno računanje i rješavanje praktičnih zadataka.

Čitanje i pisanje brojeva do miliona. (2)

Četiri osnovne računске operacije. (7)

Upoznavanje svih vrsta mjera. (1)

Smrt fašizmu — sloboda narodu!

[23]

Oblasni NOO za Istru

Prosvjetni odio¹⁶²

br. 27/44

4. srpnja 1944.

Oblasnom Kom. KPH za Istru

Primili smo vaš dopis upućen drugu Hostu, referentu prosvjete Okr. NOO-a za Buzet, u kome kažete da ste na vašem sastanku zaključili da se drugaricu Jelku Rolih premjesti u Kotar Kastav. Šta se tiče premještaja učitelja, treba da vas upozorimo da to vrše NOO-i¹⁶³ i to: Kotarski prosvjetni odjeli na svom području, Okružni u svom okrugu, a Prosvjetni odio Oblasnog NOO-a za Istru vrši premještaje na terenu čitave Istre.

S.F. — S.N.

Pročelnik:¹⁶⁴

Š[tefaniya Ravnić]

¹⁶² HAP, Oblasni NOO za Istru, PO br. 27/44. Rukopis, tinta, 1/2 lista. Vidi dok. br. 17 i 24.

¹⁶³ Između riječi »NOO-i« i riječi »i« nalazi se precrtani tekst »a ne komiteti KPH i to iz kotara u kotar istog okruga Okr. NOO, iz okruga u okrug Obl. NOO. Komiteti KPH mogu samo predložiti«.

¹⁶⁴ Štefaniya Ravnić istodobno je poslala Okružnom NOO-u za Rijeku, prosvjetnom odjelu, dopis ovoga sadržaja:

ZAPISNIK¹⁶⁵

Oblasnog prosvjetnog savjetovanja održanog 6. VII 1944. godine

- Prisutni: 1. Pročelnik Oblasnog NOO-a za Istru, Ravnić Štefanija
 2. Član Oblasnog prosvjetnog odjela, Slani Darinka
 3. Pročelnik Okružnog NOO-a Buzet, Kozlović Anton
 4. Član Okružnog prosvjetnog odjela Buzet, Host Anton
 5. Pročelnik Okružnog NOO-a Pazin, Velić Ivan
 6. Kotarski referent za Buzet i Motovun, Šestan Josip

Na savjetovanju nisu zastupani Okružni NOO-i, Pula i Rijeka.

DNEVNI RED

1. Politička situacija
2. Izvještaj o radu po Okruzima i Kotarevima
3. Organizaciono stanje
4. Učiteljski kursevi
5. Plan daljnjeg rada
6. Razno

Nakon otvorenja savjetovanja i pozdrava prelazi se na prvu točku dnevnog reda.

Ad 1. Drugarica Ravnić Štefanija, pročelnik za prosvjetu Oblasnog NOO-a za Istru iznaša vanjsku i unutarnju političku situaciju. Opširnije se osvrće na stvaranje JNOF-a na čelu sa drugom Vladimirom Nazorom, u kojem je zastupan cijeli naš narod preko svojih predstavnika, a stvoren je na najdemokratskijoj bazi. Zadatak mu je, okupljanje svega naroda Jugoslavije u borbu protiv fašizma.

Prelazi se na izlaganje političke situacije po pojedinim Okruzima.

Okrug Buzet. Ovaj Okrug ima 5 Kotareva i to: Kras, Buzet, Motovun, Buje i Umag.

Oblasni NOO za Istru
 Prosvjetni odio
 br 27/44
 4. srpnja 1944.

Okružnom NOO-u za Rijeku
 — Prosvjetnom odjelu —

Javljam vam da je drugarica Jelka Rolih, stručna učiteljica, koja je do sada bila prosvjetni referent za kotar Kras (okrug Buzet) zbog obiteljskih i ličnih razloga premještena u vaš Okrug, kao prosvjetni referent za kotar Kastav.

Prilažu se i njezine karakteristike.

S.F. — S.N.

Pročelnik

¹⁶⁵ HAP, Oblasni NOO za Istru, PO br. 200/44. Strojopis, 5 listova.

Kotar Umag: Ovaj Kotar formiran je nedavno, dočim općinski NOO-i još nisu formirani.¹⁶⁶ Drugovi za općinske NOO-e su predviđeni i formirat će se najskorijih dana. Situacija je dobra i narod je sklon NOP-u. Rad na prosvjetnom polju za sada je nemoguć radi gustih neprijateljskih garnizona iz kojih banda dnevno izlazi, kao i blizina Trsta odakle može neprijatelj svaki čas doći. Ima i pojedinaca, domaćih izdajnika, koji su skloni okupatoru. Na terenu ovog Kotara, koji se prostire na ravnici, a prepleten je gustom mrežom cesta, nalazi se 5 neprijateljskih garnizona. Kotar Umag podijeljen je na 4 općine. Narod još nije upoznat sa linijom i Narodno-oslobodilačkom borbom. Stanovništvo ovog Kotara je većinom talijansko.

Kotar Buje: I u ovom Kotaru formiran je za sada samo kotarski NOO, ali baš ovih dana postavljaju se općinski NOO-i.¹⁶⁷ Predviđene su 4 općine. Politička situacija je prilično dobra. Za sada su u ovom Kotaru samo 3 neprijateljska garnizona, a iz njih banda vrlo rijetko izlazi, te se naš rad po selima može i po danu lijepo razvijati. Narod je vrlo sklon NOB-i i svaki dan sve više se diže. No, rad na prosvjetnom polju za sada bio bi vrlo težak ili nemoguć.

Kako u Kotaru Umag, tako i u Kotaru Buje ima mnogo stanovnika Talijana, te će se u ova oba Kotara morati pristupiti otvaranju talijanskih škola.

Kotar Motovun: Ima 3 organizirana općinska NOO-a sa seoskim NOO-ima. Politička situacija u ovom Kotaru je vrlo dobra, te postoji mogućnost rada¹⁶⁸ na prosvjetnom sektoru, pogotovo u općini Vrh i Sovinjak. Malo teža je situacija u općini Motovun radi blizine neprijateljskog dosta jakog uporišta.

Narod čitavog Kotara odan je i privržen Narodno-oslobodilačkom pokretu ali se boji otvaranja škola radi ranije počinjenih krvološtva od strane neprijatelja te želi da se sa otvaranjem škola neko vrijeme sačeka.

Kotar Buzet: Politička situacija u ovom Kotaru dosta je teška. Iz neprijateljskog uporišta Buzet, Roč i Ročko Polje, koja su prilično jaka, banda gotovo dnevno izlazi tako da je posljednjih dana potpuno uništeno nekoliko sela, a stradalo je i više ljudi. I ako je narod potpuno uz NOP sada je prestrašen tako, da je rad na prosvjetnom polju naročito težak u svim selima

¹⁶⁶ Kotarski NOO Umag djeluje već u toku svibnja 1944. godine. Istodobno na tom području djeluju dva općinska NOO-a — Umag i Savudrija, te više seoskih NOO-a (vidi: Dražen Vlahov, Okružni NOO za Buzet, Buzetski zbornik 1, Pula 1976, str. 55). Riječ je o reorganizaciji NOO-a do koje je došlo nakon neprijateljske ofenzive i odluke Okružnog NOO-a za Buzet »da se iz NOO-a isključe kolebljivci i da se odbori pojačaju novim članovima, u prvom redu ženama koje su to zaslužile svojim držanjem u toku ofenzive, te da se pojačaju naponi na organizaciji NOO-a u kotaru Buje i Umag«. U doba održavanja Oblasnog prosvjetnog savjetovanja Kotarski NOO Umag bio je već reorganiziran. Imao je 7 članova. Određeni su bili i novi članovi za općinske NOO-e Umag i Savudrija (isto, str. 65).

¹⁶⁷ I Kotarski NOO Buje djeluje tijekom svibnja 1944. godine. Na njegovu području djeluju u to doba Općinski NOO Grožnjan i Općinski NOO Oprtalj, te više seoskih NOO-a. Tu je, također, poslije njemačke ofenzive na inicijativu Okružnog NOO-a za Buzet započela reorganizacija NOO-a. Do početka srpnja 1944. godine, dakle prije održavanja Oblasnog prosvjetnog savjetovanja, reorganizirani su Kotarski NOO Buje (ima 7 članova), Općinski NOO Grožnjan (ima 9 članova i 13 seoskih NOO-a), Općinski NOO Oprtalj (ima 4 člana). Osim njih oformljen je i djeluje Općinski NOO Momjan s više seoskih NOO-a.

¹⁶⁸ Riječ »rada« dopisana je tintom.

općina Roč i Buzet. Nešto povoljnije prilike jesu u općini Štrped, gdje se barem u nekim selima i sada mogu otvoriti škole.

Kotar Kras: Ovaj Kotar ima 3 općine: Vodice, Boljun, Lupoglav. Rad na prosvjetnom polju moguć je gotovo na cijelom teritoriju ovog Kotara. Jedino dio općine Boljun i Lupoglav ugrožen je od neprijateljskog krstarenja iz jakog uporišta Lupoglave, pa je na tom djelu rad za sada još nemoguć. Narod je sav privržen NOP-u.

Okrug Pazin:

Ovaj Okrug ima 5 Kotareva: Poreč, Tinjan, Pazin, Čepić i Labin.

Kotar Poreč: Ovaj Kotar je jedan od najtežih Kotareva u ovom Okrugu. U posljednje vrijeme situacija se popravila, te neprijatelj mnogo manje krstari nego što je to do sada bilo. Zasjede se i nadalje postavljaju ali manje. Naročito poteškoće stvara organizirana neprijateljska špijunaža. Većina naroda stoji uz NOB ali bogatiji seljaci još i danas su pod utjecajem neprijateljske propagande na strani neprijatelja. Neprijateljska propaganda je jaka. U samom Poreču čije je stanovništvo sklono komunizmu, ubacio je parolu da se drug Tito udaljio od Rusije a približio se Engleskoj. Dočim u selima vrši propagandu u obratnom pravcu. Ovaj Kotar ima 6 općina: Vrsar, Zbandaj, Višnjan, Nova Vas, Poreč i Kaštelir. I ako je narod privržen našoj borbi i pokretu, rad na prosvjetnom polju je nemoguć. Interes za naše škole je velik, ali uslijed gustih neprijateljskih garnizona, kojih ima 7 na terenu ovoga Kotara, rad je nemoguć.

Kotar Tinjan: Neprijatelj u ovom Kotaru krstari danju i noću, ali uza sve to situacija je vrlo dobra, jer je sav narod kako u selu tako i u gradu uz NOP. Rad je olakšan jer ovdje nema organizirane špijunaže, tako da je u pojedinim mjestima narod sam se digao i spontano se organizirao, a kamo naši radnici još nisu doprli. U Kotaru ima 6 općina: Karojba, Vižinada, Baderna, Tinjan, Sv. Lovreč i Kringa. Uslijed toga što ima na terenu 7 neprijateljskih garnizona, organiziran rad po prosvjeti za sada je još nemoguć.¹⁶⁹

Kotar Pazin: Posljednjim akcijama naše brigade očišćeno je nekoliko neprijateljskih garnizona, a ostalo ih je još 5. Ovime podignut je moral i oduševljenje kod naroda, te se odmah pristupilo otvaranju škola. I ako narod čitavog Kotara želi škole, nije se moglo pristupiti njihovom otvaranju u jednom dijelu Kotara a pogotovo u okolici Pazina gdje je situacija dosta teška. U Kotaru ima 5 općina: Trviš, Draguč, Novaki, Stari Pazin i Sv. Katarina.

Kotar Čepić: U ovom Kotaru situacija je sada najpovoljnija, jer nema nijednog neprijateljskog garnizona u blizini tako da je rad u svih 5 općina moguć. Općine jesu: Plomin, Šušnjevića, Čepić, Karbune i Gračišće. Jedinu poteškoću za rad na prosvjeti stvaraju Ćiribirci (Rumuni), koji su još uvijek

¹⁶⁹ U ožujku i travnju 1944. god. neprijatelj je vršio pojačan teror na području zapadne Istre. Osjetne gubitke imali su kotarski NOO-i Poreč i Tinjan, koji su izgubili više svojih istaknutih aktivista, među njima i Jožu Šurana, koji je nakon rata proglašen narodnim herojem. Kotarski NOO-i Poreč i Tinjan, nakon tih gubitaka, veoma teško su se oporavili (vidi: Dražen Vlahov, Okružni NOO Pazin, Pazinski memorijal, br. 6, Pazin 1977).

u velikom strahu pred neprijateljem. Ipak se počelo sa otvaranjem škola i u mjestima koja su njima naseljena.

Kotar Labin: Ovaj je Kotar jedan od najboljih u Okrugu. Svijest naroda i njegov moral su na velikoj visini, pa je i organizacija čitavog Kotara gotovo savršena. Podijeljen je na 7 općina: Sv. Lovreč, Labin, Raša, Sv. Martin, Sv. Nedjelja, Šumber i Kršan. Na ovom terenu bilo je do nedavna 11 neprijateljskih garnizona od kojih je nekoliko u posljednje vrijeme uslijed pothvata naše brigade, očišćeno.

Rad u ovom Kotaru moguć je u svim selima, osim onih mjesta u kojima se nalaze još i sada neprijateljski garnizoni. Kotarski NOO-i organizirani su svi t. j. u cijelom Okrugu, a isto tako općinski i seoski osim Poreča i Tinjana, koji su nedavnim neprijateljskim pothvatima bili raspršeni. Sada se radi i na organizaciji ovih, a drugovi su već predviđeni. Kotarevi Čepić, Pazin i Labin imaju prosvjetne odjele, dočim Kotarevi Tinjan i Poreč još nemaju. U gore navedena tri Kotara zaduženi su drugovi po prosvjeti i u općinama, no referenata nemaju.

Ad 2. IZVJEŠTAJ O RADU

Okrug Buzet: U ovom Okrugu započelo se najprije sa organiziranim radom na prosvjetnom polju. U razdoblju od 6. do 21. ožujka održan je 1 učiteljski kurs sa 12 kursista.¹⁷⁰ Cilj je ovome bio spremanje omladine za narodne učitelje. Kurs je završilo 11 drugova odnosno drugarica koji su odmah po završetku razmješteni u 4 Kotara i to: Kotar Buzet 3, Kotar Motovun 4, Kras 3 i Opatija 1. Nastojalo se, da se sa prosvjetnim radom dopre u svaku općinu a zaduženi su bili radom za čitavu općinu tako da nije gotovo ni jedno selo ostalo izvan utjecaja ovih prosvjetnih radnika. Od ovih prosvjetnih radnika sada ih imamo na terenu samo 6. Od preostale petorice trojica su otpala kao neprijateljske žrtve, jedan se teže razbolio, a jedan zadužen je sa radom na drugom polju.

Koncem mjeseca ožujka otvoren je bio drugi kurs kojega je pohađalo 22 druga i drugarica. Ovaj kurs nije se mogao dovršiti uslijed neprestanih smetnja po neprijatelju.¹⁷¹

Kotar Kras: Ovo je jedan od najboljih Kotareva. Kotarskog prosvjetnog odjela nema, jer nema referenta, dočim pročelnik postoji. Do sada otvoreno je 11 škola u svim općinama, a polazi redovito oko 350 djece. Gotovo sva djeca koja su dorasla za školu redovni su polaznici. Na ovim školama nema ni jednog stručnog učitelja. Obučavaju dvije drugarice sa svršenim kursom, a ostali su bez naročite naobrazbe i bez kursa. Dvije općine imaju i svoje referente. Po svim selima gdje su otvorene škole, otvoreni su i tečajevi za odrasle, koji sada u sezoni poljskih radova a radi nedostatka radne snage, slabo uspijevaju, jer je polazak vrlo neredovit.

Kotar Motovun: Kotarski prosvjetni odio je organiziran a postavljeni su i općinski povjerenici. Radi samo jedna škola, a i ta vrlo slabo i to u općini Motovun. U drugim se školama nemože raditi, premda prosvjetni radnici

¹⁷⁰ Vidi dok. br. 5, 6, 10 i 22.

¹⁷¹ Vidi dok. br. 10 i 22.

idu po selima i obučavaju djecu, ali je sam rad neorganiziran radi straha pred neprijateljem. Za rad predviđeno je 7 prosvjetnih radnika i to 1 stručni bez kursa (bivši talijanski učitelj), 2 sa kursom a 4 bez kursa.

Kotar Buzet: Svaki rad u ovom kotaru na prosvjetnom sektoru gotovo je nemoguć, a nema ni prosvjetnih radnika. Kotarski prosvjetni odio je organiziran a postavljaju se općinski povjerenici.

Kotar Buje i Kotar Umag: Nema ni prosvjetnih odjela niti se u oba ova Kotara do sada po prosvjeti išta radilo.

Okrug Pazin: Sa prosvjetnim radom u Okrugu započelo se dosta kasno. Od 10. do 24. svibnja održan je učiteljski kurs sa 11 drugarica. Sa uspjehom završilo je kurs samo 8 drugarica te se odmah otvorilo 7 škola.¹⁷² Drugi kurs započeo je 3. lipnja i trajao do 27. lipnja,¹⁷³ sa 21 kandidatom od kojih je 6 drugova bilo iz vojno pozadinskih stanica Komande Područja Pazin. Iz ovog kursa izašlo je samo 9 drugova koji su se mogli upotrijebiti za rad na prosvjeti. Na ovim kursevima drugovi i drugarice bili su dosta loši, pa je radi toga i uspjeh slabiji. Na teritoriju Okruga otvoreno je 15 škola i to Kotar Pazin 3, Čepić 5, a Labin 7 škola. Podaci o broju polaznika još nisu prikupljeni osim iz **Kotara Labin** i to ne sve.

U Kotaru Labin otvoreno je 7 škola, a postoji mogućnost za rad još u 8 škola. Postoji i kotarski prosvjetni odio, a jedna općina ima i prosvjetnog referenta.

U Kotaru Čepić otvoreno je za sada 5 škola a postoje povoljni uslovi za otvaranje još 6 škola kao i jedna talijanska. Broj školskih polaznika i obveznika nije poznat, jer se i u ovom Kotaru tek nedavno započelo sa prosvjetnim radom.

Kotar Pazin ima otvorene 3 škole. Još postoji mogućnost za otvaranje 5 škola. I ovdje nije poznat broj polaznika i obveznika.

U cijelom Okrugu nije otvoren još ni jedan tečaj za odrasle.

Nastavnici, koji su uposleni po prosvjetnom radu jesu: dva stručna učitelja kao Kotarski referenti i 16 nestručnih učitelja sa kursom. Hrane se u selu, a odnošaj sa narodom je vrlo dobar. Svi nastavnici sarađuju u organizacijama koje postoje na terenu.

Ad 3. ORGANIZACIJA PROSVJETNOG RADA

Sav rad odvija se prema Uputama prosvjetnog odjela ZAVNOH-a. Započelo se sa održavanjem prosvjetnih savjetovanja i konferencija, kao i sa popisom obveznika, analfabeta, školskih zgrada, inventara itd. Ako se ne mogu održavati konferencije iz razloga što nisu otvorene škole ili u nedostatku nastavnika, tu valja održavati savjetovanja. Kod svakog savjetovanja treba voditi zapisnik te naročito detaljno i precizno stvoriti plan za budući rad. U sve škole i NOO-e uvesti administraciju prema Uputama. Prije svega treba pristupiti osnivanju prosvjetnih odjela gdje je god to moguće.

¹⁷² Vidi dok. br. 10.

¹⁷³ Vidi dok. br. 21.

Ad 4. UČITELJSKI KURSEVI¹⁷⁴

Uvidjelo se da petnaestdnevni kursevi, koji su se održavali za spremanje učiteljskog kadra, daju kandidatima vrlo malo. Obzirom na poteškoće jezika kojega slabo poznaju, a i sam domaći dijalekat je iskvaren, pa se ovi kursevi produžuju na 30 radnih dana, a osim toga prije početka samog kursa održat će se 15-dnevni predkurs sa zadatkom, da se kandidati spreme iz samog jezika te da im lakše bude kod svladavanja gradiva u samom kursu. Ako se kandidat na ovom predkursu pokaže loš, neće nastaviti daljnje pohađanje kursa. Potrebno bi bilo da kotarski prosvjetni referenti, kao i okružni, prije upućivanja kandidata na kurs ove pregledaju i ispituju njihove sposobnosti. Kod odabiranja kursista treba paziti i na njihovu starost.

Učiteljske kurseve organiziraju Okružni NOO-i pa treba posvetiti pažnju na dobru organizaciju kursa, kao nastanbu za održavanje kursa, hranu, stražu, papir, kredu i drugo što bi moglo doći u obzir.

Posebno od ovih kurseva održavat će se i 20-dnevni kurs za omladinu koja je svršila najmanje 4 razreda srednje škole.

Za sve ove kurseve stvoreni su programi. Ovakav kurs ima započeti sa radom na terenu Okruga Pula 10. o. mj., a polaziti će ga kandidati iz svih Okruga. 15. o. mj. započet će kurs sa omladinom koja ima samo osnovnu školu i to na terenu Kotara Pazin. Na ovaj kurs dolazi 10 drugova iz vojske (po 3 iz svake brigade, 2 iz komande područja Buzet i po jedan iz Komande Područja Pula i Pazin), 10 iz Okruga Pazin, a 10 iz Okruga Buzet. Kad se završi 20-dnevni kurs u Pulj ima već biti organiziran kurs na Buzetu, koji se ima odmah započeti. I u ovaj kurs ima se pozvati vojsku i to iz svakog odreda po 2 iz Komande Područja Pula i Buzet po 2, a iz Komande Područja Pazin 1, iz Okruga Pazin 10, a ostali broj popunit će Okrug Buzet. Na predkurs ima doći najviše 30 kursista.

Ad 5. PLAN DALJNJEG RADA

Valja nastojati i naročitu pažnju posvetiti osposobljavanju NOO-a za rad na prosvjetnom sektoru. Prije svega treba pristupiti održavanju okružnih, a naročito pak kotarskih prosvjetnih savjetovanja. Kod svih NOO-a čim prije zadužiti članove po prosvjeti i stvoriti prosvjetne odbore. Jedan od zadataka neka im bude prikupljanje svih podataka koji zasjecaju u školski rad. Kotarevima razaslati tabele koje treba savjesno i točno ispuniti. Školskim obveznicima imaju se smatrati sva djeca od 7 do 12 godina. Gdje god prilike dozvoljavaju, a ima prosvjetnih radnika treba pristupiti otvaranju tečajeva za odrasle.

U školama sa djecom raditi po minimalnom nastavnom programu, kojim je predviđeno 140 radnih sati. Sa svakim odjeljenjem raditi dnevno po 3 sata. Radni sat traje 45 minuta. Između prvog i drugog sata dati djeci odmor od 10 minuta, a između drugog i trećeg sata 15 minuta. Sav ovaj minimalni program, referenti će razraditi na sedmice i na dane. Djecu podijeliti u dva odjeljenja, niže i više, a ovo je posao kotarskog prosvjetnog referenta. Radi toga kotarski prosvjetni referent mora uvijek biti prisutan kod otvaranja nove škole.

¹⁷⁴ Usporedi s dokumentom br. 22.

Ad 6. RAZNO

Iduće oblasno prosvjetno savjetovanje održati će se na V.P.S. broj 1 dana 5. kolovoza 1944.

Dovršeno!

Smrt fašizmu — sloboda narodu!

Zapisničar:
Host¹⁷⁵

[25]

IZVJEŠTAJ¹⁷⁶

o održanom kursu za početnike učitelje.

Učiteljski kurs u Okrugu Pula održao se je kraj V.P. stanice br. 2.¹⁷⁷ Isti je pohađalo 25 drugova(ica), a završilo redovno 20 drugova(ica) i to 8 (osam) drugova i 12 drugarica, dok su zbog bolesti isti napustile 3 drugarice, a zbog drugih razloga 2 drugarice.

Kurs je počeo 13. lipnja, a završio 7. srpnja 1944.¹⁷⁸

Toga dana održao se je kratki ispit kome je prisustvovao od strane Okružnog N.O.O. drug Žmak¹⁷⁹ i Kot. N.O.O. drug Nefat.¹⁸⁰

Kurs su završili kao bolji učenici kategorije A

1. Poljak Jakov svršeni učenik V. r. gimnazije, ponašanja v. dobrog, ozbiljan, politički izgrađen.
2. Krajcar Josip: svršeni učenik IV r. gimnazije, ponašanja v. dobrog, ozbiljan.
3. Orlić Petar: svršeni učenik II r. gimnazije, ponašanja v. dobrog, ozbiljan.
4. Diković Katica: svršena učenica II r. gimnazije, ozbiljna, polit. izgrađena.
5. Filipović Anđela: svršena učenica 5. r. osnovne škole, ponašanja vrlo dobrog.
6. Širol Fumica: svršena učenica 5 r. osnovne škole, ponaš. odličnog, bistra.
7. Cukon Ivka: svršena uč. 5. r. osnovne škole, ponaš. odličnog, politički izgrađena.
8. Peršić Anka: svršena uč. 5 r. osnovne škole, ponašanja odličnog.
9. Žufić Tone: svršeni uč. 4 r. osnovne škole, ponaš. odličnog, ozbiljan.

¹⁷⁵ Paraf, tinta.

¹⁷⁶ HAP, Oblasni NOO za Istru, PO br. 43/44. Strojopis, 1/2 lista.

¹⁷⁷ U šumi kraj Jurićev-Kala (vidi: Tone Crnobori, Preporod, n. dj., str. 49).

¹⁷⁸ Tone Crnobori navodi da je tečaj trajao od 12. lipnja do 27. lipnja 1944. godine, Preporod, n. dj., str. 49.

¹⁷⁹ Petar Žmak Pere.

¹⁸⁰ Franjo Nefat.

10. Bulešić Marija: svršena učenica 5 r. osn. škole, ponaš. vrlo dobrog.
11. Tomišić Josip: svršeni učenik 5 r. osn. škole, ponašanja odličnog.
12. Blažina Tone: svršeni učenik II r. gimnazije, ponašanja odličnog, ozbiljan.

Kategorija B

1. Modrušan Josip: svršeni učenik 4 r. osn. škole, ponaš. odličnog.
2. Žufić Fumica: svršena učenica 4 r. osn. škole, ponaš. odličnog.
3. Kontušić Ana: svršena učenica 4 r. osn. škole, ponaš. odličnog.
4. Petrović Marija: svršena učenica 4 r. osn. škole, ponašanja odličnog.
5. Benčić Foška: svršena učenica 4 r. osn. škole, ponašanja odličnog.
6. Bančić Foška: svršena učenica 4 r. osn. škole, vladanja odličnog.
7. Andrijančić Božica: svršena učenica 4. r. osn. škole, ponašanja odličnog.
8. Petrović Petar: svršeni učenik 4 r. osn. škole, ponašanja odličnog.

Propisana građa iz nastavnog jezika prešla se je uglavnom. Primjećuje se da je građa preopširna i da je suviše kratko vrijeme bilo na raspolaganju, da bi se ista mogla dovoljno utvrđivati. Učenici(ce) pokazali su vrlo veliki interes za svoj materinji jezik i u glavnom rezultat je pozitivan. Iz pedagogije prešla se je također građa u glavnim potezima. I ta je građa preopširna obzirom na vrijeme, što je bilo na raspolaganju.

Na pravilno pisanje i izgovaranje polagalo se je pažnju i važnost u svakoj prilici.

Prirodopis se je u početku predavao bez nastavnog plana. U glavnom se je govorilo o domaćim i stranim životinjama.

Predviđeno gradivo iz računa i geometrije u glavnom je pređeno, izuzev tri rač. operacije sa ulomcima i izračunavanje volumena geometrijskih tijela. Za svladavanje i ostalog gradiva nije bilo dovoljno vremena, dok se je posvetila jača pažnja gradivu iz računa koje uopće nije predviđeno.

Gradivo iz povjesti je u cijelosti pređeno, ali za utvrđivanje istoga nije bilo vremena.

Gradivo u vezi sa najnovijim našim povjesnim događajima moralo se je radi kratkoće vremena skratiti da se može preći, jer je predmetni nastavnik kasno dobio program.

Građa iz zemljopisa je kao cjelina obrađena ali i to nedovoljno utvrđeno iz gore navedenih razloga.

Kurs se je održao u šumi, a za vrijeme jake kiše u jednoj privatnoj sobi. Polaznici nisu imali niti klupa, niti stolova, a i nastamba nije bila na visini. Organizacija ishrane bila je nedovoljno organizirana, tako da je ishrana bila od dana u dan.

Drugarica Anica Lazarić, napustila je tečaj na osnovu jednog poziva nekog druga Dušana iz Okružnog Prop-odjela, a da o tome nije izvješten ni O.N.O.O. niti voditelji tečaja, Foška Doblanić je tečaj napustila na poziv svoje Organizacije (SKOJ), a Okr. N.O.O. niti voditelji tečaja nisu o tome obavješteni ni službeno, ni privatno. Drugarice Anka Doblanić, Marija Buršić i Anka Cetina napustile su tečaj zbog bolesti po odobrenju voditelja.

Predmetni nastavnici: za hrv. jezik i pedagogiju Ante Modrušan
za povjest, zemljopis, račun i prirodopis:
Marijan Buzdon

Uspjeh tečaja u glavnom je zadovoljavajući, ali bi se bilo mnogo više postiglo da je cjelokupna organizacija bila na visini.

Fašizam umire — Sloboda se rađa!

Voditelji tečaja:
Marijan Buzdon s. r.
Ante Modrušan s. r.

8. srpnja 1944.

Okružni N.O.O. za Pulu¹⁸¹
Prosvjetni odjel
Broj: 36.

Drugarskom
Oblasnom N.O.O. — Prosvjetni odjel
za Istru

Salje se izvještaj o učiteljskom kursu ovog Okruga održanog od 13. VI do 7. VII 1944., na uporabu.

Fašizam umire — Sloboda se rađa!

Pročelnik:

M. P.¹⁸²

Žmak Pere¹⁸³

[26]

**Izvještaj sa naprednog učiteljskog tečaja
okruga Pula¹⁸⁴**

Prema dogovoru s drugom P. Žmakom¹⁸⁵ tečaj je trebao započeti 15. o. mj. mjesto 10. kako je prije bilo predviđeno. Htjelo se pričekati dok svi

¹⁸¹ Dopis je napisan u nastavku izvještaja.

¹⁸² Pečat okrugla oblika sa zvijezdom petokrakom u sredini i tekstom uz rub pečata: »OKRUŽNI NARODNI OSLOBODILACKI ODBOR«.

¹⁸³ Potpis tintom.

¹⁸⁴ HAP, Oblasni NOO za Istru, PO br. 47/44. Rukopis, tinta, 1 list, 2 stranice sa prilogom na 1 listu. Uz izvještaj sačuvan je i popratni dopis ovog sadržaja: Napredni učiteljski tečaj Okruga Pula

Oblasnom NOO za Istru
Prosvjetni odjel

Saljemo vam prvi izvještaj o početku rada na naprednom učiteljskom tečaju za okrug Pula. Prilažemo jo: raspored dana i satnicu.

SF — SN

Voditelj tečaja
Mil[utin] Ivanušić

Izvještaj nije datiran. Vjerojatno je nastao 15. VII 1944. god. Vidi dok. br. 29, 38 i 44.

¹⁸⁵ Petar Žmak, pročelnik za prosvjetu Okružnog NOO-a za Pulu.

skupe koji su bili najavljeni za tečaj, tako da se iza 15. ne bi nitko više primao.

Po podne 14. o. mj. održana je sjednica nastavnika tečaja na kojoj su bili: Marijan Buzdon, Dušan Perhat i Milutin Ivanušić. Na sjednici učinila se raspodjela predmeta, stvorila satnica i raspravljalo o samom radu u tečaju. Predmeti su podijeljeni tako da je hrvatski jezik i račun svega 35 sati preuzeo drug Buzdon M., pedagogiju i zemljopis svega 35 sati drug Perhat, a povijest i prirodopis — 30 sati drug Ivanušić. Satnica učinjena na sjednici prilaže se.

U radu mora se nastojati da učenici što bolje nauče jezik, da im se dade maksimum propisane građe i da se predavanja po mogućnosti pišu. Nadalje učinjen je raspored dana, razgovaralo se o disciplini, zidnim novinama i eventualnoj priredbi na koncu kursa.

U jutro 15. o. mj. u 8 sati počeo je redoviti rad. Prisutno je bilo 20 polaznika (15 drugova i 5 drugarica). Drug Buzdon održao je kratko predavanje, kao otvorenje, o značaju tečaja i zadaćama koje čekaju polaznike. Zatim je drug Ivanušić pročitao raspored dana, raspored sati i upozorio na kućni red. Iza toga započinje redovita obuka.

Kraj i prilike dosta su povoljne, a za osiguranje stoje na raspolaganju 6 stražara. Tečaj ima za sebe cijelu jednu zgradu tako da je osiguran vodom što je važno radi higijenskih prilika, kuhinja je prostrana, jedna soba služi za učionicu, jedna kao soba za rad za nastavnike, a jedna mala sobica služi za spremanje opreme. Za lijepog vremena spava se u šumi a za nevremena u jednoj prostranoj dvorani. Premda imamo posebnog ekonomu s hranom prolazimo vrlo loše te ako ovako nastavi bit ćemo prisiljeni prekinuti tečaj i raspustiti polaznike. O tome smo izvjestili i druga Žmaka usmeno a isto ćemo učiniti i službeno. Kao što sam spomenuo mjesto i prilike su vrlo dobre za održavanje tečaja pa bi bila zaista šteta da se mora već ovaj tečaj prekinuti. Molimo stoga da i Prosvjetni odjel poduzme nešto da se prehrambene prilike tečaja poboljšaju i uredi.

Uz drugarski pozdrav

Voditelj tečaja

M[ilutin] Ivanušić

S.F. — S.N.

Prilog 1

Satovi	Ponedjeljak	Utorak	Srijeda	Četvrtak	Petak	Subota	Nedjelja
8—8,45	hrvatski jez.	hrvatski jez.	hrvatski jez.	hrvatski jez.	hrvatski jez.	hrvatski jez.	hrvatski jez.
8,50—9,35	hrvatski jez.	pedagogija	hrvatski jez.	pedagogija	hrvatski jez.	pedagogija	hrvatski jez.
9,45—10,30	povijest	povijest	pedagogija	povijest	pedagogija	povijest	pedagogija
10,45—11,30	pedagogija	zemljopis	račun*	zemljopis	povijest	zemljopis	povijest
11,40—12,25	pedagogija	prirodopis	povijest	prirodopis	zemljopis	prirodopis	zemljopis
Poslije podne							
3—4	povijest	pedagogija	hrvatski	prirodopis	zemljopis	hrvatski	—
4—5	povijest	pedagogija	hrvatski	prirodopis	zemljopis	hrvatski	—

* Preostala dva sata iz računa nadoknadit će se naknadno¹⁸⁶

Raspored dana

6 ^h	ustajanje
7 ^h	doručak
8 ^h	početak obuke
12,25 ^h	svršetak obuke
13 ^h	ručak
13,30—15 ^h	odmor
15 ^h —17 ^h	seminar
17 ^h —19 ^h	učenje
19 ^h	večera
21 ^h	spavanje

¹⁸⁶ Tone Crnobori, jedan od polaznika tečaja, u radu Preporod, n. dj., str. 51, donosi ovaj raspored sati:

Ponedjeljak	Utorak	Srijeda	Četvrtak	Petak	Subota
1. hrv. jez.	hrv. jez.	hrv. jez.	hrv. jez.	hrv. jez.	hrv. jez.
2. hrv. jez.	hrv. jez.	hrv. jez.	hrv. jez.	hrv. jez.	hrv. jez.
3. povijest	higijena	povijest	prirod.	povijest	zemljopis
4. pedagogija	račun	pedag.	zemlj.	pedag.	prirodopis
5. zemljopis	pedag.	zemlj.	pedag.	zemlj.	pedagogija
6. prirodopis	povijest	prirod.	povijest	higijena	povijest

[27]

Učiteljski kurs za okrug
Pazin¹⁸⁷

Broj: sl.
17. srpnja 1944. g.

**Oblasnom NOO za Istru
Prosvjetni odjel**

Izvješćuje se naslov da je pripremni učiteljski kurs otpočeo sa radom dana 16. srpnja 1944. g.¹⁸⁸ Radi nedovoljnog broja stiglih polaznika, 15. VII 44. nije se moglo odpočetiti sa radom.

Polaznika ima za sada 30, od toga 23 drugarice i 7 drugova. Kako na kurs nisu stigli drugovi borci iz brigada, to je umjesto njih ONOO za Pazin uputio na kurs više polaznica iz svojega područja, a ujedno su po sporazumu sa pročelnikom prosvjetnog odjela ONOO-a za Pazin, primljene za polaznice i 2 drugarice iz ONOO za Pulu koje nisu imale uslova za učiteljski kurs za napredne. Iz komande Buzetskog područja upućeni su na kurs 3 druga, i ako je to područje imalo uputiti samo dvojicu, međutim su za polaznike primljena sva trojica, jer još nije bio popunjen predviđen broj polaznika.

Pregled polaznika po ONOO-ima i komanda područja jest slijedeći:

Okrružni NOO za Pazin:	drugarica	11,	drugova	2,	ukupno pol.	13
„ „ Buzet:	„	9,	„	1,	„ „	10
„ „ Pula:	„	2,	„	—,	„ „	2
Komanda područja Pazin	„	1,	„	—,	„ „	1
Komanda „ Buzet:	„	—,	„	3,	„ „	3
„ „ Pula:	„	—,	„	1,	„ „	1
<hr/>						
Ukupno polaznika:	drugarica	23,	drugova	7,	ukupno pol.	30

Pregled polaznika po godinama starosti:

godine starosti:	15	16	17	18	19	20	21	22	25	29	32	34	24
Broj polaznika:	1	3	5	3	3	1	2	4	1	1	1	1	4

Svi polaznici imaju osnovnu naobrazbu, a 3 druga pohađali su povrh toga i 2—3 godine stručne škole: 1 drug poljoprivrednu, 1 drug industrijsku i 1 drug trgovačku školu. Koliko se moglo ustanoviti prvoga dana rada, izgleda da nije ni za ovaj kurs, osim iz Okruga Buzet, naročita pažnja posvećena izboru polaznika.

¹⁸⁷ HAP, Oblasni NOO za Istru, PO br. 46/1944. Rukopis, tinta, 1 list, 2 stranice. Vidi dok. br. 31, 36 i 54.

¹⁸⁸ Kurs je otpočeo s radom u selu Bolobanima, odakle je zbog opasnosti preselio u šumu zvanu Luteran. Vidi: Tone Crnobori, Preporod, n. dj., str. 53.

Na kursu predaje Ante Modrušan, nastavnik koji je upućen iz ONOO za Pulu na ovaj tečaj, te se je javio na dužnost 14. srpnja 1944. god. i Ivan Kružić, nastavnik.

Razdioba po predmetima između nastavnika izvršena je ovako:

Ante Modrušan: hrvatski jezik:

obrađivanje gramatike s pravopisom 30 sati

Ivan Kružić: a) hrvatski jezik:

obrađivanje članaka, pjesmica, čitanje
štampe 15 sati

b) račun s geometrijom 15 sati

U svrhu obavljanja sporednih dužnosti: osiguranja ekonomije i kuhanja, upućeni su od strane O NOO za Pazin 8 drugova, odnosno drugarica, te službu osiguranja obavlja 5 drugova, ekonomiju vodi 1 drug, a dvije su drugarice zaposlene u kuhinji.

Kurs za sada nije obskrbljen sa hranom, te po svim znacima izgleda da će se i ovaj kurs boriti s istim teškoćama kao i prošli.

Polaznici i nastavnici obskrbljeni su sa najpotrebnijim piscim materijalom.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Upravitelj priprav. uč. kursa:
Ivan Kružić¹⁸⁹

[28]

Okružni NOO Rijeka

Prosvjetni odjel¹⁹⁰

Broj: 2/44.

Dne 20. VII 44.

Oblasnom NOO-u

za Istru

(Prosvjetni odjel)

Izveštava se drugarski naslov da će se prvo Prosvjetno savjetovanje za Okrug Rijeku održati 25. VII u 9 sati prije podne.

Ako netko od drugova želi prisustvovati ovom savjetovanju, treba da 25. VII ujutro bude na Vojno-poz. st. br. 12, odakle će biti upućen tamo¹⁹¹ gdje će se savjetovanje održati.

Pročelnik Prosvjetnog odjela:
Alija¹⁹²

M.P.¹⁹³

Smrt fašizmu — Sloboda narodu.

¹⁸⁹ Paraf.

¹⁹⁰ HAP, Oblasni NOO za Istru, PO br. 60/1944. Strojopis, 1/2 lista.

¹⁹¹ Riječ »tamo« dopisana je tintom.

¹⁹² Paraf. Alija-Branko Suzanić. Vidi: Antun Giron, Dva zapisnika osnivačkih sastanaka Okružnog NOO-a za Rijeku sredinom 1944, Vjesnik historijskih arhiva u Rijeci i Pazinu, sv. XXI, Rijeka 1977, str. 18, bilj. br. 55.

¹⁹³ Pečat okrugla oblika sa zvijezdom petokrakom u sredini i tekstom uz rub pečata: »OKRUŽNI NARODNO OSLOBODILAČKI ODBOR — RIJEKA«.

Oblasnom N.O.O. za Istru

Prosvjetni odjel

Dostavlja se traženi izvještaj. Odmah se nije moglo poslati, budući da svi polaznici nijesu još bili stigli 15. o mj., iako su bili najavljeni.

1. Burić Ivan — svršio učiteljsku školu (7 god. prakse), govori dosta dobro hrvatski
2. Karlović Ilarij — svršio 7. raz. trgov. škole, govori slabo¹⁹⁵
3. Mišković Milan — svršio učiteljsku školu, govori dosta dobro
4. Petek¹⁹⁶ Bogdan — svršio 6 god. učitelj. škole, ne govori čak ni dijalekt
5. Diklić Zorka — svršila trgovač. akademiju na Sušaku
6. Diklić Kaja — svršila malu maturu na Sušaku
7. Večerina Ivanka — svršila veliku maturu na Sušaku
8. Paškvan Vilko — svršio trgovač. akadem. na Sušaku
9. Debeljuh Mihovil — svršio 4 raz. gimnazije — govori osred. hrv.
10. Mihovilović Marijo — svršio 4 raz. trgov. škole — govori slabo
11. Poljak Jakov — svršio 5 raz. gimn. — govori dosta dobro¹⁹⁷ — bio već u kursu
12. Krajcar Josip — svršio 4 raz. gimn. — govori dosta dobro — bio već u kursu
13. Crnabori Antun — svršio učitelj. školu (4 god. prakse) — govori dosta dobro
14. Crnabori — Rosanda Milka — svršila učitelj. školu (1 god. prakse) — govori dosta dobro
15. Rafaelić Aleksandar — svršio 6 raz. hrv. osnovne škole — i strojopis — govori vrlo dobro
16. Božac Ivan — svršio 5 raz. tehnič. škole (industrijale) — govori vrlo slabo — gotovo nikako
17. Vučetić Ambrozije — svršio učitelj. školu (11 god. službe) — govori samo talijanski
18. Vučetić-Pavičevac Ana — svršila 2 raz. učitelj. škole — govori vrlo slabo

¹⁹⁴ HAP, Oblasni NOO za Istru, PO br. 65/44. Rukopis, tinta, 1 list, 2 stranice. Vidi dok. br. 26, 30 i 44.

¹⁹⁵ Tone Crnabori, Preporod, n. dj., str. 51, navodi: Marija Karlović rođena 1927. god. u Puli, 7 razr. tehničke škole, što je sigurno pogrešno jer se i u dok. br. 44 navodi Hilarije Karlović, rođen 16. III 1927. u Puli, svršio 7 razr.[eda] trg[ovačke] škole.

¹⁹⁶ Bogdan Peteh.

¹⁹⁷ »Dosta dobro« dopisano iznad precrtane riječi »osrednje«.

19. Vučetić Nedeljko — svršio 4 raz. gimn. i 2 raz. bogoslovije — govori dobro
20. Čelić Emil — svršio 8 raz. trgovač. škole — govori vrlo slabo — gotovo nikako hrvatski.

Pod ovim »govori« misli se samo na hrvatski književni jezik, a mjerilo mi je kod toga bilo donekle znanje hrvatskog jezika na prošlom kursu. Kako se vidi ovdje ima slučajeva da se ne zna čak ni dijalekt nego samo talijanski. Svakako učenje ide lakše, jer je stanovita volja i ipak neka viša naobrazba koja služi kao dobra baza.

Usput moram još napomenuti da veoma velika većina — gotovo svi osim dvojice trojice — nema nikakve političke izgrađenosti, jer prije nisu sudjelovali u pokretu.

Inače obuka se bez smetnja odvija redovito i opaža se stanovit uspjeh.

Uz drugarsski pozdrav
za učiteljski kurs
Mil[utin] Ivanušić

[30]

Izveštaj o prosvjetnom radu u Istri¹⁹⁸

1. Politička situacija

U izvještaju od prošlog mjeseca iznijeta je u kratkim crtama politička situacija u vezi s prosvjetnim radom.¹⁹⁹ — Ona se do danas dosta²⁰⁰ izmijele-

¹⁹⁸ AH, ZAVNOH, PO 1944. VII 23. Rukopis, tinta, 8 stranica. Prilog pisan strojem, 3 lista. Uz izvještaj sačuvan je i popratni dopis ovog sadržaja: Oblasni NOO za Istru

Prosvjetni odio
Broj 39/44
23. srpnja 1944.

Prosvjetnom odjelu
ZAVNOH-a

Upućujemo vam izvještaj o prosvjetnom radu u Istri.
Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Pročelnik
uz.
Darinka Slani

Prosvjetni odjel Oblasnog NOO-a za Istru dobio je 1. IX 1944. od Odjela narodne prosvjete ZAVNOH-a odgovor slijedećeg sadržaja:

ZEMALJSKO ANTIFAŠISTIČKO VIJEĆE
NARODNOG OSLOBOĐENJA HRVATSKE
ODJEL NARODNE PROSVJETE

Broj 337 Dne 2. augusta 1944.

Oblasnom NOO-u
(Prosvjetnom odjelu)

I S T R A

Primili smo izvještaje i popise od drugarice Slani. Sve to stiže k nama s ogromnim zakašnjenjem od mjesec do mjesec i pol dana, te je zapravo teško dati direktive na ovo stanje koje je dosada sigurno u mnogome promjenjeno.

¹⁹⁹ Vidi dok. br. 22.

²⁰⁰ Između riječi »danas« i riječi »dosta« nalazi se precrtano »nije mn[ogo]«.

nila. Nastavlja se čišćenje terena od neprijateljskih uporišta. (Predaju se fašisti i karabinjeri oni koji nisu okrvarili svoje ruke). Tako npr. u posljednjem izvještaju stoji da se na terenu kotara Labin nalazi 11 neprijateljskih garnizona dok se sada nalazi oko 5. — Uspjesi i napredovanja NOV i POJ i Saveznika utječu na raspoloženje naroda i daju mu više poleta, volju za rad i vjeru u skorbu pobjedu.—²⁰¹

U vezi s političkom situacijom ove oblasti treba još jednog naglasiti da se mogućnost rada na terenu brzo mijenja. Tamo gdje je do jučer rad bio nemoguć danas postaje moguć, a događa se i obrnuto.—

Savjetovanje

Da bi se rad na prosvjećivanju mogao pravilno odvijati u okviru mogućnosti pojedinih okruga, održan[o] je 6. VII og. Prvo oblasno prosvjetno savjetovanje.—

Savjetovanju su prisustvovali članovi:

- a) Oblasnog prosvj. odjela
- b) Okružnog „ „ za Buzet
- c) pročelnik za prosvjetu, član O. NOO-a Pazin

Mislimo da je za Vaš poluoslobođen i još okupiran kraj najbolje organizirati tečajeve, za narodni jezik uz pomoć i saradnju ženskih i omladinskih organizacija. Za djecu možemo te tečajeve nazvati pionirskim školama i oni se organiziraju uz najužu saradnju pionirske saradnje. Samo otvaranje škola na tome teritoriju ne može iz izvjesnih vojničkih razloga da obuhvati svu djecu. Zbog toga je potrebno da naš prosvjetni rad vršimo polulegalno putem raznih tečajeva. Na taj način mogao bi jedan nastavnik držati i nekoliko tečajeva, pa bi time uz manji broj nastavnika mogli aktivizirati šire narodne mase. Ovi tečajevi uglavnom bi davali pouku u narodnom jeziku, geografiji naše domovine, historiji Narodno oslobodilačke borbe, te u osnovama računa. Tu građu mogli bi svladati i oni omladinci koji nemaju stručne učiteljske spremne već samo prođu jedan kraći nastavnički kurs.

Vaša nastojanja oko uzdizanja učiteljskog kadra treba da budu usmjerena na velik broj omladinaca i omladinki. Oni svi ne moraju proći ovaj tromjesečni učiteljski kurs već kraće kurseve na kojima bi bili upoznati metodama rada narodnog jezika, računa i geografije. Ovi kursevi ne bi trebali da budu dulji od mjesec dana. Ti novi nastavnici dalje bi se izgrađivali putem stručnih savjetovanja i konferencija, te daljnih kurseva.

Ponovno vam šaljem skripte iz gramatike i pravopisa, jer ne znamo dali ste prvu pošiljku primili, u kojoj je bila i uvezana početnica. Svakako je dobro da kod umnažanja početnice uzmete u obzir prilike Vašeg terena te izvršite prema tome neke ispravke i nadopune. Nemojte zaboraviti da unesete sliku Maršala TITA. Točno pregledajte čitavu početnicu i sve štamparske, a i stilske pogreške ispravite za vaše izdanje.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Odjel narodne prosvjete:
B. Sučelić, v. r.

(Okrugli pečat)

ZEMALJSKO ANTIFASISTIČKO VIJEĆE
NARODNOG OSLOBOĐENJA HRVATSKE

²⁰¹ Radi se o uspješnoj akciji Brigade »Vladimir Gortan« izvedenoj na području srednje Istre prilikom zauzimanja neprijateljskih uporišta u Pičnu, Gračincu i Sv. Nedjelji. O tome vidi: Zbornik dokumenata i podataka o narodnooslobodilačkom ratu jugoslavenskih naroda, tom V, knj. 21.

Okruzi: Pula i Rijeka nisu bili zastupani. Prvi²⁰² zbog toga što se je tek formirao i nije još imao člana zaduženog za prosvjetu, a sa drugom pročelnikom iz Okruga Pula održan je naknadno sastanak.

Na Oblasnom prosvjetnom sastanku postavljeni su ovi zadaci:

1. Zadužiti članove kod NOO-a za prosvjeti rad.—
2. Organizirati prosvjetne odjele po okruzima i kotarevima.—
3. Održati u najkraćem roku okružna i kotarska prosvjetna savjetovanja.—
4. Osnivati kod svih školskih općina (bez obzira na okupiran i neokupiran teren) **Prosvjetne odbore** i upoznati ih sa dužnostima.
5. Prikupljati podatke o školama, školskim zgradama, školskim sposobnjacima i polaznicima.
6. Izvršiti popis analfabeta
7. preko učiteljskih kurseva stvarati nov kadar učitelja (kod toga naročitu pažnju posvetiti odabiranju)
8. Otvarati nove škole gdje²⁰³ se ukaže potreba i mogućnost (s obzirom na učit. kadar).
9. Urediti administraciju odjela i škola.

Pošto ovom savjetovanju nisu bili prisutni drugovi iz okruga Rijeka, koji je u zadnje vrijeme formiran, to su drugarice Štefanija Ravnić i Slani otišle na teren toga okruga. — Uz njihovu prisutnost održan je 17. o. mj. sastanak sa nekim članovima O.NOO-a. Iz političke situacije, kako ju je pročelnik iznio, vidi se da su mogućnosti za prosvjetni rad najveće u kotaru Kastav, ali da s prosvjetnim radom treba započeti i po drugim kotarevima. — Formiran je Okružni prosvjetni odio. Za prosvjetu je privremeno zadužen drug tajnik²⁰⁴ s tim da se, čim se za to nađe podesno lice, zaduži drugi. Dužnost prosvjetnog referenta preuzela je drugarica Jelka Rolih, učiteljica (stručno lice). Kotar Lovran i Opatija ima zajedničkog prosvjetnog referenta, učitelja, koji je ovih dana nastupio dužnost.

Pred okružni prosvjetni odio postavljeni su zadaci donijeti na oblasnom prosvjetnom savjetovanju.

Osim ovih, odio je dobio kao naročiti zadatak prikupljanje:

- a) stručnih učitelja koji se još uvijek nalaze na terenu ovog okruga, a ne pomažu aktivno NOB-u i
- b) omladinke sa po 4. r. srednje škole.

Članice Oblasnog prosvjetnog odjela održale su sastanak sa učiteljima iz kastavštine, koji još ne surađuju u našem Pokretu. Sastanku je prisustvovalo 7 učitelja. Jedan od učitelja primio je odmah mjesto kotarskog referenta za kotareve Opatiju i Lovran, a drugi će **izgleda** (još se uvijek koleba) postati kotarski referent za kotar Kastav. Ostali se izgovaraju bolešću i neizdrživošću.

²⁰² Ovdje se očito radi o grešci; umjesto »prvi« trebalo bi stajati »drugi«.

²⁰³ Između riječi »škole« i riječi »gdjegod« stoji precrtano »kada se ukaže potr.«.

²⁰⁴ Branko Suzanić Alija. Vidi bilj. br. 192.

Održan je i sastanak s prof. Rubešom. Odlučeno je da će prof. Rubeša izaći iz uporišta, ali mora pronaći način kojim neće kompromitirati svoju porodicu. Po dogovoru uputit ćemo ga Prosvjetnom odjelu ZAVNOH-a.

Na terenu O.NOO.a za Rijeku ne radi ni jedna škola, ni jedan tečaj, dok je prije zadnjeg »raštelamenta« radilo 7 škola.

Učiteljski tečajevi

Već je izvješteno da je na terenu okruga Pula održan prvi učiteljski kurs. Kurs je započeo radom 12. VI, a završio 7. VII. Od 28 polaznika, kurs je s uspjehom završilo 20 kursista. Ti će kursisti odmah započeti radom, a jedan veći dio (13), već je i započelo.²⁰⁵

Sada se na teritoriju Istre vode dva (2) kursa. Jedan sa kursistima koji su završili 4 razreda osnovne škole i drugi **napredni** sa drugovima, koji imaju najmanje 4. r. gimnazije.

Jedan i drugi učit. kurs započeli su radom 16. srpnja og.

1. Pregled polaznika kursa za učitelje s pučkom školom.

Okružni NOO Pazin	11	drugarica,	2	druga,	13	svega
„ Buzet	9	„	1	„	10	„
„ Pula	2	„	—	„	2	„
Komanda područja Pazin	1	„	—	„	1	„
„ „ Buzet	—	„	3	„	3	„
„ „ Pula	—	„	1	„	1	„
<hr/>						
Ukupno polaznika	23,		7	druga	30	svega

Predavači na ovom kursu su:

- a) Ivan Kružić, nast. građ. šk.
- b) Antun Modrušan, „ „ „

Za sada se vodi najprije »Pripremi kurs« (o tome je već izvješteno). Poslije završenog pripremnog kursa poslat će se još jedno stručno lice, kao pomagača.

2. Kurs za »napredne« započeo je radom sa 20 polaznika.²⁰⁶ Podaci o njihovoj školskoj spremi nisu još stigli.

Kurs ima 3 predavača.²⁰⁷

Osnovne škole

Za sada rade ove škole

- a) Okrug Pazin: 16 škola
- b) „ Pula: 13 „
- c) „ Buzet: 11 „
- d) „ Rijeka: — „

Ukupno 40 škola

Nastavnici na školama su sami nestručni učitelji gotovo svi sa kursom.

²⁰⁵ Vidi dok. br. 25.

²⁰⁶ Vidi dok. br. 26, 29 i 44.

²⁰⁷ Naknadno dopisano.

Tečajevi

Ni analfabetški, ni tečajevi za odrasle ne vode se za sada, ali se vrše pripreme za organiziranje tečajeva.

Nastavnici

a) nestručni	40		
b) stručni			
Okrug Pazin	2	struč.	učit.
" Pula	1	"	"
" Buzet	1	"	"
" Rijeka	3	"	"
Oblasni prosvj. odio	1	"	"
Predavači	5	"	"
Ukupno	13	struč.	učitelja

Iz Hrvatskog Primorja došli su nam danas dva nastavnika:

1. Laco Dorčić,²⁰⁸ nast. građ. škole
2. Kata Lazić, prof.

Tako nam je Hrvatsko Primorje do danas poslalo 4 stručna lica.

Ovih dana održat će se sastanak Oblasnog NOO-a na kome će se donijeti rješenje o zaposlenju drugova; do tog vremena nastavnici su upućeni na učit. kurs da tamo slušaju predavanje i pomognu u radu.

Nastava

Donijeto je rješenje da se nastava izvodi po minimalnom nastavnom planu i programu. Najveću brigu o nastavi vode kotarski referenti. Oni kao stručnjaci daju na tjednim sastancima građu i metodska uputstva.—

Udžbenici

Početnica još uvijek nije štampana.²⁰⁹ U školama se upotrebljavaju udžbenici bivše Jugoslavije i iz njih se čita. Svako nepoželjno štivo uklanja se iz knjiga.

Učila

Uz pomoć omladinskih organizacija prikupljen je jedan broj udžbenika, koji služe predavačima kao lektira za rad. Osim toga došao je i materijal o govoru, koga nam je uputio vaš odio.

Za učiteljski kurs nabavljena je velika zidna Zemljopisna karta Jugoslavije.

Prijedlozi za daljnji rad

Prijedlozi su iznešeni u prošlom izvještaju i uglavnom se na njihovom ostvarenju sada radi.

²⁰⁸ Vladimir Dorčić.

²⁰⁹ Vidi dok. br. 56, 72, 77 i bilj. br. 407.

Talijanskih škola još za sada nema, jer se Talijani u većini nalaze u većim mjestima u kojima se nalaze i neprijateljski garnizoni.—

Radi se na pripremanju i otvaranju nekih talijanskih škola. Okupljaju se i talijanski učitelji antifašisti.

23. srpnja 1944

Pročelnik
uz.
Darinka Slani

Prilog 1

POPIS
učitelja predloženih za Istru

R.b.	Prezime i ime	Mjesto	Kotar	Okrug
1	Hanža Elza	Pakrac	Pakrac	Daruvar
2	Babić Suzana	Novska	Novska	"
3	Erb Katica	Lipik	Pakrac	"
4	Sontaki Ana	Dobrovac	"	"
5	Duhač Marija	Toranj	"	"
6	Ražov Aleksandar	Omanovac	"	"
7	Goić Franjka	Gaj	"	"
8	Filjak Anastazija	Krivaj	Novska	"
9	Frljužec Danica	Jamarica	"	"
10	Hrvojić Darinka	Puska	"	"
11	Martinović Josip	Brezovac ²¹⁰	"	"
12	Nošak Zlata	Aleksandrovac	Požega	Sl. Brod
13	Šimić Ana	Čaglin	Čaglin	"
14	Berc Zorica	Jakšićki Cerovac	Požega	"
15	Duspiva Zorka	Kaptol	"	"
16	Čordašić Franjo	Pleternica	"	"
17	Sontaki Dorica	Plet. Gradec	"	"
18	Antolić Mile	Sloboština	"	"
19	Mileta Jugo	Sulkovci	"	"
20	Mileta Vilma	"	"	"
21	Sokolić Savka	Tulnik	"	"
22	Kereković Terezija	Koprivnica	"	"
23	Batistić Ivan	Opatovac	N. Gradiška	"
24	Burec Ljubica	Predavec	Bjelovar	Bjelovar
25	Došen Anka	Babinac	"	"
26	Grgić Vlado	Narta	"	"
27	Haistor Ana	Gudovac	"	"
28	Horvat Paulina	Zrin. Topolovac	"	"
29	Hudoklin Ljerka	Ivanjska	"	"
30	Mihaljević Ivo	Čurlovac	"	"
31	Škrinjar Zora	Gudovac	"	"

²¹⁰ Precrtano.

R.b.	Prezime i ime	Mjesto	Kotar	Okrug
32	Vrbovčan Ljerka	Kapela	Bjelovar	Bjelovar
33	Molnar Mira	Cirkvena	Križevci	"
34	Brumen Marija	Glogovnica	"	"
35	Brozović Božidar	Gor. Dobovec	"	"
36	Brozović Marija	"	"	"
37	Širola Viktor	Gor. Fodrovec	"	"
38	Širola Terezija	"	"	"
39	Culjat Marija	Gor. Tkalec	"	"
40	Kušen Danica	Križ. Kraljevac	"	"
41	Kučan Darinka	Lovrečina Varoš	"	"
42	Vinceković Mira	Salnik	"	"
43	Karavidić Angrlina	Vojakovac	"	"
44	Kovač Albina	Vrb. Rakovac	"	"
45	Konfic Marcel	Hižanovec	"	"
46	Šum Vera	Đurđevac	Đurđevac	"
47	Petričec Josip	Sir. Katalena	"	"
48	Leščan Marija	Kalinovac	"	"
49	Mesarov Doroteja	Virje	"	"
50	Lauš Mirko	"	"	"
51	Litvić Zlata	Molve	"	"
52	Erslan Mato	Đuretina	"	"
53	Šerbedija Zvonko	Ferdinandovac	"	"
54	Herceg Zlata	Hercegovac	Garešnica	"
55	Pudina Marija	Kajgana	"	"
56	Ketović Ivan	Novoselec Križ	Čazma	"
57	Marjančić Elza	Siščani	"	"
58	Bregović Julijana	Novaki	"	"
59	Svigir Branka	Milaševac	"	"
60	Puović Linda	Križevci	"	"
61	Filipović Veronika	Bunjani	"	"
62	Prpić Milka	Vojni Križ	"	"
63	Majnarić Ivan	"	"	"
64	Vukres Ivana	Veliki Otok	Koprivnica	"
65	Plemić Katarina	Vel. Mučna	"	"
66	Grohovac Dragutin	Ždala	"	"
67	Fuček Andrija	Gola	"	"
68	Krapinec Stjepan	Bakovčice	"	"
69	Ekštajn Mirko	Kop. Ivanec	"	"
70	Bahč Marija	Legrad	"	"
71	Franolić Marija	Delovi	"	"
72	Novoselec Juraj	Prvo postovljenje	"	"
73	Čejka Biserka	Paura Kutinica	Kutina	"
74	Milošević Antun	Osijek	Osijek	Osijek
75	Momčilović Anđelka	"	"	"
76	Kostelnik Janko	"	"	"
77	Dretvić Đuro	"	"	"
78	Karabaić Božidar	Kaniža	Brod	Sl. Brod
79	Karabaić Ljubica	"	"	"

R.b.	Prezime i ime	Mjesto	Kotar	Okrug
80	Cvitić Adela	Ivankovo	Vinkovci	Sl. Brod
81	Didović Anka	Babina Greda	Županja	"
82	Kirin Viktor	Koritna	Đakovo	"
83	Kirin Zlata	"	"	"
84	Bačić Sabina	Kupina	"	"
85	Lukež Antica	Babina Greda	Županja	"
86	Perman Josip	Stari Perkovci	Sl. Brod	"
87	Štemberger Petar	Dubočac	"	"
88	Lucić Danijel	Šumeće	"	"
89	Lucić Marija	Šumeće	"	"
90	Marčelja Bogumil	Oriovac	"	"
91	Ivezić Miroslava	Perkovci	"	"
92	Karabaić Božidar	Kaniža	"	"
93	Makon Irma	Gornja Bebrina	"	"
94	Mličević Ankica	Grižići	"	"
95	Tomljanović Olga	Budainka	"	"
96	Stazić Julka	Sl. Brod	"	"
97	Berković Ivanka	"	"	"
98	Vancaš Kata	"	"	"
99	Milčić Ivana	"	"	"
100	Valcer Zlata	"	"	"
101	Jareb Marija	"	"	"
102	Gečić Katica	Ivankovo	Vinkovci	"
103	Zvonarević Mato	Šiškovci	"	"
104	Kajić Krešimir	Otok	"	"
105	Bašić Ljubica	Babina Greda	Županja	"
106	Đekić Katarina	Bošnjaci	"	"
107	Nikolčić Marija	"	"	"
108	Turudić Mandica	Posavski Podgajci	"	"
109	Gut Štefanija	Rajevo Selo	"	"
110	Bušić Ivanka	Štitar	"	"
111	Petričević Polka	"	"	"
112	Lesar Slava	Vinkovci	Vinkovci	"
113	Japundžić Ivan	Gašinci	Đakovo	"
114	Lukić Ivan	Gornji Ivanovci	"	"
115	Katičić Štefica	Jurjevac	"	"
116	Hanževački Danica	Mala Kapanica	"	"
117	Barišić Katarina	Piškorevci	"	"
118	Marković Ana	Potnjani	"	"
119	Sorić Štefanija	Brodski Stupnik	Brod	"
120	Bresan Sidonija	Stobreč	Split	Sred. Dalmacija
121	Basić Dušanka	Kostanje	Omiš	Sred. Dalmacija
122	Dobrovic Slavko	Zavojane	Vrgorac	Biokovo Neretva
123	Sironić Metod	Krk	Krk	Sušak
124	Mogorović Marija	Zagreb umirov.		

[31]

Učiteljski tečaj za okrug

Pazin²¹¹

Broj: sl/44.

Dana 27. VII 44.

Oblasnom NOO-u za Istru Prosvjetni odio

Dostavlja se naslovu izvještaj o radu pripremnog učiteljskog tečaja od 16. VII do 27. VII 1944. god.

Tok rada: Radi nedovoljnog broja stiglih polaznika, rad na pripremnom tečaju nije započeo kako je bilo predviđeno 15. VII 44. nego dan kasnije — 16. VII 44. god.²¹² Otvorenju tečaja, odnosno početku rada bio je prisutan pročelnik prosvjetnog odjela ONOO za Pazin drug Velić,²¹³ koji je u kratkom govoru pozvao polaznike da se radom i marljivošću oduže svojem narodu, koji im je u jeku najstrašnijeg rata omogućio svojom krvlju da se osposobe za narodne učitelje.

Dana 18. VII 44. god. ponovno je obišao tečaj i prisustvovao radu drug Velić.

Dana 19. VII 44. god. obuka je bila prekinuta radi približavanja neprijatelja.

Dana 23. VII 44. god. puštena su svojim kućama 15 polaznika, koji su iz obližnjih sela, jer već 4. dan tečaj osim pšenice nema drugih artikala hrane, a i ova je potrošena dan ranije. Toga se dana nije radilo na tečaju.

Dana 24. VII 44. god. prekinuta je obuka, radi neprijateljskih akcija koje su se vršile u blizini mjesta gdje se održava tečaj.

Dana 27. VII 44. god. obišla je tečaj i prisustvovala radu i ispitivanju prosvjetni referent Oblasnog NOO za Istru drugarica Slani.

Polaznici: Po izvještaju od 17. VII 44. god. tečaj je imao 30 polaznika. Na novo su pridošla 3 polaznika: jedna polaznica iz ONOO Pula sa osnovnom naobrazbom 2 polaznika borca iz 2. brigade: jedan sa osnovnom naobrazbom, a drugi sa 5 razreda gimnazije. Radi bolesti odustala je 1 polaznica. Ukupni je broj polaznika 32, od toga 23 drugarice i 9 drugova.

Obrađena građa: Predviđena građa po nastavnom programu po radnim danima obrađena je u cijelosti, osim čitanja štampe, jer ovu tečaj uopće ne prima. Iz hrvatskog jezika nije još obrađeno: deklinacija određenih pridjeva te komparacija istih, a iz računa sa geometrijom dijeljenje sa višecimenim brojevima i opsezi likova. Ova će se građa obraditi kroz naredna 4 dana rada na tečaju.

²¹¹ HAP, Oblasni NOO za Istru, PO 1944 VII 27. Rukopis, tinta, 1 list, 2 stranice. Vidi dok. br. 27, 36 i 54.

²¹² Tone Crnobori navodi da je kurs trajao od 16. VII 1944. do 16. VIII 1944. Preporod, n. dj., str. 53. Vidi dok. br. 36 i 54.

²¹³ Ivko Velić.

Uspjeh polaznika u radu: Napredak, odnosno uspjeh polaznika u radu u glavnom je zadovoljavajući. Na početku tečaja jedan dobar dio polaznika nije još bio svladao tehniku čitanja i pisanja, a 6 polaznika nisu u opće poznavali slova. Nakon 12 dana u glavnom je savladana tehnika čitanja i pisanja, te se već prešlo i na estetsko i logičko čitanje. Najosnovnije gradivo iz gramatike i pravopisa predviđeno po nastavnom programu uglavnom je utvrđeno. Svi polaznici osim jedne svladali su sve predviđeno gradivo iz računa i geometrije te dobro poznaju sve 4. osnovne računске operacije sa običnim cijelim i imenovanim brojevima.

Pribor i priručnici: Polaznici i predavači obskrbljeni su najpotrebnijim pišaćim priborom i knjigama, ali samo za pripremni učiteljski tečaj. Za učiteljski tečaj koji će otpočeti 1. VIII 44. god. potrebno bi bilo najhitnije obskrbiti tečaj sa 1/2 l tinte, 100 pera, 30 olovaka te 150 teka.

Ishrana: Ishrana polaznika nije do sada tekla u redu, jer je bila nedovoljna i jednolična. Jelo se do sada uglavnom pripremalo bez masti i soli i drugih začina. Hrana je radi toga neukusna, a zbog nedovoljnosti i jednoličnosti, štetno djeluje na zdravlje polaznika. Ustanovilo se da su polaznici kroz ovo kratko vrijeme vidljivo opali. Ovakov način ishrane štetno djeluje na rad na tečaju i na njegov uspjeh, te sam mišljenja da se tečaj osigura sa potrebnom hranom ili da se raspusti.

Higijenski prikazi: uglavnom zadovoljavaju. Samo nekoliko polaznika imaju ušiju i drugih nametnika, a samo jedan polaznik ima svrab. Da bi se širenje ove zaraze spriječilo, potrebno bi bilo tečaj snabdjeti sa nekoliko litara antiskabeina te nekoliko kutija masti protiv ušiju.

Smrt fašizmu — sloboda narodu!

Upravnik tečaja:
Ivan Kružić²¹⁴

[32]

Kotarski NOO Čepić
Prosvjetni odjel²¹⁵
30/VII 1944

IZVJEŠTAJ

Politička situacija:

Političke prilike u kotaru Čepić i njihov odraz na prosvjetni rad su vrlo povoljne. U samom kotaru nema niti jednog neprijateljskog uporišta. Narod kotara u velikoj većini sudjeluje u NOP, te se prema školi odnosi vrlo povoljno. Jedino u dvim školskim općinama i to Kostrcanima i Grobniku teže je sprovesti prosvjetni rad. U narodnu osnovnu školu u Grobniku djeca dolaze iz Zankovci i Dražina. U istim selima su ljudi kao i u školskoj općini

²¹⁴ Paraf.

²¹⁵ HAP, Oblasni NOO za Istru, PO 1944. VII 30. Strojopis, 3 lista.

Kostrcanima porijeklom Rumunji koji su se doselili u ove krajeve pred mnogo godina. Isti ne osjećaju prave nacionalne svijesti, a osim toga govore svojim posebnim t.zv. čiribirskim jezikom koji je vrlo teško razumjeti. Zbog svega toga prosvjetni se rad pod ovakvim uvjetima teže odvija. Oni šalju djecu u školu slabije nego u drugim školskim općinama pošto su slabije organizirani te ne uviđaju potrebu prosvjete — škole. Međutim osnutkom prosvjetnog odbora ide se za tim da se rad na prosvjetnom polju u istim školskim centrima poboljša. Inače u drugim općinama kotara Čepića narod šalje svoju djecu redovito u školu, svijestan njene važnosti. Jedino u zadnje vrijeme to je polaženje neredovito zbog velikog poljskog posla.

Nastavnici kotara Čepića sudjeluju svi u NOP i nalaze se u organizacijama kao AFŽ-u i SKOJ-u gdje prisustvuju i sastancima. Također sudjeluju na svim mitinzima koji se održavaju u njihovim selima i raznim seoskim sastancima. Pokazalo se da to vrlo povoljno utječe na prosvjetni rad, jer na taj način se postizava suradnja učitelja s narodom. Preko prosvjetnih odbora surađuju sa članovima SNOO-a.

Organizaciono stanje:

a) Pojedina sela odakle polaze djeca u školu imaju svoj SNOO. Iz svakog NOO-a je drug koji je zadužen prosvjetnim radom. Svaka²¹⁶ pojedina školska općina ovoga kotara ima svoj prosvjetni seoski odbor, a drug u čijem se mjestu nalazi škola je predsjednik istoga odbora. Osnovan je i kotarski prosvjetni odio koji sačinjava kotarski pročelnik tj. drug odgovoran za prosvjetni rad u svom kotaru i kotarski prosvjetni referent. Pošto su se prosvjetni odbori tek sada formirali još nisu održali vijeća ni savjetovanja. Jedino pri njihovom formiranju date su im upute kojih se imaju držati u svom prosvjetnom radu. Održan je također do sada s njima i sastanak na kojem su se rješavala razna pitanja škole pri njihovom otvaranju. Do sada su se prosvjetni odbori pokazali vrlo požrtvovani u svom radu te pružaju svestranu pomoć nastavnicima.

b) Škole i tečajevi: U ovom je kotaru do sada otvoreno 6 škola: Čepić, Polje, Kostrcani, Grobnik, Tupjak i Kozjak. U općini Sušnjevicu radi jedna škola: Kostrcani. Općini Čepić dvije škole: Čepić i Polje. U općini Krbune isto dvije škole: Tupjak i Grobnik, a u općini Plomin radi škola u Kozjaku. Peta općina u ovome kotaru — Gračišće nema niti jedne škole jer je za sada rad nemoguć zbog čestog neprijateljskog naleta.

c) Nepopunjenih školskih centara imade 18 od kojih su nekoji spaljeni kao osnovna škola Krbune, (općina Krbune) šestani (općina Gračišće) i škola u samom Gračišću. Sposobnjaka za školu imade prema podacima pojedinih općina imade 900. Dosada polazi u školu 300 učenika. Točan broj polaznika ne može se točno ustanoviti, jer kako je već gore navedeno u nekim selima ljudi ne smatraju polaženje škole obližatnim te šalju u školu neredovito.

d) Školskih centara u ovome kotaru imade 20 od kojih je 5 državnih 14 privatnih i jedna općinska kuća. Obuka se vrši u trim državnim: Kozjak, Kostrcani i Čepić i trim privatnim kućama: Tupjak, Grobnik i Polje; Otvorit

²¹⁶ Ispred riječi »svaka« nalaze se precrtane riječi »prema tome«.

se može 5 škola i to u Sušnjevicu (općina Sušnjeвица) Gradinje (općina Karbune) Tu su dvije škole. Zatka (općina Čepić) i osnovna škola u Jasenoviku (općina Sušnjeвица).

Što se tiče večernjih tečajeva do sada se je prijavilo nekoliko drugova i drugarica, koji pokazuju jaku volju za učenje hrvatskog jezika, ali zbog velikog posla rad nije još započeo ali se nastoji da što prije počne. U Kozjaku se je počelo raditi sa 7 osoba. U Tupjaku se je prijavilo 14, a u Polju 18 osoba. Rad se teže sprovodi zbog toga što su po danu ljudi zaposleni, a na večer nema svjetla.

e) Nastavnici: Sa stručnom spremom u ovome kotaru nema niti jednog nastavnika. Svi su sa osnovnom školom i 22 dnevni Učiteljskim kursom. Potrebno je još 5 nastavnika.

Nastava:

Sve škole dobivaju plan rada na sedmičnim sastancima, koji se redovito održavaju. Do sada su održana 4 sedmična sastanka i to 2, 9, 16 i 26 ov. mjes. Tu su nastavnici dobili plan rada za svaki idući tjedan. Od predviđenog gradiva do sada je izvršeno sve osim u osnovnoj školi u Tupjaku gdje je zbog bolesti drugarica učiteljica došla kasnije na svoju dužnost.

Sve škole rade u duhu NOP. Nastavnici nemaju nikakvih priručnika. Slabo poznavaju građu koja im je potrebna za više odjeljenje ali to se s njima svlada na sedmičnim sastancima. Od strane kotarskog referenta rad škola je pregledan 2 puta, prilikom čega su održana pred djecom predavanja koja su bila potrebna za pojedine škole. Također su date učiteljima upute kojih se imaju držati kod svoga rada i ispravile su se pogreške koje su se pokazale u njihovom radu.

Materijalno snabdjevanje:

Nekoje škole dobile su od viših NOO-a nekoliko pisaćeg materijala: pisanaka, olovaka i nešto krede. Isti je materijal razaslan po drugim školama tako da za sada jedna škola snabdjeva drugu. Okružni NOO šalje pisanke.²¹⁷

Zdravstveno stanje djece i učitelja:

U trim školama ovoga kotara (Grobnik, Tupjak i Kostracani) imaju djeca jaki kašalj a nekoji i svrab. U osnovnoj školi u Grobniku bio je jednom i bolničar koji je popisao bolesnu djecu, ali do sada nisu poduzete nikakve mjere o suzbijanju istoga. Inače djeca i učitelji nisu pregledani od strane liječnika. U Kostracanima pojavio se je tifus koji je nastao zbog loše pitke vode. Pojedina sela nemaju sapuna te je tu i nečistoća uzrok raznih bolesti kao svraba koji skoro ima svaka škola. Osim toga ni jedna škola nema uređenog zahoda te se i zbog toga bolest teže sprečava.

Nedostaci u radu:

Neredoviti polazak djece u školu i pomanjkanje učila kao na pr. računala koji bi trebala imati svaka škola. Potrebno bi bilo da svaka škola ima i nekoliko knjiga za čitanje.

²¹⁷ »Okružni NOO šalje pisanke« dopisano je tintom.

Prijedlozi za daljnji rad:

Treba što prije da se uredi zahodi u pojedinim školama da se češće opere učiona a nekoje i pokreće. Nabaviti nekoliko knjiga iz kojih će djeca moći čitati. Svaka škola treba da načini računalo, za svoju potrebu.

Fašizam umire Sloboda se rađa!

Kotarski pročelnik:
Dinko²¹⁸

Kotarski referent:
Davorka²¹⁹

[33]

O k r u ž n i
Narodno-oslobodilački Odbor
— RIJEKA —
Prosvjetni odjel²²⁰

IZVJEŠTAJ O PROSVJETNOM RADU NA TERITORIJU OKRUŽNOG N.O.O.-a R i j e k a

Dne 25. srpnja održano je prvo Prosvjetno savjetovanje za okrug Rijeku, kojemu su prisustvovali drug Otavio član kotarskog N.O.O.-a Opatija, zadužen za prop-odjel; drug Galjanić^{220a} član kotarskog N.O.O.-a Lovran, zadužen za prop-odjel i prosvjetu; stručni učitelji drugovi Srdoč Josip i Rubeša Vjekoslav. Budući je pročelnik Prosvjetnog odjela Okružnog N.O.O.-a Rijeka²²¹ bio opterećen radom prisustvovao je savjetovanju drug Stari,²²² predsjednik Okružnog N.O.O.-a za Rijeku, koji je ujedno zamijenio druga člana Mjesnog N.O.O.-a Rijeka zaduženog za prosvjetu.

Savjetovanjem je rukovodila drugarica Jelka,²²³ prosvjetni referent Okružnog N.O.O.-a Rijeka

Rezultat savjetovanja jest taj što se donekle dobilo uvid u političke prilike cijeloga kraja u vezi sa prosvjetnim radom, dok će izvještaj o dosadašnjem radu na prosvjetnom polju biti manjkav za kotar Opatiju te Mjesni N.O.O. Rijeka. Razlog je tome odsutnost drugova koji su bili zaduženi za prosvjetu na tom sektoru. Određen je daljnji plan rada i postavljeni su konkretni zadaci, koje su drugovi ozbiljno shvatili sa napomenom, da će odmah pristupiti radu.

²¹⁸ Paraf tintom. Prezime nečitko napisano.

²¹⁹ Paraf tintom. Davorka Širola.

²²⁰ HAP, Oblasni NOO za Istru, PO 1944. VII. Strojopis, 4 lista, 4 stranice. Izvještaj nije datiran. Iz njegova sadržaja vidi se da je nastao poslije 25. VII. Sjednica Okružnog NOO-a Rijeka održana je 31. VII i 1. VIII 1944. godine, pa se može pretpostaviti da je izvještaj nastao u to vrijeme.

^{220a} Ivan Galjanić.

²²¹ Pročelnik Prosvjetnog odjela Okružnog NOO-a za Rijeku bio je Alija-Branko Suzanić. Vidi bilj. br. 192.

²²² Franjo Kordić Stari: Vidi: A. Giron, Dva zapisnika, n. dj., str. 11, bilješka 18.

²²³ Jelka Rolih.

1. Političke prilike i njihov odraz na prosvjetni rad

Okrug Rijeka ima tri kotara: Kotarski N.O.O. Kastav, Kotarski N.O.O. Opatija, Kotarski N.O.O. Lovran, te Mjesni N.O.O. Rijeka.

Kotarski N.O.O. Kastav

Narod cijele Kastavštine surađuje aktivno u N.O.P.-u iznimku čine mjesta Kastav i Klana, gdje je rad potpuno zaspao. Naročiti teret rada kao što je prenos hrane, uzdržavanje vojske, prenos ranjenika snosi gornja Kastavština, koja u tome daje sve što može od sebe. U donjem dijelu (Drenova, Pehlin i Zamet) narod vrlo rado prilazi pokretu ali se tu nalaze neprijateljska uporišta zbog kojih narod ne sudjeluje u pokretu onoliko koliko bi sudjelovao da istih nema. Razlog je strah. Zamet je osim toga stradao od bombardiranja, te ljudi čim čuju zvuk sirene bježe u skloništa

Ovih dana održano je Kotarsko savjetovanje kojemu su prisustvovali članovi svih N.O.O.-a. Osim ostaloga, raspravljeno je i pitanje prosvjete u ovome kotaru. Narod želi da se pitanje prosvjete što prije pokrene jer djeca su, od kako je došao okupator znači već tri godine, polazila najprije fašističke škole a kasnije ustaške. Svi članovi odbora pomoći će Prosvjetnom odjelu u tom pogledu.

Žalosna je činjenica što većina nastavnika stoji van pokreta. Oni nisu otvoreni protivnici. Ne prilaze pokretu zbog jednostavnih razloga što im je teško ostaviti komoditet koji imaju kod kuće. Narod nato gleda sa negodovanjem jer učitelji koji bi mogli pomoći mnogo dali su najmanje od sebe.

Kotarski N.O.O. — Opatija

Političke prilike bile su vrlo loše neposredno poslije ofenzive, dok je otvaranje II. fronta, te napredovanje Crvene Armije podiglo moral kod naroda. Izvještaj o političkoj situaciji je vrlo slab zbog toga jer drugarica koja je zadužena za prosvjetu nije prisustvovala savjetovanju. Zamijenio ju je drug koji je vrlo kratko vrijeme na terenu kotara Opatije.

Kotarski N.O.O. Lovran

Prije ofenzive politička situacija bila je zadovoljavajuća. Iza ofenzive narod je ostao jako uplašen, tako da su političke organizacije vrlo slabo radile. U mjestima gdje se nalaze neprijateljska uporišta (Lovran, Mošćenice, Ičići) prodrlo se tek u posljednje vrijeme. Narod prilazi N.O.P.-u.

Kakav je odnos nastavnika prema N.O.P.-u u kotaru Lovran kao i kotaru Opatija nije poznato. Isti će se ustanoviti odlaskom na taj teren.

Mjesni N.O.O. Rijeka

Naš je pokret u Rijeku prodro pred kratko vrijeme. Postoje i fašističke organizacije. Imaju vodstvo, koje nema za sobom mase. Isti slučaj je i sa strankom autonomaša koji se još uvijek nisu opredijelili. Izgleda da će oni pošteno autonomoši tj. oni koji se nisu okaljali fašizmom prići našem pokretu. Na našoj strani nalaze se mnogi profesori (Talijani). Omladina pokazuje volje za rad i učenje hrvatskog jezika.

2. Organizaciono stanje

a) Okružni N.O.O. za Rijeku formiran je nedavno, a kratko vrijeme iza toga i Prosvjetni odjel kod istoga Okruga.

Zbog pregleda iznosi se organizaciono stanje po pojedinim kotarevima.

Kotarski N.O.O. Kastav ima 4 općine. Kastav, Zamet, Sv. Matej i Klana. Svako selo ima svoj N.O.O. osim Kastva i Klane gdje se nalaze neprijateljski garnizoni, te sela Lipe koje je nastradalo od terora izvršenog sa strane neprijatelja.

Kod Kotarskog N.O.O.-a Kastav postoji Prosvjetni odjel, ali se pročelnik drug Verko nalazi na bolovanju. Dužnost prosvjetnog referenta preuzeo je ovih dana drug Josip Srdoč. Svi seoski i općinski N.O.O.-i imali su drugove zadužene za prop-odjel i prosvjetu zajedno. Na taj način se rad na prosvjeti zapostavljao na račun propagande. To se jasno vidi iz toga što nijedan izvještaj nije se dotakao rada na prosvjeti. Do sada nisu održavani specijalni sastanci na kojima bi se razmatrala prosvjetna pitanja.

b) Zbog stalnog uznemiravanja neprijatelja ne radi nijedna škola. Nekoja djeca obuhvaćena su pionirskim organizacijama, koje postoje svuda samo ne u općini Klana i samom mjestu Kastav. Radi se na umnožavanju formulara prema kojima će biti sakupljeni potrebni podaci o školskim zgradama, nastavnicima, nepismenima, školskim obaveznicima itd.

c) Većina nastavnika služi u okupatorskim školama koje rade u samome Kastvu. Na terenu ima drugova (omladine) sa nekoliko razreda srednje škole, kojima se prilazi i nastoji ih se uvući u pokret. Ponavlja se da to ide vrlo teško, jer ljudi neće da ostave komoditet koji imaju kod kuće.

Kotarski N.O.O. Opatija. Ima 4 općine: Matulje, Jurdani, Volosko, Mune. Svi NOO-i u kotaru Opatija su u reorganiziranju. Najbolja organizacija je u općini Matulji. U Munama organizacija uopće ne postoji, sela su popaljena a narod se je iselio u obližnja slovenska sela.

Ne radi nijedna škola. Da li se učinilo što drugo na polju prosvjete nije poznato zbog prije navedenih razloga.

Kotarski NOO Lovran. Ima tri općine: Veprinac, Lovran, Mošćenice. Nastoji se prodrijeti u svako selo u svrhu formiranja NOO-a. Najbolje organizirana je općina Veprinac (sva sela imaju NOO-e osim Ičići gdje je sad u formiranju). U općini Lovran situacija se naglo popravlja tako da je NOO formiran u samome mjestu Lovran, gdje se nalazi neprijateljski garnizon.

Prije ofenzive radilo je ukupno pet škola: 3 u općini Veprinac (Zagrad, Veprinac i Poljane). U sve tri škole obučavao je omladinac Miro Rušnjak sa 4 razreda talijanske osnovne škole i svršenim učiteljskim kursom. Dvije škole su radile u općini Mošćenice (Grahovo, Kalac), gdje je obučavao Anton Lazarić koji je završio talijansku učiteljsku školu. Sada se nalazi na bolovanju. Ni jedan ni drugi kotar nije do sada imao nijednog stručnog lica koje bi rukovodilo prosvjetnim radom, što je vjerojatno uzrok da se na prosvjeti učinilo vrlo malo.

Mjesni NOO Rijeka. Teritorij je podjeljen u 6 sektora a svaki sektor u 4 rajona. Dva industrijska sektora nemaju rajona. Dioba je izvršena zbog lakšeg političkog djelovanja.

Rad na prosvjetnom polju razvija se u danim mogućnostima. Ima nekoliko talijanskih profesora (5) i učitelja koji surađuju zajedno. Jedan je koji vrši ulogu nekog predsjednika tog učiteljskog i profesorskog zbora. Taj ujedno radi i po propagandi. Član je mjesnog NOO-a po zanimanju profesor. Održavaju se tri puta sedmično privatni prosvjetni kursevi za učenje hrvatskog jezika. Kurseve vodi jedan profesor Istranin koji dobro vlada hrvatskim jezikom.

Personalne promjene nastavnika u ovom okrugu:

Imenovan je prosvjetni referent za kotar Opatiju i Kastav drug Ivo, stručni učitelj. Drug Lojzić preuzeo je dužnost prosvjetnog referenta za općinu Kastav sa napomenom da radi sa tamošnjim pionirima. Drugovi Frane i Smiljana, stručni učitelji upućeni su da rade s pionirima u Pehlinju, prema uputama za rad na prosvjeti na privremeno okupiranom teritoriju.

3. Nastava -----

4. Materijalno snabdjevanje škola i nastavnika

Okružni NOO za Rijeku, Prosvjetni odjel primio je sa terena kotarskog NOO-a Kastav nešto priručnika i školskih knjiga (30 komada). Nešto od toga dostavljeno je učiteljskom kursu u Istru (preko vojno pozadinske stanice br. 5), te vojno pozadinskoj bolnici za Istru. Osim toga primljeno je od mjesnog NOO-a Rijeka nešto školskog materijala (krede, teka, olovaka). Sav materijal je pohranjen kod ovog prosvjetnog odjela te će biti pravilno raspodjeljen kad se ukaže potreba.

Potrebe škola i nastavnika ne mogu se odrediti dok se ne započne radom. Kako školskih knjiga tako i ostalog školskog materijala, te učila ima vrlo malo.

5. Zdravstveno stanje školske djece i nastavnika

Zaraznih bolesti nema. Djeca kotara Kastav bila su nedavno cijepljena protiv boginja. Što se tiče stana, hrane i odijela djeca se nalaze u boljem položaju od ostalih krajeva koji su jače postradali.

6. Nedostaci u radu

Prvi i glavni nedostatak koji koči rad na prosvjetnom polju je stalno uznemiravanje neprijatelja. U blizini se nalaze neprijateljska uporišta, odakle dnevno dolazi neprijatelj u sva sela. Narod živi u neprekidnom strahu. Situacija je najgora u kotaru Kastav, gdje neprijatelj dolazi noću te postavlja zasjede po svim selima.

Osjeća se pomanjkanje prosvjetnih radnika, ne zbog toga što ih nema, već zbog toga što jednostavno neće da priđu NOP-u.

7. Prijedlozi za daljnji rad

Na čitavom teritoriju nema za sada uslova za otvaranje škola obzirom na političke koje ovdje vladaju. Prosvjetni rad razvijati će se preko pionirskih organizacija. Zbog proširenja djelokruga rada kao Prop-odjela tako i Prosvjetnog odjela treba rad jednoga i drugoga odjela odijeliti tj. zadužiti jednog člana NOO-a po prosvjeti a drugoga po Prop-odjelu.

Plan daljnjeg rada:

1. Zadužiti sve članove NOO-a prosvjetnim radom. Osnovati prosvjetne odjele kod kotarskih NOO-a te prosvjetne odbore u školskim općinama.

2. Prikupljati omladinu koja će raditi sa školskom djecom preko pionirskih organizacija.

3. Prikupljanje podataka o školskim zgradama, školskim sposobnjacima, nepismenima itd.

4. Sabiranje školskih knjiga i ostalog školskog materijala.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Pročelnik:²²⁴

Puč²²⁵

[34]

Oblasni NOO za Istru

Prosvjetni odio²²⁶

Broj 77/44

1. kolovoza 1944.

Štabu II istarske Brigade

Na sastanku Oblasnog NOO-a za Istru, održanom 30. srpnja o.g. zaključeno je da naš Prosvjetni odio pomogne prosvjetni rad u vojsci koliko god to bude moguće. Pošto je vama nezgodno slati po par kandidata na naše učiteljske kurseve, to ćemo vam u najkraćem roku (oko 10.-og o.m.j.) poslati 2 stručna lica (jednog nastavnika građanske škole i jednog učitelja). Njihov će zadatak biti da u dogovoru sa svim drugovima iz Štaba I. i II. istar. Brigade održe (jedan kod jedne a drugi kod druge) kurseve.

Trebalo bi da već sada započnete sa organiziranjem tih kurseva. Na kurs pozvati najsposobnije kandidate koji su završili najmanje 4 r. osnovne škole, a znaju dobro čitati, pisati i računati. Da bi uspjeh kursa bio dobar, neka ne bude više od 15—20 polaznika tečaja. Sa 20 maksimum, jedan nastavnik moći će dosta dobro raditi. — Kursisti koji budu s uspjehom završili kurs biti će sposobni da (pod rukovodstvom jednog stručnog lica) održavaju tečajeve drugovima borcima koji ne poznaju dovoljno naš hrvatski jezik. Na te kurseve treba pozvati po nekoliko drugova koji govore hrvatski i talijanski.²²⁷ Oni će poslije završenog kursa moći raditi u hrvatskim četama, osnovanih od Hrvata koji govore samo talijanski.

Javite našem odjelu odmah kako vi zamišljate rad, vaše prosvjetne potrebe i ciljeve tečajeva, a mi ćemo onda izraditi plan²²⁸ i program kursa. Isto tako javite hoćemo li oba nastavnika poslati vašem Štabu, ili ćemo jednog uputiti izravno Štabu I Brigade.

Čuli smo da ste izdali Početnicu.²²⁹ Pošaljite 1 primjerak našem odjelu na uvid.

S.f. — s.n.

Za pročelnika
Darinka Slani

²²⁴ Dopisano tintom.

²²⁵ Paraf. Božo Franović. A. Giron, Dva zapisnika, n. dj., str. 17, bilj. 54.

²²⁶ HAP, Oblasni NOO za Istru, PO br. 77/44. Rukopis, tinta, 1 list.

²²⁷ Podvučeno u originalu.

²²⁸ Između riječi »izraditi« i riječi »plan« nalazi se precrtana riječ »potrebno«.

²²⁹ Operativni štab za Istru zaista je bio štampao Početnicu, ali ju je zbog loše kvalitete povukao. Vidi dok. br. 43.

[35]

ŠTAB II. BRIGADE
OPERATIVNOG ŠTABA ZA ISTRU

Broj: sl.²³⁰

Dne 2. VIII 1944.

Pretsjednik K.P.O.-a

Drugarskom

Prop. odjelu oblasnog NOO-a za Istru

Budući da u našoj brigadi ima veliki broj drugova koji su polupismeni tj. pišu samo talijanskim jezikom, potrebno nam je da tu polupismenost otklonimo i da drugove naučimo pravilnom čitanju i pisanju hrvatskog jezika. Za taj zadatak nemamo dovoljan broj stručnog ljudstva. Zato Vas molimo da nam uputite jednoga druga koji bi u našoj brigadi održao jedan kratki kurs sa drugovima iz naših jedinica koji su zaduženi za nepismenost. Stime bi osposobili ove drugove za njihov rad i mogli uspješnije rješavati jedan od najvećih problema kulturno prosvjetnog rada u brigadi.

U očekivanju pozitivnog odgovora pozdravljamo Vas našim borbenim pozdravom

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

M.P.²³¹

Pretsjednik komesar:²³²

[36]

Učiteljski kurs za okrug

Pazin²³³

Broj: sl/44.

Dana 2. VIII 44.

Oblasnom NOO za Istru

Prosvjetni odjel

Dostavlja se naslovu izvještaj o radu pripremnog učiteljskog kursa koji je počeo 16. VII 44. god. a završio 31. VII 44. te o početku rada učiteljskog tečaja koji je počeo 1. VIII 44.

A. Pripremni učiteljski tečaj²³⁴

a) **Tok rada:** Rad na tečaju tekao je u glavnom redovito. Radi približavanja neprijatelja obuka je bila dvaput prekidana (18. i 25. VII 44) —

²³⁰ HAP, Oblasni NOO za Istru, PO br. 109/44. Rukopis, tinta, 1 list.

²³¹ Pečat okrugla oblika sa zvijezdom petokrakom u sredini i tekstom uz rub pečata: »ŠTAB II BRIGADE OP ŠTABA — ZA ISTRU«.

²³² Paraf nečitak.

²³³ HAP, Oblasni NOO za Istru, PO 1944. VIII 2. Rukopis, tinta, 2 lista, 4 stranice.

²³⁴ Vidi dok. br. 27.

Dana 23. VII obuke nije bilo, jer je tečaj ostao bez hrane, pa su polaznici iz obližnjih mjesta pušteni svojim kućama.

b) **Pregled rada:** obavljen je triputa. Dana 27. VII prisustvovala je radu i ispitivanju, prosvj. referent prosv. odjela Obl. NOO-a za Istru druga-rica Slani, a 18. VII i 30. VII pročelnik prosv. odjela ONOO za Pazin drug Velić.

c) **Obradena građa i postignuti uspjeh.** Sva predviđena građa po nastavnom programu je u cjelosti obradena. Građivo je pređeno po radnim satima kako je predviđeno u programu.

Uspjeh polaznika zadovoljava. U glavnom je postignut cilj pripr. tečaja, jer su skoro svi polaznici svladali tehniku čitanja i nešto slabije pisanja. Od 33 polaznika nije posve zadovoljilo samo 6 polaznika. Ovi su polaznici došli na tečaj sa vrlo malenim predznanjem, te nisu posve poznavali niti sva slova.

Svi polaznici pa i ovi slabiji pokazali su u toku cijelog tečaja veoma veliku volju za rad. Svaki slobodni čas iskorištavali su za učenje. Učenjem se počimalo čim je zora svanula, a radili su dokle god se dalo čitati. Nastavnici su u više navrata bili prisiljeni da upozoravaju polaznike na štetnost stalnog rada, a naročito na štetnost čitanja u polu-mraku.

d) **Knjige, priručnici i pribor:** Tečaj je snabdjeven sa školskom pločom, 14 školskih klupa, 1 zemljopisnom kartom Jugoslavije, sa nešto krede, dok ostalih pomagala nema. Svi polaznici imaju čitanke kojima su se služile škole bivše Jugoslavije. Svi članci i pjesme te slike koje nisu u skladu sa NOB-om ostranjeni su iz knjiga. Kod polaznika su na upotrebi i 2 čitanke NDH, koje su, također, pročišćene. Priručnici za rad kod nastavnika bili su slijedeći: »Govor« građa za pravopis i gramatiku, — izdanje ZAVNOH-a. Maretić: Gramatika, Boranić: Pravopis (1923), Nazorove pjesme i štampa.

e) **Polaznici:** Polaznika je bilo 33, od toga 24 drugarice i 9 drugova. Radi bolesti odustala je 23. VII 1 polaznica, a 29. VII dvije polaznice. Tečaj je svršilo 30 polaznika.

Odnos između polaznika je drugarski. Nije bilo svađe niti prepiranja. Drugovi pomažu jedan drugome u radu. Sa nastavnicima se polaznici ophode otvoreno, iskreno i drugarski, ali sa puno poštovanja.

Skupnih sastanaka između nastavnika i polaznika bilo je pet. Na tim sastancima donešen je dogovorno kućni red kojega se imaju svi polaznici pridržavati a raspravljalo se o uređivanju i saradivanju Zidnih novina te o održavanju reda i čistoće. U zidnim novinama saradivali su skoro svi polaznici.

f) **Disciplina:** Disciplina je za vrijeme samoga rada a i izvan škole na visini. Polaznici se pridržavaju kućnoga reda. Disciplinskih prekršaja nije bilo.

g) **Nastavnici:** Na tečaju su predavali nastavnici Ante Modrušan i Ivan Kružić. Dana 27. VII 44. došla je na tečaj nastavnica prof. Kata Lazić. Nastavnici su bili vrlo marljivi i savjesni, te su i poslije propisanog vremena radili sa polaznicima. Odnos između nastavnika je drugarski,

a između nastavnika i polaznika je također prijateljski i drugarski. Nastavnici su održali 2 sjednice.

h) **Ishrana:** Ishrana je bila jednolična i nedovoljna. Jelo se je često pripremalo bez masti, soli i drugih začina. Radi neredovite i nedovoljne ishrane polaznici su kroz ovo kratko vrijeme vidljivo oslabili, te je tako trpio i sam rad na tečaju.

i) **Higijenske prilike:** Higijenske prilike u glavnom zadovoljavaju. Ušiju imadu samo nekoliko polaznica. Samo jedan polaznik imao je svrab. Dvije drugarice oboljele su od angine, a jedna od neustanovljene bolesti.

B. Učiteljski tečaj:

Rad na učiteljskom tečaju počeo je 1. VIII 44. g. Na sjednici nastavničkog vijeća koja se održavala 31. VII 44. doneseni su slijedeći zaključci:

1. da se po predhodnom dogovoru sa prosv. ref. prosv. odjela Obl. NOO drugaricom Slani svi polaznici pripuste na učiteljski tečaj jer su svi pokazali veliku volju za rad i lijepi uspjeh. Ukoliko ovi polaznici na tečaju ne zadovolje, neće biti poslani na učiteljska mjesta.

2. Podjela predmeta među nastavnicima izvršena je ovako:

Ante Modrušan, nastavnik I. grupe predmeta (hrvatski i povijest)

Hrvatski jezik	35 sati
Pedagogija	30 sati

Kata Lazić, profesor (slavista)

Povijest	20 sati
Zemljopis	25 sati

Ivan Kružić, nastavnik IV grupe predmeta — (matematika i fizika)

Račun s geometrijom	20 sati
Prirodne nauke	25 sati
Organizacija prosv. rada i administracija	5 sati

3. da bi se postigao što veći uspjeh u radu odlučeno je da se organizira učenje i ponavljanje po kružocima koje će voditi bolji polaznici pod kontrolom nastavnika. Voditelji kružoka i nastavnici održat će sedmično po jedan sastanak na kojemu će se referirati o radu pojedinih grupa i donošati upute za dalji rad.

4. nastavnici će također održavati, pored svakodnevnog dogovaranja o radu, sedmične sjednice na kojima će se referirati o radu u prošloj sjednici i o teškoćama na koje se u radu nailazi. Na tim sastancima potražiti će se i potrebe mjere, koje treba poduzeti da se teškoće u radu prebrode i nedostaci uklone.

5. Zaključeno je da se na kraju tečaja održi završna priredba za koju će polaznike spremati nastavnici.

Polaznika na tečaju imade 30 od toga 21 drugarica i 9 drugova. Pregled polaznika po O.NOO-ima i vojnim ustanovama bio bi slijedeći:

Okružni NOO za Pazin	drugarica	9,	drugova	2,	ukupno	11
„ „ Buzet	„	9,	„	1,	„	10
„ „ Pula	„	3,	„	—,	„	3
Komanda II brigade	„	—,	„	2,	„	2
„ područja Buzet	„	—,	„	3,	„	3
„ „ Pula	„	—,	„	1,	„	1

Ukupno: drugarica 21, drugova 9, ukupno polaznika 30

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Upravitelj tečaja:

Ivan Kružić^{234a}

Dodatak:

Priručnici kod nastavnika na učit. tečaju jesu slijedeći:

Za hrvatski jezik: »Govor« izdanje prosv. odjela ZAVNOH-a, građa za gramatiku i pravopis, Maretić: Gramatika Boranić: Pravopis (23), Istarske narodne pjesme. Demarin: Metodika hrvatskog jezika, Kulturno prosvjetni časopis O NOO za Gorski Kotar te borbena štampa.

za zemljopis: Juras: Zemljopis Jugoslavije, Radivojević: Osnovi zemljopisa, Radivojević: Zemljopis Jugoslavije.

Prirodne nauke: N. Divac: Botanika i zoologija

Povijest: borbena štampa

Račun s geometrijom: B.: Računica za IV raz. osnov. škole.

[37]

Zapisnik Oblasnog Prosvjetnog savjetovanja održanog 5. i 6. kolovoza 1944. godine²³⁵

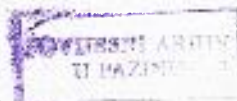
Prisutni: Drug Ivanušić pročelnik Oblasnog prosvjetnog odjela.²³⁶
Drugarica Darinka član Oblasnog prosvjetnog odjela.
Drug Host član Oblasnog prosvjetnog odjela²³⁷
Drug Šestan pročelnik prosvjetnog odjela za okrug Buzet.
Drug Žmak pročelnik prosvjetnog odjela za okrug Pula.
Drug Puč pročelnik prosvjetnog odjela za Okrug Rijeku.
Drugarica Jelka prosvjetni referent za Okrug Rijeku.

^{234a} Paraf.

²³⁵ HAP, Oblasni NOO za Istru, PO br. 200/44. Strojopis, 5 listova.

²³⁶ Za pročelnika Prosvjetnog odjela Oblasnog NOO-a za Istru izabran je na sjednici Odbora održanoj 28—30. VII 1944. Vidi bilj. 264.

²³⁷ Anton Host izabran je za člana Prosvjetnog odjela Oblasnog NOO-a za Istru na sjednici Oblasnog NOO-a održanoj 28—30. VII 1944.

- Dnevni red: 1. Politička situacija općenito, politička situacija po okruzima
2. Čitanje zapisnika prošlog savjetovanja.
3. Izvještaj o radu sa kritikom.
4. Talijanske škole i talijanski učitelji.
5. Učiteljski kurs.
6. Prosvjetni rad u vojsci.
7. Nove upute prosvjetnog odjela ZAVNOH-a.
8. Upute za daljnji rad.
9. Razno.

1. Politička situacija: Političku situaciju iznosi drug Ivanušić pročelnik Oblasnog prosvjetnog odjela.

Obruč oko Njemačke se steže. Crvena Armija ugrožava Njemačku sa tri strane a sprema se da udari i sa četvrte strane. Unutarnje stanje u Njemačkoj se promijenilo. Atentat na Hitlera izazvao je kaos.

Prema najnovijim vijestima Savezničke čete kreću uspješno prema Parizu. Ista situacija je i na talijanskoj fronti.

Slovinci zamišljaju frontu na Soči.

Odras ovoga stanja opaža se svuda. Nastaju miješanja u Rumuniji, pogoršava se stanje u Mađarskoj. Stav Turske izmijenio je stanje u Bugarskoj. Vlada u Finskoj opet se promijenila. Sateliti su slaba Hitlerova potpora. On hoće da popravi to stanje općom mobilizacijom. Postoji mogućnost da će se proširiti borba na cijeli Balkan.

Zbog ovakve situacije u svijetu nastalo je pitanje da se srede unutrašnje prilike kod nas. Došlo je do sporazuma Tito—Šubašić, koji se tumači na razne načine.²³⁸ Reakcija to iskorištava prikazujući sporazum kao slabost NOB-e. Uspjesima NOV-e, grupacije oko kralja bile su prisiljene da pristupe pregovaranju za daljnju suradnju.

Zbog međunarodne situacije Nijemci se povlače. Na taj način je mogućnost rada po prosvjeti veća. Neposredno iza ofenzive moral naroda bio je pao, ali sada zbog opće vanjske situacije narod se umirio, tako da i sam traži otvaranje škola. Dolazi do sve tješnije saradnje između Talijana i Hrvata. Treba raditi na tome da se odnosi još više usklade.

Drug Puč nadopunjava političku situaciju te iznosi detaljnije sporazum Tito—Šubašić. U nekim dijelovima Istre ne dolazi do izražaja važnost sporazuma, nešto malo kod Talijana, jer se boje povratka na staro. Kod njih je karakteristično skretanje na lijevo. Kao jedinstvena stranka stupaju u J.N.O.F.

Šubašićeva vlada obećala je materijalno podpomaganje NOP-a. Time su razjedinjeni neprijateljski redovi, a reakcija je prisiljena da priđe liniji NOB-e. To je jedan od najvažnijih političkih uspjeha kod nas.

²³⁸ Sporazum Tito — Šubašić potpisan je 16. VI 1944. na Visu. Sporazumom je predviđeno formiranje nove izbjegličke vlade sastavljene od demokratskih elemenata koji se nisu kompromitirali u borbi protiv NOP-a. Šubašić se obvezao da će nova vlada izdati deklaraciju kojom će priznati demokratske tekovine NOB-a, odati priznanje NOVJ, osuditi domaće izdajnike koji su surađivali s neprijateljem u borbi protiv NOVJ i uputiti poziv narodima Jugoslavije da se ujedine oko NOVJ u borbi za konačno oslobođenje zemlje.

Pregled političke situacije po okruzima.

Okrug Pula: Narod ne gubi moral unatoč stalnog kretanja neprijatelja. Neprijatelj postavlja zasjede. **Kotar Žminj:** U općini Sv. Petar i Žminj situacija je teška. Za otvaranje škola dolaze u obzir općine Barban, dio općine San. Vičente te općina Sv. Matej. Najbolje stoji kotar Pula gdje neprijatelj ne izlazi van. Postoji mogućnost otvaranja škola u Općini Krnici i dijelu općine Divšići. Narod u Krnici traži sam otvaranje škola. Organizacije ne postoje svagdje već samo povjerenici. Grad Pula radi ali konspirativno.

Okrug Buzet: Situacija se od posljednjeg savjetovanja pogoršala. Škole rade jedino u kotaru Kras, gdje se radilo lijepo sve do konferencije A.F.Ž-a. Iza toga ne radi nijedna škola jer neprijatelj neprestano prodire tamo. Garnizon se nalazi u Lupoglavi. **Kotar Buzet:** ne postoji mogućnost legalnog rada na prosvjetnom polju. Garnizoni se nalaze u Roču, Ročkom polju i Buzetu. **Kotar Buje:** situacija se poboljšala djelovanjem političkih radnika. Treba riješiti nacionalno pitanje, talijanski upliv je vrlo jak. Garnizoni se nalaze u Bujama i Grožnjanu. **Kotar Umag:** Nalazi se na glavnoj cesti i zbog toga je rad onemogućen.

Okrug Rijeka: Formiran je nedavno.²³⁹ Garnizoni se nalaze u okolici Kastva, Lovrana, i Opatije. **Kotar Kastav:** Narod cijele kastavštine aktivno surađuje u pokretu iznimku čine mjesta Kastav i Klana gdje se nalaze i garnizoni. Veći teret rada snosi gornja kastavština, jer u donjem dijelu nalaze se neprijateljska uporišta u Drenovi, Pehljinu i Sv. Križu. Narod želi da se pitanje prosvjete pokrene. Budući nema za sada uvjeta za otvaranje škola, prosvjetni rad odvijati će se putem pionirskih organizacija. **Kotar Opatija:** Neposredno iza ofanzive situacija je bila loša, ali se iza otvaranja drugog fronta te napredovanja Crvene Armije poboljšala. Garnizoni se nalaze u Opatiji, Jušići, Matulji, Rukavac, Jurdani, Mučići, Volosko i Veli Lazi. **Kotar Lovran:** Narod je iza ofenzive ostao uplašen tako da su političke organizacije slabo djelovale. U mjesta gdje se nalaze neprijateljski garnizoni (Lovran, Ičići) prodrlo se tek u posljednje vrijeme. Narod prilazi NOP-u. **Mjesni NOO Rijeka:** Naše organizacije postoje kratko vrijeme. Teritorij je podijeljen u šest sektora, koji su podijeljeni u rajone. Ima nekoliko profesora Italijana koji surađuju u pokretu.

Okrug Pazin. Kotar Čepić: (Jedan garnizon) Rad na prosvjeti se lijepo odvija. Osnovani su prosvjetni odbori. **Kotar Labin.** Ima pet garnizona. Rad na prosvjećivanju je velik samo ne u blizini garnizona. Otvorene su tri nove škole. **Kotar Pazin:** Tu se kreće stalno neprijatelj. Rad je nemoguć u Poreču i Tinjanu.

2. Čitanje zapisnika prošlog savjetovanja. Zapisnik čita drug Host, član Oblasnog prosvjetnog odjela. Iznose se nedostaci zapisnika koji se sastoje u tom što u planu rada nije određen rok u kojem će se izvršiti.

3. Izvještaj o radu s kritikom:

Okrug Rijeka: Izvještaj o radu iznosi drugarica Jelka, okružni prosvjetni referent za Rijeku. Okružni NOO za Rijeku formiran je nedavno, a kratko

²³⁹ Okrug Rijeka formiran je od dijela okruga Buzet. Okružni NOO za Rijeku konstituiran je 11. lipnja 1944. na teritoriju kotara Kastav. O tome vidi: A. Giron, Dva zapisnika, n. dj., str. 10.

vrijeme iza toga prosvjetni odjel kod toga Okruga. **Kotar Kastav:** Kod kotarskog NOO-a Kastav osnovan je prosvjetni odjel. Pročelnik je drug Verko stručni učitelj a dužnost prosvjetnog referenta preuzeo je drug Ivo. Svi seoski i općinski NOO-i imaju iste drugove zadužene za prop-odjel i prosvjetu. Zbog stalnog uznemiravanja neprijatelja ne radi nijedna škola. Većina nastavnika služi u okupatorskim školama. Na terenu ima omladine sa nekoliko razreda srednje škole koje se nastoji uvući u pokret. Prije ofenzive radilo je osam škola sa cirka 350 polaznika.

Kotar Opatija: Svi NOO-i nalaze se u reorganiziranju. Ne radi nijedna škola.

Kotar Lovran: Nastoji se prodrijeti u svako selo u svrhu formiranja NOO-a. Prije ofenzive radilo je pet škola. Tri škole u općini Veprinac (Veprinac, Poljane, Zagrad) Dvije škole u općini Mošćenice (Grahovo, Kalac). Ni jedan ni drugi kotar nije do sada imao lica koje bi rukovalo prosvjetnim radom.

Mjesni NOO Rijeka: Rad na prosvjetnom polju razvija se u danim mogućnostima. Održavaju se privatni prosvjetni kursevi za učenje hrvatskog jezika. Kurseve vodi jedan profesor Istranin koji dobro vlada hrvatskim jezikom. Glavni nedostatak koji koči rad na prosvjetnom polju jest stalno uznemiravanje neprijatelja. Pristupilo se prikupljanju statističkih podataka i sakupljanju školskog materijala. Odmah treba zadužiti nekoga člana u okrugu koji će se brinuti za prosvjetu.

Okrug Buzet: Kotar Kras: Pročelnik je Poropat; **Kotar Buzet:** Pročelnica drugarica Milka Vivoda; **Kotar Motovun:** Benetić Marčela ne udovoljuje dužnostima te ju u najkraće vrijeme treba smijeniti; **Kotar Buje:** Pročelnik Feruco; Iz Kotara Umag nema nikakvih podataka.

Svima su dane upute za formiranje seoskih prosvjetnih odbora. Kotar Kras je već zadužio sve članove NOO-a po prosvjetnom radu. Održano je Okružno prosvjetno savjetovanje. Zastupani su bili samo Kotar Buzet i Kras. Dane su upute za rad te tabele za sakupljanje podataka. Radci ove škole: **Kotar Kras:** Radi 13 škola sa 400 djece. Na učiteljskom kursu ima 10 omladinaca. **Kotar Motovun:** Ima ih pet za rad po prosvjetu. Jedan od ovih je bolestan. **Kotar Buzet:** Nema nijednog prosvjetnog radnika. **Kotar Buje:** Ima sedamnaest učitelja Talijana, koji su spremni da rade na prosvjetnom polju, govore samo talijanski. Nije održano nijedno kotarsko savjetovanje. Kotar Kras je pri završetku rada pri sabiranju podataka. Kotar Motovun i kotar Buje nisu ni počeli raditi, dok kotar Buzet nije sakupio samo za jednu općinu. Održano je okružno prosvjetno savjetovanje zbog odsutnosti nekih pročelnika. Savjetovanje se trebalo odgoditi, ali se nije moglo zbog dugačkog i riskantnog putovanja članova. Postavljeni zadaci nisu se mogli u cjelosti izvršiti zbog toga jer je okrug razbacan te zbog toga što članovi NOO-a zaduženi po prosvjetu nisu upoznati sa direktivama za izvršenje tih zadataka. Trebalo bi što prije postaviti referente koji će sav rad organizirati.

Okrug Pula: U Kotaru Žminj i Pula osnovani su prosvjetni odjeli. **Kotar Žminj** ima prosvjetnog referenta. U istom kotaru otvoreno je devet škola sa deset nastavnika. Ima na raspolaganju osam učitelja. **Kotar Pula** ima uslova da se otvori osam škola gdje bi se uposlilo osam drugova. Ukupni broj sposobnjaka u Kotaru Žminj je 375, a sto pedeset i osam polaznika. Broj polaznika raste. U devet školskih općina ima 466 nepismenih od 12 do 50 godina. Selo Pomjani ima 68 nepismenih. Više odjeljnje polazi vrlo mali

broj djece. (Dva do tri). Vidi se pomanjkanje referenata. Nema uopće nastavnih sredstava. Poteškoće su za knjige. Donesen je zaključak Okružnog NOO-a da se odštampaju članci koji bi zamijenili čitanke. U selu Medulina održan je tromjesečni tečaj za 30 polaznika. Sva djeca su naučila čitati, pisati te temlje u računu, na temelju naše štampe. Nastavom su rukovodili studenti koji znaju hrvatski, a podstrek za otvaranje tečaja dali su dječji roditelji. Okružno prosvjetno savjetovanje zakazano je za trinaestog ovog mjeseca.

Održan je učiteljski kurs koga su polazili oni sa osnovnom školom. Dvanaest polaznika završilo je kurs u kategoriji a (bolji) osam u kategoriji b (slabiji). Započeo je drugi kurs — napredni. Ukupni broj polaznika je dvadeset. Od tih dvadeset devet ih dobro vlada hrvatskim jezikom, devet govore u dijalektu a dvojica ne govore hrvatski. Po svršetku kursa održati će se za svih trodnevni politički kurs. Od tih dvadeset šest bi ih se moglo upotrijebiti kao referente, šest kao učitelje a šest kao administrativne sile jer ne poznaju jezika.

Okrug Pazin: Svi članovi NOO-a na kotaru Labin, Pazin i Čepić zaduženi su za prosvjetni rad. **Kotar Labin** organizirani su prosvjetni odbori. Svi učitelji sudjeluju u političkim organizacijama. Radi osam škola sa ukupno 1254 obveznika a 623 polaznika. Rade tri škole sa 124 polaznika u koje su pokupljena djeca pod imenom pionira. Posjećivanje škole nije zadovoljavajuće. Osjeća se potreba učitelja. Nastava se odvija po minimalnom nastavnom programu. Teško se odvija rad u nižim odjeljenjima jer nastavnici ne poznaju jezika. Metodičke upute primaju se u sedmičnim sastancima. Materijalno snabdijevanje učitelja i škola je slabo. Zdravstveno stanje je dobro, ishrana je slaba. Nestašica je zdrave vode za piće. Bilo bi potrebno još sedam učitelja. **Kotar Pazin** rade tri škole sa 113 polaznika. Postoji mogućnost da se otvore još dve škole. Tečajevi se ne održavaju ni u jednom ni u drugom kotaru. **Kotar Čepić.** Svaka školska općina ima svoj prosvjetni odbor. Otvoreno je šest škola sa pet učitelja. Postoji mogućnost otvaranja pet drugih škola. Imade devetsto sposobnjaka, bez općine Gračišće, a od tih 300 polaznika. Tečajeva za odrasle nema. Tek sada počeo je jedan sa sedam polaznika. Nastava se odvija po minimalnom nastavnom programu. U jednom selu je tifus. Higijenske prilike su vrlo slabe. Polazak škole je neredovit. **Kotar Labin** ostaje bez referenta, jer drug prosvjetni referent odlazi na drugu dužnost. Na teritoriju okruga Pazin prosvjetni rad se vrlo lijepo razvija. Narod oduševljeno šalje djecu u školu. Zadaci nisu svi izvršeni.

4. Talijanski učitelji i škole: U mjestima gdje žive čisti Talijani otvarati će se talijanske škole čim bude dana mogućnost za to. Naprotiv gdje je narod hrvatski ali talijaniziran vršit će se obuka na hrvatskom jeziku. Gdje je stanovništvo izmiješano treba paralelno sa hrvatskim školama otvarati i talijanske škole. Dužnost nam je pripremiti teren za otvaranje hrvatskih i talijanskih škola, te stupiti u vezi sa talijanskim učiteljima, upoznatih ih sa ciljevima naše borbe i vezati ih u JNOF. U Oblasni NOO prosvjetni odjel biti će primljen za člana jedan drug Talijan, jer talijanske škole postavljaju pred nas velike zadatke.

5. Učiteljski kursevi: Do sada je održano pet kurseva za pomoćne učitelje. Na posljednjim kursevima naišlo se na poteškoće naročito u pitanju književnog jezika i svladavanju terminologije. Glavno težište treba da bude jezik, povijest, zemljopis i pedagogija.

Sad se održavaju dvije vrste kurseva (niži i napredni). U vidu je treća vrsta koju bi polazili oni koji imaju učiteljsku školu ali ne poznaju jezik. Tu bi težište bilo jezik.

Kod izbora kandidata za učiteljske kurseve treba se osvrnuti na konkretne činjenice. 1. da su isti simpatizeri NOP-e. 2. Da imaju najmanje 17 godina. 3. Da poznaju jezik. Prije nego²⁴⁰ li kandidati započnu kurs treba da se podvrgnu ispitu. Ispit će izvršiti jedno stručno lice. Od kandidata traži se da zna a) relativno čisto govoriti čitati i pisati b) Da svlada tehniku čitanja i pisanja. c) da pozna četiri osnovne računске operacije. Kandidati se uvijek upućuju okrugu sa popratnicom i potrebnim karakteristikama. Bilo bi potrebno da se par sati na kursu posveti higijeni. Treba se osvrnuti i na ekonomsko pitanje kurseva i to pitanje ozbiljno postaviti pred odbore. Dobar ekonom je uslov da ishrana bude dobra. Za ishranu kursa brine se okružna gospodarska komisija.

Donesen je zaključak da se održi napredni kurs na teritoriju okruga Pule koji će početi 15-tog ovog mjeseca.²⁴¹ Iza toga održati će se niži kurs koji će započeti u septembru (na teritoriju okruga Pazin).

Izvršen je raspored učitelja koji su završili napredni kurs.

6. Prosvjetni rad u vojsci:²⁴² Treba podizati prosvjetni rad u vojsci. U Brigadama održavati će se kursevi za kulturno prosvjetno podizanje vojske. S tim u vezi je i prosvjetni rad na vojno-pozadinskim stanicama. Kursevi za učitelje u vojsci trajati će tri tjedna. Rad će se odvijati po proširenom programu tečajeva za odrasle.

7. Nove upute prosvjetnog odjela ZAVNOH-a: Pročitane su nove upute prosvjetnog odjela ZAVNOH-a.

8. Upute za daljnji rad:

1. Sazvati okružna prosvjetna savjetovanja (na kotarsko savjetovanje pozvati članove Općinskih NOO-a zadužene po prosvjeti i predsjednike prosvjetnih odbora), kotarska te općinska.

2. Zadužiti sve članove za prosvjetni rad.

3. Osnovati okružne i kotarske prosvjetne odjele.

4. Na teritoriju svih školskih općina osnovati prosvjetne odbore

5. Prema najnovijim uputama ZAVNOH-a prikupiti podatke a) o školama b) o nastavnicima.

6. Prikupiti podatke o nepismenima (od 14 godina dalje)

7. Osnovati tečajeve za odrasle tamo gdje je učitelj sposoban da ih vodi.

8. Pripremati organizaciju učiteljskih tečajeva prema danim uputama.

9. Pomagati prosvjetni rad na vojno-pozadinskim stanicama preko kotarskih referenata.

10. Povezivati talijanske učitelje.

11. Otvarati škole gdje su pogodni uslovi. a) hrvatske b) talijanske.

12. Urediti administraciju a) školsku b) općinsku c) odjela.

13. Kontrolirati rad škola i tečajeva.

14. Sakupljati školski materijal

²⁴⁰ Riječ »nego« dopisana je tintom.

²⁴¹ Vidi dok. br. 26.

²⁴² Vidi dok. br. 42, 43, 53 i 65.

15. Pronalaziti nov kadar (sposoban) a) sa srednjom školom b) sa osnovnom.

16. Stvoriti nacrt uputa za rad prosvjetnih odbora — uzeti ih na pretresanje u oblasnom savjetovanju.

9. **Razno:** Slijedeće prosvjetno savjetovanje održat će se 5. IX — V.P.S-a broj 1.

Kotar Kastav raditi će sa školskom djecom dva tri puta sedmično.

Zaključeno dne 6. kolovoza 1944. god.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

[38]

Oblasni NOO za Istru
Odjel narodne prosvjete²⁴³
Broj 101/44
Dana 9. VIII 1944.

Okružnom N.O.O.-u

P u l a

Na terenu vašeg Okruga već se duže vremena održava učiteljski kurs na kojemu se sprema naša omladina za učiteljski poziv. Program rada na kursu je velik jer mu je cilj da razmjerno za kratko vrijeme dade polaznicima što više znanja pa je prema tome i rad samih kursista a i nastavnika veoma težak i naporan.

Opazilo se da je na tom kursu ishrana vrlo slaba i neredovita, koja u veliko ometa redoviti i normalni rad kako kod samih kursista a tako i kod nastavnika.²⁴⁴ To se tu ne bi smjelo događati, jer je poznata činjenica da Vaš Okrug ima mogućnosti više nego ijedan drugi da se nabavi potrebne životne namirnice i dade kursu barem onaj minimum. .

Stoga Vas molimo i postavljamo pred Vas da ovo pitanje drugovi najozbiljnije razmotre i ispitaaju te na taj način skinu sa dnevnog reda to bolno pitanje prehrane kursa.

Ovo je jedno vrlo važno i bitno pitanje, pa odmah što hitnije i najozbiljnije pristupite njegovom rješenju, pa da se ove žalosne pojave u buduću ne dešavaju.

Ne smijemo dozvoliti da naša omladina od koje mnogo tražimo a od koje i mnogo očekujemo već na početku svoga puta osjeti, kako odgovorni drugovi vode o njoj malo računa i ne posvećuju joj ni malo pažnje.

Obavjestite ovaj odjel na koji ste način riješili ovo pitanje.

S.F. — S.N.

Host

²⁴³ HAP, Oblasni NOO za Istru, PO br. 101/44. Rukopis, tinta, 1 list.

²⁴⁴ Vidi dok. br. 26 i 39.

IZVJEŠTAJ o Prosvjetnom radu na Okrugu Pula²⁴⁵

1. Političke prilike i njihov odraz na prosvjetan rad.

U cijelom okrugu banda dosta često izlazi van.

U kotaru Rovinj banda se vrlo često kreće, postavlja zasjede, pa je uopće rad otežčan, a osobito na prosvjetnom polju tj. o otvaranju škola na tom kotaru za sada nema ni govora. Svejedno moral našeg naroda nije pao, a jedan od razloga je taj, što čuje o smjelim akcijama naše vojske i silnih uspjeha Saveznika.

I po kotaru Žminj banda neprestano kreće i upada u pojedina sela osobito općine Sv. Petar, Sv. Martin, Sanvičenti i Žminj. Izgleda da se narod na to priučio i nije više preplašen kao prije. U tim općinama nemoguće je za sada otvaranje škola. Bolje stoji u tom pogledu općina Barban. Za otvaranje škola dolaze u obzir općine Barban, jedan dio općine Sanvičenat i Sv. Matej.

U kotaru Pula je stanje još najpovoljnije osobito općina Krnica. Premda su izvršena mnoga hapšenja narod je ostao hladan i nije zanemario svoj rad. Odbori rade prilično dobro. Mogućnost otvaranja škola postoji u općini Krnici, za sada.

U kotaru Žminj, općina Sanvičenta, banda je izdala nalog da se poslije 6 sati na večer nitko ne smije kretati vani.

[2.] Organizaciono stanje

U nekim selima žminjskog kotara nema NOO-a, nego je samo povjerenik, čak i općina Sv. Petar nema NOO-a, nego 2 povjerenika, u Sanvičenti su u cijeloj općini 2 Seoska NOO-a a ostalo povjerenici. Prosvjetni odjeli su osnovani u kotaru Žminj i Pula dok za Rovinj nema podataka premda su dane upute za osnivanje prosvjetnog odjela. Usljed velike aktivnosti bande nije za sada moguć prosvjetan rad u tom kotaru, osim priprema kao prikupljanje potrebnih podataka o školama, sposobnjacima, nepismenima. Jedino kotar Žminj imade kotarskog referenta i taj kotar dobro radi. Na puljskom kotaru je pročelnik ali do sada nije po prosvjeti uopće radio jer je kao Skojevac smatrao da mu je jedina zadaća da radi po Skoju. Sada je to ispravljeno, pa će i na tom kotaru rad ići mnogo bolje. Okružno savjetovanje nije se moglo održati radi preopterećenosti poslom.

Na našem okrugu održan je učiteljski kurs za omladinu sa osnovnom školom. Počeo je 13. VI a završio 7. VII. Trajao je 24 dana. Počelo je polaziti 17 drugarica i 8 drugova a završilo 12 drugarica i 8 druga. Na tom kursu bio je jedan drug sa 6 razreda gimnazije, jedan sa 5 razreda gimnazije, jedan drug i jedna drugarica, učenici 3 razreda gimnazije, ostalo omladina sa osnovnom pučkom školom. Uspjeh kursa je zadovoljavajući. Dvanaestorica je završilo kurs u kategoriji A. tj. bolji, a osmorica u kategoriji B. tj. nešto slabiji.²⁴⁶

²⁴⁵ HAP, Oblasni NOO za Istru, PO 1944. VIII. Strojopis, 2 lista. Izvještaj nije datiran. Iz sadržaja vidi se da je nastao početkom kolovoza 1944. godine (prije 10. VIII).

²⁴⁶ O radu kursa vidi dok. br. 25. U izvorniku stoji da je kurs završio s radom »17. VII«, što je očito greška nastala prilikom prepisivanja.

Seoski skupovi za otvaranje škola održani su u kotaru Žminj u 16 sela. I to u općini Barban 8, u selima: Prnjanima, Melnini, Orihi, Zeliski, Skitači, Rojnići, Juričekali, i Grandići. U općini Sanvičenti 4 i to: Bokordići, Stokovci, Režanci, i Foli. U općini Sv. Matej 4 i to: Sv. Ivanec, Rudanima, Klimni i Fešti. Do sada otvorene su škole u Sv. Ivancu sa 2 učiteljske sile, Jurićevkalu, Prnjanima, Grandići, Orihi, Režanci, Bokordići, Skitači, Melnici sa po jednom učiteljskom silom. Ukupno 9 škola sa 10 učiteljskih sila. Na raspolaganju su još 8-orica učitelja. U selu Rojnicima moralo se privremeno odustati od otvaranja škole, radi tifusa koji vlada tamo. U selu Majčići uređuje se škola u jednoj privatnoj kući koja će biti gotova za 15. VIII pa će se i tamo moći otvoriti škola.

Na kotaru Pula, u općini Krnica dovršene su pripreme za otvaranje škole u: Kavranu, Pavičini, Peruški, Cokuni, Krnica, Rakalj, Dobrani, Hrboki. Do 10. VIII biti će sve spremno i moći će se otvoriti škola. 15. VII²⁴⁷ započeo je drugi učiteljski kurs na ovom okrugu i to za one koji imaju najmanje 4 razr. srednje škole. Kurs se održava u selu Prnjani u župnom dvoru. Kurs imade svoga ekonomu, kuharicu i pomoćnicu te 6 stražara. Na kursu predaju 3 nastavnika a polaznika imade 20. Od toga: 6 učitelja koji su svršili tal. učiteljsku školu, 1 pravoslavnu bogosloviju, 3 sa svršenom srednjom školom, 1 sa 7 gimnazija, 3 sa 6 gimnazija, 1 sa 5 gimnazija, 4 sa četiri gimnazije i jedan iz pazinskog okruga sa 6 razreda hrvatske pučke škole i sa kursom za strojopis.²⁴⁸ Kursisti bi se mogli podjeliti u 3 grupe. I. 9-orica koji dobro vladaju jezikom, II. 8-ica koji govore u dijalektu, te imaju mnogo poteškoća sa jezikom, III. 8-ica koji vrlo slabo govore hrvatski jezik. Politička izgradnja svih, je osim četvorice iz bužetskog okruga, je vrlo slaba i stoga će se iza završetka kursa održati trodnevni politički kurs.

Mnogo poteškoća imademo kod prehrambene strane kursa, premda je sve poduzeto sa strane prosvjetnog odjela da hrana na smjene stizava. Kako sve naše Gospodarske komisije samo na papiru funkcioniraju, mora pročelnik lično ići po terenu da sakuplja hranu, što mu oduzima mnogo vremena.

Prema dosadašnjim rezultatima moći će se od kursista 3—4 upotrebiti kao prosvjetni referenti, 6 kao učitelji, petorica nisu sa puljskog okruga, a 5-ica morati će se upotrebiti kao administrativno osoblje jer kao učitelji ne dolaze u obzir radi nepoznavanja jezika.

3. **Nastava:** Raspored gradiva na tjedne u školama koje su počele raditi izvršen je. Kako je sada tek tek početak ne može se još govoriti o nekakvom uspjehu. Nastavnici ne posjeduju potrebno stručno znanje. Nastavnik sredstava uopće nema, a kao priručnici služe učiteljima jedino čitanke i računice, koje su dobili.

4. **Materijalno stanje:** Škole su do sada dobile nešto pisanka i olovaka preko Okružnog Prosvjetnog odjela a nešto su si i sama djeca nabavila, ali sve je to premalo.

5. **Zdravstveno stanje:** školske djece kao i nastavnika je dobro osim što u jednoj žminjskoj općini vlada tifus, pa se radi toga nije ni mogla škola otvoriti.

²⁴⁷ U originalu stoji »15. VIII«, što je također štamparska greška.

²⁴⁸ Vidi dok. br. 44.

6. **Nedostaci u radu:** Potpuno pomanjkanje nastavnih sredstava, pomanjkanje školskih knjiga i pišaćeg materijala. Pomanjkanje općinskih prosvjetnih referenata, tako da učitelji svršeni kursisti ne dobivaju izrađenu građu koju moraju predavati u sljedećem tjednu nego samo raspored građe za tjedan a dosta slabo poznaju samo gradivo koje trebaju predavati, a osobito način na koji će djeci predavati gradivo. Razlog je u tome što je do sada Kot. referent danomice bio zauzet organizacijom škola i nije dospijevao pripremiti se.

7. **Prijedlozi za daljnji rad:** Potrebno je postaviti kotarske i općinske prosvjetne referent[e] koji će podučavati svršene kursiste dalje i davati im potrebno gradivo iz pojedinih predmeta.

Iza svršetka kursa koji je sada u toku odmah organizirati opet jedan kurs za omladinu sa osnovnom školom i na kursu gradivo koje je potrebno da se predaje u osnovnoj školi.

Pročelnik:²⁴⁹

Žmak Pere²⁵⁰

P.S. Savjetovanje je sabrano za 13. VIII 1944.²⁵¹

[40]

Broj 106/44

11. VIII 1944.

1. **Oblasnom odboru USAOH-a za Istru**²⁵²

2. **Prop-odjelu Oblasnog N.O.O.-a za Istru**

Na našem terenu stalno se održavaju po 2 učiteljska kursa i svakoga po-
lazi oko 30 kandidata. Na ovim kursevima koji spremaju naš učiteljski kadar
pored ostalih predmeta, svakako se najveća pažnja posvećuje jeziku.

Poznata je činjenica da smo vrlo oskudni na priručnicima i nemamo
mogućnosti da polaznicima ovih kurseva pružimo neko štivo za čitanje, tako
da pored samog savladavanja tehnike čitanja ima i neki bolji sadržaj.

Nedavno izašlo je iz štampe »Jedinstvo Mladih« i »Istranka« što bi nam
u ovu svrhu vrlo dobro poslužilo kad bi imali veći broj tako da dođe barem na
svakog drugog po jedan primjerak, pa molimo u koliko imate rezerve da po-
šaljete na ovaj odjel 30 komada ili jednog ili drugog ili pak kombinirano.²⁵³

²⁴⁹ Dopisano tintom.

²⁵⁰ Paraf, tinta.

²⁵¹ Precrtano tintom. Umjesto riječi »sabrano« vjerojatno bi trebalo stajati
»sazvano«. Okružna konferencija je zaista održana toga dana. O tome vidi dok.
br. 62.

²⁵² HAP, Oblasni NOO za Istru, PO br. 106/44. Rukopis, tinta, 1 list.

²⁵³ Oblasni odbor USAOH-a obavijestio je svojim dopisom br. 101/44 Pro-
svjetni odjel Oblasnog NOO-a za Istru da će mu ubuduće slati veći broj primje-
raka traženog lista »Jedinstvo mladih«. Istodobno mu je poslao 15 primjeraka
lista »Noi Giovani«.

Ako sada nemate nikakve rezerve to Vas molimo, da u buduće ovo držite u vidu i da nas na taj način pomognete u našem teškom radu kod usavršavanja toliko potrebnog učiteljskog kadra.

S.F. — S.N.

Host

[41]

Okružni NOO Pazin
Prosvjetni Odjel²⁵⁴
Dne 12/VIII 1944.
Broj

Izveštaj

Prosvjetni rad je uhvatio korjena na kotarevima gdje postoje uslovi za otvaranje škola i odvijanje prosvjetnog rada. U tom pogledu se okrug djeli na dva djela, sa ove i sa one strane pruge Trst—Pula. Sa one strane pruge se do danas rad nije nikako pokrenuo tako da se prosvjetni rad provodi samo na kotarevima Čepić, Labin i Pazin. Najbolju sliku ćemo dobiti ako pretresemo kotar po kotar.

Kotar Labin: U kotaru imamo 7 neprijateljskih garnizona, ali već tamo gdje ne dopire neprijateljsko oko može se rad razvijati. Narod gleda jako povoljno na škole te šalje u školu oko 60% djece od svih sposobnjaka a u nekim seoskim NOO-ima kao Ripenda i Junac i 90%. Po selima su obrazovani prosvjetni odbori u svrhu potpore prosvjetnoga rada. Otvoreno je 8 škola Sv. Martin, Marići, Veli Golji, Kunj, Vojići, Ripenda, Unaci i Sv. Lovreč. U školu redovito polazi 623 učenika. Ima još naroda koji nije shvatio važnost samih škola pa šalje djecu ne redovito ali će se i to ispraviti. Svi narodni učitelji su bez stručne spreme i prošli su učiteljski kurs. Postoji mogućnost za otvaranje daljnjih škola jer se banda jako malo kreće a narod je politički svijestan. Školski rad se odvija teže nego u višem. Osjeća se pomanjkanje knjiga i učila, imalo pomalo i nečistoće radi pomanjkanja sapuna. Predviđeni su novi narodni učitelji koji će biti poslani sa kursa koji se sada odvija.

Kotar Čepić: U tom kotaru nema nijednog neprijateljskog garnizona, tako da se u tom pitanju rad može nesmetano razvijati. Samo dve školske općine Kostrcani i Grobnik se rad teže razvija zbog prirode samoga naroda. Tu su ljudi porijeklom Rumuni koji ne osjećaju prave nacionalne svijesti i govore svojim posebnim Čiribirskim jezikom. Oni šalju svoju djecu jako malo u školu, ali preko prosvjetnog odbora rad će se poboljšati. U tom kotaru je do sada otvoreno 6 škola Čepić, Polje, Kostrcani, Grobnik, Tupljak i Kozljak. Školu polazi oko 300 učenika. Može se otvoriti još 5 škola. Uskoro će se početi održavati i večernji tečajevi koje se već održava sa 7 osoba a u Tupljaku prijavilo se ih je 14, a u Polju 18 osoba. Svi učitelji su sa osnovnom školom dvadeset i dva dnevnim učiteljskim kursom i njihov je rad obzirom na te prilike zadovoljavajući. Osjeća se pomanjkanje školskih potreb-

²⁵⁴ HAP, Oblasni NOO za Istru, Tajništvo 1944. VIII 12. Strojopis, 1 list.

ština i škole pomaže jedna drugu. Zdravstvene prilike su loše, bilo je i slučajeva tifusa čije širenje brзом intervencijom doktora bilo je spriječeno. Potrebno bi bilo 5 učitelja.

Kotar Pazin: Na području kotara Pazin rade tri škole i to: Kukurini, Perinici i Belušići sa 113 učenika i to na općini Sv. Katarina. Važno je primjetiti da je narod u nekim selima te općine bio protiv otvaranja škola od straha pred neprijateljem ali će i tu poći na bolje.

Za sada nemamo okružnog prosvjetnog referenta a predvidjeli smo dosadašnjeg referenta kotarskog referenta kotara Čepić. Dosadašnji kotarski referent za kotareve Pazin i Labin drug Brozović upućen je na prosvjetni rad u brigadu. Imamo i jednog prosvjetnog referenta za općinu Sv. Martin kotar Labin drugaricu Katiju. Na općini Šumber otvorene su tri spontane pionirske škole čije ćemo učitelje poslati na kurs a svršene kursistkinje poslati ćemo na rad u te škole. Drug Ivko pročelnik prosvjetnog odjela je otišao na prosvjetnu konferenciju za Hrvatsku.

Sada se održava jedan kurs sa kojeg ćemo dobiti dosta dobrih i spremnih narodnih učitelja.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

M.P.²⁵⁵

Za Pročelnika:
Prodan Anton,²⁵⁶

[42]

Oblasni N.O.O. za Istru
Odjel narodne prosvjete²⁵⁷
Broj: 108/44.
Dana 14. VIII. 1944.

**Štabu II brigade operativnog štaba za
Istru**

Upućujemo Vam nastavnike drugove Brozović Slavka i Perhat Dušana čiji je zadatak osposobiti preko kurseva jedan kadar nastavnika koji bi mogao poučavati drugove borce.

Dogovorno s njima sporazumite [se] o samom kursu. Mišljenja smo da bi bilo bolje kada bi obojica radila zajedno.²⁵⁸ No Vama su bolje poznati poslovi rada u brigadama pa to prema tome i uredite.

Program za rad s kursom su izradili.
Izvjestite nas o danu njihova dolaska.

S.F. — S.N.

Host

²⁵⁵ Pečat okrugla oblika sa zvijezdom petokrakom u sredini i tekstom uz rub pečata: »OKRUŽNI NARODNI OSLOBODILAČKI ODBOR — PAZIN«.

²⁵⁶ Potpis tintom.

²⁵⁷ HAP, Oblasni NOO za Istru, PO br. 108/44. Rukopis, tinta, 1/2 lista.

²⁵⁸ Vidi dok. br. 43.

[43]

Prop-odjelu Oblasnog NOO-a za Istru²⁵⁹

Dragi drugovi

Primili smo vaš list u odnosu na prosvjetni rad u vojsci. Drugove učitelje koje ste predvidili za održavanje tečaja pošaljite jednog u štab I. brigade, a drugoga u štab II. brigade, stime što će se pri ovim štabovima održati tečajevi ujedno i za odrede: i to u I. brigadu pozvati drugove iz Puljskog odreda, a u II. iz Odreda »Učka«. Program neka drugovi sastave sami, prije polaska na dužnost kako bi isti bio jedinstven.

Naše je mišljenje, da program treba biti sastavljen u duhu izdizanja jednog kadra ljudi, koji će poslije svršenog tečaja moći održavati tečajeve za nepismene u jedinicama, i učenje hrvatskog jezika. U tom pogledu mi ćemo se pobrinuti da izbor polaznika bude što bolji.

Početnice su bile izdane od strane Oper. štaba, no one su povučene, jer su bile vrlo slabe. U koliko ste vi izradili početnice pošaljite ih i nama.

Što se tiče mašine o kojoj pišete drugu Andriji za sada je nemamo; izlaz je neprijateljsko uporište, drugog izvora kako vam je poznato nemamo, ali ćemo voditi računa o tome da vas ne zaboravimo.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

M.P.²⁶⁰

Drugarski pozdrav

Politkomesar:

[Pavletić]²⁶¹

[44]

IZVJEŠTAJ
o učiteljskom tečaju Okr. N.O.O. za Pulu²⁶²

Učiteljski tečaj otpočeo je svojim radom dana 15. srpnja tg. u selu Prnjani i trajao do 12. kolovoza, kada je održan završni ispit, koje je od

²⁵⁹ HAP, Oblasni NOO za Istru, PO br. 110/44. od 14. VIII 1944. Strojopis, 1 list.

²⁶⁰ Pečat okrugla oblika sa zvijezdom petokrakom u sredini i tekstom uz rub pečata: »ŠTAB II BRIGADE OP. ŠTABA — ZA ISTRU«.

²⁶¹ Paraf. Nikola Pavletić.

²⁶² HAP, Oblasni NOO za Istru, PO br. 152/44. Strojopis, 1/2 list. Uz izvještaj sačuvan je i popratni dopis ovog sadržaja:

Okružni NOO za Pulu
Odjel narodne prosvjete

18. VIII 1944.

Oblasnom N.O.O.-u
Odjelu narodne prosvjete
za

Istru

U prilogu šalje se »Izvještaj o učiteljskom tečaju« održanom od 15. VII. do 12. VIII. tg.

strane Obl. N.O.O. prisustvovao drug tajnik Cerovac i drug Host, pr. refer. istoga odbora. Od strane Okr. N.O.O. prisustvovao je drug tajnik Lazo²⁶³ i drug P. Žmak, član Okr. N.O.O.

Tečaj je imao teorijski, praktični i politički dio.

Na teorijskom dijelu tečaja radilo se od 15. VII do 5. VIII. Praktični rad u razredu trajao je od 5. VIII do 10. VIII, a politički dio tečaja održan je 11. i 12. VIII.

Na tečaju su radili drugovi nastavnici Ivanušić, Buzdon i Perhat. Drug Ivanušić prestao je sa radom na tečaju 28. srpnja, jer je bio pozvan na novu dužnost u oblasni N.O.O.²⁶⁴ Na njegovo mjesto došao je kao nastavnik drug Dorčić.

Tečaj je od početka do završetka polazilo je dvadeset drugova-ica:

1. Burić Ivan, rođ. 13. IX 1912. u Puli. Svršio učit. školu (ima sedam god. prak)
2. Karlović Hilarije, rođ. 16. III 1927. u Puli. Svršio 7 raz. trg. škole.²⁶⁵
3. Mišković Milan, rođ. 27. VII 1916. u Premanturi. Svršio učit. školu.
4. Petek Bogdan,²⁶⁶ rođ. 20. XII 1925. u Puli. Svršio 6 god. učit. škole.
5. Diklić Zorka rođ. 28. I 1924. u Otočcu. Svršila trgovačku akademiju.
6. Diklić Kaja, rođ. 22. XI 1922. u Otočcu. Svršila malu maturu.
7. Večerina Ivanka, rođ. 19. IX 1923. u Sušaku. Svršila vel. mat. real. gim.
8. Paškvan Vilko, rođ. 17. VIII 1923. u Sušaku. Svršio trgovačku akademiju.
9. Debeljuh Miho, rođ. 1. X 1927. u Žminju. Svršio 4 razreda gimnazije.
10. Mihovilović Marijo, rođ. 10. XII 1927. u Trstu. Svršio 4 raz. trg. škole.
11. Poljak Jakov, rođ. 4. IX 1926. u Rajki. Svršio 5 raz. gimnazije.
12. Krajcar Josip, rođ. 19. X 1927. u Žagrići. Svršio 4 raz. gimnazije.

Svršeni kursisti razmješteni su ovako:

Crnobori Anton za prosvjetnog referenta kotara Žminj, Crnobori Milka za prosvjetnog referenta kotara Pula, Burić Ivan za učitelja i općinskog referenta Krnica, Poljak Jakov za prosvjetnog referenta općine Barban, Krajcar Josip za prosvjetnog referenta kod Komande područja Pulu, Mišković Milan za prosvjetnog referenta Komande područja Buzet, Mihovilović Marijo, Debeljuh Miho, za učitelje u kotaru Pula, Rafaelić Aleksandar, Vučetić Ambrozije i Vučetić Ana upućeni su na okrug Pazin, Paškvan Vilko, Večerina Ivanka, Diklić Kaja i Diklić Zora upućeni su na okrug Buzet, Vučetić Nedjeljko, Karlović Hilarije, Božac Ivan i Čelić Emil stavljeni na raspolaganje Okr. N.O.O.-a Pula, Peteh Bogdan poslan Oblasnom propodjelu.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Pročelnik:
Pere Žmak

[Okrugli pečat]

OKRUŽNI N.O.O. ZA PULU

²⁶³ Lazo Ljubotina.

²⁶⁴ Milutin Ivanušić postavljen je za pročelnika Prosvjetnog odjela Oblasnog NOO-a za Istru, jer je dotadašnji pročelnik Štefanija Ravnić bila uhapšena, a potom pogubljen u tršćanskom zatvoru.

²⁶⁵ Vidi bilj. br. 195 uz dok. br. 29.

²⁶⁶ Bogdan Peteh. Vidi popratni dopis uz bilj. br. 262.

13. Crnobori Ante, rođ. 24. IX 1917. u Banjolama. Svršio učit. školu (4 god. prak.)
14. Crnobori Milka, rođ. 9. II 1921. u Vinkuranu. Svršila učit. šk. (1 god. prak.)
15. Rafaelić Aleksa, rođ. 28. X 1906. u Šipraki. Svršio strojopis.
16. Božac Ivan, rođ. 1. VII 1928. u Pistoji (Italija). Svršio 5 raz. teh. ind.
17. Vučetić Ambrozije, rođ. 26. V 1912. u Hvaru. Svršio učit. školu (11 god. prak.)
18. Vučetić Ana, rođ. 16. XI 1915. Austrija. Svršila 2 raz. učit. škole
19. Vučetić Nedjeljko, rođ. 13. XII 1914. u Peroju. Svršio 4 raz. gimn. i 2 raz. bog.
20. Čelić Emil, rođ. 3. II 1926. u Puli. Svršio 8 raz. trg. škole.

Predviđeno gradivo je u cijelosti obrađeno i postalo je svojinom polaznika, ali rezultat bio bio još i bolji, da su polaznici bolje poznavali naš jezik. Većina njih je naime svršila razne talijanske srednje i stručne škole pa je bilo poteškoća u svladavanju hrvatskog jezika. I pomanjkanje potrebnih udžbenika i priručnika je tome mnogo doprinjelo. Za slijedeći tečaj bilo bi neophodno potrebno nabaviti bar pet čitanka radi uvježbavanja logičnog i estetskog čitanja i tečaju redovito slati svu našu štampu.

Za novi tečaj predviđena su predavanja iz higijene, zato je potrebno da se odmah pošalje potreban udžbenik.

Iz računa su se prve dvije sedmice održala po dva sata, te je za to vrijeme predviđeno gradivo pređeno. Kasnije su se tim satovima pojačala predavanja iz hrv. jezika i prirodopisa. Predavanja iz računa za slijedeći tečaj otpadaju, jer to gradivo polaznici, bivši đaci srednjih škola, dobro poznaju.

Organizacija tečaja u glavnom je zadovoljila. Tečaj je bio smješten u jednu kuću sela Prnjani, koje se nalazi iznad asfaltirane ceste Pula—Rijeka. To smo mjesto morali napustiti uslijed napada neprijatelja na mjesto Barban, koje se nalazi u neposrednoj blizini sela Prnjani.

Rad tečaja produžili smo dijelom u selu Jurića Kal, a sa radom smo završili u selu Koroman.

Ishrana nije bila dovoljna uslijed pomanjkanja hrane. Ista je bila za čitavo vrijeme trajanja tečaja i suviše jednolična bez povrća, što je posljedica slabe organizacije ishrane polaznika. Pri kraju tečaja hrana se je u pogledu količine popravila, a kruha je bilo dovoljno.

Uspjeh tečaja uglavnom je zadovoljio, ali rezultat bi bio još povoljniji da je ishrana za čitavo vrijeme bila na visini. Boljem uspjehu mnogo bi doprinio i potreban broj udžbenika i priručnika, naročito za hrvatski jezik, kako je već naprijed naglašeno, a za zemljopisnu nastavu jedna zemljopisna karta Jugoslavije.

Prema zajedničkom zaključku nastavnika tečaja i izaslanika Obl. i Okr. N.O.O.-a iz prirodopisa treba izostaviti teoriju o postanku vrsta i o postanku čovjeka, a u gradivo iz povjesti treba unijeti o JNOF-u i sporazum Tito—Šu-

bašić. Pošto program iz prirodopisa pokazao se manjkav, to je nastavnik drug Dorčić dobio zadatak da sastavi novi program za 10 sati predavanja.

Od dvadeset polaznika za učiteljsku službu kao i službu kotarskih i općinskih prosvjetnih referenata osposobljeno je petnajest polaznika a ostalih pet dodijeljeno je raznim drž. ustanovama kao stručno obrazovana lica, pošto nisu u dovoljnom opsegu savladali naš jezik, da bi mogli biti poslani za narodne učitelje.

Ako se u buduće otklone naprijed pomenute organizacione manjkavosti uspjeh tečaja biti će na potrebnoj visini i učiteljski tečaj će u cjelosti zadovoljiti svojoj svrsi.

Fašizam umire — Sloboda se rađa!

14. VIII 1944.

Za učiteljski tečaj:
Marijan²⁶⁷

[45]

OBLASNI NOO ZA ISTRU
Prosvjetni odio.²⁶⁸
Broj: 124/44.
Dana, 21. VIII. 1944.

Okružnom

NOO PAZIN
Gospodarskom odjelu

Učiteljski kurs gladauje. Živežne namirnice prima vrlo neredovito. Prošle nedjelje 2 dana nisu imali ništa za jesti, a to se ponovilo i danas.

Rad u kursu, i nastavnika i polaznika je vrlo težak, radi se od zore do mraka. Kod ovakove ishrane razumljivo da ne može biti govora o uspješnom radu, a s druge strane pružamo već u prvim danima rada naših mladih učitelja slabu sliku, jer osjeća da se o njoj već sada vodi vrlo malo računa. Ipak vjerujemo i znamo da se ne bi smjelo to događati, jer ima mogućnosti da im se taj minimum pruži.

Ovo smatrajte za vrlo hitno i važno, jer u koliko se još u toku današnjeg dana kurs ne obskrbi sa potrebnom hranom morat će se prestatj sa radom.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Za prosvjetni odio:
Host²⁶⁹

²⁶⁷ Paraf.

²⁶⁸ HAP, Oblasni NOO za Istru, PO br. 124/44. Strojopis, 1/2 lista.

²⁶⁹ Paraf tintom.

[46]

Učiteljski tečaj za okrug
Pazin²⁷⁰

Broj: sl/44

Dana, 23. VIII 44.

**Oblasnom NOO-u za Istru
Prosvjetni odio**

Po pitanju obskrbe tečaja s hranom nije ništa do danas učinjeno. Gosp. odjel ONOO Pazin poslao nam je 50 kg snijetljivog brašna iz kojega se samo može kruh ispeći. Ostale ustanove obskrbljivane su navodno sa čistim brašnom. Budući da su polaznici odbili da jedu testo od takvog brašna, bio je jučerašnji dan na našem jelovniku samo kruh, a tako će biti i danas. Osim toga nemamo niti soli ni masti.

Uz ovakovu ishranu može se uz lakši tempo raditi dan dva, ali svaki duži rad bio bi ne samo beskoristan, nego štetan po zdravlje polaznika. A budući ovi nisu došli na tečaj da izgube zdravlje, nego da nešto nauče, to smo prisiljeni u koliko se ishrana ne poboljša koliko dozvoljavaju mogućnosti da prije vremena završimo radom.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu

za učit[eljski] tečaj²⁷¹
Ivan Kružić²⁷²

[47]

Okružni N.O.O. za Pulu
Odjel narodne prosvjete²⁷³
Broj: 116/44.

28. VIII. 1944.

**Oblasnom N.O.O.-u
Odjelu narodne prosvjete za
Istru**

U vezi tamošnjeg dopisa od 24. o. mj. br. 90. izvještava se da su potrebne upute o saradnji učenika u vrtovima i o osnivanju školskih vrtova

²⁷⁰ HAP, Oblasni NOO za Istru, PO br. 137/44. Rukopis, olovka, 1/2 lista, 2 stranice. Vidi dok. br. 36 i 54. Na poleđini spisa dopisano je tintom:

»Drugovi! Nemojmo dozvoliti da naša omladina gladuje i da dobiva utisak da se o njoj ne vodi računa, jer pred njom stoje veliki i teški zadaci. Sramota će biti ako se kurs bude morao raspustiti a omladina poslati kući. Host 25. VIII«, a zatim slijedi tekst pisan olovkom i precrtan crvenom bojom: »Dragi Tone, otvorio sam pakete koji su bili pohranjeni u arhivi, ali u njima nije bilo štampe za puljski tečaj nego neka druga štampa i letaci što ti šaljem. Pozdrav Ivan.«

Na kraju lista napisan je koncept dopisa slijedećeg sadržaja:

»Broj 137/44

Okružni N.O.O. Pazin

Dostavlja se gornji dopis učit. kursa u punom prijepisu da se svi drugovi upoznaju sa ishranom naše omladine, koja je došla na kurs puna poleta za svoj budući poziv. Napominjemo da je u nekoliko navrata tražena hrana od pros. odjela a zadnji puta pod broj 124 od 21. VIII.«

²⁷¹ Dopisano tintom.

²⁷² Paraf.

²⁷³ HAP, Oblasni NOO za Istru, PO 1944. VIII 28. Strojopis, 1/2 lista. Na poleđini lista dopisano je tintom: »Pr. 6/IX 44 uz br. 90/44«.

dane svim prosvjetnim odjelima ovoga okruga. Skrenuta im je pažnja na važnost vrtova u narodnoj privredi, osobito na zanemarenost u tom pogledu kod nas u Istri.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

M.P.²⁷⁴

Pročelnik:
Pere Žmak²⁷⁵

[48]

Kotarski NOO Labin
prosvjetni odjel²⁷⁶

28. 8. 1944.

**Drugarskom Oblasnom NOO
za Istru**

Izvještaj o školama

Do sada na ovom kotaru imademo otvoreno 10 (deset) osnovnih škola, i namješteno je 10 učitelja-ca. Od ovih jedan je stručni.

Moglo bi se otvoriti još 6 (šest) škola, a potrebno nam je još 7 (sedam) učitelja, jer u Ripendi imademo 105 sposobnjaka, a to je previše teretno za jednu učiteljicu.

Drugarski pozdrav
refe[rent]

Nefat

Fašizam umire — Sloboda se rađa

[49]

Okružni NOO Buzet
Prosvjetni odjel²⁷⁷
Br. službeno

**Oblasnom NOO-u za Istru
(Prosvjetni odjel)**

Drugarskom se naslovu dostavlja slijedeći izvještaj o prosvjetnom radu za mjesec august 1944.

²⁷⁴ Pečat okruga oblika sa zvijezdom petokrakom u sredini i tekstem uz rub pečata: »OKRUŽNI N.O.O. ZA PULU«.

²⁷⁵ Potpis tintom.

²⁷⁶ HAP, Oblasni NOO za Istru, PO br. 142/44. Rukopis, tinta, 1 list. Na poleđini lista dopisano je:

Dragi Tone!

Ako ti je moguće možemo se sastati u subotu 2. IX u Čepiće (kod drugarice Veronike odbornice).
28. VIII 1944.

Drugarski pozdrav šalje ti
Davorka

²⁷⁷ HAP, Oblasni NOO za Istru, PO br. 185/44. Rukopis, olovka, 1 list, 2 stranice. U gornjem desnom uglu dopisano je tintom: »185/44 Primijeno 22. IX«. Vidi dok. br. 60 od 24. IX 1944.

1. **Politička situacija:** — u ovome se je mjesecu politička situacija u našem okrugu vrlo se je pogoršala. U Kotaru Kras 8. je augusta provalila banda i skoro potpuno uništila i popalila slijedeća sela: Vodice, Dane, Trstenik, Klenovšćak, Rašpor i Račju Vas. Odvedeno je mnogo naroda i stoke oko 2000 komada što krava i ovaca. To je uplivalo da ni u tim selima, a ni u ostalim selima nije poslije toga radila škola. U kotareve Buzet i Motovun, pa i Buje i Umag često upada banda, pa je prema tome nemoguće organizirati redovnu školsku obuku. Kotarevima dane su upute, da se sve učini, da bi se moglo započeti sa redovnom školskom obukom poslije 15. septembra.

2. Organizaciono stanje:

Točnih podataka, pa i tabela nije moguće sada dostaviti, jer kotarevi nisu ih još dostavili okružnom prosvjet. odjelu.

Tri kotara imaju prosvjet. referente, međutim okružni je odjel bez referenta, jer je dosadašnji referent drug Host bio premješten kao referent u Oblasni NOO. Podataka o učiteljima okružni nema, jer ih nije dobio od kotarskih prosvjetnih odjela.

Predviđeno okružno savjetovanje za 17. VIII nije se moglo održati, jer pročelnik nije mogao na vrijeme preći prugu. Buduće savjetovanje održat će se čim bude postavljen okružni prosvjetni referent i budu to prilike omogućile. Isto će se tako organizirati i kotarska prosvjet. savjetovanja.

3. Kursevi:

Na viši učit. kurs, koji je započeo radom, poslani su ovi drugovi: Sirotić Emilio iz Vrha, Ribarić Ivan iz Vodica, Benaš Antun od Komande Područja Buzet i Milan Cerovac, član okruž. umjetničke grupe — za okrug Buzet. Na niži učit. kurs, koji će započeti 10. IX predviđeno je 3 druga i drugarica iz kotara Motovun i 2 drugarice iz kotara Buzet.

4. Detaljni izvještaj nije bilo moguće poslati, a ni pisati ga strojem ili perom radi preseljavanja okružnog centra, a i radi prezaposlenosti prosvjet. povjerenika. Pošto je povjerenik imenovan za predsjednika izvrš. odbora okružnog J.NOFA i time preobremenjen, rad na prosvjetnom polju je nemoguće sistematski organizirati, dok se ne imenuje okružni prosvjetni referent.

Smrt Fašizmu — Sloboda Narodu

M.P.²⁷⁸

Pročelnik odjela
Josip Šestan

²⁷⁸ Pečat okrugla oblika sa zvijezdom petokrakom u sredini i tekstom uz rub pečata: »OKRUŽNI NARODNO OSLOBODILAČKI ODBOR BUZET« i tintom precrtno »PROSVJETNI ODIO«.

I Z V J E Š T A J

1. **Politička situacija:**

Politička situacija kotara Čepića i njezin odraz na prosvjetni rad prilično zadovoljava. U samom kotaru nema niti jednog neprijateljskog garnizona. Narod u velikoj većini sudjeluje u NOP, te se izuzev u nekim mjestima prema školi odnosi vrlo povoljno. Prema školi se slabije odnose ljudi iz općine Sušnjevića. Isti su porijeklom Rumunji, a pored toga govore svojim posebnim t.zv. čiribirskim jezikom. Slabije su organizirani, jer ne osjećaju prave nacionalne svijesti. Prosvjetni se rad u tim mjestima teže odvija. Isti ne uviđaju potrebu škole kao ni njenu važnost te slabije šalju svoju djecu u istu.

Nastavnici ovoga kotara svi sudjeluju u organizacijama kao AFŽ-u i SKOJ-u gdje prisustvuju i sastancima. Također sudjeluju i svim seoskim mitinzima i sastancima. Pokazalo se da to vrlo povoljno utječe na prosvjetni rad, jer se na taj način stiče suradnja učitelja sa narodom. Preko prosvjetnih odbora surađuju sa članovima seoskog NOO-a.

2. **Organizaciono stanje:**

Pojedina sela odakle polaze djeca u školu imaju svoj seoski NOO gdje je također drug zadužen za prosvjetni rad. U svakoj školskoj općini ovoga kotara osnovan je prosvjetni odbor sa predsjednikom na čelu. 28. VIII održano je sa svim drugovima i drugaricama u ovom kotaru koji su zaduženi prosvjetnim radom, kotarsko prosvjetno savjetovanje. Bilo je prisutno 28 članova prosvjetnog odbora. Iz općine Gračišće nije prisustvovao savjetovanju ni jedan član. Tu su drugovima date upute kojih se imaju držati u svom radu, tumačena je potreba prosvjete i podijeljeni razni zadatki za dalji rad. Također su proučene upute za organizaciju prosvjetnih odbora po selima kao i općinama. Do sada je rad prosvjetnih radnika, naime drugova zaduženih za prosvjetu bio vrlo negativan, naročito što se tiče slanja djece u školu. Isti nisu pružili školi onu pomoć koju bi trebalo dati, premda su zato mogućnosti postojale. To se najviše opazilo kod čistoće u školi.

a) *Škole i tečajevi:*

Do sada je otvoreno 6 škola: Čepić, Polje, Kostreani, Kozljak, Grobnik i Tupljak. Kotar ima 5 općina. U svakoj općini radi po jedna ili dvije škole osim u općini Gračišće gdje je rad nemoguć zbog stalnog nadiranja neprijatelja.

Nepopunjenih školskih centara imade 18. Spaljena su 4 školska centra (Gračišće, Šestani, Tupjak i Krbune). Sposobnjaka imade u cijelom kotaru 1278, a polaznika imade oko 300. Točan se broj polaznika ne može ustanoviti, jer je polaznje djece kako je već gore navedeno vrlo neredovito. Školskih zgrada imade 20 i to 5 državnih, 14 privatnih kuća i jedna općinska.

²⁷⁹ HAP, Oblasni NOO za Istru, PO 1944. IX 3. Strojopis, 2 lista.

Obuka se vrši u 3 privatne i 3 državne zgrade. Za otvorenje do sada je predviđeno još 5 škola: Šušnjevića, Jasenović, Gradinje, Krbune i Zatkanje.

Večernji tečajevi se održavaju u Tupjaku (općina Krbune) i Kozjaku (općina Plomin). U Tupjaku imade 25 polaznika a u Kozjaku 15. Tečaj se održava 3 puta tjedno po 2 sata. Do sada je s polaznicima predviđenog programa završena abeceda i uočena razlika između naše i talijanske. Na čitanim člancima proučavala se gramatika našeg jezika. Inače narod pokazuje do sada jaku volju za učenje te stalno pridolaze novi. Nedostatak u radu pokazuje se najviše u pomanjkanju svjetla koje se teško dobije, a po danu su ljudi zaposleni.

Nastavnici: Sa stručnom spremom nema niti jednog nastavnika. Svi su osnovnom školom i 22 dnevni učiteljskim kursom. Potrebno je ovom kotaru još 5 nastavnika.

3) Nastava:

Sve škole dobivaju plan rada na sedmičnim sastancima koji se redovito održavaju svake nedjelje. Do sada je održano 7 sastanaka. Od predviđenog gradiva raspodjeljenog po sedmicama, do sada je završeno sve, osim u osnovnoj školi u Tupjaku gdje već više vremena djeca boluju od kašlja te ne polaze u školu.

Učiteljice pokazuju mnogo inicijative i već su se prilično uvele u metodu rada.

Sve škole rade u duhu NOP-a. Nastavnici nemaju nikakvih priručnika, osim nekoliko knjiga za čitanje s djecom. Slabo poznaju građu naročito za više odjeljenje te se mora na sedmičnim sastancima s njima mnogo raditi. Od strane kotarskog referenta rad škola je pregledan u ovom mjesecu jedan put, prilikom čega su učiteljicama date upute i također ispravljene učinjene pogreške. Održano je jedno stručno predavanje iz onog predmeta kod kojeg drugarice nailaze na poteškoće.

4) Materijalno snabdjevanje:

Pred nekoliko vremena razdijeljene su po pojedinim školama pisanke koje je poslao ovom kotarskom odjelu Okružni NOO za Pazin. Iste su učitelji već uglavnom popisali tako da sada nemaju škole ni malo pisaćeg materijala za sebe ni školsku upotrebu. Oskudjevaju i sa kredom koju se teško dobije. Za sada još snabdjeva jedna škola drugu.

5) Zdravstveno stanje djece i učitelja:

U osnovnim školama Tupjak i Grobnik djeca imadu jaki kašalj (hripavac) a nekoji i svrab. Učiteljica imade isto kašalj. O ostaloj bolesti javljeno je na zdravstveni odsjek, ali do sada nisu poduzete nikakve mjere o suzbijanju istoga. Od strane liječnika djeca i učiteljice nisu do sada pregledani.

U osnovnoj školi u Tupjaku nalazi se štala i učiona u neposrednoj blizini. Zbog toga u učionu dolazi mnogo muha i gnoj koji se baca ispred škole jako zaudara. Poduzete su mjere da se štala premjesti, ali do sada se to nije učinilo.

Zahodj u većini škola nisu higijenski uređeni. Isti se nalaze preblizu škole ili su otvoreni tako da muhe prenašaju razne klice bolesti. Osim toga

nekoja sela ovoga kotara nemaju dobre pitke vode kao Kostrcani (općina Sušnjeвица). Sapuna isto nema te je i nečistoća uzrok širenja bolesti naročito svraba koga ima u svim školama.

6) Nedostaci u radu:

Neredovit polazak djece u školu. Pomanjkanje priručnika kao i školskog materijala. Pomanjkanje učila kao računala, koje bi trebala imati svaka škola. Nepoznavanje građe od strane učitelja i neshvaćanje važnosti škole od strane drugova zaduženih za prosvjetu.

7) Prijedlozi za daljnji rad:

1. Treba što prije da se uredi zahodi.
2. Češće pokreće učione.
3. Kuhati lošu pitku vodu.
4. Nabaviti nekoliko školskog materijala.
5. Nabaviti računalo.
6. Poboljšati polazanje škole.
7. Poboljšati rad prosvjetnih radnika.

Smrt fašizmu Sloboda narodu!

Kotarski pročelnik:²⁸⁰

Kotarski referent:

Davorka²⁸¹

[51]

Oblasni N.O.O. za Istru
Odjel narodne prosvjete²⁸²
Broj: 150/44.
Dana, 4. IX 1944.

**Okružnom N.O.O.
Prosvjetni odjel**

1 — 4²⁸³

Učitelji gotovo po svim selima žale se, da nikako ne primaju štampe. Kotarski i općinski N.O.O.-i primaju štampu u dosta velikom broju, koja se površno podijeli ili se uopće ne podijeli, tako da uopće ne prodre među šire slojeve naroda i tako ostane posve nezapažena.

Učiteljima bi to bilo jedino štivo, koje im je preko potrebno radi ličnog usavršavanja, a preko njih najbolje bi se prenesla među narod putem večernjih sastanaka i čitalačkih skupova, a ujedno lakše stvari mogu korisno poslužiti i kao čitanka u školi za djecu.

²⁸⁰ Paraf nečitak, tinta.

²⁸¹ Potpis tintom — Davorka Širola.

²⁸² HAP, Oblasni NOO za Istru, PO br. 150/44. Rukopis, tinta, 1/2 lista, 2 stranice.

²⁸³ Dopis je dostavljen prosvjetnim odjelima okružnih NOO-a Buzet, Pazin, Pula i Rijeka.

Budući naši propodjeli ne mogu dostavljati štampe izravno školama radi čisto tehničkih poteškoća, to upozorite kotarske a preko njih općinske N.O.O.-e da od sve štampe dostave barem po jedan primjerak svakoj školi na svom terenu. Tako će štampa najlakše prodrijeti među sav narod sela, putem čitalačkih skupova što će ih učitelji, sazivati. Glavni poljski radovi su minuli, a večeri su postale mnogo veće, pa će taj rad vrlo lijepo uspjevati ako se dobro organizira. Od naše štampe, koja izlazi u dosta ograničenom broju, imat ćemo male koristi, ako pojedini broj dobije pojedinac koji ga pročita sam za sebe. Štampa ne izlazi za pojedince već za sav naš narod, pa ona mora doprijeti i u najzadnji kutić svakoga našega sela, a to će zaista i biti ako uradimo kako je napred izloženo tj. putem čitalačkih skupova po selima, koje će najbolje voditi naši učitelji. Učitelj je taj, koji stalno živi u selu i koji je tako tijesno vezan za svoje selo. Tko može lakše okupiti čitavo selo do učitelja?

Ovu stvar ozbiljno razmotrite i preko kotarskih referenata uputite sve učitelje za svestrani rad u selu gdje žive i rade i s kojim moraju da dijele i dobro i zlo. Sa ovime nemojte odugovlačiti, već kotarskim ref. izdajte najhitnije upute po ovom pitanju, a niže N.O.O.-e upozorite²⁸⁴ na redovito i hitno dostavljanje sve štampe svakoj školi na svome teritoriju.

Osim toga treba sve učitelje uputiti da sarađuju u dopisništvu. Mnogo toga ostaje po našim selima nezapaženo za širu javnost, i od toga naša štampa mnogo boluje. Učitelji su na kursu pokazali sposobnosti za ovaj rad pa to njihovo znanje treba upotrijebiti i iskoristiti. Ako se u cjelosti koji članak ne može štampati iz njega će se izvući najpotrebnije, a time ćemo u velike obogatiti našu štampu, a javnost će biti pravovremeno obavještena o događajima širom čitave Istre.

S.F. — S.N.

Host

[52]

Oblasni N.O.O. za Istru
Odjel narodne prosvjete²⁸⁵
Br. 151/44.
Dana, 4. IX 1944.

Z.A.V.N.O.H-u
Odjel narodne prosvjete

Na terenu ovog Oblasnog N.O.O-a stalno se održavaju dva kursa za spremanje učiteljskog kadra. Održavaju se dvije vrste kurseva tj. napredni kurs od 20 dana kojega polazi omladina sa najmanje 4 razreda srednje škole i niži kurs sa naprednijom omladinom sa svršenom osnovnom školom ili pak sa par razreda srednje škole, koji traje 45 radnih dana. Programi ovih kurseva dostavljeni su tom vijeću.²⁸⁶

²⁸⁴ Ispred riječi »upozorite« stoji precrtana riječ »pozovite«.

²⁸⁵ HAP, Oblasni NOO za Istru, PO br. 151/44. Strojopis, 1 1/2 list.

²⁸⁶ Vidi prilog uz dok. br. 21.

Organizaciji dužih kurseva ovdje ne možemo pristupiti, jer su ovdje izvanredne prilike, koje to ne dozvoljavaju, a s druge strane sile nas potrebe za stvaranje kadra. Ovi učitelji kvalitativno iako nisu na visini ali ipak će moći u nuždi nadomjestiti spreman nastavnički kadar kojega ovdje nema, a nema izgleda da ćemo ga makar i u približnom broju dobiti. Kod sve omladine susreće se ogromna volja za rad a u ovo kratko vrijeme trajanja kursa postižu se upravo neočekivani rezultati, koji daju puno i, opravdane nade, da će se mnogi izdignuti, te da će moći svojim daljnjim usavršavanjem moći potpuno zadovoljiti našim nadama koje polažemo u njih.

Na svakom kursu rade po 3 nastavnika tj. na oba kursa rade 6 nastavnika od kojih su 5 (petorica) sa pedagoškom školom i jedna profesorica. Nastavnici na ovim kursevima daju od sebe sve svoje stručne sposobnosti.

Napredni kurs koji je trajao 20 radnih dana²⁸⁷ polazilo je 20 kandidata završio je svojim radom 15. kolovoza 1944.²⁸⁸ U ovih 20 dana nije uračunato 5 dana praktičnog rada i 2 dana političkog rada.

Kandidati raspoređeni su na dužnosti prema svojim sposobnostima i pokazanom uspjehu na kursu. Od ovih 20 kandidata 5 ih nije zadovoljilo, uslijed slabog poznavanja jezika, te se ovi nisu mogli upotrijebiti kao učitelji. Od preostalih 15 kandidata 5 najboljih od kojih su dvojica učitelji sa talijanskom učiteljskom školom, a trojica sa 8 razreda gimnazije, postavljeni su za kotarske referente, 8 ih je razmješteno po školama, a dva su poslana na dvije Komande područja radi organizacije prosvjetnog rada u samom Području i po Komandama mjesta.

Niži kurs na kojemu su na početku bila 33 kandidata završio je svojim radom 4. rujna o. g. Sam kurs trajao je 45 radnih dana. Za vrijeme trajanja kursa otpalo je 7 kandidata, što radi bolesti a što radi slabog uspjeha, tako da je kurs završilo 26 kandidata. Od ovih, 6 ih je iz raznih Komanda, koji su po svršenom kursu upućeni u svoje jedinice da tamo budu zaduženi prosvjetnim radom.²⁸⁹

I od ovih preostalih 20 kandidata ima ih 5 koji baš nisu pokazali dovoljno znanja i sposobnosti za rad sa djecom, pa ih je ostalo samo 15, koji će se moći dobro upotrijebiti za rad u osnovnoj školi.

Praktični dio ovog kursa nije se mogao do kraja izvesti, jer se baš taj praktični dio morao prekinuti, uslijed novo nastalih prilika na našem terenu, t.j. nadolaskom jačih neprijateljskih snaga.

Sada imamo otvoren samo jedan kurs i to napredni, koji je započeo sa radom 18. VIII; polazi ga 20 kandidata.²⁹⁰ Pristupili smo organizaciji novog kursa, koji bi imao započeti 15. rujna o.g.

Redovitog mjesečnog izvještaja kao i podataka prema raspisu tog odjela broj 248 od 10. VII nismo u stanju još poslati, jer su se momentalno prilike

²⁸⁷ Iznad teksta »20 radnih dana« dopisano je tintom »ispravio Ivanušić bilo je 10«.

²⁸⁸ Vidi dok. br. 44. Kurs je završio s radom 12. VIII 1944.

²⁸⁹ Vidi dok. br. 54.

²⁹⁰ Vidi dok. br. 58.

promijenile uslijed nadolaska jačih neprijateljskih snaga, te nismo još primili izvještaj nižih N.O.O.-a.

Nastojte da nam čim prije pošaljete makar samo tri bolja stručna učitelja, koje bi mogli imenovati okružnim referentima i na taj način organizirati okružne prosvjetne odjele, bez kojih je vrlo teško organizirati sistematski rad po kotarevima.²⁹¹ Za sada ima prosvjetni odjel samo okrug Rijeka.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Za prosvjetni odjel:
Host²⁹²

[53]

Štab II. brigade 43 diviz. N.O.V.
Učiteljski kurs²⁹³

**Oblasnom N.O.O-u
za Istru**

Dajemo drugarskom naslovu do znanja da je danas 6. IX 1944. započeo učiteljski kurs pri ovome štabu. Predmete smo podijelili tako da je hrvatski jezik i račun preuzeo drug Brozović, a zemljopis, povijest, i higijenu drug Perhat. Kurs će trajati 20 radnih dana sa po četiri sata dnevnog predavanja i sa dva sata seminara.

Međutim depešom štaba 43. divizije pozvan je jedan od nas da smijesta ode u štab I. brigade i tako će kurs ostati sa jednim predavačem što je naslovu vrlo dobro poznato da je rad pod takvim uvjetima vrlo težak i da se time gubi na kvaliteti samoga kursa.

Prema međusobnom našem dogovoru, drug Perhat otići će za I. a drug Brozović ostat će da vodi kurs u drugoj brigadi.

Ako raspoložete eventualno sa kakvom silom molimo da nam ih uputite, te da nam na taj način izađete u susret i olakšate rad.

Smrt fašizmu! Sloboda narodu!

Slovenija, položaj, 6. IX 1944.

Predavači:
Slavko Brozović
Perhat Dušan²⁹⁴

²⁹¹ Prosvjetnom odjelu ZAVNOH-a bilo je to vrlo dobro poznato, pa je nekako istodobno (6. IX 1944) u Istru uputio Anicu Rakar, Aleksandra Švicera, Vladimira Medanića, Katarinu Lukić, Mihajla Giaconija i Fedoru Pirih (8. IX 1944), a nešto kasnije i Branka Pađena (16. IX 1944).

²⁹² Paraf.

²⁹³ HAP, Oblasni NOO za Istru, PO br. 181/44. Strojopis, 1 list.

²⁹⁴ Potpis tintom.

[54]

UČITELJSKI TEČAJ ZA OKRUG PAZIN²⁹⁵

Dana, 7. septembra 1944.

I Z V J E Š T A J

**O radu 45-dnevnog tečaja koji je počeo 15. jula 1944,
a svršio je 4. septembra 1944. g.**

Učiteljski tečaj sastojao se iz dva dijela: pripremni tečaj koji je imao jezični karakter i tečaja sa predmetnim karakterom.

Obuka na pripremnom tečaju počela je 16. VII 1944., te se je u glavnome odvijala nesmetano. Radi neprijateljskog krstarenja obuka se samo dvaput prekidalala. Dana 23. VII obuka se nije održala, jer je tečaj ostao bez hrane, te su polaznici iz obližnjih mjesta pušteni svojim kućama.

Pregled rada obavljen je triputa: 18. VII i 30. VII²⁹⁶ prisustvovao je radu i ispitivanju pročelnik Prosvjetnog odjela ONOO-a za Pazin a 27. VII prosvjetni referent Ob. prosvjetnog odjela za Istru.²⁹⁷

Dana 27. VII javila se na dužnost profesor Kata Lazić, kao treći predavač.

Dana 31. VII završen je rad na pripremnom tečaju, a 1. VIII počela je obuka na učiteljskom tečaju. Rad se i na ovome tečaju odvijao u glavnom redovito, jer su radi približavanja neprijatelja izgubljena samo 4 radna sata.

Dana 3. VIII pregled rada izvršio je pročelnik Ob. prosvjetnog odjela drug prof. Ivanušić. Završni ispiti održani su dana 2. IX, te je istima prisustvovao drug Cerovac, član Ob. NOO za Istru i drug Host, prosvjetni referent Ob. prosvjetnog odjela za Istru. Rad na učiteljskom tečaju završen je 4. IX 1944.

Obrađena građa i postignuti uspjeh

Sva predviđena građa po nastavnom programu u cijelosti je obrađena, te su je polaznici u glavnome usvojili. Pokazalo se da pripremni učiteljski tečaj ima svoj smisao, jer su polaznici kroz 15 dana svladali prilično tehniku pisaćtanja, što je omogućilo brži tempo rada na samome tečaju. Svi su

²⁹⁵ HAP, Oblasni NOO za Istru, PO, br. 184/44. Strojopis, 2 lista, 3 stranice. Uz dokument sačuvan je i popratni dopis: Učiteljski tečaj za okrug Pazin
Broj: sl/44.
Dana, 7. IX 44.

Oblasnom NOO-u za Istru

Prosvjetni odio

U prilogu dostavlja se naslovu »Izvjestaj o završetku učiteljskog tečaja« i spisak učenika — polaznika po uspjehu i rangju.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Za uč. tečaj:
Ivan Kružić

Spisak učenika koji se u popratnom dopisu spominje nije sačuvan u prilogu.

²⁹⁶ U izvorniku je pogrešno otkucano »18. VI i 30. III«.

²⁹⁷ Vidj dok. br. 31 i 36.

polaznici u toku čitavog rada pokazivali veliku volju za rad i marljivost: radili su od zore do mraka iskorištavajući svaki slobodni trenutak. Uslijed stalnog pojačanog duševnog rada s jedne strane, i slabe i neredovite ishrane s druge strane,²⁹⁸ polaznici su bili pri kraju tečaja duševno premoreni i iscrpljeni.

Dana 31. VIII održana su polaznicima uzorna predavanja na osnovnoj školi u Pernićima, a od praktičnih ispita koji su se imali održati 4, 5, 6 i 7. IX moralo se odustati, jer je neprijatelj navodno imao provesti neke akcije.

Postignuti uspjeh je vrlo dobar. Od 26 polaznika svršili su sa odličnim 2, sa vrlo dobrim 8, sa dobrim 8 te sa dovoljnim uspjehom 8 polaznika.

Nastavna sredstva.

Tečaj je raspolagao sa jednom školskom pločom, jednom zemljopisnom kartom Jugoslavije, dok ostalih pomagala nije imao. Polaznicima su bile razdijeljene čitanke koje su bile u upotrebi u bivšoj Jugoslaviji. Iz njih je ostranjena sva građa koja nije na liniji NOB-e. Čitanje se uvježbavalo i na borbenoj štampi. Nastavnici su imali slijedeće priručnike za rad: Boranić: Pravopis, Maretić: Gramatika, Istarske narodne pjesme, Basariček: Pedagogija, Demarin: Metodika hrvatskog jezika, Juras: Zemljopis Jugoslavije, Radojević: Osnovi geografije, Pokorni: Prirodopis bilinstva i životinjstva.

Polaznici.

Upisanih polaznika bilo je 33, od toga 24 drugarice i 9 drugova, međutim je radi bolesti u toku tečaja odustalo 7 polaznica, tako da je tečaj svršilo 26 polaznika, od toga 17 drugarica i 9 drugova.

Pregled polaznika koji su svršili tečaj po okruzima i vojnim komandama bio bi:

Okrug Pazin	drugarica 5,	drugova 2,	ukupno polaznika 7
Okrug Buzet	„ 9,	„ 1,	„ „ 10
Okrug Pula	„ 3,	„ —	„ „ 3
Komanda II. brigade	„ „	2,	„ „ 2
Komanda buzetskog područja	„ „	3,	„ „ 3
Komanda puljskog područja	„ „	1,	„ „ 1

Ukupno polaznika drugarica 17, drugova 9, ukupno polaznika 26.

Duh u školskoj zajednici.

Odnosi između polaznika su drugarski. Napredniji polaznici su drugarski pomagali u radu slabijima. Svađa i prepiranja nije bilo. Sa nastavnicima se polaznici odnose drugarski i sa puno poštovanja. Nastavnici su se odnosili prema polaznicima također drugarski i prijateljski. Skupnih razrednih sastanaka bilo je 10. Na njima su polaznici uz pomoć nastavnika raspravljali i rješavali sva pitanja koja su u toku rada i života u zajednici iskrsnula kao na pr: održavanje reda, čistoće, uređivanje zidnih novina it.d. U zidnim

²⁹⁸ Vidi dok. br. 45.

novinama sarađivali su skoro svi polaznici. Za našu štampu poslano je 10 dopisa. Sve u svemu, na tečaju kao u zajednici uspješno se razvijala volja, osjećanje i smisao za zajednicu i službu u njoj.

Disciplina

Vladanje učenika kako za vrijeme obuke tako i izvan škole bilo je uzorno. Polaznici su se pridržavali dogovorno zaključenog kućnog reda. Disciplina nije bila poremećena ni sa jednim ispadom.

Nastavnici

Na pripremnom tečaju su bili 2 predavača: Modrušan Ante, nastavnik i Ivan Kružić, nastavnik. Dana 27. VII došla je na tečaj Kata Lazić, profesor, kao treći predavač. Nastavnici su bili vrlo marljivi i savjesni, te su sa polaznicima radili i izvan propisanog vremena.

Pregled nastavnika po struci:

Ante Modrušan, nastavnik — hrvatski jezik, zemljopis i povijest;
Kata Lazić, profesor — hrvatski jezik, povijest, ruski jezik.
Ivan Kružić, nastavnik — matematika i fizika.

Ishrana

Ishrana je bila jednolična, neredovita i nedovoljna. Jelo se vrlo često bez masti i soli, te ostalih začina, a znalo se dogoditi da su polaznici po nekoliko dana dobivali za sva 3 obroka samo kruh. Zbog ovakove ishrane nije se kod polaznika mogla obnovljati ona životna snaga koju su svakodnevno trošili napornim duševnim radom, što je imalo za posljedicu da je 7 polaznika teže obolilo i bilo upućeno svojim kućama na liječenje, a takva ishrana bila je i uzrokom što su zadnjih dana rada na tečaju polaznici bili duševno premoreni i što su²⁹⁹ fizički klonuli.

Higijenske prilike

Usljed slabe ishrane polaznici su stalno poboljevali. Teže je obolilo 8 polaznika, od toga 6 od bolesti želuca i crijeva, 1 od bolesti pluća i 1 od bolesti bubrega, a poboljevali su i 2 nastavnika: jedan 5 dana od bolesti želuca, a drugi 2 dana od angine. Liječnički pregled obavljen je 26. VIII.

Polaznici nisu uopće imali ušiju, izuzevši nekoliko prvih dan rada na kursu,³⁰⁰ dok je svrab imao samo jedan polaznik. Sa polaznicima obavljalo se svakog tjedna skupno pranje veša i kupanje.

Nedostaci i stečena iskustva

Nastavni program iz hrvatskog jezika je s obzirom na predhodnu naobrazbu polaznika preopširan. Nejednake čitanke ometale su pravilan rad jer se sa pojedinim polaznicima moralo baviti dulje vremena. Osim toga u nastavnom programu nije predviđena istarska kao i ostala jugoslavenska književnost. Isto tako bilo bi potrebno predvidjeti i nekoliko radnih sati za

²⁹⁹ »Što su« dopisano je tintom iznad teksta.

³⁰⁰ »Rada na Krasu« precrtano je tintom.

upoznavanje čitanja i pisanja ćirilice. Sam nastavni program nije metodski sastavljen, jer je na predkursu predviđena obrada određenih pridjeva — deklinacija i komparacija, a da se predhodno pridjevi nisu obradili, a isto je tako sa deklinacijom ličnih i pokaznih zamjenica, te brojeva: jedan, dva,³⁰¹ tri, troje it.d.

Metodiku pojedinih predmeta ne bi trebalo obrađivati po zabačenim formalnim stupnjevima, kako to nastavni program predviđa, nego po principima radne škole.

Nastavni program iz povijesti nije stručnjački sastavljen, jer ima mnogo praznina koje su polaznicima neshvatljive i koje onemogućavaju polaznicima da dobiju pravilan uvid u historiju. Osim toga bi trebalo posebno predvidjeti historiju Istre.

Nastavni program iz povijesti trebalo bi skratiti ili predvidjeti potrebno vrijeme za utvrđivanje građe.

Nastavni program iz prirodopisa također je preopširan, a osim toga ne vodi računa o posebnim prilikama Istre. Nekoje teme kao razvoj vrsta, postanka čovjeka trebalo bi izostaviti, a umjesto njih predvidjeti teme iz higijene.

Za obradu matematike trebalo bi predvidjeti više vremena, jer polaznici donose na tečaj malo predznanje.

Kao i na ranijim tako i na ovome tečaju izboru polaznika posvećeno je vrlo malo pažnje, a što naročito vrijedi za okrug Pazin. Izboru polaznika trebalo bi povesti više računa da se ne bi dogodilo da se na tečaj upućuju polaznici koji nisu upotrebljivi ni za kakvi drugi posao. Na učiteljski tečaj moralo bi se upućivati od najboljih najbolje, a za sve ostale trebalo bi osnivati jezične tečajeve. Drugarice ispod 16 godina i drugove ispod 18 godina ne bi se smjelo upućivati na učiteljske tečajeve.

Ishrani tečaja trebalo bi posvetiti mnogo više pažnje. Poznato je da slaba ishrana³⁰² isključuje naporni duševni rad kakav se na 'kursevima predviđa. Ne bi se smjela briga o ishrani polaznika prepustiti nekom drugu koji o ovoj činjenici nema pojma, jer će se ponovno dogoditi što se je događalo i na ranijem i na ovom tečaju da će takav drug na traženje da se tečaj obskrbi sa hranom reći da tečajci ne treba da jedu, jer da i onako ništa i ne rade. Hranu za tečaj trebalo bi unapred osigurati. U koliko se tečaj ne može osigurati sa najpotrebnijim artiklima kao što su mast, slanina, ulje i so, moglo bi se tražiti da te artikle donesu imućniji polaznici sa sobom. Hrana kojom se tečaj snabdjeva treba da bude raznovrsna. Kuhinja bi trebala da odgovara makar minimalnim higijenskim uslovima, kuharica treba da ima bar minimalnu kuharsku vještinu. Osim toga kuharica i ekonom ne bi smjeli biti iz mjesta gdje se održava tečaj, a ne da se sa tim odgovornim dužnostima zadužuju prvi slobodni drugovi.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za učiteljski tečaj:³⁰³
Ivan Kružić³⁰⁴

³⁰¹ Riječ »dva« dopisana je tintom iznad teksta.

³⁰² Riječ »ishrana« dopisana je tintom iznad teksta.

³⁰³ Dopisano tintom.

³⁰⁴ Paraf.

[55]

Kotarski NOO Čepić
Prosvjetni odio³⁰⁵
13/IX 1944.

IZVJEŠTAJ o prosvjetnom radu kotara PAZINA

Politička situacija:

Politička situacija kotara Pazina i njezin odraz na prosvjetni rad ni malo ne zadovoljava. Kotar ima nekoliko neprijateljskih garnizona od kojih je najveći Pazin. Neprijatelj pravi česte nalete po selima, tako da se prosvjetni rad može vrlo teško odvijati. Narod je vrlo prestrašen te neće da šalje djecu u školu izgovaravši se, dok rat ne svrši. Osim toga u neposrednoj blizini neprijateljskog garnizona narod je slabije organiziran te ne smatra pohađanje škole važnim. Sve to utječe na prosvjetni rad ovoga kotara.

Kotar imade 5 općina: Općina sv. Katarina, Novaki, Trviž, Draguč i Polje-Pazin. Prosvjetni rad odvija se samo u općini Sv. Katarina pošto u drugim općinama neprijatelj stalno kruži i koči svaki rad. Nastavnici sudjeluju svi u NOP-u.

Organizaciono stanje:

[a] *NOO-i*. Pojedina sela ovoga kotara imaju svoj seoski NOO. U svakom školskom centru (gdje se vrši obuka) formiran je seoski prosvjetni odbor, dok je u drugim školskim centrima samo jedan drug koji je zadužen prosvjetnim radom. Sa istima se do danas nije održalo vijeće ni savjetovanje pošto nisu mogli prisustvovati svi članovi zaduženi prosvjetnim radom. Prilikom formiranja osnovanih prosvjetnih odbora proučene su upute kojih se imadu isti držati u svom radu. Do sad su se prosvjetni odbori u pojedinim školskim centrima pokazali u svom radu vrlo neaktivni te nisu pružali školama onu pomoć koja joj je bila potrebna.

b) *Škole i tečajevi*: U ovom su kotaru do sada otvorene 4 škole: Belušići, Perinići, Montovani i Kukurini (općina sv. Katarina). Obuka se u trim od spomenutih škola počela vršiti pred 2 mjeseca dok je u osnovnoj školi u Montovanima rad započeo 25. VIII. Drug učitelj koji vrši ovdje obuku ujedno je i općinski referent za općinu sv. Katarinu.

c) *Nepopunjenih školskih centara* imade 26 od kojih je 11 državnih i 15 privatnih zgrada. Cijeli je kotar imao 34 školska centra. Od toga je 6 škola spaljeno i to 5 državnih i 1 privatna kuća u kojoj se je vršila obuka. Sada se obuka vrši u privatnim zgradama. Cijeli kotar imade 1388 sposobnjaka i to: 558 muških i 830 ženskih. Od toga imade 130 polaznika.

Postoji mogućnost otvorenja još dviju škola i to u mjestu Ukotići (općina Trviž) i mjestu Kršikli (općina Draguč). U mjestu Ukotićima je privatna zgrada sa školskim namještajem. Potrebno je samo popraviti prozore pošto su polupani. U Kršikli je državna zgrada, isto sa potrebnim namještajem, a narod iste školske općine je predložio da se otvori ista.

³⁰⁵ HAP, Oblasni NOO za Istru, PO br. 186/44. Strojopis, 2 lista.

d) *Večernji tečajevi* kod pomenutih škola se do danas ne održavaju. Tamo gdje postoji mogućnost održavanja narod nema svjetla, a po danu je zaposlen. Polazanje škole do sada bilo je vrlo neredovito, ali se je u zadnje vrijeme poboljšalo.

e) *Nastavnici*: Sa stručnom spremom nema niti jednog nastavnika. Svi su sa osnovnom školom i to 3 drugarice sa 15 dnevnim kursom i drug općinski referent sa 45 dnevnim. Potrebna su još 2 nastavnika za pomenute škole.

Nastava:

Škole dobivaju plan rada na sedmičnim sastancima. Dosada je održano 8 sedmičnih sastanaka. Svladano je sve predviđeno gradivo osim u osnovnoj školi u Belušićima, gdje je drugarica učiteljica bila na bolovanju 20 dana te prema tome nije svladano gradivo. U školi u Montovanima koja radi tek oko 2 tjedna završilo se malo gradiva, jer kao u početku djeca stalno pridolaze. Obuka se kod iste škole vrši vani u šumi jer kućevlasnica (gdje se je prije održavala škola) neće da se u njezinoj kući drži obuka. Bila je nagovarana od strane odbora kao i tamošnjeg učitelja ali sve bez uspjeha. Inače narod vrlo rado šalje djecu u školu, svijestan njene važnosti. Od strane kotarskog referenta rad škole je pregledan.

Materijalno snabdjevanje djece i učitelja:

Škole su dobile nekoliko knjiga za školsku upotrebu. Inače oskudjevaju sa svim pišaćim materijalom naročito kredom i pisankama. Nastavnici nemaju nikakvih priručnika. Za sada snabdjeva jedna škola drugu. Pored toga škole ovoga kotara ne dobivaju štampe.

Zdravstveno stanje školske djece i nastavnika:

U pojedinim školama djeca kao i učiteljice imadu svrab. Teško dolaze do lijeka. Učiteljica u Belušićima dosta je boležljiva, a pored toga obuku vrši u vrlo nehigijenskoj sobi u jednoj privatnoj kući koja je bila spaljena. Ista je sobica mala, umjesto poda su ploče od kamena; ima mali prozorčić koji se nalazi nasuprot vratima tako da je stalno promaja, što je vrlo opasno po zdravlje za nju kao i za djecu. Klupa uopće nema nego djeca sede na panjevima. Strop je vrlo nizak i zaobljen.

Nekoje škole uopće nemaju ni zahoda, a koje imaju jako su nezdravi.

Nedostaci u radu:

Neredovit polazak djece u školu. Pomanjkanje priručnika i pišaćeg materijala. Pomanjkanje školskog učila kao na pr: računala, i školskog namještaja. Nezdrave prostorije gdje se vrši obuka. Nepoznavanje građe od strane nastavnika (naročito za više odjeljenje) i neshvaćanja važnosti škole od strane drugova zaduženih za prosvjetu.

Prijedlozi za daljnji rad:

1. Treba urediti ili pronaći drugu sobu u Belušićima
2. Nabaviti nekoliko školskog materijala (pisanaka i krede)
3. Napraviti računalo
4. Poboljšati rad prosvjetnih radnika (Prosvjetnog odbora)

5. Poboljšati polazjenje škole
6. Slati na škole štampu.

Kotarski pročelnik:

Kotarski referent:
Davorka³⁰⁶

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Prilog 1

Dragi drugovi!³⁰⁷

Molim Vas lijepo javite kada bude započeo kurs.

Ovoga druga, koji će doći do mene (Hreljak)^{307a} morati ću ga spremiti kući, jer se za sada ne može otvoriti niti jedna škola.

Popis odbornika poslati ću malo kasnije, jer ne mogu za sada na Čepić, gdje mi je ispunjena tablica.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Drugarski pozdrav
Davorka

Prilog 2

Kotar Pazin imade 26 školskih centara:
11 državnih i 15 privatnih

Sposobnjaka imade: 1388
830 ženskih
558 muških

Polaznika imade 130

Promijenili smo kotarskog pročelnika, pošto je dosadašnji promijenio svoju dužnost.

Broj nepismenih pošaljen.

Seoski NOO u Ukotićima (opć. Trviž) javlja da se za sada ne može kod njih održavat obuka zbog stalnog kretanja neprijatelja po istoj općini. Isti slučaj u Kršikli (općina Draguč).

Dakle, za sada se ne može otvoriti niti jedna škola ovoga kotara.

³⁰⁶ Potpis tintom.

³⁰⁷ Rukopis, tinta.

^{307a} Vjerojatno je riječ o Ivanu Hreljaku iz Pazina koji je tih dana završavao učiteljski tečaj u mjestu Peruško.

[56]

Oblasni NOO za Istru

Prosvjetni odjel³⁰⁸

Br. 176/4

18. IX 1944.

Prop-odjel Oblasnog NOO-a za Istru

Iz svih izvještaja koji nam stižu sa škola vidimo da se ponavljaju iste jadikovke: nema nikakvih priručnika ni za djecu ni za nastavnike — nema »Početnice«.

Pročelnik ovog odjela lično je urgirao kod druga Stipe^{308a} a osobito kod drugarice Danjuše^{308b} koja radi na »Početnici«. Međutim sada se ponovo obraćamo na Vas i molimo da bi se posao oko Početnice požurio, tako da bi bila gotova što prije. Potreba je upravo neopisiva.

Prema dopisu koga smo dobili od odjela nar. prosvjete Zavnoha moramo Vas upozoriti da na početak Početnice, mora doći slika druga Tita.³⁰⁹ Osim toga svraćamo još jednom, o tome je bilo već govora, da cijela Početnica odiše duhom NOB-a i NOP-a i da ima zaista istarski karakter, kad smo se već odlučili da sastavljamo posebnu Početnicu.³¹⁰ Konačno bismo Vas molili da nam prije štampanja pošaljete Početnicu na uvid kako bi je pregledali članovi ovoga odjela a i ostali drugovi Oblasnog NOO, koji se veoma mnogo interesiraju za naš prosvjetni rad, pa i za samu »Početnicu«.

S.F. — S.N.

Pročelnik:

M[ilutin] I[vanušić]

[57]

O k r u ž n i

Narodno oslobodilački odbor³¹¹

P a z i n

Prosvjetni odjel

Broj: Službeno

Dne 19. IX 1944.

Predmet: **Izvještaj o radu na prosvjetnom polju u kotarevima Čepić, Labin i Pazin.**

Oblasnom NOO-u

za Istru

1. *Politička situacija* u kotarevima Čepić, Labin i Pazin zadovoljava. Najteži rad i najslabija politička svijest postignuta je u selima općine Sušnje-

³⁰⁸ HAP, Oblasni NOO za Istru, PO br. 176/44. Rukopis, tinta, 1/2 lista, 1 stranica. U gornjem desnom uglu piše »Sastav«.

^{308a} Ante Drndić Stipe.

^{308b} Danica Švalba Danjuša.

³⁰⁹ Misli se na dopis Prosvjetnog odjela ZAVNOH-a od 10. VI 1944. u kojem pored ostalog stoji: »Javite da li ste umnožili početnicu i u koliko primjeraka. Ako imate mogućnosti stavite sliku druga Tita odmah iza naslovne strane. Mi

vice, kotar Čepić, iz razloga što su stanovnici porijeklom Rumuni, pa je usljed jezika i opće zaostalosti otežan prosvjetan rad.

U kotaru Pazin ometa neprijatelj stalnim obilaženjem sela jači rad na prosvjetnom polju.

Najbolje stanje je u kotaru Labin.

2. *Organizaciono stanje*: U kotaru Čepić (od 5 općina) do sada je otvoreno 6 škola i to u selima: Čepić, Polje, Kostrcani, Kozljak i Tupljak. U općini Gračišće nije otvorena niti jedna škola radi stalnog nadiranja neprijatelja. Spaljene su škole u četiri mjesta i to u Gračišću, Šestani, Tupljak i Karbunc, a nepopunjenih ima 18 škola. Od ukupno 1278 školskih polaznika polazi školu oko 300 djece. Školskih zgrada ima 20 i to, 5 državnih, 14 privatnih i 1 općinska. Obuka se do sada vrši u 3 državne i 3 privatne zgrade. Večernji tečajevi se održavaju u Tupljaku (sa 25 polaznika) i u Kozljaku (sa 15 polaznika).

Potrebno je u ovom kotaru 5 učitelja jer je predviđeno otvaranje škola u Sušnjevici, Jasenoviku, Gradinjama, Karbune i Zatku. U kotaru radi 22 učitelja, svi sa učiteljskim kursom.

Prosvjetni odbori postoje ali do sada nisu dovoljno aktivno vršili svoju dužnost.

U kotaru Labin radi 10 škola i to u selima: Sv. Martin, Marići, Veli Golji, Kunji, Vojići, Ripenda, Junac, Sv. Lovreč, Falori i Blaškovići. Školu polazi 662 djece a u kotaru ima ukupno 1854 polaznika. Na terenu kotara Labin ima 39 školskih zgrada. Do sada radi 9 učitelja svi sa učiteljskim kursom i 1 sa učiteljskom školom. Potrebno je za sada još 9 učitelja.

Prosvjetni odbori zadovoljavaju.

U kotaru Pazin ima ukupno 36 školska centra. Do sada su otvorene škole u 4 sela općine Sv. Katarina i to u Belušićima, Perinićima, Montovanima i Kukurinicima. Spaljeno je 6 škola tako da sada ima 30 školskih centara nepopunjenih. Ukupno u kotaru Pazin ima 1388 polaznika (558 muških i 830 ženskih), a školu polazi 130 polaznika.

Postoje mogućnosti da se otvore škole u selima Ukotići (Općina Trviž) i Kršikli općina Draguč. Večernji tečajevi se ne održavaju. Na školama radi 4 učitelja sa kursom, a potrebna su još dva. Prosvjetni odbori postoje ali su neaktivni.

3. *Nastava*: Održavaju se redoviti tjedni sastanci učitelja sa kotarskim referentima na kojima dobivaju upute i tjedni plan rada. Gradivo je redovito obrađeno u svim školama osim u Tupljaku gdje su djeca bolovala od hripavca i u Belušićima gdje je učiteljica bila na bolovanju 20 dana. Škola u Montovanima radila je u šumi iz razloga što nije uspjelo nagovoriti vlasnice školske zgrade da dade na upotrebu prostorije. U svim školama ovih kotareva radi se u duhu NOP-a.

4. *Materijalno snabdjevanje*. Sve škole oskudjevaju na školskim knjigama, pisankama, kredi i nastavnim sredstvima.

nismo imali tehničkih mogućnosti da to učinimo.» (HAP, Oblasni NOO za Istru, PO br. 41/44).

³¹⁰ Vidi dok. br. 22, 72, 77, 79 i bilj. br. 407.

³¹¹ HAP, Oblasni NOO za Istru, PO br. 187/44. Strojopis, 2 lista. Na poledini drugog lista nalazi se odgovor Prosvjetnom odjelu Oblasnog NOO-a za Istru (br. 187/44 od 23. IX 1944). Vidi dok. br. 59.

5. *Zdravstveno stanje*: Djeca i neki učitelji bolovali su od svrabi. U Šumberu bilo je više slučajeva bolesti grla pa su i bila dva smrtna slučaja. U Tupljaku bilo je hripavca. Škola u Belušićima smještena je u nehygijenskoj prostoriji, sa vrlo niskim stropom pa ne odgovara za školski rad. Općenito su po školama zahodji slabji ili ih nema.

6. *Poteškoće u radu*: Glavnu poteškoću u radu stvara neredoviti polazak djece, pomanjkanje školskih knjiga, učila, slabe prostorije pojedinih škola i nedovoljno zauzimanje prosvjetnih odbora.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Referent:
L. Dorčić³¹²

M.P.³¹³

Za pročelnika:
Velić Ivko³¹⁴

[58]

Učiteljski tečaj Okr. N.O.O.
za Pulu³¹⁵
Broj: službeno

IZVJEŠTAJ
o održanom učiteljskom tečaju Okr. N.O.O. za Pulu

Učiteljski tečaj otpočeo je radom dana 18. kolovoza u istome mjestu gdje je završen drugi tečaj. Tečaj je trajao do 14. rujna, kada je održan završni ispit, kome je od strane Obl. N.O.O. prisustvovao referent Odjela za prosvjetu,³¹⁶ a od strane Okr. N.O.O. drug Pročelnik Odj. za prosvjetu.³¹⁷

³¹² Ladislav Dorčić, potpis tintom.

³¹³ Pečat okrugla oblika sa zvijezdom petokrakom u sredini i tekstom uz rub pečata: »OKRUŽNI NARODNOOSLOBODILAČKI ODBOR PAZIN«.

³¹⁴ Potpis tintom.

³¹⁵ HAP, Oblasni NOO za Istru, PO br. 183/44. Strojopis, 1 list, 2 stranice. Uz izvještaj sačuvan je i popratni dopis:
Učiteljski tečaj Okr. N.O.O.

za Pulu

Broj: službeno

Drugarskom
Oblasnom N.O.O.
(odjelu za prosvjetu)

za
Istru

U prilogu dostavlja se izvještaj o trećem učiteljskom tečaju održanom na teritoriju Okružnog N.O.O. za Pulu.

Prednje se dostavlja radi znanja i daljnje uporabe.

Fašizam umire — Sloboda se rađa!

20. IX 1944.

Za učiteljski tečaj:
Marijan

³¹⁶ Antun Host.

³¹⁷ Petar Žmak.

Tečaj se sastojao od teorijskoga i praktičnog dijela. Na teorijskom dijelu tečaja radilo se od 18. VIII do 11. IX. Praktični rad održao se 12. i 13. IX t.g.

Na tečaju su radili drugovi nastavnici Buzdon i Dorčić i drugarica A. Kohler, koja je došla par dana iza početka tečaja.

Tečaj je polazilo slijedećih 22 drugova-ica:

Iz okruga Pula: Radovan Linda, Radovan Vanda, Silijan Marijan, Periša Zlatko, Lorencin Josip, Košara Marijan, Cukon Ivan, Cukon Elvira, Lorencin Rudi, Lorencin Miro i Grakalić Zeljka.³¹⁸

Iz okruga Rijeka: Grubišić Marijan, Škrobonja Oliva, Mohorić Slavica, Kučić Nives, Beneš Ivan i Stilinović Slavica.

Iz okruga Buzet: Sirotić Emilijo, Ribarić Ivan i Cerovac Milan.

Iz okruga Pazin: Hreljak Ivan i Radovan Ljubica.

Predviđeno gradivo pređeno je u cijelosti i postalo je svojinom slušača, što je dokazao i završni ispit.

Završni ispit bio bi dao još ljepši rezultat, ali uslijed premještaja na teritorij Kot. N.O.O. Prodol izgubilo se nešto na vremenu, što se je kasnije moralo pojačanim radom nadoknaditi. Još bolji uspjeh spriječavalo je i nedovoljno poznavanje našega jezika većine slušača-ica, koji su svršili razne talijanske srednje i stručne škole. Minus je u tome i pomanjkanje potrebnih udžbenika, pa se je moralo po ranijoj praksi pređeno gradivo drugovima diktirati, da ga mogu kasnije naučiti. Na tečaju zavelo se i gradivo iz higijene, koje se ranije nije predavalo, ali nastavnik nije imao potrebnog priručnika. Uza sve to dalo se ipak najbitnije iz toga predmeta, a u vezi sa krajem i prilikama naše Istre.

Gradivo iz povijesti prošireno je poznavanjem JNOF-a i sporazum Tito-Šubašić.

Organizacija tečaja je obzirom na prilike zadovoljila. Tečaj se je do konca kolovoza nalazio u jednoj kući na teritoriju K.N.O.O. Žminj, a zatim smo uslijed prilika tečaj premjestili na teritorij K.N.O.O.-a Prodol,³¹⁹ gdje je tečaj i završio.³²⁰ Premještanje tečaja uslijedilo je po prethodnom sporazumu sa pročelnikom odjela za prosvjetu Okr. N.O.O.-a za Pulu i referentom odjela za prosvjetu Obl. N.O.O.-a za Istru.

³¹⁸ Zeljka Grakalić, dopisano tintom.

³¹⁹ Marijan Buzdon pisao je 2. rujna 1944. Prosvjetnom odjelu Oblasnog NOO-a za Istru: »Izveštava se da je učiteljski tečaj dana 30. VIII o.g. preselio sa teritorija kotara Žminj na kotar Prodol, gdje je 1. IX nastavio sa svojim radom«.

³²⁰ Tone Crnobori smatra da je »tečaj završio rad nekoliko dana prije određenog roka« jer je Anton Host, referent Prosvjetnog odjela Oblasnog NOO-a za Istru, na vrijeme saznao »da će neprijatelj izići iz svog garnizona (...) pa je odmah krenuo u Peruške, gdje je tečaj radio u šumi Kaval« i poduzeo sve »da tečaj ipak završi normalno« (Preporod, n. dj., str. 54/55). Koliko je ta informacija zaista točna, nemoguće je utvrditi; međutim, činjenica je da je voditelj tečaja Marijan Buzdon 7. rujna 1944. godine pisao Prosvjetnom odjelu Oblasnog NOO-a za Istru: »Izveštava se, da teorijski dio ovog tečaja završava u ponedjeljak 11. IX tg., praktični dio tečaja završava 13. IX, a završni ispit održat će se u četvrtak 14. septembra 1944.«. Na poleđini toga dopisa, koji je zaprimljen dana 12. IX 1944. pod br. 164, stoji: »Završnom ispitu da prisustvuje drug Host. 12. IX 1944. Pročelnik: Mil[utin] Ivanušić«.

Ishrana je za čitavo vrijeme trajanja tečaja bila dobra, ali slaba strana je bila jednoličnost ishrane. Kruha je uz obroke hrane uvijek bilo u dovoljnoj količini.

Uspjeh tečaja uglavnom je zadovoljio, ali rezultat bi bio još povoljniji da se je imalo potrebne prostorije, udžbenike i geografska karta Jugoslavije. Tečaj je naime petnaest dana održavan u šumi bez najosnovnijeg potrebnog namještaja.

Radi uvježbavanja logične i estetske strane čitanja našeg jezika svakodnevno se je čitala naša štampa, koja nam je za trajanja tečaja pristizala, a redovito su dolazile i radio-vijesti, tako da su drugovi time i proširivali svoje znanje u vezi sa našim pokretom i bili upućeni u najnovije dnevne događaje u Jugoslaviji i Evropi.

Od 22 polaznika za učiteljsku službu osposobljeno je 16 drugova-ica, jer su dvojica od drugova (Lorencin Zvonko i Lorencin Rudi) otišli na Prop-odjel Okr. N.O.O. za Pulu, a drugarice Radovan Linda, Vanda i Ljubica, kao i drug Zlatko Periša napustili su tečaj uslijed bolesti.

Kada u drugim prilikama budu otpale spomenute organizacione manjkavosti, uspjeh učiteljskih tečajeva zadovoljit će u cijelosti svojoj svrsi, razumljivo uz potrebno produženje vremena za svladavanje građe.

Jedno je od potrebe naglasiti, naime da ubuduće svaki drug-ica prije prijema na tečaj dade pismenu obavezu, da će u svojstvu prosvjetnog radnika raditi u Istri bar tri do pet godina.

Gornje je naglašeno iz razloga, što kod većine primljenih u ova dosadašnja tri tečaja, vlada uvjerenje, da će njihova uloga u prosvjetnom radu trajati dok traje rat i ni jednoga dana više. To je često puta ponovljena izjava većine polaznika dosadašnjih učiteljskih tečajeva.

Fašizam umire — Sloboda se rađa!

19. IX 1944. god.

Za učiteljski tečaj:
Marian

[59]

OBLASNI N.O.O. ZA ISTRU

Prosvjetni odjel³²¹

Broj: 187/44.

Dana, 23. rujna 1944.

OKRUŽNI N.O.O.

Prosvjetni odjel

PAZIN

Na izvještaj o radu na prosvjetnom polju od 19. rujna o.g. stavljamo slijedeće primjedbe:

1. Politička situacija vrlo je mizerno prikazana, tako da ne daje ni približnu sliku terena vašeg Okruga. Ipak bi spadalo, da se u izvještaju spomenu i kotarevi Tinjan i Poreč.

³²¹ HAP, Oblasni NOO za Istru, PO br. 187/44. Strojopis, 1 list. Dopis je napisan na poleđini izvještaja Okružnog NOO-a Pazin od 19. IX 1944. Vidi bilj. br. 311 uz dok. br. 57.

2. Govori se o kotaru Čepić, gdje ima otvoreno 6 škola, a još je potrebno 5 učitelja za 5 novih škola koje se ima u vidu otvoriti. Malo kasnije se govori da u kotaru rade 22 učitelja, svi sa učiteljskim kursom. Ovo nam hitno posebnim dopisom objasnite.

Prosvjetne odbore treba aktivizirati.

Za kotar Pazin navodite da ima 1388 polaznika, a školu polazi samo 130 polaznika. Polaznici nisu oni koji ne polaze školu. Da li je ovim brojem obuhvaćen čitav kotar?

Moramo vam napomenuti, da je prikaz organizacionog stanja tako slab da iz ovoga ne možemo ništa izvući. Cijelo organizaciono stanje treba tabelarno prikazati, prema ranije datim uputama.

3. Škola u Montovanima radila je u šumi. Sada je rad u šumi nemoguć pa svakako nastojte, da vlasnik kuće dozvoli rad u kući gdje se i prije radilo.

4. Zainteresirajte NOO-o da se pobrinu za nabavku pisaćeg materijala. To se može nabaviti iz centara gdje se nalazi okupator, a ima toga još po selima, gdje je ostalo od ranije, naročito pisanaka.

5. Pitanje škole u Belušićima riješit ćemo naknadno.

6. Poteškoće u radu dadu se otkloniti, barem popraviti, i to polazak škole, nabavka pisaćeg školskog materijala, pa možda i prostorije dadu se popraviti, ako ne potpuno, ali djelomično. Po ovom pitanju treba zainteresirati NOO-e a naročito prosvjetne odbore.

7. U izvještaju niste ni spomenuli ništa o planu za budući rad. Nekakav plan ćete sigurno imati.

U buduće nastojte da izvještaji ne budu ovako manjkavi, a naročitu pažnju posvetite tabelarnom prikazu organizacionog stanja.

Ovim jednim mjesečnim izvještajem nisu isključeni prigodni izvještaji tokom mjeseca u kojima treba da nam javljate sve pojedinosti koje zasjećaju u prosvjetu, na pr. kako je sada sa školama u kotaru Čepić?³²²

Svi izvještaji i dopisi dolaze bez broja, a samo »službeno«, pa se po tome daje zaključiti, da još ni danas nije uređena administracija odjela Okružnog, a onda ni kotarskih prosvjetnih ostsjeka. Krajnje bi vrijeme bilo da se uredi administracija.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu.

Pročelnik:

Milutin Ivanušić³²³

³²² »Na pr. kako je sada sa školama u kotaru Čepić?« dopisano tintom.

³²³ Potpis tintom.

[60]

OBLASNI N.O.O. ZA ISTRU

Prosvjetni odjel³²⁴

Broj: 185/44.

Dana, 24. rujna 1944.

OKRUŽNI N.O.O.

Prosvjetni odjel za

BUZET

Primili smo vaš izvještaj, bez broja i datuma, o prosvjetnom radu za mjesec kolovoz o.g. na kojega stavljamo slijedeće primjedbe.³²⁵

Još 8. kolovoza o.g. provalila je banda u Kotar Kras, kojom su prilikom uništena mnoga sela, a stradalo je i mnogo naroda toga kotara. Sigurno je to imalo uticaja i na prosvjetni rad toga kotara koji je baš tu bio vrlo lijepo razvijen, pa držimo da nije trebalo čekati skoro 2 mjeseca da se o tome podnese službeni izvještaj. Ovaj propust ne može opravdati prezaposlenost pročelnika prosvjetnog odjela, jer za nešto ovakva mora se naći vremena, a također ni izgovor preseljenja centra Okružnog NOO-a, jer taj centar nije se selio tako dugo vremena. Politička situacija cijelog okruga vrlo je slabo prikazana, te uopće nemožemo stvoriti pravu sliku vašega terena.

U organizacionom stanju nije baš ništa rečeno. U tom okrugu postavljena su tri mlada i poletna kotarska referenta, koji su već na terenu preko mjesec dana, a teren im je već i od ranije dobro poznat, pa nam je nerazumljivo da se nije uspjelo sakupiti baš nikakvih podataka. Prosvjetne referente kotareva treba da pozovete na odgovornost radi ovakva nerada i propusta, jer drugi kotarevi kadri su i bez referenata prikupiti najpotrebnije podatke. Razumijemo da je teško raditi bez okružnog referenta, pa je sada i to pitanje uređeno, radi toga očekujemo hitan i iscrpan izvještaj u kojemu ćemo dobiti i podatke prema poslanim tabelama, koji su nam najhitnije potrebni.

Sa kurseva koji su prošlih dana završili svojim radom, okrug je dobio 13 prosvjetnih radnika, plus 4 sa prošlog kursa, koji su imenovani kotarskim referentima, a sada još i imenovanjem okružnog referenta, te svih prosvjetnih radnika po svim kotarevima. Nije rečeno da se ne može po prosvjeti ništa raditi, ako se ne može držati redovita obuka po školama. U tom slučaju rasporediti učitelje i zadužite ih radom po selima neka rade sa omladinom u pripremanju terena prema dobivenim direktivama, neka šire štampu putem čitalačkih skupova i t.d.

Kako se dani slobode približavaju to treba imati u vidu sve školske centre u kojima bi se odmah po oslobođenju otvorile škole. Treba uzeti u obzir najvažnije školske centre, ali tako da bi se ipak obuhvatilo što više školske djece. Nadalje treba uzeti u obzir političke prilike osobito kotara

³²⁴ HAP, Oblasni NOO za Istru, PO br. 185/44. Strojopis, 1 list, 1 stranica. U desnom gornjem uglu dopisano je tintom »kop.«.

³²⁵ Vidi dok. br. 49.

Buje i Umag pa prema tome učiniti raspored, predviditi nastavnike a nama odmah poslati taj nacrt.

Ako je nemoguće raditi u samoj školi, učitelji nam se nesmiju šetati. Baš putem njih kad bi bili raspoređeni mogli bi najlakše doći do svih podataka koji se od vas traže. Ponovno vam skrećemo pažnju da nam odmah pošaljete iscrpan izvještaj u kojem nam među ostalim tabelama točno prikazite sve prosvjetne radnike sa vašeg terena sa točnom naznakom gdje su zaduženi tj. prema pitanjima koja su postavljena u tabelama.

Osim redovitih mjesečnih izvještaja, šaljite nam i prigodne izvještaje tokom mjeseca. Organizirajte administraciju vašeg odjela i kotarskih prosvjetnih odsjeka. Naročito pak upozorite kotarske prosvjetne referente na redovito i uredno podnašanje kako redovitih a tako i prigodnih izvještaja. Mjesečni izvještaji moraju biti kod ovog odjela najkasnije svakog 25. u mjesecu.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu.

Pročelnik:

Milutin Ivanušić³²⁶

[61]

Škole koje trebaju biti otvorene nakon oslobođenja (sa pomoćnim učiteljima)³²⁷

Kot. Labin

Sv. Martin

Podlabin

Vineš

Sv. Nedjelja³²⁸

Kršan

Rependa³²⁹

Sv. Lovreč

Čepić

Čepić

Plomin

Gračišće

Šušnjeвица

Vozilići

Pazin

Trviž

Beram

Stari Pazin

Lindar

Novaki

Cerovlje

Tinjan

Tinjan

Kringa

Sv. Lovreč

Baderna

Karojba

Jakovići³³²

Vizinada³³⁰

Vranići

Ritošov Brih

Bajkini

Cvitani

Ferenci

Montrilj³³³

Poreč

Zbandaji

Foskulin

Nova Vas

Kaštelir

Tar

Vabriga³³⁴

Maj

Vrsar³³¹

Fontana

Sv. Nedjelja

Drečevac

Varvari

³²⁶ Pitpis tintom.

³²⁷ HAP, Oblasni NOO za Istru, PO 1944. IX 24. Rukopis, tinta, 1/4 lista, 2 stranice.

³²⁸ Sv. Nedjelja.

³²⁹ Ripenda.

³³⁰ »Vizinada« dopisano naknadno s drugom tintom.

³³¹ »Vrsar« isto.

³³² Isto.

³³³ Isto.

³³⁴ Istom tintom strelicom je povezana »Vabriga« sa »Sv. Nedjelja«. Na isti način povezani su nazivi mjesta »Foskulin« i »Drečevac«.

Ove škole bi trebale biti otvorene odmah jer su svi centri ili na cesti ili velika sela. Mislimo da ako hoćemo otvoriti u gradovima Hrvatske škole treba poslati stručnjake dok u drugim selima bi se otvorile sa najboljim omladinkama koje bi se poslalo naknadno na učiteljski kurs.

S. F. — S. N.

Drugarski pozdrav

Velić [Ivko]

M.P.³³⁵

24. IX 1944.

[62]

Okružni N.O.O. za Pulu
Odjel narodne prosvjete³³⁶
Broj: 155/1944.

25. IX 1944.

Oblasnom N.O.O.-u
Odjelu narodne prosvjete
za Istru

IZVJEŠTAJ

o prosvjetnom radu Odjela narodne prosvjete Okr. N.O.O.-a za Pulu za vremenski period od 1. VIII do 25. IX 1944.

Političke prilike u cijelom okrugu znatno su se pogoršale uslijed jače aktivnosti neprijatelja. Znatno su pojačani garnizoni, a osnovani su i mnogi novi. Neprijatelj je skoro dnevno izlazio po raznim selima radi pljačke i to po svim kotarevima okruga. U kotarevima Pula, Prodol i Rovinj izvršena su čišćenja sa strane neprijatelja, pa je tom prilikom stradalo dosta naroda, osobito u kotaru Prodol i Žminj gdje je ubijeno i uhapšeno oko osamdeset ljudi.

Do ovih neprijateljskih upada bio je bar donekle moguć prosvjetni rad u kotarevima Prodol i Žminj, dok u kotarevima Pula i Rovinj uslijed prevelike blizine neprijateljskih garnizona i čestog kretanja neprijatelja uopće nije bio moguć prosvjetni rad, osim organiziranja i priprema za otvaranje škola te prikupljanja potrebnih podataka.

Kako je narod zaplašen skoro svakodnevnim upadima neprijatelja u pojedina sela to je privremeno morao biti obustavljen rad u školama koje su bar donekle radile u kotaru Prodol i Žminj.

³³⁵ Pečat okrugla oblika sa zvijezdom petokrakom u sredini. Ispod zvijezde napisano je »PAZIN«, a uz rub pečata »OKRUŽNI NARODNI OSLOBODILACKI ODBOR«.

³³⁶ HAP, Oblasni NOO za Istru, PO br. 205/44. od 29. IX 1944. Strojopis, 2 lista.

Neprijatelj je izlazio u kotaru Pula i Prodol sa jačim snagama a u kotaru Žminj po desetak, dvadesetak. Sav prosvjetni rad sastojao se u prikupljanju raznih podataka i daljeg usavršavanja narodnih učitelja.

Narodni učitelji, mahom omladina sa osnovnom školom i sa nekoliko razreda srednje škole, većinom talijanske, politički dosta su neizgrađeni te dosta slabo sudjeluju u organizaciji seoskog života i vrlo slabo pomažu političko-propagandni rad N.O.O.-a.

Na tjednim sastancima izgrađuje ih se u tom pravcu, a i povezalo ih se je sa antifašističkim organizacijama, pa će prilike i u tom pravcu ići po malo na bolje.

N.O.O.-i kao cjelina ne pokazuju dovoljno razumjevanja za prosvjetan rad, ali se mora napomenuti da se prilike u tom pogledu popravljaju, te N.O.O.-i sve više posvećuju pažnju narodnoj prosvjeti što je utjecaj sve veće izgrađenosti samih N.O.O.-a.

Kod zaduženja pojedinih odbornika za prosvjetan rad, gledalo se da se izaberu za prosvjetan rad drugovi-ice koji će zbilja imati sposobnosti i volje za taj rad, pa se uslijed nekih reorganizacija išlo i u tom pravcu za korak naprijed.

Pojedini N.O.O.-i, kao i prosvjetni odbori ne pokazuju dovoljno razumjevanja prema narodnim učiteljima, a krivnja je u tome što su ti odbori još mladi i nisu još pravo uvedeni u svoj posao, ali se i u tom pogledu prilike pomalo popravljaju.

Prosvjetne konferencije održane su i to: Okružna 13. VIII, za kotar Žminj 27. VIII, a za kotar Pula-Prodol 29. VIII. Za kotar Rovinj nije održana, a ni predstavnici toga kotara nisu prisustvovali okružnoj konferenciji uslijed blokade pruge, radi česa je nemoguće prelaziti preko pruge.

Učiteljski sastanci održavaju se redovno jedanput tjedno radi daljeg usavršavanja narodnih učitelja i radi toga da se građa propisana za osnovnu školu prođe sa narodnim učiteljima, budući su učitelji većinom sa osnovnom školom i kratkim učiteljskim kursom na kojem nisu radi kratkoće vremena mogli dobiti potrebnu naobrazbu za narodne učitelje.

Organizaciono stanje na cijelom okrugu zadovoljava, a manjkavosti koje još postoje ukloniti će se vremenom.

N.O.O.-i osnovani su na cijelom okrugu i svako selo u okrugu obuhvaćeno je našom organizacijom.

Kod Okružnog N.O.O.-a osnovan je prosvjetni odjel, ali imade sada samo pročelnika jer za referente nema stručnih sila.

Sva četiri kotara i to Pula, Prodol, Žminj i Rovinj imaju prosvjetne odjele sa pročelnikom, a kotar Žminj i Prodol imaju i prosvjetnog referenta.

Referent kotara Prodol ujedno ima i kotar Pulu. Kotar Rovinj nema prosvjetnog referenta. U svim opć. N.O.O.-ima kotareva Pula, Prodol, Žminj imade član zadužen za prosvjetu, dok za općine kotara Rovinj nema podataka, premda su potrebne opširne upute dane.

Prosvjetni odbori osnovani su u svim mjestima gdje su otvorene škole, a sada se organiziraju i po drugim školskim centrima gdje škole radi neprijatelja nisu mogle biti otvorene.

Do sada su radile slijedeće škole:

Kotar Žminj: Režanci, Rudani, Sv. Ivanac.

Kotar Prodol: Jurićev Kal, Prnjani, Grandići, Orihi, Škitača, Krnica, Rakalj, Mutvoran, Hrboki, Dobrani i Kavran.

Usljed neprijateljskih upada ne radi za sada ni jedna škola, ali su učitelji ostali na svojim mjestima i neprestano su u dodiru sa školskom djecom.

Na našem okrugu održan je napredni učiteljski kurs koji je započeo 15. VII a završio 12. VIII. Polazilo je 20 drugova-ica, od kojih je osposobljeno za učiteljsku službu 15, a 5 ih je dodijeljeno raznim ustanovama.³³⁷ Od toga broja zadržano je na našem okrugu 7. Dva kao kotarski prosvjetni referenti, jedan kao prosvjetni referent za Područje, jedan kao općinski prosvjetni referent, tri kao učitelji. Od te trojice učitelja jedan je, i to Mihovilović Marijo namješten u Mutvoranu pobjegao kući i sada se navodno nalazi među Njemcima. Burić Ivan učitelj u Raklju je na nalog Obl. N.O.O.-a suspendiran učiteljske službe, a Poljak Jakov dodijeljen je Kot. N.O.O.-u Žminj kao pomoćna sila, jer je taj kotar oskudijevao sposobnim kancelarijskim silama, pa se rad toga kotara vrlo teško razvijao. Ostali kursisti dodijeljeni su drugim okruzima.

Na okrugu Pazin svršile su 4. IX 3 drugarice učiteljski kurs od kojih je jedna namještena kao učiteljica u Rakalj, jedna u Mutvoran i jedna u Kavran, budući da se prijašnja učiteljica radi slabog ponašanja morala povući iz Kavrana.

18. VIII započeo je a 14. IX završio je napredni učiteljski kurs koji je polazilo 20 slušač-ica.³³⁸ Od toga je s uspjehom završilo kurs 16 drugova-ica dok 4 nisu radi bolesti završili kurs. Od ukupnog broja bilo je iz okruga Rijeka 6, okruga Buzet 3, okruga Pazin 1 i okruga Pula 10. Svršeni kursisti upućeni su u svoje okruge dok je iz okruga Pula završilo 6 jer su 4 obolili.

Svršeni kursisti iz puljskog okruga namješteni su u Filipanu, Divšće, Glavane, Male Vareške, Majčiče i jedna kao pomoćna sila na ovom odjelu.

Prikupljene podatke prilažemo na posebnoj tabeli,³³⁹ dok ćemo podatke po propisanim tabelama poslati čim nam stignu iz pojedinih kotareva.

Neophodno je nužno da se čim prije dostave naše početnice jer djeca nemaju nikakvih knjiga. Isto tako neophodno je potrebno opskrbiti škole sa zemljopisnim kartama, a u čitelje priručnim knjigama.

Podatke koji još iz pojedinih krajeva manjkaju slati ćemo čim nam ih pojedine ustanove budu dostavljale.

Usljed pomanjkanja potrebnih podataka nismo mogli slati na vrijeme izvještaj. Redoviti slijedeći izvještaj poslati ćemo 25. X.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

M.P.³⁴⁰

Pročelnik:
Pere Žmak³⁴¹

³³⁷ Vidj dok. br. 44.

³³⁸ Vidj dok. br. 58.

³³⁹ Tablica nije sačuvana uz dokument.

³⁴⁰ Pečat okruga oblika za svijezdom petokrakom u sredini i tekstom uz rub pečata: »OKRUŽNI N.O.O. ZA PULU«.

³⁴¹ Potpis tintom.

Kotarski NOO. Labin
 prosvjetni odio³⁴²
 broj 38³⁴³
 dan 25. 9. 1944

Izvještaj

1. *Politička situacija i njihov odraz na prosvjetni rad:* U posljednje vrijeme neprijateljsko kretanje pojavilo se je na više mjestima (Kršan gdje neprijatelj je postavio novi garnizon, Šumber, Sv. Nedjelja, Ripenda) Neprijateljski postupak kako se je narod izjavio nije kao u prošlo vrijeme terorističan. Zbog toga nije prestala raditi nijedna škola. Obuka bila je obustavljena samo za kakav dan u nekojim školama. Učitelji sudjeluju u seoskim organizacijama Usaoha, AFŽ-a, tim više sada kada imaju slobodno nedjelju.
 2. *Organizaciono stanje:* Svako selo gdje postoji škola kao i ostale u po kotaru imadu seoski NOO. Gdje se vrši obuka postavljeni su i prosvjetni odbori. Po svim seoskim NOO. postoji drug zadužen po prosvjeti. Do sada prosvjetni odbori pokazali su se većinom dosta agilni, davanjem pomoći učiteljicama, ali još ne smatraju važnost prosvjetnog rada te njihov rad ne obuhvati sve dužnosti koje im pripadaju.
- b) Na kotaru imademo 10 škola sa 10 učitelja
Vučetić Ambrozio	Falori	opć. Šumber
Vučetić Ana	Blaškovići	"
Runko Anđela	Vojići	"
Ana Buneta	Sv. Martin	opć. Sv. Martin
Narer Štefica	Marići	"
Kruzila Milka	Mali Turini	"
Smilović Zorka	Veli Golji	"
Gržetić Marija	Junac	opć. Labin
Brezac Marija	Ripenda	"
Turković Slavica	Vlakovo	op. Sv. Lovreč
- Ovi učitelji su bez stručne sprema sa kursom, osim Vučetića Ambrosija koji imade stručno sprema sa kursom.
- Sada smo dobili 6 učiteljica na raspolaganje: Fornažar Marija, Glavi Zorka, Valković Vjera, Jelenić Ana, Jeromela Aleksander i Ana Buneta.
- c) Podataka o školama neman od Opć. Labin i Sv. Lovreč.
 - d) Sve škole imaju nastavni plan i program. Predviđenom plana svršeno je 10 radnih tjedna. Nastavnici služe se raznim sredstvima po mogućnosti za pojedine predmete. Nekoliko školskog materijala nabavali su si sami nastavnici pomoću prosvjetnih odbora, svakako toga puno oskudjevamo najviše pisanka, olovaka, krede.

³⁴² HAP, Oblasni NOO za Istru, PO 1944. IX 25. Strojopis, 1 list, 1 stranica.

³⁴³ Broj »38« dopisan tintom.

Zdravstveno stanje: Sada je došao doktor koji će prolaziti po svim školama da pregleda nastavnike i učenike

Nedostaci u radu: Pomanjkanje knjiga, školskog materijala, ne redoviti polazak djece uzroci su najvećih nedostataka u radu.

Prijedlozi za daljnji rad: Staviti ću se u vezu sa gospodarskim odjelom da kupi što više školskog materijala iz Labina

Smrt fašizmu — Sloboda Narodu

Za prosvjenti odio
pročelnik

Referent
Nefat³⁴⁴

[64]

OBLASNI N.O.O. ZA ISTRU

Odjel narodne prosvjete³⁴⁵

Broj: 197

Dana, 26. rujna 1944.

OKRUŽNI N.O.O.

Prosvjetni odjel

PULA

Primili smo vaš izvještaj o završetku učiteljskog kursa.³⁴⁶ Poznavajući prilike po tečajevima, a pogotovo prilike sa posljednjeg naprednog tečaja u Puljštini, mislili smo da ćemo u izvještaju naći mnogo više o samim polaznicima, njihovom odnosu prema pokretu i o samoj disciplini, koja prema izvještaju druga referenta Hosta nije bila baš na visini, čak prema njegovoj izjavi slaba ili nikakva.

Napominjemo samo slučaj odjelitog spavanja kuharice i jednog kursista. Upravo ne shvaćamo kako se to moglo tolerirati imajući u vidu ostale polaznike, sam karakter kursa i gledanje naroda na takve stvari. Sigurno da to nije ostalo nezapaženo od naroda. Molimo da se o tome podnese točniji izvještaj.

Pošaljite nam nadalje tabelarni pregled o svršenim kursistima, da bi imali točne podatke o svakom svršenom kursisti, a ne gola imena. Taj iskaz predstavlja dokumenat koji će imati i sutra stanovito značenje.

Ovakav iskaz podnesite i za prošli kurs, jer se kod vas nalaze svi podaci o njemu.

³⁴⁴ Potpis tintom.

³⁴⁵ HAP, Oblasni NOO za Istru, PO br. 197/44. Strojopis, 1 list. U gornjem desnom uglu dopisano je tintom »Sastav«. Sačuvan je i koncept dopisa koji je datiran 25. IX 1944.

³⁴⁶ Vidi dok. br. 58.

Pregled načinite prema slijedećem obrascu:

Učiteljski kurs Okruga Pula

ISKAZ

polaznika učiteljskog tečaja po uspjehu i rangu

Red. br.	Ime i prezime	Mjesto rođ.			Narodnost	Koje je škole svršio	Na kojoj je dužnosti u NOP	Uspjeh u -nauci	Vlađanje	Opaska
		Opć.	Kot.	Okr.						

U koliko ste učinili raspored svršenih kursista, obavijestite nas da znamo gdje se tko nalazi i čime je zadužen.

Nemojte dozvoljavati da kotarski referenti ostavljaju svoja mjesta kao što je to bio slučaj sa drugovima Crnobori,³⁴⁷ a toliko ima posla sa prikupljanjem podataka, spremanjem građe za narodne učitelje i organiziranjem prosvjete za sutrašnje dane.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu.

Pročelnik:
Milutin Ivanušić³⁴⁸

[65]

Prosvjetni kurs pri štabu II brigade 43 divizije NOV Jugoslavije.

Slovenija, Položaj 30. septembra 1944. god.³⁴⁹

Oblasnom NOO

prosvjetni odio

I STRA

Izvjestavam Naslov da je I prosvjetni kurs pri ovoj brigadi završen. Trajao je 20 radnih dana i to u periodu od 1—29. sept. ov. god.³⁵⁰

Kurs se je održavao na 5 mjesta pod vedrim nebom. U međuvremenu kursisti su sudjelovali prilikom raznih akcija i pokreta. Program rada na kursu bio je usmjeren prema planu i programu za analfabetske tečajeve, koje je izradio Oblasni N.O.O. za Istru stime da se mjesto 60 produžilo na 80 radnih sati i još se uvelo na kraju 2 sata higijene. Program se je obradio u cjelosti i sa uspjehom. Kod polaznika bilo je dosta volje i marljivosti usprkos svim elementarnim nepogodama.

³⁴⁷ Ante Crnobori, referent u Prosvjetnom odjelu Kotarskog NOO-a Žminj, i Milka Crnobori, referent u Prosvjetnom odjelu Kotarskog NOO-a Pula. Vidi bilj. br. 262.

³⁴⁸ Potpis tintom.

³⁴⁹ HAP, Oblasni NOO za Istru, PO br. 220/44. Strojopis, 1 list.

³⁵⁰ Vidi dok. br. 34, 35 i 42.

Narodni jezik, zemljopis, račun i higijena predavao sam ja, a povijest NOB drug Vlado Blažić, pomoćnik komesara brigade a inače student. Zamisljena su bila i 4 predavanja iz naprednog gospodarstva, koje je imao predavati drug, major Nikola Pavletić, komesar brigade, a inače stručnjak za poljoprivredna pitanja. Zbog zaposlenosti komesara i radi kraćeg vremena ta su predavanja na prvom kursu otpala ali na slijedećem kursu koji ima odmah otpočeti čim se okupe kursisti to će se izvršiti.

Štab II. brigade išao je vrlo na ruku koliko kursu toliko i predavaču. Rad kursa bio je dva puta pregledan od strane divizije i jedan puta od komandanta brigade.

Polaznika bilo je 19 od kojih je 14 sa uspjehom završilo kurs. Apsolventi kursa po svršenom kursu upućeni su u svoje jedinice gdje će započeti sa svojim radom t.j. sa radom prema planu i programu za analfabetski tečaj. Na savjetovanju sa Štabom brigade ustanovljeno je da svaki svršeni kursista primi oko 10—12 slušalaca i da s njima radi dnevno po jedan sat a prema prilikama i više.

Pismo od Naslova primljeno i prema njemu uputio sam se u Istru ali iz divizije dali su zabranu t.j. morao sam ostati još u II. brigadi stime da održim još jedan kurs. Divizija će vam o tome poslati poseban izvještaj. Pošto završi kurs uputiti ću se odmah na rad u Istru.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Nastavnik kursa
S[lavko] Brozović³⁵¹

[66]

Okružni N.O.O. Poreč
Prosvjetni odjel³⁵²
Br 2. Dne 2. X 1944.

Oblasni N.O.O. za Istru
Odjel narodne prosvjete

U vezi sa novonastalom situacijom uslijed fuzioniranja dvaju okruga u jedan³⁵³ i pojačanim kretanjem neprijatelja na terenu podnašamo slijedeći izvještaj:

U posljednje vrijeme neprijatelj je pojačao garnizone i stalno kontrolira cijeli teritorij obilazeći selima, te je uslijed toga potpuno onemogućen svaki rad na prosvjetnom polju. Neprijatelj izlazi iz garnizona u cilju pljačkanja po selima i radi traženja centara naših ustanova. Bili smo prisiljeni stalno mijenjati centar i konačno su se odvojili pojedini odjeli. U najskorije vrijeme provesti će se reorganizacija Okružnog N.O.O-a Buzet i Pazin, odrediti će se centri pojedinih odjela i tek onda će se moći nastaviti s radom.

³⁵¹ Paraf tintom.

³⁵² HAP, Oblasni NOO za Istru, PO br. 231/44. Rukopis, tinta, 1 list.

³⁵³ Na sjednici Oblasnog NOO-a za Istru održanoj 28—30. IX 1944. odlučeno je da se ukinu okrugi Buzet i Pazin i da se formira okrug Poreč, u čiji je sastav ušao najveći dio teritorija rasformiranih okruga.

Radi stalnog kretanja neprijatelja ne radni niti jedna škola. Učitelji rade s djecom u dane kada se vidi da nema opasnosti, ali ne u školskim zgradama i to uglavnom na pripremanju za doček Saveznika. Roditelji djece protive se da školska obuka započne tako dugo dok neprijatelj ovako često obilazi selima.

Radi gore navedenog nismo u stanju prikupiti potrebne podatke sa terena i održati okružno prosvjetno savjetovanje, pa molimo da se oblasno prosvjetno savjetovanje određeno za 15. X o.g. — odgodi. Čim se prilike poprave odrediti ćemo dan za okružno prosvjeto savjetovanje o čemu ćemo Vas obavijestiti.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Pročelnik:
Josip Šestan

[67]

4. X 1944.

Drugarice Anice³⁵²

Ovime Te želim izvjestiti šta sam do sada poduzeo u pogledu otvaranja Učiteljskog tečaja pri ovom O.N.O.O.-u.^{354a} Na terenu ovoga Okruga nije moguće održati tečaj u nijednom selu, a građenje baraka skopčano je sa velikim teškoćama ne samo zbog dasaka nego još veći problem bio bi ogrijev (peći). Neprijateljske ofenzive su dosta česte te smo se i pred nekoliko dana razjurili koje kuda.

Zbog svega toga, a prema našem ranijem dogovoru i u sporazumu sa drugovima iz ovoga O.N.O.O. riješili smo da se tečaj održi na oslobođenom teritoriju Gorskog Kotara. Ja sam se jučer povratio iz Okružnog N.O.O-a za Gorski Kotar gdje sam stvar uredio kako slijedi:

Tečaj će se održavati u mjestu Čabar u jednoj dobroj zgradi sa pet soba i nuz prostorijama, koja ima električno osvjetljenje i peći u svim sobama. Kotarski N.O.O. za Čabar davati će kursu svu potrebnu hranu preko svoje Nabavljačke zadruge koja se nalazi u samom mjesto. Ovaj N.O.O. davati će u zamjenu sol po određenoj razmjeri, koja je povoljna za nas, a i za njih jer je dobava soli za Gorski Kotar veliki problem. Sol ćemo mi sa omladinom ovog okruga prebaciti u Čabar. Prema našem razgovoru predviđali smo Gerovo, ali je zgodniji Čabar, i ako je malo dalje zbog toga što ima elektr. osvetljenje i što je tamo K.N.O.O. i Nabavljačka zadruga.

Predvidjeli smo najviše po deset kursista iz svakog od kotareva ovog okruga i isto toliko iz grada Rijeke što bi značilo najviše 40 kandidata. Odaziv svakako biti će manji pogotovo iz Rijeke tako da ja ne računam sa više od 30 polaznika.

³⁵⁴ HAP, Oblasni NOO za Istru, PO 1944. X 4. Strojopis, 1/2 lista, 2 stranice. Datum dopisan tintom.

^{354a} Okružni NOO za Rijeku.

Populariziranju ovoga tečaja i skupljanju kandidata se već pristupilo a postavili smo uvjet barem nekoliko razreda, po mogućnosti 4, srednje škole. U ovom se okrugu takvi uvjeti mogu postaviti jer ima mnogo omladine sa takvom prednaobrazbom.

Drugovi iz Okružnog žele, a i ja se time slažem da kurs počme što ranije. Mi smo odlučili da to bude po mogućnosti 17. ov. mj. Ja bih naravno do toga doba morao dobiti Tvoje ili Oblasnog direktive. Ako bi ovo, iznimno, bio tromjesečni tečaj mi bi mogli dobiti program i od učiteljskog tečaja koji se održava u Skradu. Ja sam mišljenja da bi ovo stvarno trebao da bude tromjesečni i da se kasnije pretvori u preparandiju koja i postoji, kako Ti je poznato, na teritoriju ovog Okruga.

Kako vidiš, draga drugarice, potrebne su mi hitne direktive.

Inače sam došao u vezu sa pročelnikom prosvjetnog odjela mjesnog N.O.O. za grad Rijeku i dobio sam popis svih učitelja koji rade na Rijeci sa doduše oskudnim karakteristikama, ali obzirom na tek započeti rad u tom gradu, može i to poslužiti kao orijentacija. Osnovnih škola ima na Rjeci šest sa po dva do tri odsjeka. Obzirom na pomješano pučanstvo teško je odrediti koje bi škole imale biti hrvatske a koje talijanske. Škole u Borgo Marina, Torreta i Cosala su u glavnom na teritoriji koju nastava hrv. elemenat, ali bi moguće bilo još zgodnije da u svakoj školi postoji hrvatski i talijanski odsjek.

U prilogu dostavljam popis svih stalnih učitelja (stručnih) od kojih se dobra većina neće moći upotrijebiti.³⁵⁵ Osim toga mjesni N.O.O. ima popis pomoćnih učitelja koji su bili na radu po provinciji tj. u čisto našim krajevima. Popis tih i ne šaljem jer za posljernatni rad ne mogu uopće doći u obzir.

Politički³⁵⁶ rad među nastavnicima riječkih škola je minimalan. Mislim da su svega 4 organizirana. Pročelnica prosvjetnog odjela gradskog N.O.O.-a nastojati će da skupi na jedan sastanak, na kojem bih i ja prisustvovao, iz svake škole (osnovnih i srednjih) bar po jednog nastavnika. To bi u glavnom bio početak organizacionog rada među riječkim nastavnicima.

Molim za daljnja uputstva, i program tečaja hitno. Drugovi iz O.N.O.O. traže da se rješi pitanje druga Đakonija koji još uvijek ovdje čeka, a drugovi baš nisu snjime oduševljeni. Još jednog ili dva učitelja za naš kurs moći će se vjerojatno dobiti iz uporišta.

S ovime bih ja završio. Primi drugarski pozdrav od

V[ladimir] Medanić³⁵⁷

P. S. Ako je još dr. Kosić³⁵⁸ s vama reci mu da od njegovih nije nitko stradao. Mnogo pozdrava njemu i ostalima iz grupe. Molim Te kome i na koji način da šaljem daljnje izvještaje?³⁵⁹

³⁵⁵ Popis nije sačuvan.

³⁵⁶ Riječ »Politički« dopisana tintom.

³⁵⁷ Paraf tintom.

³⁵⁸ Ivan Kosić.

³⁵⁹ Dopisano tintom uz lijevi rub prednje stranice dokumenta.

[68]

Učiteljski tečaj za Oblast
Istru³⁶⁰

Broj: sl.

Dana, 5. X 1944.

Oblasnom NOO-u za Istru
Odjel narodne prosvjete

Dana 5. X 1944. g. počeo je sa radom pripremni učiteljski tečaj.

Do sada se prijavilo 43 polaznika: 6 drugova iz vojnih područja vraćeno je jedinicama, odnosno ustanovama, a za preostale kandidate održani su prijemni ispiti. Na ispitima nije zadovoljilo 8 kandidata koji su vraćeni prosvjetnim kotarskih odjelima i to: 2 kandidata kotaru Žminj, 1 kotaru Pula, 1 kotaru Pazin (radnica u Labinu) i 4 kandidata kotaru Labin.

Na tečaju je upisano 28 polaznika, od toga 22 drugarice i 6 drugova. Pregled polaznika po Okruzima bio bi:

Okrug	Pula				Rijeka			Poreč				
	Pula	Prodol	Žminj	Labin	Rijeka	Kras	Čepić	Poreč	Pazin	Motovun	Buzet	Tinjan
muški		1	1					3	1			
ženski	1	1	3	6	1	1	1	1	2	1	3	1
Ukupno	1	2	4	6	1	1	1	1	5	2	3	1

Na tečaju predaju ovi nastavnici: Kata Lazić, profesor — struka: hrvatski jezik i povijest, Aleksandar Švicer, profesor — struka: matematika, fizika i kemija i Ivan Kružić, nastavnik — struka — matematika i fizika.

Podjela predmeta između nastavnika izvršena je ovako:

Kata Lazić, profesor	hrvatski jezik pred. kurs 45 sati + 45 sati kurs = 90 sati	
	povijest do II imper. rata 10 sati „ = 10 sati	
	pred. kurs 45 sati + 55 sati „ = 100 sati	
	pedagogija 45 sati „ = 45 sati	
Ivan Kružić, nastavnik	administracija i organizacija 5 sati „ = 5 sati	
	50 sati „ = 50 sati	
	račun pred. kurs 15 sati + 15 sati kurs = 30 sati	
	zemljopis 20 sati kurs = 20 sati	
Aleksandar Švicer, prof.	povijest od II imper rata 15 sati kurs = 15 sati	
	pred. kurs 15 sati + 50 sati kurs = 65 sati	

³⁶⁰ HAP, Oblasni NOO za Istru, PO br. 225/44. Rukopis, olovka, 1 list, 2 stranice.

Tečajcima su razdijeljene pročišćene Čitanke IV i III razreda bivših jugoslavenskih osnovnih škola i 10 primjeraka Istranke i Jedinstva mladih.

Nastavnici upotrebljavaju ove priručnike:

Maretić: Gramatika, Boranić: Pravopis (1927), Govor, predavanja sa učiteljskog tečaja, Računica za IV razr. osnovnih škola (Ber, Horvat), Juras: Zemljopis Jugoslavije, Radivojević: Osnovi geografije i Basariček: Pedagogija.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Za učiteljski tečaj:
Ivan Kružić³⁶¹

[69]

Drugarskom

Okružnom N.O.O.

(Odjelu kadrovske prosvjete)

P u l a³⁶²

Savezno tamošnjem dopisu broj 164 od 5. X tg. izvještavamo o disciplini trećeg učiteljskog tečaja slijedeće:

Disciplina je među slušačima tečaja bila na visini. Kada se uzme u obzir da je među slušačima bio jedan broj drugova, koji su došli u N.O.P. samo zato, jer su ih Njemci htjeli mobilizirati, dakle drugovi koji do tada uopće nisu sa našim pokretom imali nikakva kontakta, i koji su, dolaskom iz žice, na početku tečaja prvi put čuli o drugarstvu, o našem stanovištu u pogledu morala i ostalo, onda se pogotovo može konstatovati, da je disciplina bila na visini.

Izjava druga referenta Prosvj. odj. Obl. N.O.O., da je disciplina bila slaba ili nikakva apsolutno ne odgovara, koliko je meni poznato, koji sam mjesec dana od jutra do mraka bio među slušačima i smatram da je bilo neophodno potrebno da se jedna izjava takve prirode mora potkrepiti i činjenicama, da na taj način dobije realnu podlogu. Molim da se u vezi sa ovim izvještajem navedu konkretni dokazi o slaboj čak i nikakvoj disciplini na tečaju, kako bi i ostali nastavnici tečaja dali svoje mišljenje po toj stvari.

Jedino što se je dogodilo za trajanja tečaja je slučaj sa slušačem Lorencinom J.,³⁶³ o čemu sam usmeno izvjestio druga referenta P.O. Obl. N.O.O., te sam smatrao da nije potrebno to i pismeno u izvještaju napominjati, kada je na taj način izvješten predstavnik prosvj. vlasti, da može u vezi s time poduzeti što smatra da je potrebno.

U koliko bi bilo potrebno, po slučaju druga J. Lorencina, dati poseban izvještaj, biti će po zahtjevu naknadno dostavljen.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

6. X 1944.

Za učitelj. tečaj
Marijan³⁶⁴

³⁶¹ Paraf.

³⁶² HAP, Oblasni NOO za Istru, PO 1944. X. 6. Rukopis, tinta, 1 list, 1 stranica.

³⁶³ Josip Lorencin.

³⁶⁴ Paraf.

Oblasni N.O.O.
Prosvjetni odjel
za Istru

Predlaže se izvještaj o organizaciji prosvjetnog rada za kotar Kastav:

Sa prosvjetnim radom na području kotara Kastav započeto je u najnovije vrijeme prema direktivama O.N.O.O.-a za Istru.

Kako je na pojedinim školama ovoga kotara rad nemogući radi krstarenja okupatora, te se zaključilo da se rad izvodi sa manjim grupama školske djece. Organizacija pojedinih općinama izvršena je na sledeći način:

Općina Kastav:

Pročelnikom za općinu Kastav izabrana je drugarica Darinka, a referentom imenovan je učitelj Rubeša Vjekoslav.

Na području općine Kastav postoje 3 školske općine (škole). 1.) Kastav, 2.) Brnčići, 3.) Sv. Križ. Na svakoj pojedinoj školi izabran je prosvjetni odbor. Izvršen je popis školskih obveznika, kao i školskih polaznika.

Općina Zamet:

Pročelnikom za prosvjetu za općinu Zamet izabran je Pilepić Albert, a referentom Mladenić Franjo stručni učitelj. Općina ima 2 školske općine odnosno 2 škole: Zamet i Pehljin. Sa praktičnim radom radi se u školi Pehljin. U ovoj školi uče djecu čitanju, pisanju, računstvo, geografiju i prirodopis. Izvođen je ovakvoga rada odgovaralo bi sa praktičnog stanovišta, dočim sa političkog gledišta rad na ovoj školi nebi zadovoljavao u onoj mjeri kako u onim školama gdje se kontrole vode sasvim omogućeno i gdje se bez smetnje može da se obuka izvodi tako da se i formalnim načinom odražuje duh našeg pokreta kao i pjevanjem naših borbenih pjesmica, koje imaju veliku odgojnu vrijednost. O iznešenom potrebno bi bilo donesti konkretan zaključak.—

Općina Sv Matej

Pročelnikom za prosvjetu izabran je drug Rafe a referentom drug Ružić Anastazij. Ova općina ima ove školske općine odnosno ove škole: Sv. Matej, Marčelji, Šaršoni, Drenova, Studena i Rečina. Formirani su školski odbori. Sa radom započet će drug Ružić Anastazij za selo Marčelji, kao i za okolna sela radit će drugarica Škrobonja Oliva, koja je svršila nedavno kurs za pomoćne učiteljice.

Općina Klana:

Na području ove općine nije još izvršena organizacija prosvjetnog rada.

³⁶⁵ HAP, Oblasni NOO za Istru, PO 1944. X 6. Strojopis, 1 list, 1 stranica.

Kako je već unapred iznešeno da je rad na prosvjetnom polju započet prema najnovijim uputstvima te se i u tom pravcu pristupilo provedbi organizacije i izvođenje stručnog rada u pojedinim grupama. O stručnoj kao i praktičnoj izvedbi rada po pojedinim grupama podnijet će se izvještaj prema razvitku samog rada.

Brojno stanje školske djece po pojedinim općinama je slijedeće:

Općina Kastav	230
Općina Zamet	219
Općina Sv. Matej	510
ukupno	<u>959</u>

U čitavom kotaru Kastav, osim općine Klana je 959 školske djece.

Sa drugarskim pozdravom:

Pročelnik:³⁶⁶

Ivo³⁶⁷

Smrt fašizmu ooOoo Sloboda narodu!!

³⁶⁶ »Pročelnik«, dopisano tintom.

³⁶⁷ Paraf tintom.

[71]

KOTAR LABIN

6. X 1944.

PODACI O OPCINSKIM REFERENTIMA³⁶⁸

Redni broj	Ime i prezime	Datum rođenja narodnost	Bračno stanje	Struka	Gdje sada radi i od kada je na toj službi	Od kada je u pokretu
1.	Raner Štefica	28. XII 1899. Hrv.	poručena sa IV djece	učiteljica	Marići	Januara 1943.

Referent
Nefat³⁶⁹³⁶⁸ HAP, Oblasni NOO za Istru, PO br. 235/44. Strojopis, 7 listova.³⁶⁹ Paraf tintom.³⁷⁰ Dopisano tintom.

PODACI O ODBORNICIMA ZADUŽENIH ZA PROSVJETU

Red. br.	Ime i prezime	Datum rođenja	Zvanje i obrazovanje	U kojemu je odboru i od kada	Od kada je zadužen za prosvjetu	Ima li još kakvo dužnost	Školska općina
1.	Zupičić Adam	4. VII 1922. Marići Hrv.	Kovač V raz. osn. šk.	soc. NOO 1. II 1944.	22. VIII 1944.		Marići
2.	Zuljani Ivanka	1. II 1925. Sv. Martin Hrv.	V raz. osn. šk.		15. 7. 1944.		„
3.	Mohorović Milka	Sv. Martin Hrv. 26. I 1912.	II raz. osn.	soc. AFŽ I 1944.	22. VII 1944.		„
4.	Franković Marija	18. VI 1924. Marići Hrv.	III osn. šk.		15. VII 1944.		„
5.	Snašić Lidija	28. II 1928. Dubrova Hr.	V raz. osn.	USAOH IX 1943.	15. VII 1944.		„
6.	Raner Štefica	28. XII 1899. Pazin Hr.	Nar. učiteljica V raz. srd. šk.	Obl. odb[or] AFŽ	26. III 1944.		„
1.	Mohorović Tilio	6. XII 1921. Mali Turini Hr.	Kovač V raz. osn. šk.	seos. NOO 10. VIII 1944.	10. VIII 1944.		Kunj
2.	Miletić Josip	16. II 1923. Barbići Hr.	seljak V raz. osn. šk.	seos. NOO 1. III 1944.	20. VIII 1944.	SKOJ	„
3.	Franković Anton	5. I 1914. Kunj Hr.	seljak V raz. osn. šk.	seos. NOO 8. VIII 1944.	8. VIII 1944.	grupa simp[atizerska]	„
4.	Miletić Jakov	12. VIII 1923. Kunj Hr.	seljak IV raz. osn. šk.		20. VII 1944.	Opć. NOO grupa si[mpatizerska]	„
5.	Kruzila Milka	15. III 1925. Gromnik Hr.	narod[na] učiteljica sa kursom		9. VI 1944.	SKOJ	„

PODACI O ODBORNICIMA ZADUŽENH ZA PROSVJETU

R. br.	Školska općina	Ime i prezime	Datum rođenja narodnost	Zvanje ^{370a} i obrazovanje	U kojemu je odboru i od kada	Od kada je zadužen za prosvjetu	Ima li još kakvo dužnost
1.	Blaškovići	Miletić Dinka	1891. Hrv.	osn. škol.		15. VII 1944.	
2.	„	Radović Tonina	1925. Hrv.	osn. škl.		15. VII 1944.	
3.	„	Kos Anđela	1928. Hrv.	osn. ško.		15. VII 1944.	
4.	„	Licul Franica		osn. ško.		15. VII 1944.	
5.	„	Vučetić Ana	1915.	VI sre. ško.		15. VII 1944.	

^{370a} U izvorniku piše »Stanje«.

PODACI O ODBORNICIMA ZADUŽENIH ZA PROSVJETU

R. br.	Školska općina	Ime i prezime	Datum rođenja narodnost	Zvanje ^{370b} i obrazovanje	U kojem je odboru i od kada	Od kada je zadužen za prosvjetu	Ima li još kakvo dužnost
1.	Veli Golji	Golja Paskval	9. IX 1914. V. Golji Hrv.	V osn. škol. radnik	Seoski NOO V. Golji 21. I 1944.	1. VIII 1944.	
2.	„	Golja Ferdinand	19. II 1904. V. Golji Hrv.	VI osn. škol. radnik	Seosk. NOO V. Golji 1. IV 1944.	1. IV 1944.	
3.	„	Dundara Ivana	3. I 1924. Sv. Martin Hrv.	IV osn. ško. seljanka	Seos. NOO Marko- ci 12. VII 1944.	1. VIII 1944.	
4.	„	Blašković Marija	29. IX 1926. Markolini	V osn. ško. seljanka	Seos. NOO Marce- ljani 3. VII 1944.	3. VII 1944.	SKOJ
5.	„	Smilović Zorka	9. VII 1925. Smilovići	narod. učiteljica		9. VII 1944.	
1.	Kraj Drage	Skadul Ivana	3. VI 1927. K. Drage Hrv.	osn. škl.	Seos. NOO 15. IV 1944.	17. VIII 1944.	
2.	„	Ermagoro Danica	11. XII 1926. K. Drage Hrv.	osn. škol.	pres. USAOH 15. I 1944.	17. VIII 1944.	
3.	„	Bleci Mario	19. I 1923. Hrv. K. Drage	osn. škol.		17. VIII 1944.	
4.	„	Gregori Marija	8. VII 1924.	osn. škol.		17. VIII 1944.	
5.	„	Belusi Anton	15. I 1916.	osn. škol.		17. VIII 1944.	
6.	„	Fornažar Marija	27. I 1920.	učiteljica		26. IX 1944.	

^{370b} Isto.

KOTAR LABIN

PODACI O ODBORNICIMA ZADUŽENIH ZA PROSVJETU

R. br.	Školska općina	Ime i prezime	Datum rođenja narodnost	Zvanje i obrazovanje	U kojemu je odboru i od kada	Od kada je zadužen za prosvjetu	Ima li još kakvo dužnost
1.	VOJIĆI	Licul Anđela	18. II 1926. Slivari Hr.	Seljanka V osn. skl.	NOO 15. V 1944.	12. VI 1944.	
2.	„	Zrinski Jolanda	6. VII 1929. Balarini Hr.	V osn. skl. Silica	gosp. komisija 13. IX 1944.	12. VI 1944.	
3.	„	Vojić Katija	6. XII 1915. Vojići Hr.	V osn. skl. seljanka	Presj. AFŽ Čl. opć. 25. II 44.	12. VI 1944.	
4.	„	Licul Ivana	20. II 1923. Grašići Hr.	osn. skl. seljanka		12. VI 1944.	
5.	„	Runko Anđela	11. V 1926. Barišići Hr.	Učiteljica sa kursom	NOO 17. I 1944.	12. VI 1944.	
1.	RIPENDA	Knapić Ana	20. XII 1906. ? Hr.	II osn. skl.		5. IX 1944.	AFŽ
2.	„	Vrbanac Zorka	2. XI 1920. Vrbanci Hr.	V osn. skl.		5. IX 1944.	AFŽ
3.	„	Kos Marija	Kosi Hr. 5. I 1924.	V osn. skl.	USAOH 20. IV 1944.	5. IX 1944.	
4.	„	Faraguna Tonka	16. III 1922. Smolići Hr.	V osn. skl.		5. IX 1944.	USAOH
5.	„	Kos Marija	23. III 1920. Marconji Hr.	III osn. skl.	AFŽ 25. II 1944.	5. IX 1944.	
6.	„	Brezac Marija	24. III 1925. Vineš Hr.	učiteljica sa kursom		5. IX 1944.	

R. br.	Školska općina	Ime i prezime	Datum rođenja narodnost	Zvanje ^{370c} i obrazovanje	U kojemu je odboru i od kada	Od kada je zadužen za prosvjetu	Ima li još kakvo dužnost
1.	Falori	Licul Marija	21. VII 1926. Šumber	osn. škola	Seos. NOO 15. V 1944.	30. VIII 1944.	
2.	„	Licul Slava	16. XI 1922. Šumber	osn. škola		30. VIII 1944.	
3.	„	Licul Ikomjino	16. VI 1927. Šumber	osn. škola		30. VIII 1944.	
4.	„	Grase Milena	2. XII 1924. Šumber	osn. škola		30. VIII 1944.	
1.	Sv. Martin	Lazarić Jakov	29. III 1913. Sv. Martin Hrv.	osn. škola	Seos. NOO 1. XI 1944.	1. VII 1944.	Pred. Seos. NOO
2.	„	Vrbanac Marija	2. VI 1928. Sv. Martin Hrv.	IV osn. šk.	S.NO0 25. VII 1944.	25. VII 1944.	
3.	„	Belušić Marija	7. IX 1923. Čemporovice H.	V Osn. šk.	S.NO0 30. III 1944.	30. III 1944.	Prop. odjel
4.	„	Gregorić Marija	14. VIII 1922. Županići Hrv.	V osn. ško.	S.NO0 23. III 1944.	23. III 1944.	Propaganda
5.	„	Ružić Božica	22. XII 1925. Ružići	V osn. šk.	S.NO0 20. III 1944.	20. III 1944.	predsjed. USAOH-a
6.	„	Buneta Ana		učiteljica		2. IX 1944.	

^{370c} Isto.

R. br.	Školska općina	Ime i prezime	Datum rođ. narodnost	Zvanje i obrazovanje	U kojemu je odboru i od kada	Od kada je zadužen za prosvjetu	Ima li još kakvo dužnost
1.	KATURE Opć. Raša	Milka Vojić	18. XII 1927. Hr.	I kurs Trgovački		23. IX 1944.	
2.	„	Zahtila Tonka	29. XII 1916. Hr.	V Osn. skl.	AFŽ	23. IX 1944.	
3.	„	Ružić Ivanka	5. III 1920. Hr.	V osn. skl.		23. IX 1944.	
4.	„	Paliska Mate	28. VIII 1912. Hr.	V osn. skl.		23. IX 1944.	
5.	„	Blečić Milka	12. I 1927. Hr.	IV osn. skl.	USAOH	23. IX 1944.	
1.	JUNAC Opć. Labin	Milevoj Ljuta	28. XII 1915. Hr.	IV osn. skl.	seos. NOO Bertići	15. VII 1944.	AFŽ
2.	„	Milevoj Katica	25. XII 1912. Hr.	III osn. skl.	seos. AFŽ Bertići	15. VII 1944.	
3.	„	Bučić Petrica	15. IX 1924. Hr.	IV osn. skl.	USAOH	15. VII 1944.	
4.	„	Gržetić Marija	10. VIII 1926.	Učiteljica sa kursom		5. VII 1944.	

Referent:³⁷¹
Nefat

³⁷¹ »Referent Nefat« dopisano tintom.

[72]

Druže Ivanušiću!³⁷²

Od svih zadataka ipak ću prilično uspjeti obaviti, a o čemu ćemo sve usmeno.

Danas dolazim u vezu sa pročelnikom za prosvjetu iz Mjesnog Rijeka. Na sastanak dolaze još nekoji naši iz samog grada (učitelji).

Šta se tiče učit. kursa sve je u redu. Pitanje prehrane riješeno je zamjenom soli što će je dati Okružni Rijeka.

Druga je jedna stvar radi koje Ti se danas javljam. Naime, na zadovoljstvo svih nas, početnica se privodi svome kraju i jučer sam se sastao sa drugaricom Danjušom, pa mi ona kaže, da bi najvolila, kad bi se barem 1.000 komada prebacilo u Istru pod mojom kontrolom. Ja sam joj obrazložio radi čega se moramo žuriti, pa je požuren rad oko samog dovršetka. Nadamo se da će 11. o.g.m. u večer biti spakovano 1.000 komada za otpremu. No, to bi moglo biti i dan kasnije. Svakako ja ću počekati taj jedan dan, pa makar došao dan kasnije tamo.

Početnica se štampa sada u 2.000 primjeraka, ali će ostatak ostati ovdje.

Izrada početnice, naime tehnička strana je odlična. Sam sadržaj isto dobar, pa će početnica biti vrlo dobra. Razumljivo je da će imati metodskih nedostataka, **ali rat je!**³⁷³

Ja ću odavle svakako krenuti 12. o.m.j. Sa mnom će ići na savjetovanje Mjesni i Okružni Rijeka. Ako bi se slučajno desilo, da nas baš 15. u jutro nema držimo da bi bilo dobro sačekati makar i jedan dan, jer mi svakako dolazimo ali usled eventualnosti, može doći do zakašnjenja od jednoga dana. A vjerujem da ćeš se i ti složiti s time, da će biti dobro da pratim ovakvu pošiljku.

Žuri mi se na taj sastanak pa ću se možda poslije podne još javiti.

Drugarski pozdrav drugarici Anici i Tebi

S.F. — S.N..

Host

8. X u jutro

[73]

Kotarski NOO Čepić

Prosvjetni odsjek³⁷⁴

8/X 1944.

Kotar Čepić:

Zbog stalnog boravka neprijatelja u samom mjestu Čepiću, kao i po drugim selima ovoga kotara prosvjetni rad je za sada obustavljen. U školama se ne vrši obuka od 10. septembra. Drugarice učiteljice su poslone svo-

³⁷² HAP, Oblasni NOO za Istru, PO 1944. X 8. Rukopis, tinta, 2 lista, 3 stranice.

³⁷³ Podvučeno u izvorniku. Vidi dok. br. 22, 56, 77, 79 i bilj. br. 407.

³⁷⁴ HAP, Oblasni NOO za Istru, PO br. 224/44. Strojopis, 1 list.

jim kućama (kojoj je to moguće) i zadužene su za pravljenje potrebnih stvari u slučaju otvorenja škola po cijelom kotaru; već prema poslanim uputama. Neprijatelj je u osnovnoj školi u Čepiću kao i u Šušnjevici popalio sve klupe u školi.

Kotar Pazin:

Do pred nekoliko dana u kotaru Pazin vršila se obuka u 4 škole: Kukurini, Perinići, Belušići i Montovani. Sada se rad odvija samo u osnovnoj školi Kukurini i Perinići (općina Sv. Katarina).

U Montovanima obuka se je vršila do sada vani u šumi, jer nije kućevlasnica gdje se je prije vršila obuka, sklona da daje sobu za učenje, premda je bila nagovarana od strane odbornika kao učitelja. Sada je zbog stalnog ružnog vremena obuka prestala pred nekoliko dana.

U osnovnoj školi u Belušićima prosvjetni rad se nije mogao odvijati zbog nehigijensko uređene školske sobe, te zbog stalne bolesti učiteljice. Ista je poslana svojoj kući te se obuka ne vrši.

Drugarica Zora koja je do sada vršila dužnost kotarskog pročelnika je smjenjena i na njezino mjesto postavljena drugarica Načinović Franjica iz Kozjaka.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Pročelnik:³⁷⁵

Referent:
Davorka³⁷⁶

[74]

Izvještaj s teritorija Istre

Anice Rakar³⁷⁷

9. X 1944.

ZAVNOH

Odjelu narodne prosvjete

27. IX stigli smo do Oblasnog NOO-a za Istru, kako sam vam depešom javila.³⁷⁸ Premda su se drugovi veselili da su dobili takvu pomoć u prosvjet-

³⁷⁵ Paraf nečitak.

³⁷⁶ Paraf.

³⁷⁷ AH, ZAVNOH, PO 839/44, sig. 7.563. Rukopis, tinta, 3 lista. U gornjem desnom uglu dopisano je: »Primljeno 7. XI broj 893 Istra. Prevedeno Nevenka«.

³⁷⁸ Anica Rakar-Magašić, član Odjela narodne prosvjete ZAVNOH-a odlukom broj 516 od 6. IX 1944. upućena je u Istru sa zadatkom da »pregleda i upozna« rad Oblasnog NOO-a na prosvjetnom planu te prenese »iskustvo i postignuća na tom području rada, naročito u organizacionom pogledu«. Istom odlukom određeno je da će se »drugarica Rakar vratiti (...) čim izvrši povjerene joj zadatke, o čemu će sama odlučiti«. Budući da se raniji izaslanik ZAVNOH-a, Darinka Slani, nakon prisustvovanja savjetovanju prosvjetnih radnika Hrvatske u Glini iz zdravstvenih razloga nije vratila na rad u Istru, Prosvjetni odjel ZAVNOH-a imenovao je Anicu Rakar za prosvjetnog referenta Oblasnog NOO-a za Istru i o tome obavijestio Oblasni NOO dopisom br. 697/44 od 2. X 1944. (AH, sig. 7.445). Na toj dužnosti ostala je kraće vrijeme. Odlukom ZAVNOH-a ponovo je vraćena na rad u Odjel za narodnu prosvjetu ZAVNOH-a.

nim radnicima,³⁷⁹ ipak smo gotovo 3 dana razmišljali i čekali razvoj situacije, kako bi drugove što bolje razmjestili. Ovdje je vrlo teška vojnička situacija. Oslobođenog teritorija nema i usprkos toga da ljude treba zbog nepoznavanja terena teško ih je porazmjestiti.

Na putu u Oblasni svratili smo u Okružni NOO Rijeka. Ovdje smo s drugovima dogovorili da organiziraju učiteljski kurs i odmah je tamo ostao drug Medanić da pomogne kod organizacije. Drug Đakoni³⁸⁰ tražio je da tamo ostane nekoliko dana, dok uhvati vezu s familijom. Mi smo stekli utisak da je to samo izvlačenje od straha pred teškim i opasnim prelazom, ali je ipak ostao.

Prema razgovoru i dogovoru s Oblasnim za taj kurs je otišla i drugarica Maša³⁸¹ a pored Medanića ostao je kao predavač i drug Đakoni. Drug Medanić skuplja podatke i hvata veze s pomorskom školom na Rijeci. Druga Đakonija (koji je rođen na Rijeci) drugovi misle svakako uzeti za jednu srednju školu u Rijeci, pa je tako bilo potrebno da i on bude u tom okrugu. — Drug Švicer je raspoređen na učiteljski kurs koji se drži u srednjoj Istri. Drugarica Fedora Pirih³⁸² raspoređena je na jednu školu u kotaru Labin (jedini kotar gdje nekako rade škole). Drugaricu Mašu nisu drugovi mogli rasporediti kako smo dogovorili, jer za sada ne bi imala posla. Pored druga Ivanušića u prosvjetnom odjelu je drug Host i oni mogu pod današnjim prilikama svladati svoj posao. Učiteljski kurs na Rijeci trebao je dobrog pedagoga i zato je otišla Maša. Maša će osim toga pomoći drugovima svojim savjetima i u organizacionom pogledu. Rad je uopće vrlo skućen, a živi se i radi po šumama, bolje rečeno po grmovima.

Nastojat ću ukratko iznijeti situaciju, pa ćete najbolje vidjeti i mogućnosti rada.

Vojna i politička situacija: stanje kakvo je sada traje već od početka septembra. Njemaca ima mnogo, osiguravaju sve ceste, grade bunkere i imaju vrlo mnogo garnizona. Naše vojske nema, a Njemci i fašisti krstare po svim selima i pljačkaju, a ponegdje i pale. — Po trojica, petorica znadu natjerati u bijeg po nekoliko naših ustanova. NOO-i i sve pozadinske vojne vlasti nalaze se na terenu, a jer neće da kompromitiraju svoja sjedišta, to se uvijek povlače pred neprijateljem. Međutim pojavila se i jedna opasna parola, da se neprijatelj ne smije napadati, jer nema zapravo vojske koja bi mogla stupiti u borbu. To je izazvalo potpunu našu pasivnost i neprijatelj mirno i slobodno šeće po terenu i terorizira narod. Narod je uz NOB-u i bježi također

³⁷⁹ Istodobno s Anicom Rakar-Magašić Odjel narodne prosvjete ZAVNOH-a uputio je na prosvjetni rad u Istru: Aleksandra Švicera, profesora s trogodišnjim iskustvom, osposobljenog za »rukovodioca kursa ili tečaja«, Vladimira Medanića, profesora s četvorogodišnjim iskustvom, osposobljenog također »za rukovodioca kursa ili tečaja«, Katarinu Lukić, učiteljicu s petogodišnjim iskustvom, spremnu da preuzme dužnost kotarskog referenta, te Mihajla Giaconija, profesora sa 12 godina službe, »za predavača«. Svi oni bili su poslani u Istru privremeno (vidi ZAVNOH, Odjel narodne prosvjete br. 524/44. od 7. IX 1944).

³⁸⁰ Giaconi.

³⁸¹ Katarina Lukić Maša.

³⁸² Odlukom Odjela narodne prosvjete ZAVNOH-a br. 535 od 8. IX 1944. upućena je na prosvjetni rad u Istru, gdje je ostala kraće vrijeme. Završila je 8 razreda gimnazije, a u partizane je došla u svibnju 1944. iz Zagreba. Radila je 3 mjeseca kao učiteljica. Rodom je iz Istre, kamo je upućena na rad zbog poznavanja talijanskog jezika.

pred neprijateljem, a od straha pred represalijama žele da naši ne napadaju. Privrženost naroda omogućuje našim ustanovama da se održe na terenu. Ipak ima još špijuna i svaki čas vrše se neki prepadi na naše ustanove. Svaki čas neki pogine, bilo u zasjedi ili pak u »čišćenju«. Nalazimo se uglavnom u šumama odnosno po grmovima, a bježanja ima na pretek. Taj način života postaje sada sve teži uslijed lošeg vremena i kiša. Iščekivanje savezničkog iskrcavanja stvara izvjesnu nervozu, a inače o tom svi pričaju i pripreme za doček su izvršene. Svi učitelji koji su završili tečaj nalaze se na svojim mjestima. Skupljaju podatke. Pored toga sada smo dogovorili da drže obuku s djecom i to u manjim grupama po zaseocima. Tako je manja mogućnost da banda uhvati djecu te se i roditelji slažu s time. Premda se mislilo da u Istri nema mnogo nepismenih, po podacima koji su dosada sakupljeni vidi se da je dosta veliki broj. Tako samo u jednom kotaru Prodol (ONOO Pula) ima oko 2100 nepismenih. Zbog toga ćemo svakako nastojati da prorade analfabetski tečajevi. 4. X počeo je radom učiteljski kurs u okrugu Pula. Prilike su vrlo teške i iako je na kurs došlo 43 omladine, nije ih se moglo sve zadržati. Nakon ispita ostalo je na kursu njih 30. Kursom rukovodi Kružić, a predavači su Kata Lazić i Švicer. Modrušan koji je prije predavao na kursu, uklonjen je privremeno odlukom Oblasnog NOO-a. On će sada raditi u Gospodarskom odjelu, gdje će mu se pružiti prilika da se upozna s linijom NOP-a. Taj premještaj s kursa dan mu je kao opomena i kazna.

Sada radimo na tom da pronađemo još jedno malo sigurnije mjesto da se otvori još jedan kurs. Želja za učenjem je ogromna, te je bilo i suza kod slanja s kursa.

Pitanje štampanja i umnažanja je ovdje vrlo teško. Tehnika je vrlo daleko. Početnica (istarska) se navodno štampa i morala bi biti ovih dana gotova. Potrebe materijala su ogromne. Šaljite što je više moguće omladinske štampe za prosvjetni odjel.

Sam Oblasni NOO nije još uvijek uspio pronaći jednog Talijana — stručnjaka koji bi ušao u prosvjetni odjel. To je vrlo važno, da taj drug može sve prirediti za talijanske škole. O tom smo razgovarali s drugovima iz Mjesnog Pule u kojoj ima mnogo profesora antifašista i oni će naći jednog druga. (O samoj Puli dobili smo podatke i poslat ćemo ih, nakon što ih prevedemo).

U čitavom radu se osjeća velika familijarnost koja je uzrokovana ovim teškim i opasnim životom. No to je škodljivo, jer se zadaci ne izvršavaju, nema baš odgovornosti.

Sastanci prosvj. odjela se nisu dosada držali, te je rješavanje problema bilo slučajno, dosta kruto, a puno naređenja nižim odborima, koji bez pomoći ne mogu da izvrše sve te zadatke. Sada smo postavili održanje redovitih stručnih sastanaka i kotarskih konferencija kojima treba da prisustvuju članovi okružnih prosvj. odjela.

Ja obilazim teren, prisustvujem sastancima odbora i konferencijama zajedno s drugom Ivanušićem koji se sada upućuje u rad. 15. ov. mj. održat će se oblasno savjetovanje koje se u septembru nije održalo.

Organizaciono stanje

Ova vojna situacija odrazila se i na prosvjetni rad. Škole koje su prije radile uglavnom su prestale s radom. Sada rade jedino škole u kotaru Labin i to 14 škola (Pred 2 dana Njemci su i na ovom kotaru uspostavili 3 garni-

zona, pa i ovdje postaje situacija kritična!). Ne znamo još za sada da li će se moći održati rad u ovim školama ili ne. Pored toga u ovom kotaru je počeo radom i jedan večernji tečaj koji polazi 40 osoba, a vrše se pripreme za još 2.

Naše državno uređenje nije narodu baš poznato. Pojam o jednoj državi s nama nije još potpuno ušao u njihovu svijest. Mi tamo preko smo Jugoslavija, a Istra, »to će se još riješiti«. Svakako odluke II zasjedanja AVNOJ-a i III ZAVNOH-a nisu temeljito prodrle u narod.

Rad NOO-a i prosvj. odjela

Oblasni NOO proveo je ponovno reorganizaciju. Čitavo područje podijeljeno je na 3 okruga i 2 grada.

I Okrug Rijeka	II Okrug Pula ³⁸³	III Okrug Poreč
1. Kotar Kastav	1. Kotar Žminj	1. Kotar Buzet
2. „ Opatija	2. „ Pula	2. „ Buje
3. „ Lovran	3. „ Labin	3. „ Motovun
4. „ Kras	4. „ Rovinj	4. „ Umago
5. „ Čepić	5. „ Prodol	5. „ Poreč
	6. „ Cres	6. „ Tinjan
	7. „ Lošinj	7. „ Pazin

Grad Rijeka i grad Pula su direktno pod oblasnim. U svim ovim odborima ima drugova odgovornih za prosvjetu, a i svaki okružni ima stručnog referenta. Međutim kod svih kotarskih nema referenata, te fali još 11 kotarskih referenata. 8 kotarskih referenata koji postoje, ne mogu da vrše svi tu dužnost, jer su to srednjoškolci s jednomjesečnim kursom.

Referent za okrug Rijeka drugarica Jelka Rolih je obolila i nalazi se na liječenju u Gorskom Kotaru. Drug Host otišao je sada tamo na teren i naći će zamjenu, dok ona ozdravi. U okrugu Pula je referent drug Buzdon Marijan, a u okrugu Poreč su 2 — drug Dorčić i drugarica Anka Kehler.³⁸⁴ Ovi drugovi ne zadovoljavaju na svojim dužnostima, ali prema izjavi oblasnog oni su privremeno postavljeni, jer se zapravo nije imalo kuda s njima, nakon toga što se kursevi ne mogu održati. Glavni rad sada bile su pripreme za čas oslobođenja. Pišu se parole koje će školska djeca nositi i šiju se zastave, uređuju se škole. Osim toga vrši se raspored školskih centara, kako bi moglo što više djece biti obuhvaćeno. Prema mogućnostima morat će neke škole da rade svaki drugi dan tako da će jedan nastavnik raditi u 2-je škole. Školske prostorije su u mnogim školama tako malene da ne mogu primiti više od 25—30 učenika, pa je teško spajati pojedina sela. Nakon oblasnog savjetovanja imat ćemo sve podatke i znat ćemo koliko škola treba nužno otvoriti i koliko učitelja Istra uopće treba.

Ovdje imade krasnih primjera nastojanja da se bilo kako održi obuka. Tako u općini Rovinj su već nekoliko puta pokušali da otvore školu i održavali su je sa stražom ali stalan dolazak bande je to onemogućio. Sada drže u šumi tečaj za nepismene, također uz stražu.

³⁸³ U zapisniku sa sastanka Oblasnog NOO-a za Istru 28—30. IX 1944. ne navode se kotarevi Cres i Lošinj kao sastavni dio okruga Pula.

³⁸⁴ Vidi dok. br. 76 i 82.

Potrebe: Kadrovi i to najviše učitelja stručnih ili nestručnih koji mogu raditi po školama. Zatim sposobne i vrlo odane za kotarske referente. To je najboljnija točka. Drugovi se tuže da sve drugove koji su dosada slani u Istru nije zbog njihovih nedostataka moglo najbolje koristiti.

SF — SN!

Drugarski pozdrav
Anica Rakar

[75]

K. NOO Kras³⁸⁵

(prosvj.odio)

Drugarskom Obl. NOO-u

(prosvjetni odio)

IZVJEŠTAJ

Politička situacija — Neprijatelj je na ovome kotaru postavio nove i brojčano dosta jake garnizone. Kreće po cijelom kotaru, dnevno po svim selima. Pošto za sada nije poduzeo ništa protiv naroda, narod je poprimio pomirljivi stav prema neprijatelju. Inače neprijatelj kopa krumpir kod spaljenih sela, dok u selima još nepopaljenim, dolazi sa vozićima i kupi krumpir, jaja od naroda. U nekim selima (npr. Jelavice) narod mora dnevno da daje po tri ovce, a u nekojima u zamjenu za novac uzimlje telce ili prasce. — Škole se ne mogu otvoriti, pošto, kao što sam već prije spomenula, dnevno kreće neprijatelj po svim selima. Narod ima želju i volju da djecu šalje u školu, osjeća potrebu prosvjete, ali za sada je u tom pogledu veoma teško čak nemoguće. Prema našem N.O.P-u, narod i dalje gaji ljubav, naročito se popravila omladina općine Boljun. Inače strah pred neprijateljem je dosta veliki i to sprječava da narod onako aktivno kao prije sudjeluje u NOB-u.

Organizacija — Škole ne rade. Bilo je odlučeno da se otvori škola u Brgudcu, Prapoće i Podgaće. Narodni učitelji bile bi drugarice koje su se vratile sa završenog učiteljskog kursa, ali pošto je neprijatelj postavio garnizon u Lanišću, a po ovim selima dnevno kreće, nije se moglo započeti radom. Isto tako nastojali smo da se započne radom u selu Kropinjak, ali je neprijatelj postavio nedavno garnizon nedaleko tog sela i to u selu Brest (opć. Vodice). Zbog istih razloga prestalo se radom u selima opć. Boljun, u kojoj neprijatelj ima svuda garnizone osim Ravna Brda. Prosvjetni tečajevi takođe ne rade.

Nastavnici — Drugovi i drugarice koji su kao narodni učitelji bili zaduženi na ovom kotaru, završivši učiteljski kurs, vratili bi se na ovaj kotar. Radom nisu mogli započeti zbog gore navedenih razloga. Dva druga: drug Ribarić Milan zadužen je po kult. prosvj. radu na stanici 8; drug Lazar Danijel po istoj je dužnosti na st. 1; (st. 1 — komanda mj. Lupoglav; st. 8 — Komanda mj. Vodice). Ostale drugarice: Vera Sergo (Brest »pod Učkom«), Danica Čerin (Račja Vas), Marija Šverko (Prapoće), Ana Rotar (Trstenik), Elvira Brajković (Dane), Dragica Graberšnik (Vodice) i drug Franjo Mikac

³⁸⁵ HAP, Oblasni NOO za Istru, PO br. 236/44. Rukopis, tinta, 2 lista, 3 stranice.

(Brest), nisu za sad na nikakvoj dužnosti i prema tome na raspoloženju. Drugarica Dragica Šverko (Klenovšćak) još nije došla ovamo, a isto tako drugarica Lidija (Belaja).

Škole i materijal — Školske zgrade (državne) neke prilikom paljenja neprijatelj je uništio (npr.: Brest »pod Učkom«, Dane, Vranje), neke koje nisu spaljene vrlo su u lošem stanju (npr.: Trstenik, Račja Vas). Privatne zgrade za sada su još dosta sačuvane.

Djeca — zdravstveno i materijalno stanje — Djeca su zdrava. Materijalno stoje dosta loše ona iz popaljenih sela, ali se tim selima pruža pomoć koliko je moguće s obzirom na prilike. Inače odjeća kod sviiju (u popaljenim i cijelim selima) odjeća i obuća je u vrlo lošem stanju.

Razno — Prošli mjesec dobili smo od O.N.O.O. Buzet dopis prema kojemu smo trebali da drugarice i drugove koji nisu nigdje razmješteni, a vratili sa učiteljskog kursa pošaljemo na O.N.O.O. Buzet, zbog nemogućnosti rada na našem kotaru. Međutim pošto mi sad spadamo pod Okrug Rijeka,³⁸⁶ ne znamo kako ćemo postupiti, pa očekujemo Vaša uputstva.

Ukoliko će se politička situacija promijeniti nadamo se da će i izvještaj biti mnogo bogatiji i mnogo pozitivniji.

Drugarski pozdrav

S.F. — S.N.

Za pročelnika
Večerina Ivanka
šk. referent
kotar Kras

septembar — oktobar 9 1944.

[76]

Okružni N.O.O. Poreč
Prosvjetni odjel³⁸⁷

Broj: 3

Dana 11. X 1944.

Oblasnom N.O.O. za Istru
Prosvjetni odjel

Na sastanku O.N.O.O. za Poreč³⁸⁸ odlučeno je da kod prosvjetnog odjela ostanu oba referenta i to drugarica Anka Kehler i drug Ladislav Dorčić iz slijedećih razloga:³⁸⁹

Veličina okruga zahtjeva da na terenu bude uvijek po jedan referent pogotovo za prvo vrijeme, dok se ne organizira školstvo. Tu dužnost preuzeo je drug Dorčić.

³⁸⁶ Okružni NOO za Buzet ukinut je odlukom Oblasnog NOO-a za Istru na zasjedanju 28—30. IX 1944. Istom odlukom kotar Kras dodijeljen je Okružnom NOO-u Rijeka.

³⁸⁷ HAP, Oblasni NOO za Istru, PO 1944. X 11. Rukopis, tinta, 1 list.

³⁸⁸ Konstituirajuća sjednica Okružnog NOO-a Poreč održana je 8. i 9. X 1944. godine. Josip Šestan izabran je za pročelnika prosvjetnog odjela.

³⁸⁹ Vidi dok. br. 82.

Drugarica Kehler zadržavati će se na centru i obavljati administraciju jer je imenovana usljed rana na nogama nesposobna za napore po terenu.

Drug pročelnik obavlja i dužnost pretsjednika Okružnog J.N.O.F-a pa ga taj posao veže za područje čitavog okruga, te nije u mogućnosti da se duže zadržava na centru prosvjetnog rada.

Molimo naslov da uvaži gore navedeno i odobri riješenje Okružnog N.O.O-a.

S.F. — S.N.

Pročelnik:
Josip Šestan

[77]

Druže Ivanušiću,³⁹⁰

U Okrugu i Mjesnom Rijeka uredio sam stvari kako sam najbolje mogao. Kod tog posla dosta sam se umorio, jer je ovdje rad neobično težak. Stalno se mora bježati i po nekoliko puta na dan, jer je banda neobično aktivna. Sa drugom Paščićem³⁹¹ imao sam se ponovno sastati 11. o.mj., ali taj dan on nije došao. Mislio sam, a tako smo se i dogovorili, da ćemo zajedno na savjetovanje a i sa pročelnikom drugaricom Verom iz Mjesnog Rijeka.

Na put smo krenuli 12. o.mj. ali nam je zec pretekao put i morali smo se vratiti, radi toga sam od drugarice Vere uzeo sve podatke koje je imala iz Rijeke, a ujedno sam joj dao i sve potrebne upute za daljnji rad. Podatke držimo kod sebe, a ti su uglavnom o personalu. Dobro bi bilo da joj pošalješ daljnje direktive. Drugarica je mlada, pa joj treba na sve ukazivati.

Vrlo mi je žao što nisam mogao doći, a ne mogu ni reći kada ću doći, jer se osjećam dosta loše. Neki je vrag u me udario i toliko sam oslabio, da se nikako ne usudim na put. Još ću svakako koji dan ostati ovdje u bunkeru, jer se bojim da ne bi tamo stigao.

Kurs također još neće započeti. Sve je već bilo odlično organizirano i nastavnici su bili sva trojica već na svome mjestu. Prekjučer je došla depeša od druga Medanića, da se ne šalje kursiste, jer je banda poremetila sve planove i ovih dana tamo harači.

Početnica je isto trebala krenuti 12. o.mj., ali nije uslijed nastalih prilika. Već 11. o.mj. imalo je biti gotovo 2.000 primjeraka ali nisam siguran da je dogotovljeno, jer se par dana nije moglo baš ništa raditi. Sa drugaricom Danjušom sporazumili smo se, da se otpremi samo 1.000 primjeraka, a ostala 1000 ostala bi još ovdje, kako se ne bi desilo da sve propadne, a što nije nemoguće pod ovakvim okolnostima, a osim toga kuriri ne uzimaju sada nikoga sobom, a nose pak samo listovne pošiljke.

Drug Vlado je stigao ovamo. Šagalj Nade još nema.

Drugarski pozdrav

14. X 1944.

Host

³⁹⁰ HAP, Oblasni NOO za Istru, PO 1944. X 14. Rukopis, tinta, 1/2 lista, 2 stranice.

³⁹¹ Boris Paščić.

**Drugarskom Obl. N.O.O. za Istru
Prosvjetni odjel³⁹³**

Predlaže se izvještaj prosvjetnom radu za kotar Kastav prema slijedećim podacima:

1. *Političke prilike i njihov odraz na prosvjetni rad:* Narod čitave Kastavštine već davno surađuje u N.O.P.-u. Naročito sjeverni dio Kastavštine aktivno sudjeluje u pokretu i snaša veći teret rada, dočim u donjem dijelu kotara Kastav nalaze se neprijateljska uporišta kao i veće kretanje bande, te je rad u mnogo čemu otežan. Makar su poteškoće velike narod i ovog južnog djela kotara Kastav sudjeluje u N.O.P.-u.

Sa prosvjetnim praktičnim radom na ovom kotaru radi se kratko vrijeme, pošto je rad bio prekinut zbog čestog dnevnog uznemiravanja neprijatelja. Sa radom u školama je nemoguće već se rad izvodi sa manjim grupama djece po raznim selima.

2. *Organizaciono stanje:*

Kako je izneseno da se rad iznosi u manjim grupama te postoje ove grupe gdje se školski rad izvodi:

a) Kosi b) Marčelji, c) Pehljin, d) Belići, e) Sroki.

Sa radom u selu Belići u poslijedno vrijeme vrlo je otežano zbog uznemiravanja neprijatelja te je rad prekidan.

Nastavnici koji rade u pokretu na području kotara Kastav jesu četiri druga sa stručnom spremom i dve drugarice bez stručne spreme, ali su prošle učiteljski kurs. Stručnih nastavnika ima na ovom kotaru ali nisu do sada pristupili pokretu. Ostalih³⁹⁴ drugova koji bi se mogli zaposliti kao pomoćni učitelji upućeni su na učiteljski kurs koji se mislio održati u Gorskom Kotaru.

Na području ovog Kotara po svim selima postoje NOO-i te postoje i povjerenici za prosvjetu, kao što su i formirani prosvjetni odbori po svim školama.

Kotar Kastav ima četiri općine:

Na općini Kastav, Zamet i Sv. Matej izabran je povjerenik za prosvjetu kao i imenovani stručni prosvjetni referent.

Kod općine Klane radi se na provedbi organizacije.

3. *Nastava i njene odgojne strane:*

Potrebno je da se nabave priručnici za školsku djecu da bi se mogla služiti kod izvađanja obuke. Za nastavnike treba isto nabaviti stručne

³⁹² HAP, Oblasni NOO za Istru, PO 1944. X 19. Strojopis, 2 lista, 2 stranice.

³⁹³ »Obl. NOO za Istru Prosvjetni odjel« dopisano tintom.

³⁹⁴ Riječ »ostalih« napisana dva puta.

knjige, kako bi što uspješnije posvetili se svom stručnom radu. Ovo napose vrijedi za učitelje bez stručne spreme. Naročito se pazi da se djeca odgajaju u duhu Narodno-oslobodilačkog Pokreta.

4. *Materijalno snabdjevanje:*

Djeca se obskrbljuju sama sa potrebnim materijalom kao i služe se knjigama koje su ranije imali. Potrebno je nabaviti početnice i ostale knjige sastavljene u duhu našeg pokreta.

5. *Zdravstveno stanje školske djece i nastavnika:*

Zdravstveno stanje školske djece i nastavnika na području ovog kotara relativno zadovoljava pošto i sam narod pazi na čistoću, koja je glavni faktor zdravlja i djece i odraslih. Lječnički pregled djece kao i nastavnika vrlo je otežan i manjkav zbog teških ratnih prilika.

6. *Nedostaci u radu:*

Kako se ovaj kotar nalazi u vrlo nezavidnom geografskom položaju okružen sa sviju strana neprijateljem, pa je i sam rad u školama otežan. Narod sa simpatijom gleda u naše škole i punom voljom surađuje u pokretu, jedine najveće zapreke jeste svakodnevno krstarenje bande. Nešto daju i zapreke koje se nalaze kod omladine i nastavnika zbog materijalnog stanja.

Razno:

Kako ovaj kotar u posljednje vrijeme dobio je vrlo malo direktiva za provedbu rada na prosvjetnom polju to se najljepše moli drugarski Naslov da bi se i po tome postupilo kako bi se pravilno i na vrijeme zadovoljavalo po sim pitanjima.

Uz drugarski pozdrav

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

M.P.³⁹⁵

Pročelnik:³⁹⁶
[Josip Srdoč]

[79]

Dragi druže Ivanušiću,³⁹⁷

Još se uvijek nalazim u Kastavštini i sam neznam kad će biti moguće preko, jer je pruga potpuno blokirana te je prolaz posve nemoguć. Već sam 4 puta, došao do pruge, ali svaki put morao sam se vratiti i to par puta baš »veselo«. Zadnji put išao sam sa drugaricom Dinom³⁹⁸ i Vladlenom³⁹⁹ i taj put došli smo u tako gusto da smo se jedva izvukli. Sinoć sam bio sa Vla-

³⁹⁵ Pečat okrugla oblika sa zvijezdom petokrakom u sredini i tekstom uz rub pečata: »KOTARSKI NARODNO OSLOBODILAČKI ODBOR KASTAV«.

³⁹⁶ Paraf.

³⁹⁷ HAP, Oblasni NOO za Istru, PO 1944. X 21. Rukopis, tinta, 2 lista, 4 stranice.

³⁹⁸ Dina Zlatić, član Oblasnog NOO-a za Istru.

³⁹⁹ Ljubo Drndić Vladlen.

dom⁴⁰⁰ pa je i on uzrujan, jer bi morao preko a ne da se. Kuriri se rijetko probiju i to svakako. Sada se traži prolaz i čim se pronađe makar kakva mogućnost za prebaciti se, odmah ću doći.

Čuo sam, da je baš na dan održavanja savjetovanja i tu bilo veselo, pa sumnjam da je savjetovanje uopće i održano. Drugarica iz Mjesnoga Rijeka imala je silnu želju za ići tamo, ali smo se morali vratiti. Ja sam joj dao neke direktive za rad i nadam se da ćemo se sutra sastati. Spisak svih riječkih nastavnika sa karakteristikama sam dobio, a na sutrašnji sastanak do- nest će mi popis zgrada i povjerenika, dočim % Hrvata i Talijana za sada, kaže, da joj je nemoguće utvrditi, pa i približno. Dao sam joj upute i za to pa ću sutra viditi. Od svih nastavnika kojih ima vrlo velik broj, sumnjam da ćemo ikoga moći upotrijebiti kao nastavnika na školama sa hrvatskim nastavnim jezikom. Podatke o knjižnici također sam dobio. Prosvjetni odjel kod Mjesnoga je formiran, ali sva tri referenta su stalno dole, jedino pročelnik dođe. Pred 14 dana imao sam se s njima sastati, ali do tog sastanka nije došlo, jer su oni imali dole neki sastanak koji je već bio ranije sazvan.

Ranije je na samoj Rijeci (u gradu) bilo 8 osnovnih škola sa 112 odje- ljenja i 3.410 polaznika. Dobio sam i programe svih talijanskih škola koje su postojale u Rijeci.

Pregled cijeloga Okruga Rijeka ne mogu dati, jer kad sam polazio ovamo svratio sam samo na kotar Opatiju. Tamo sam našao druga Paščića,⁴⁰¹ pročel- nika okruga. S njime sam se imao sastati ovdje dok je još centar bio na ovoj strani, ali on ovamo nije došao jer je prolaz nemoguć, a centar je sada tamo. Tješimo se, da si se možda Ti s njime sastavao.

Kotar Kastav: Pročelnik drug Srdoč,⁴⁰² učitelj, a referenata nema.

Zadnjih dana otvoreno je 5 škola, a idućih dana otvaraju se još tri (3). Time će biti obuhvaćena čitava gornja kastavština. Na ovim školama radit će 3 stručna i 4 nestručna učitelja (Jedan učitelj radit u 2 škole). Sam narod forsira škole. U mjestima pod kontrolom okupatora ne radi ni jedna škola. Iscrpan izvještaj poslat Ti je izravno iz kotara,⁴⁰³ pa Ti ne šaljem drugih podataka. Prema dobivenim informacijama postoje i tri neoštećene knjižnice. Nadam se, da ćemo ovih dana jedan dio, barem boljih knjiga, izvući na ovu stranu. Poslao sam jednog učitelja da se vrednije stvari proberu i prenesu, a ostalo da se tamo što bolje pohrani. Učitelji u Kastvu zaleđeni su i sada neuposleni, premda su do zadnjih dana bili namješteni kod »Tota«.

Sa školskim materijalom djeca se opskrbljuju sama.

Kotar Opatija:

Tamo su upućena dva učitelja (sa prošlog kursa) ali nije poznato kako su uposleni, jer su uslovi za rad u ovom kotaru dosta teški. Kotar nema refe- renta, a pročelnik je nestručnjak. (Drugarica Šagalj još nije došla). Povje- renik za grad Opatiju je određen. Ostali podaci nisu mi poznati, jer ih drug Paščić nije imao.

⁴⁰⁰ Vlado Hreljanović Teodor.

⁴⁰¹ Boris Paščić.

⁴⁰² Josip Srdoč.

⁴⁰³ Vidi dok. br. 78.

Kotar Lovran:

Uslovi za rad u ovom kotaru su mnogo povoljniji i dade se lijepo raditi. U ovaj kotar upućena su trojica sa prošlog kursa, no i za njih nije poznato kako su raspoređeni. I ovaj kotar nema referenta a pročelnik je nestručnjak.

O kotaru Kras i Čepić nema podataka.

Pročelnik okruga Rijeka je stručno lice, ali bez referenta. Referent bio bi veoma potreban jer sam pročelnik neće biti u stanju da sam rukovodi sa prosvjetnim radom.

Ovdje bi nabacio jedan čisto moj prijedlog koga malo proštudiraj sa drugaricom Anicom, a možda na sastanku sa drugovima iz N.O.O.-a.

Drug Čiković⁴⁰⁴ bivši pročelnik kotara Kastav, ponovno je kooptiran u Kot. N.O.O. Kastav sa nakanom da bude zadužen po upravnom. Ja sam drugovima iz N.O.O. (Kot.) sugerirao da bi bilo bolje možda, kad ga nebi zadužili nekim radom izvan prosvjetnog, kad su nam prosvjetni radnici toliko potrebni, a po tom pitanju dobiti će direktive iz Oblasnog. Drugovi iz Okružnog N.O.O. i K. neće ni da čuju o njemu, da bi ušao u Okružni kao član ili referent. Kažu da nije sposoban, nema organizatorskog duha i da je postao u zadnje vrijeme kolebljiv (o tome usmeno). Drug je od nekoga saznao da je predviđen za Okružni N.O.O. i sada se osjeća silno uvređen što to nije. Kritiku koju je dobio, morao je dobiti, i nije smjela doći tako na javno, jer nije bila iz N.O.O.-a a nije bila ni tako preoštra. Drug se toliko revoltirao, toliko se smatra ponižen i uvređen, da se preti i sa okončanjem života. Dobio sam utisak, a to i jest, drug je prilično gluhi i potpuno živčano rastrojen. Drugovi su mu pružili dovoljno vremena a i dali mu mogućnosti za liječenje, ali je on to propustio, i kroz nekoliko mjeseci nije baš ništa poduzeo da popravi svoje zdravstveno stanje. Smatram da su prema njemu bili dosta obazrivi.

Možda bi bilo najpametnije, kad bi se ga poslalo na kurs kao predavača, a kad bi se drugaricu Mašu imenovalo referentom okruga Rijeka. Nadam se da bi se drugu na taj način pomoglo, jer bi se tu možda smirio i oporavio, a s druge strane Okružni bi mnogo dobio sa drugaricom Mašom. Mislim, da bi ovo bilo jedno dobro rješenje ovog pitanja.

Šta se pak tiče kursa za sada neznam kako stoji, jer sa organizacijom kursa bilo je sve lijepo uređeno, ali u posljednji čas prilike su se naglo promijenile provalom bande u one krajeve.

Ako ne budem mogao još koji dan preći na tu stranu možda bi ih išao potražiti. Kursisti su bili spremni za polazak i sada još čekaju, ali nema nikakve obavijesti.

Drugarice Jelke⁴⁰⁵ još uvijek nema, a drugovi neće ni da čuju o njoj, jer nije imala opravdanog razloga da napusti dužnost, a osim toga narav njezine bolesti nije tako teška, a da se već nije mogla vratiti na svoju dužnost. Nalazi se sa svojim drugom zajedno kod roditelja i tvrde, da je jedino pod njegovim utjecajem i popustila. Već sam Ti ranije pisao da sam Okružnom

⁴⁰⁴ Josip Čiković.

⁴⁰⁵ Jelka Rolih je zbog bolesti jedno vrijeme bila napustila rad zbog čega je imala problema s članovima Odjela. Prilikom povratka na rad u Odjel donijela je sa sobom liječničko uvjerenje kojim je opravdala svoju odsutnost. Nesporazum je bio takve prirode da je morao intervenirati i pročelnik Prosvjetnog odjela Oblasnog NOO-a u njezinu zaštitu. Sačuvano je više dokumenata koji o tome svjedoče.

za Gorski Kotar javio da je mogu oni zadržati, a da nama pošalju jedno drugo stručno lice. Možda Ti je već i javljeno što iz Gorskog Kotara.

Početnica je gotova.⁴⁰⁶ Štampana je u 2.000 primjeraka i baš radi nje nisam od ranije krenuo na put, jer su drugovi iz Propodjela želili da je ja pratim tamo. Sada se ona nalazi pohranjena, jer je prenos nemoguć. Za sada smo jedino odredili za kotar Kastav 100 komada, a za raspodijeliti bi još ostalo 1.300 komada, jer je za vojsku određeno 200 komada, a nešto će još zadržati i u arhivi. Nekoliko primjeraka poslali su i ZAVNOH-u. Osim toga predviđeno je i po 50 komada za kotareve Opatiju i Lovran. Dobro bi bilo da drugovima iz Propodjela javiš, kako će razaslati ovih 1300 primjeraka ali u ovaj broj nemoj računati 200 primjeraka koji su već određeni za Kastav, Lovran i Opatiju.

Početnica je tehnički dobro opremljena, samo ima metodskih nedostataka, a ti bi se bili mogli ispraviti kad bi je mi bili prije pregledali. No, sve u svemu početnica je dobra.

Evo u najglavnijim crtama, ako bi Ti trebalo za sastanak, a ako ja nebi još došao.

Inače i ovdje nije baš najbolje. Nema dana, a da se ne bježi.

Drugarski Te pozdravlja

Host

S.F. — S.N.

Drugarski pozdrav svim drugovima i drugarici Anici!

21. X 1944.

[80]

Okr. N.O.O. Poreč

Prosvjetni odjel⁴⁰⁷

Broj: 11

Dana 22. X 1944.

**Predmet: Izvještaj o prosvjetnim prilikama
u Okrugu Poreč za mjesec listopad.**

Oblasnom N.O.O. za Istru

Prosvjetni odjel

1. U ovom okrugu politička situacija nije onako dobra kakva je bila prije 2 mj. Razlog je tome što je kroz mjesec rujan i listopad neprijatelj bio pojačao svoje garnizone i stalno kretao po terenu. Cilj njegovog kretanja

⁴⁰⁶ Vidi dok. br. 22, 56, 72, 77 i bilj. br. 407.

⁴⁰⁷ HAP, Oblasni NOO za Istru, PO 1944. X. 22. Rukopis, tinta, 4 lista. U AIHRPH u Zagrebu u fondu Obl. NOO za Istru, Prosvjetni odjel 1944. X. 22. nalazi se također jedna kopija tog izvještaja, u čijem se prilogu nalazi i ovaj dokument:

»Izvještaj o kancelarijskom radu prosvj. odjela

Prije formiranja Okr. N.O.O-a Poreč primljeno je i odaslano ukupno 78 dopisa, a iza toga je primljeno 9, a odaslano Obl. N.O.O-u za Istru i područnim kotarima 8 dopisa u 32 primjerka.

bio je da otkrije i pohvata naše centre, onemogućiti naš rad i da pljačka hranu. U kotarevima Poreč, Tinjan, Umag i Buje njegovo kretanje je bilo najčešće, pa je tamo kod naroda zavladao toliki strah da se je povukao i teško se aktivizira politički. Najlošije je u kotarevima Buje i Umag, gdje se stanovništvo većinom nacionalno još neopredijeljeno i ne želi se izjasniti o tome jesu li Hrvati ili Talijani. U ovim kotarevima ima radi nikakve nacionalne svijesti najveći broj dezertera iz naše N.O.V. Nedavno je drug pročelnik obišao ova dva kotara i naišao u kotaru Umag na slučajeve da ga nisu htjeli primiti u selo, već da će mu sve dati samo neka ostane u šumi.

Razlog je ovome strah da im okupator ne popali sela, »jer primaju partizane« i osim toga politički oportunistički. Stanovnici ovih kotareva broje se među najbogatije zemljoradnike čitave Istre pa je kod njih jak egoizam i težnja za bogaćenjem.

U kotarevima Buzet, Motovun i Pazin narod je najjače povezan u N.O.P.u, a u posljednje vrijeme popravlja se stanje u kotarevima: Tinjan, Poreč i Buje. Narod u prvih triju kotareva rado prima otvaranje hrvatskih škola, ali je sada uplašen te je protivnik sakupljanju djece u školi. I pored nastojanja i nagovora od strane kot. referencata nije bilo moguće da se rad u školama nastavi.

Usljed prekida u redovitom školskom radu, date su učiteljima preko kot. referencata i direktno putem dopisa uputstva, da se aktiviraju i povežu sa N.O.O.ima i antifašističkim organizacijama (prema dopisima Obl. N.O.O.). Rad sa djecom nastavlja se u vrijeme kad neprijatelj ne izlazi, a taj rad sastoji se u glavnom u davanju uputstava i pripremanju djece za slučaj dolaska Savezničke vojske. Osim toga uče djecu partizanske pjesme, čitaju članke iz »Pionira« i druge omladinske štampe, te uopće uzgajaju djecu u duhu N.O.P.a.

U toku mjeseca oktobra poslani su Obl. N.O.O.-u za Istru opširan redoviti i nešto kraći prigodni izvještaj o prosvjetnim prilikama u okrugu. Osim toga je jedan kratki izvještaj o stanju školstva upućen Prop.-odjelu JNOF-a za okrug Poreč.

Upute za rad, koje su primljene od ZAVNOH-a i Obl. NOO-a za Istru razrađene su i upućene svim kotarskim prosvjetnim odsjecima. Izrađeni su formulari za tabelarne pregledne podatke o školama, nastavnici i prosvj. referentima, te su, zajedno s uputama, razasli kotarevima. Međutim zbog situacije u kojoj je znatno otežan svaki rad na prosvjetnom polju primili smo samo djelomične podatke iz kotara Motovun, a prosvj. referent, drug Dorčić pokupio je podatke u kotaru Tinjan i djelomično u kotaru Poreč.

Osim toga date su pročelnicima i referentima usmene upute za rad kako u kancelariji, tako i za rad sa školskom djecom i to prilikom obilaženja terena i na kotarskom prosvjetnom savjetovanju za kotar Motovun, koje je održano 28. X. 1944. Tamo gdje postoje prosvjetni odsjeci date su upute za jednostavno kancelarijsko poslovanje, kao vođenje delovodnog protokola, primanje dopisa, pisanje izvještaja itd.

Osim dopisa primljeno je i nešto omladinske štampe i nekoliko novih 'Početnica', koje su razdijeljene kotarskim i općinskim referentima.

Prilog nije datiran. Iz njegova sadržaja jasno se vidi da je nastao kasnije (ne prije 28. X 1944) i da ne spada uz taj izvještaj. Ovdje smo ga donijeli u potpunosti u prvom redu zbog onog mjesta gdje se spominju nove početnice, kao još jedan dokaz da je Istarska početnica, premda u manjim količinama, ipak bila prenesena u Istru.

2. Briga i razumijevanje N.O.O-a, za prosvjetni rad je velika i svi su uvjerenja da je prosvjeta od ogromne važnosti za razvitak N.O.P-a, a specijalno u Istri. Unatoč njihove dobre volje i pune pomoći uspjeh nije bio zadovoljavajući, baš radi političke situacije iznesene pod tač. 1. U kotarevima Buje, Umag, Poreč i Tinjan nisu još formirani prosvjetni odjeli, budući nisu postavljeni kot. referenti.

Članovi N.O.O.a zaduženi za prosvjetu shvaćaju potpuno svoju dužnost, te daju referentima svakom pomoć, a odnos je među njima i nastavnicima drugarski.

Okružno prosvjetno savjetovanje nije održano iz razloga što je bilo nemoguće pozivati sve pročelnike i referente na određeno mjesto u vrijeme dok se svi centri pa i prosvjetni često sele. Čim bude dana mogućnost savjetovanje će se održati, a sad se već vrše pripreme. Prije toga održati će se kotarska savjetovanja, kako bi se priredio što bolji materijal da okružno prosvjetno savjetovanje što bolje uspije.

Nepoznato nam je stanje prosvjetnog odjela kotara Pazin, gdje je dužnost referenta vršila drugarica Davorka Širola. Ona je istovremeno vršila dužnost referenta Kot. Čepić, pa nam nije poznato je li, nakon pripajanja toga kotara okrugu Rijeka ista ostala referentom kotara Pazin ili ne?

Za snabdijevanje škola N.O.O-i ne vode za sada brigu, jer škole ne rade, jedino nastoje da se očuva namještaj u školskim zgradama. Oko snabdijevanja nastavnika brinu se N.O.O-i u toliko što im daju prehranu, a obuču i odijelo nisu im u stanju dati, jer i sami na tome oskudijevaju.

Na okupiranom području postoje konspirativni odbori čiji rad zadovoljava svuda osim u mjestu Buzet. Škole u tim mjestima ne rade. Pročelniku ovoga odjela uspjelo je održati sastanke sa učiteljima iz okupiranih mjesta, ali mu nije uspjelo povezati ih za rad u N.O.P.u. Svi oni voljni su pristupiti i raditi u duhu N.O.P.a, ali po oslobođenju. Danas je utjecaj domaće reakcije na njih još tako jak da su potpuno pasivni i politički neopredijeljeni.

U mjesta pod okupatorom dopire naša štampa i čita se, a najslabiji odziv jeste baš među intelektualcima.

3. Prema uputama Obl. N.O.O-a zatraženi su od svih kotareva podaci o školama i nastavnicima. Pošto smo do sada dobili podatke samo od kot. Motovun to Vam samo njih i šaljemo.⁴⁰⁸

Tabelarni pregled zatražen od Z.A.V.N.O.H.a poslan je i zatražen od svih kotareva, no još nije stigao niti od jednoga.

Učiteljski kurs koji je završen 14. IX 1944. na okrugu Puli, svršili su s uspjehom: 1. Ribarić Ivan, imenovan Opć. referentom N.O.O.a Motovun, 2. Sirotić Emilijo, imenovan Opć. referentom N.O.O.a Vrh i 3. Cerovac Milan, imenovan učiteljem na Bregima (Sv. Donat) Opć. Buzet.⁴⁰⁹ Ostali drugovi koji rade na ovom okrugu kao prosvjetni radnici svršili su potpunu ili nižu srednju školu i to:

⁴⁰⁸ Podaci nisu sačuvani uz dokument.

⁴⁰⁹ Vidi dok. br. 58.

1. Sirotić Ljubo, referent Opć. N.O.O-a Sovinjak — tal. učitelj. školu
2. Fabeta Josip, učitelj u Pračanama — 8 razr. gimnazije u Jugosl.
3. Širola Milica, radi po selima kot. Motovun, 4 r. građ. škole.

Na učiteljskom kursu koji je sada u toku nalazi se iz ovog okruga 4 omladinke i 1 omladinac.⁴¹⁰

Pošto učitelji rade neredovito ne mogu se držati niti minimalnog nastavnog programa, pa su sami kot. referenti sastavili kratak tjedni program rada i toga se učitelji drže. Kot. referenti obilaze teren i pregledavaju rad učitelja. Okružni referent obišao je kotareve: Pazin, Buzet i Motovun a pročelnik kotare Buje i Umag.

Za privremenog referenta za talijanske škole u kotarevima Buje i Umag predviđen je drug Paolo Bazijako, koji je svršio učiteljsku školu, a ima nekoliko god. prakse. Međutim isti se neće poslati tako dugo na dužnost dok za iste kotareve ne budu upućeni i referenti za hrvatske škole, jer smatramo da prosvjetni i školski rad mora započeti istovremeno na hrv. i talijan. školama.

4. Prosvjetni odjel Okr. N.O.O. Poreč sastoji se od pročelnika i dva referenta i to drugarice Anke Kehler i druga Ladislava Dorčić.

Da bi se izvršila potpuna organizacija školstva u ovom okrugu potrebno je da nam Obl. N.O.O. stavi na raspoloženje nekoliko stručnih učitelja koji bi bili imenovani kotarskim i općinskim referentima.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Pročelnik:
Šestan Josip

[81]

**Tečaj za narodne učitelje
za oblast Istru⁴¹¹**

Broj: sl

Dana, 23. X 1944.

**Oblasnom NOO-u za Istru
(Prosvjetni odjel)**

Dostavlja se naslovu niži izvještaj o svršetku rada pripremnog učiteljskog tečaja.

A) Tok rada:

Dana 4. X održani su prijemni ispiti.⁴¹² Od 45 prijavljenih kandidata položilo je ispit sa uspjehom 30 kandidata, a 8 kandidata nije zadovoljilo i vraćeno je svojim kućama, odnosno ustanovama, dok je 7 kandidata bez ispita vraćeno Vojnim komandama.

⁴¹⁰ Vidj dok. br. 68.

⁴¹¹ HAP, Oblasni NOO za Istru, PO 1944. X 23. Rukopis, olovka, 2 lista, 4 stranice. Vidj dok. br. 68.

⁴¹² Tone Crnobori, Preporod, n. dj., str. 56, navodi da je tečaj započeo s radom 1. X 1944 i trajao do 12. XI 1944.

Dana 5. X počela je obuka.

Dana 7. X radi približavanja neprijatelja nisu održana 2 sata i seminar poslije podne.

Dana 13. X radi približavanja neprijatelja nisu održana 2 sata i seminar poslije podne.

Dana 14. i 15. X nije održana obuka radi neprijateljske akcije. Učenici su oba dana i noći proveli na »groti«.

Dana 16. X održana su samo 2 sata ponavljanja, jer nisu prisutni svi polaznici.

Dana 18. X radi približavanja neprijatelja održana su samo 2 sata predavanja.

Dana 21. X iz istih razloga održana su samo 2 sata predavanja.

Dana 22. X iz istih razloga održana su samo 2 sata. Istoga dana završen je rad na priprav. učiteljskom tečaju nakon 15 krnjih radnih dana.

Polaznici:

Na pripremnom tečaju upisano je bilo 30 polaznika, od toga 6 drugova i 24 drugarice. Na traženje KNOO-a Pazin ispisani su i vraćeni kotaru polaznici: Ivšić Milan i Smoković Poldo, a umjesto njih upisane su 2 drugarice. Dana 10. X ispisana je na vlastitu molbu Buršić Ana iz Čabrunića, kotar Žminj, 16. X Zadre Marija iz Sv. Martina, kotar Labin i 21. X Foška Rajko iz Rajki, kotar Prodol.

Pripremni tečaj je svršilo 27 polaznika.

Obrađena građa i pokazani uspjeh:

Sva predviđena građa po nastavnom programu u cjelosti je obrađena. Polaznici su i pored svih smetnja pokazivali u toku čitavog pripremnog tečaja veliku volju za rad. Iako je većina polaznika usvojila predviđenu građu i savladala tehniku pisočitanja i 4 osnovne računске operacije, ipak opći uspjeh ne zadovoljava potpuno. Prema izvještaju predmetnih nastavnika i po održanom ispitu, slijedećih 7 polaznika nije zadovoljilo:

1. Petrić Josip, kotar Prodol
2. Matković Ratko, kotar Pazin
3. Petretić Eljda, kotar Poreč
4. Rajković Ivka, kotar Prodol
5. Butorić Zorko, „ Labin
6. Kliman Julija, „ Žminj
7. Kontušić Milka, „ „

Ovi su polaznici upućeni svojim kućama, odnosno ustanovama koje su ih na tečaj uputile.

Duh u školskoj zajednici:

Na tečaju je organizirana učenička zajednica, te je zbog čestog ometanja rada od strane neprijatelja održan samo 1 sastanak. Inače su odnosi između polaznika drugarski i prijateljski. Napredniji polaznici pomagali su u radu slabijima.

Nastavnici:

Na pripremnom tečaju predavali su ovi nastavnici: Kata Lazić, prof. hrvatski jezik i Aleksandar Švicer, prof. matematiku.⁴¹³ Nastavnici su bili marljivi i savjesni u radu. Održane su 3 sjednice nastavničkog zbora. Odnosi su između nastavnika drugarski.

Disciplina:

Vladanje polaznika na pripremnom tečaju bilo je vrlo dobro. Disciplina i red nije narušen ni sa jednim ispadom.

Ishrana:

Ishrana tečaja bila je vrlo slaba, neredovita, jednolična i nedovoljna. Oskudijevalo se najviše na kruhu, soli, zabeli i mesu.

Nastavna pomagala i pisaći materijal:

Kod polaznika i nastavnika su u upotrebi knjige i štampa po izvještaju br. sl. od 5. X ov. g. Polaznicima je razdjeljeno 50 teka i 150 araka papira, te 30 olovaka i 8 bočica tinte.

Nedostaci u radu:

Vrlo često kretanje neprijatelja, u blizini mjesta gdje se održava tečaj, bilo je najveća zapreka radu. Slaba i neredovita ishrana je također razlog da uspjeh na priprav. tečaju potpuno ne zadovoljava. Za utvrđivanje pređenog gradiva nije bilo dosta vremena, jer su dani kratki a noći se nije radilo, jer nije bilo osvjetljenja, a kada je svjetlo nabavljeno, dešavalo se vrlo često da se po noći nije smjelo ostati u zgradi, jer je neprijatelj bio u blizini.

Kotarski referenti, izuzevši bivši okrug Buzet, nisu posvetili nikakovu pažnju izboru polaznika, te je i to jedan od razloga slabijeg uspjeha na tečaju.

B. Učiteljski tečaj:

Obuka na učiteljskom tečaju počela je 23. X 1944.

Polaznika ima 20, a od toga 18 drugarica i 2 druga.

Pregled polaznika po okruzima i kotarevima bio je:

Okrug	Pula			Poreč			Rijeka				
	m	ž	sv.	m	ž	sv.	m	ž	sv.		
Kotar	Žminj	1	3	4	Buzet	3	3	Kras	1	1	
	Prodol		1	1	Motovun	1	1	Čepić	2	2	
	Labin		4	4	Pazin	1	1	Rijeka	1	1	
	Pula		1	1							
	Ukupno	1	9	10		1	5	6		4	4

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Za tečaj:

Ivan Kružić⁴¹⁴

⁴¹³ Pored Kate Lazić i Aleksandra Švicera, Tone Crnobori kao nastavnike navodi i Ivana Kružića i Tonu Modrušana (Preporod, n. dj., str. 56). Vidi dok. br. 74.

⁴¹⁴ Paraf.

Oblasni NOO za Istru

Prosvjetni odjel⁴¹⁵

Br. 240

28. X 1944.

Okružni NOO za Poreč

(Prosvjetni odjel)

Upućuje se drug Žmak Petar, učitelj, na rad u taj odjel za okružnog prosvjetnog referenta. Kako⁴¹⁶ su drug L. Dorčić i drug A. Kehler određeni samo za privremene referente i vremenom će morati primiti druge dužnosti to se osjetila potreba, da se imenuje stalni referent za taj okrug. Drugovi D.[orčić] i Kehl[er] ostati će i dalje na svojim dužnostima i pomagat će drugu Žmaku.⁴¹⁷ U tom smislu neka se učini raspodjela rada u samom odjelu.

Primljen je izvještaj za mjesec listopad i primjedbe na njega iznijet ćemo naknadno. Za sada napominjemo samo to, da nismo primili nikakvih podataka⁴¹⁸ ni o školskim zgradama ni o učiteljima ni referentima ni odbornicima.⁴¹⁹ Nadalje iz izvještaja ne može se točno znati⁴²⁰ koje škole rade i kako rade. Treba forsirati otvaranje redovite školske obuke a koliko to nije moguće onda treba proraditi tak. zv. analfabetsku školu. Učitelj neka putuje od sela do sela u svojoj školskoj općini i neka drži školu a ne samo pionirski rad. Podataka o analfabetima nemamo ali ako uzmemo prema ostalim okruzima to će i tamo biti sigurno priličan broj bespismenih. I zato neka vam bude prva briga suzbijanje nepismenosti. To mogu obavljati nar. učitelji uz ostali svoj rad, a osim toga treba angažirati sve omladinske organizacije.

Rad na suzbijanju nepismenosti organizirajte na širokoj bazi, angažirajući sve omladin. organizacije pod rukovodstvom narodnih učitelja. Pa i večernji tečajevi za odrasle mogli bi se održavati jer imate ipak dosta nastavnika sposobnih za taj rad.

Iza sastanka Oblas. NOO-a doći će i jedan član ovog odjela na vaš teren pa bi bilo potrebno da budu sakupljeni svi podaci koje se tražilo.

⁴¹⁵ HAP, Oblasni NOO za Istru, PO br. 240/44. Rukopis, tinta, 1 list, 2 stranice.

⁴¹⁶ Ispred riječi »kako« nalazi se precrtana rečenica: »Nadamo se da će sada taj odjel uz tri referenta moći da proradi u potpunosti pa da se već jednom sredi«.

⁴¹⁷ Između riječi »Žmak« i riječi »u« nalaze se precrtane riječi »već prema raspodjeli rada u samom«.

⁴¹⁸ Između riječi »podataka« i riječi »ni« nalazi se precrtano »nakon 4 mjeseca«.

⁴¹⁹ Između riječi »odbornicima« i riječi »Nadolje« nalazi se precrtano »i drugo«.

⁴²⁰ Između riječi »znati« i riječi »koje« nalazi se precrtan tekst »kako za-pravo i«.

O k r u ž n i
Narodno-oslobodilački-odbor
R i j e k a
Prosvjetni odjel⁴²¹

**IZVJEŠTAJ O PROSVJETNOM RADU NA TERITORIJU OKRUŽNOG
 N.O.O.-a RIJEKA⁴²²**

Izveštaj nije ni potpun ni iscrpan, jer sam pročelnik nije mogao da prikupi sve potrebne podatke, a i sami izvještaji sa pojedinih Kotara manjkaju. Poduzele su se sve mjere da ti izvještaji stignu u najkraćem roku.

1. Političke prilike i njihov odraz na prosvjetni rad

Kotarski N.O.O. Kastav, narod sudjeluje najaktivnije u N.O.P. iznimku čine nažalost baš sami učitelji. Oni ne da istupaju otvoreno proti pokretu, ali se drže po strani i neće da svojim stručnim znanjem doprinesu svoj udio u N.O.B.-i. Izgleda da žive od veoma jalovih iluzija. Naime, znadu da su nam stručni radnici neophodno potrebni i da će nam još više to biti nakon oslobođenja. Znadu nadalje i to da mi tih radnika imamo veoma malo ili gotovo ništa. Iz toga izvode zaključak da se moraju čuvati i ne izlagati, jer ćemo ih mi nakon oslobođenja ionako biti primorani uposliti. I na osnovu toga oni se drže kod kuće, ne miču ni prstom da bi u ovim teškim i najsudbonosnijim danima pomogli svome narodu. Međutim to im nimalo ne smeta ni duši ni savjesti da govore da će ih se po oslobođenju tražiti kao potrebne, ali rijetke zvijerke i da će se od njih tražiti da se udostoje da prime dužnost koju bi im namjenio N.O.P. Po svemu izgleda da će im se morati slati bilje-govane molbe i da će se sa glazbom ići pred njih. Sa druge je strane narod koji sa zabrinutošću gleda na svoju zapuštenu djecu i na njihov odgoj. Sva-kim se danom naglašuje sve više i više potreba sakupljanja i poučavanja ove djece, ali se malo poduzimlje da se to sprovede u stvarnost. Sa jedne strane onemogućuje to neprijatelj, a sa druge skrštene ruke onih, koji bi toj djeci najviše mogli pomoći.

Kotarski N.O.O. Opatija, u samom mjestu Opatiji u prvo su vrijeme roditelji odbili da šalju svoju djecu u talijanske škole, ali je tu odluku skršilo

⁴²¹ HAP, Oblasni NOO za Istru, PO 1944. X 29. Strojopis, 3 lista, 3 stranice. Uz izvještaj je savučan ovaj popratni dopis:

O k r u ž n i
 Narodno-oslobodilački-odbor
 R i j e k a
 Prosvjetni odjel
 br 30, dne 29/X 44.

O B L A S N O M N . O . O .
 (Prosvjetni odjel)

za ISTRU

Dostavljamo gornjem naslovu izvještaj o prosvjetnom radu na teritoriju Okružnog N.O.O. Rijeka.

Smrt fašizmu Sloboda narodu!

Pročelnik

⁴²² Izvještaj nije datiran. Iz njegova sadržaja i popratnog dopisa vidi se da je nastao u vremenu između 15. X 1944. i 29. X 1944.

vrijeme. Roditelji su pristali da ih šalju i u talijansku školu rađe nego da ih gledaju kako im iz dana u dan propadaju. U cijelom se Kotaru naglašuje potreba otvaranja škola i narod svaki pokušaj prima s radošću, zanimanjem i nadom da su njihova djeca našla konačno nekoga koji misli i koji se brine za njih. Osjeća se također veliki strah pred neprijateljem koji je takav da se često djeci brani da idu u školu. Tako da školu pohađaju samo djeca najsavijesnijih roditelja. Bilo je više pokušaja da se to pitanje riješi, ali je i do danas to ostalo otvoreno pitanje. Narod je u cjelini veoma odan pokretu i ni jedna mu žrtva nije nemoguća. Ne popušta i gleda sa pouzdanjem i vjerom u skoro oslobođenje.

Kotarski N.O.O. Lovran, teren za prosvjetni rad je povoljan, ali se ponavlja ono isto kao i drugdje. Narod se boji za svoju djecu i to je glavni uzrok da ne šalje djecu u školu. Narod baš u ovim najodlučnijim časovima pokazuje bojazan i strah da im djeca ne stradaju. Međutim sa malom upornošću i razjašnjenjem narod vidljivo popušta.

Za Kotarski N.O.O. Čepić i Kras nemamo podataka pa ćemo Vas o tome izvjestiti naknadno čim prikupimo nešto podataka.

2. Organizaciono stanje

a) **Kotarski N.O.O. Kastav** obuhvaća 4 općine Kastav, Zamet, Sv. Matej, i Klana.

Pročelnik za prosvjetu je drug Srdoč Josip — stručni učitelj, referenta nema.

Pročelnik za prosvjetu u Općinskom N.O.O.-u Kastav je drugarica Darinka, referent drug Rubeša Vjekoslav — stručni učitelj.

Pročelnik za prosvjetu u Općinskom N.O.O.-u Zamet je drug Pilepić Albert, referent drug Mladenčić Franjo — stručni učitelj.

Pročelnik za prosvjetu u Općinskom N.O.O.-u Sv. Matej je drug Rafe, referent drug Ružić Anastas — stručni učitelj.

Za općinski N.O.O. Klana nema podataka, a ni organizacija nije sprovedena. U posljednje se je vrijeme i u tom pravcu proradilo.

Na teritoriju cijeloga Kotara (osim općine Klana) imamo:

osnovnih škola (zgrada)	15
obrtnih „ „	2
građanskih „ „	1
učiteljskih „ „	1
školskih sposobnjaka	959
nastavnika	27

U ovaj Kotar na rad u školama dodjeljene su drugarice učiteljice (sa kursom) Škrobonja Oliva i Kučić Nives. O njihovom radu nemamo još izvještaja.

b) **Kotarski N.O.O. Opatija** obuhvaća 4 općina: Opatija, Veprinac, Matulji i Jurdani.

Pročelnik za prosvjetu u Kotarskom N.O.O.-u je drugarica Martinčić Milka (stručna učiteljica) nova zadužena.

Pročelnik za prosvjetu u Gradskom N.O.O.-u Opatija je drugarica Neva Kuzmić (stručna učiteljica)

Pročelnik u Općinskom N.O.O.-u Veprinac je drug Anton, referent drug Aničić (stručni učitelj).

Pročelnik u Općinskom N.O.O.-u Matulji je drugarica Dušana.

Pročelnik u Općinskom N.O.O.-u Jurdani je drugarica Cvetka.

Do sada primljenim podacima imamo:

osnovni škola (zgrada)	5
dječjih domova „	1
zgrada za priredbe	1
školskih sposobnjaka	667

Na rad u školama dodjeljeni su drug Grubišić Florijan i drugarica Mohorović Slavica (učitelji sa kursom). Drug Grubišić započeo je sa radom u općini Veprinac i održaje 5 ambulantskih škola.

c) Kotarski N.O.O. Lovran zahvata 3 općine: Lovran, Mošćenice i Brseč.

Pročelnik u Kotarskom N.O.O.-u je drugarica Ljubica.

Pročelnik u Općinskom N.O.O.-u Lovran je drugarica Zora

Pročelnik u Općinskom N.O.O.-u Mošćenice je drug Milan Prelčić.

Pročelnik u Općinskom N.O.O.-u Brseč je drug Antun Hrelja.

Na rad u školama dodjeljeni su drug Benaš Ivo i drugarica Stilinović Slavica (učitelji sa kursom) koji se nisu javili na dužnost. Izvidi su u toku.

3. **Nedostaci u radu**, jedna od glavnih kočnica bila je kretanje neprijatelja, ali danas ono gubi na svojoj važnosti. Izgleda da ono služi samo kao jedna od najboljih isprika za neizvršeni zadatak ili rad. Važniji uzrok je pomanjkanje stručnih radnika, slaba organizacija, a i slabo zanimanje i slab osjećaj odgovornosti pojedinaca za taj rad. Izgleda da se sva dužnost sastoji u prepisivanju i odašivanju nižim N.O.O.-ima. Kad one stignu konačno i do seoskih N.O.O.-a gledaju oni u njih kao neki rebus, jer ih ne razumiju i neznaju što bi sa njima započeli ni uz najbolju volju. I tako se direktive konačno smiruju u kakvom kutiču i pomalo se zaboravlja na njih. Svakome je savijest čista jer je učinio svoju dužnost. Događa se da te direktive ni ne dospiju dalje od Kotara.

4. **Prijedlozi za daljnji rad**, na cijelokupnom teritoriju ima uslova da proradi po nekoja škola a vrlo bi dobro mogle prodrijeti ambulantske škole.

Plan daljnjeg rada:

a) Provesti potpunu organizaciju. Pronaći referente, stvoriti školske odbore.

b) Prikupiti podatke o školskim zgradama, školskim sposobnjacima, nastavnicima i nepismenim.

c) Sakupljati školski materijal.⁴²³

d) Postaviti za svaku školu po mogućnosti jednog učitelja, a u pomanjkanju istih, zadužiti jednog omladinca koji će vršiti zadaću nastavnika.

⁴²³ »Školski materijal« dopisano tintom.

e) Otvarati škole tamo gdje je to moguće, te forsirati ambulante škole.

f) Kontrolirati cijelokupan rad odbora i nastavnika.

5. **Razno:** učiteljski tečaj koji je imao započeti 15. o.mj. nije još započeo radi raznih neprilika. Glavni je uzrok upad neprijatelja, te nam je bilo javljeno da ne šaljemo kursiste. Odlučili smo da kursisti krenu 1. XI te bi prema tome kurs mogao odmah započeti.

Smrt fašizmu Sloboda narodu!

[84]

KOTARSKI NOO PRODOL

Prosvjetni odjel⁴²⁴

Broj: 44/44.

Dne 29. X 1944.

**Za Prosvjetni odjel Oblasnog NOO-a
za Istru⁴²⁵**

IZVJEŠTAJ

Kotarsko savjetovanje (20. X 1944)

Prisutni. Okružni NOO PULA: Pročelnik i Referent

Kotarski NOO PRODOL, Referent

Općinski NOO KRNICA, „

„ „ DIVŠIĆI, Pročelnik

„ „ BARBAN, „

Dnevni red a) Politička situacija, b) Izvještaj o radu, c) Zadaci.

a) **POLITIČKA SITUACIJA:** Govorila je drugarica Pročelnik Okružnog NOO-a.⁴²⁶ Dnevno se ruži Hitlerova nova Evropa. Crvena Armija, Saveznici, Amerikanci i NOV daju takve udarce Hitleru da njegovi sateliti su mu okrenuli leđa. Reakcija svakako pokušava da bi uznemirila među sobno Istarski narod, da bi ga odalečila od našeg pokreta i približila k sebi od toga mi se moramo vrlo čuvati i uvjeravati naš narod na svakom koraku da se nebi pustio prevariti vjerujući njihovim lažima. To nesmiijemo nikako dopustiti, dopustiti da poslije tolikih uspjeha NOB-e, i sada kada smo blizu slobode našim ljudima i našim ženama se ponizi moral.

b) **IZVJEŠTAJ O RADU:** Govorila Drugarica Referent Kotarskog NOO-a. Rad u školama na cijelom Kotaru nije bio mogući zbog bande koja je često izlazila po selima. Osobito na Općini Krnici u školama uopće ništa nije se radilo, jer narod je vrlo prestrašen. Savršile su se sve ploče sa natpisima za škole iz

⁴²⁴ HAP, Oblasni NOO za Istru, PO 1944. X. 29. Strojopis, 2 lista.

⁴²⁵ »Prosvjetni odjel Oblasnog NOO-a za Istru« dopisano je tintom.

⁴²⁶ Nakon odluke Oblasnog NOO-a za Istru o novoj teritorijalnoj podjeli Istre izvršena je reorganizacija i Okružnog NOO-a Pula. Na sjednici Odbora održanoj 9. i 10. listopada 1944. umjesto dotadašnjeg pročelnika Petra Žmaka za pročelnika Okružnog prosvjetnog odjela imenovana je Fumica Fedel.

te Općine. Na Općini Divšići škole nisu bile otvorene ali su se pobojadisale i napisale tablice za natpise za MARČANU, DIVŠIĆE i FILIPANU: Pripremne su skoro sve parole. Treba još urediti školske sobe u BICIĆIMA I GLAVANIMA tj. privesti u te škole klupe ploče i stolove. To će se učiniti čim brže. Na Općini BARBAN-u nekoji učitelji su sakupljali djecu i radili nešto s njima, kao u MAJČIĆIMA, GRANDIĆIMA, ORIHIMA. Ali niti na toj Općini narod nije zadovoljan da se otvaraju škole jer se straši bande. Učitelji su namješteni po svim školama izvan PRNJANIMA gdje je drug ŽUFIC bolestan; u JURICEVKALU učiteljica BENCIC Foška je otišla kući bez dozvole još 13. 10. 44. i nije se još vratila.

Ostali Učitelji rada u selima spremaju zastave, zastavice, partizanke, ploče za natpise itd. I na toj Općini su te stvari skoro gotove za sve škole, izvan za ŠKITAČU gdje nije pripravno još ništa. Tu imamo samo 15 djece i će se spojiti ta škola sa školom u ORIHIMA. U MAJČIĆIMA školsku sobu nije moguće napraviti, trebalo bi mnogo materijala i mnogo vremena i nema smisla trošiti tamo kada u ŽELISKIMA je već bila škola u normalnim vremenima i soba je uređena. Tako iz MAJČIĆI će se škola prinesti u ŽELISKE i sva ona sela koja su bila određena za školski centar MAJČIĆI spasti će sada pod školski centar ŽELISKE. U ostalim školama ostalo je sve nepromjenjeno.

ZADACI: Nastojati da se čim prije organiziraju narodne straže i onda mora se otvoriti svaka škola. Na svakom koraku tumačiti narodu političku situaciju koja je sada svaki dan sijajna.

Smrt Fašizmu — Sloboda Narodu!

Referent:

M[ilka Crnobori]⁴²⁷

M.P.⁴²⁸

Pročelnik:

[Ante Zanzerović]⁴²⁹

[85]

Kotarski NOO Labin
prosvjetni odjel⁴³⁰
broj
dne 30. X 1944.

IZVJEŠTAJ

Političke prilike i njihov odraz na prosvjetni rad. Poslije zadnjeg izvještaja politička situacija u kotaru nije se mnogo promjenila. Neprijatelj je postavio garnizon u Sv. Nedelju, te skoro dnevno izade i spriječi rad na više mjestima za vršenje obuke.

⁴²⁷ Paraf.

⁴²⁸ Pečat okrugla oblika sa zvijezdom petokrakom u sredini i natpisom: »KOTARSKI NOO — PRODOL — PROSVJETNI ODJEL«.

⁴²⁹ Potpis tintom.

⁴³⁰ HAP, Oblasni NOO za Istru, PO 1944. X. 30. Strojopis, 1 list.

Već više vremena ne radi škola u Vojići, Brnjevcu i Blaškovići.

Kraj Drage, Santalezi, Jurazini bile su tek učiteljice namještene te nisu bile ni započele vršiti obuku, jer malo dana iza namještaja neprijatelj je postavio garnizon na Kršanu i u Sv. Nedelju.

Organizaciono stanje.

Organizaciono stanje kotara je dobro. U svakom selu postoji seocki NOO. i u svim seocima NOO-I postoji drug zadužen po prosvjeti. Drugovi zaduženi po prosvjeti još ne smatraju važnost prosvjete te njihov rad na prosvjetnom sektoru nije potpuno zadovoljavajući.

Otvoreno je 16 škola: Sv. Martin, Marići, Kunj, Mali Turini, Sv. Bartol, Junac, Salakovo, Ripenda, Vlakovo, Jurazini, Santalezi, Kraj Drage, Vojići, Blaškovići, Bernjevac, Veli Golji.

Nastavnici: Ima 16 učitelja i ovih dana dobili smo jednoga prof. Šoić Vilda i druga Pađen Branka.

Druga Pađen Branka uputili smo na Opć. Sv. Lovreč gdje će održavati omladinske tečajeve. Druga prof. Šoić Vilda uputili smo na općinu Sv. Martin i to za održavanje omladini tečaje. Omladina nije zadovoljna s njime, jer drug se drži strogo metoda profesora te oni ne ga uopće razumio. Ja sam to drugu više puta predstavio ali sve uzalud? Omladina uopće neće više niti pohajati tečaj; čini mi se da bi bilo bolje pronaći drugu jedno drugo mjesto te da opet drugarica nastavi tečaj.

Materijalno snabdjevanje škole i nastavnika kao i djece:

dosta je slabo. Nešto školskog materijala smo nabavili, ali uvijek oskudjevamo tog materijala najviše: pisanke, olovke. Više odjelenje moglo bi već upotrebljavati pera i pisati sa crnilom, ali niti toga možemo dobiti ako ne vrlo malo. Za nabavu tog materijala obratili smo se na gospodarski odjel ali do sada još smo veoma malo dobili.

Zdravstveno stanje učitelja i djece: Po mnogim školama mnogo je djece srahljivo. Drugih javnih bolesti nema.

Djeca ni učiteljice nisu liječnički pregledane.

Nedostaci u radu: Neredoviti polazak, pomanjkanje knjiga i učila prouzrokuju najveće nedostatke u radu.

Prijedlozi za daljnji rad: One učiteljice koje ne mogu vršiti redovito obuku održavati će obuku po selima. Za nabavku materijala nastojati ćemo čim više da izvučemo iz Labina i Raše te u isto vrijeme preporučujemo da nam dođete u susret.

SMRT FASIZMU — SLOBODA NARODU

Pročelnik
Zahtila Anđelina⁴³¹

Referent
Nefat⁴³²

⁴³¹ Potpis tintom.

⁴³² Paraf.

RIASSUNTO

DOCUMENTI PER LA STORIA DELL'INSEGNAMENTO PARTIGIANO IN ISTRIA (PARTE SECONDA)

Nel «Vjesnik historijskih arhiva u Rijeci i Pazinu», vol. XXIV, sono stati pubblicati in ordine cronologico 11 documenti per la storia dell'insegnamento partigiano in Istria. L'ultimo è datato 16 giugno 1944. In questo testo pubblichiamo gli ulteriori 73 documenti numerati da 12 ad 84 pure disposti in ordine cronologico. Se si paragonano i due testi, però, si nota che il primo documento in questo lavoro porta la data 1-6-1944, mentre l'ultimo del testo precedente quella del 16-6-1944. Abbiamo fatto quest'eccezione alla regola per mettere in rilievo le particolarità delle singole fasi nello sviluppo dell'insegnamento in Istria durante la Lotta popolare di liberazione. I documenti del testo precedente trattano del periodo che, condizionatamente, abbiamo chiamato prima e seconda fase dello sviluppo. In questo invece, pubblichiamo quelli che trattano della terza fase dello sviluppo dell'insegnamento partigiano in Istria. La periodizzazione è stata fatta col proposito di far notare al lettore tutte le particolarità dello sviluppo dell'istruzione in Istria durante la LPL. Se l'ordine cronologico dei documenti ha facilitato la cosa, allora abbiamo raggiunto il nostro scopo.

Nel testo si pubblicano pure alcuni documenti non datati. Si tratta principalmente di rapporti quindicinali o mensili delle sezioni per l'istruzione dei comitati popolari di liberazione distrettuali di circondario.

Prevela: **Ines Krota**